יודען, געדענקט, אז דער קאמף געגן די רדיפות אויף יודען אין דייטשלאנד דויערט

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem
NAJER FOLKSBLAT
פרייז 35 גראשן (טאבעלע פון די מלוכה־לאטעריע 22 און 23 זייט) הײַנט 28 זײַטען

ניי־ער פאלקסבלאט

№ 227 | Łódź, Piątek, 27 września 1935 r. | דרייצענטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, כ״ט אלול תרצ״ה | № 227
Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

תרע״א | 25-טער ימים הנוראים אין זאל פילהארמאניע | נארוטאוויטשא 20 | תרצ״ו

ראש השנה ויום כפור וועט דאווענען אין זאל פילהארמאניע דער העלדען־טענאר

ג. אויבער־קאנטאר פון ווילנער שטאט־שוהל
ה׳ ס. קעסלער
בעגלייטען וועט איהם א גוט־איינשטודירטער כאר פון 40 פערזאן אונטער דער לייטונג פון טאלאנטירטען דירעגענט און קאמפאזיטאר ה׳ הערש רובין.

אין די הויך־יאהריגע ימים־נוראים ערווארטעט די מתפללים פון פילהארמאניע אנ׳אמת׳ע עונג רוחני [illegible] דעם 25-יעהריגען יובילעאום פון בית־התפילה.
די פרייזען פון די בילעטען ערמעסיגטע. מתפללים קומט און איבערצייגט אייך!
בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע היינט א גאנצען טאג.
בעמערקונג: אלע נדרים ונדבות פון די עליות זענען בעשטימט לטובת דער מושבה פון קרן קימת לישראל, אויפ׳ן נאמען פון הרב הראשי הרב הגאון מורנו ר׳ אברהם יצחק הכהן קוק זצ״ל.
גארדעראבע פריי! גארדעראבע פריי!

BROWAR I FABRYKA KWASU WĘGLOWEGO
SUKCESORÓW K. ANSTADTA Spółka Akcyjna
tel. 12[illegible]-31
Łódź, Pomorska 34/36.
Jasne-wyborowe ביירען: איהרע פיינע קוואליטעטס־ | עמפפעהלט אויף יום־טוב
און ביי־עריש, דונקעלע זיס בייער
בעמערקונג: מיר בעטען די ג׳ קונדשאפט, אז זיי זאלען ביים איינקויף אכטונג געבען אויף אונזער פירמע. אלע אונזערע פעסלעך ביר זענען מיט אונזער איינגעברענטע פירמע בעצייכענט

א כתיבה וחתימה טובה
און א גוט יאהר ווינשען מיר אלע מיטגלידער און מנדבים וועלכע שטיצען אונזער אינסטיטוציע אין וועלכער עס לערנען 350 ארימע קינדער און יתומים
די פערוואלטונג פון דער תלמוד תורה ע״ש הרהגה״צ רבנו אלי׳חיים מייזל זצ״ל.

„אגרומי״
געז. מ. ב. ה.
לאדז, קאשטשעלנא 1 טעל. 133-33
דערמיט מאכען מיר בעקאנט אונזערע געעהרטע קונדען, אז מיר האבען שוין ערהאלטען
אתרוגים און לולבי׳ן
ווי אויך מבחרים שמבחרים.

ספעציעלע פערלייכטערונג פאר דער אפשפארענדער יוגענד!
Bank Kupiecko-Kredytowy Spółdzielczy
w ŁODZI, ul. Piotrkowska Nr. 29
איז מודיע, אז פון 1-טען אקטאבער 1935 וועלען פאר דער בעקוועהמליכקייט פון ג. פובליקום, די פאלגענדע אפטיילונגען זיין טעטיג אויך פון 4 ביז 5 נאכמ.:
אינקאסא־אפטיילונג | אפטיילונג פון אנגעהמען וקלאדען } טעטיג פון 4 ביז 5 באכמיטאג
מיר עמפפעהלען זיך פאר אלער־ארט באנק־אפעראציעס.
שטעטישע אפטיילונגען אין לאדז האבען מיר נישט
מיר געבען ארויס ווקלאדען־ביכלעך, ווקלאדען־קוויטען, וקלאדען־קוויטען אויף 2 נעמען. מיר נעהמען אן ווערט־זאכען אויף דעפאזיט, פערוואלטען מיט ווערט־פאפירען, ערלעדיגען אינקאסא אויפ׳ן שטח פון דער גאנצער פוילישער רעפובליק, ערלעדיגען דיסקאנטא, ערטיילען הלוואות אויף דורכשניט־וואלוטע, פינאנסירען אינקאסא, פיהרען [illegible] רעכנונגען, טשעק־קאנטעס, געבען ארויס אנווייזונגען אויף די ערטער פון באנק־פאלסקי־אפטיילונגען.
Bank Kupiecko-Kredytowy Spółdzielczy
w ŁODZI, ul. Piotrkowska Nr. 29.
לעג [illegible] די ערשטע זלאטיס — און מיר וועלען אויסצאהלען הונדערטער!

לשנה טובה תכתבו
אונזערע ליבע עלטערן, פריינד און בעקאנטע ווינשען מיר
א גליקליך יאהר
לעאן האלבערג פרוי און קינדער.

צו דעם פארשטעהענדען
נייעם יאהר
ווינשען מיר אלע קרובים, בעקאנטע, דער פערוואלטונג פון „לינת החולים״ די מיטגלידער און אלע מתפללים פון דער בית־הכנסת
א כתיבה וחתימה טובה
יעקב דעגענשטיין און פרוי.

אכטונג, גלייערס ראיאן
גארדינען
איז א גרויסע אויסוואהל צו בעקומען אין דער פראצאווניע
פיעטריקאווער 257
ווי אויך פאר ווידערפערקויפער.

בענקלעך און פאטעלען
(געבויגענע ווינער) צו פאבריקס־פרייזען עמפפעהלט
Wytwórnia Mebli Giętych
„HERKULES"
Cegielniana 16,
w podwórzu.

אונזער חשובט און ליבען פריינד
ה׳ דוד ווייסבארד און פרוי
צו דער פערלאבונג פון זייער ליבען זוהן
משה מיט פרל. העלא שווארץ
ווינשען מיר א הארציגען מזל־טוב. זיי זאלען דערלעבען פון זיי פיל נחת און דעם יונגען פאר ווינשען מיר א גליקליכע צוקונפט.
גליקצייטיג ווינשען מיר זיי א כתיבה וחתימה טובה צום נייעם יאהר. שלמה לעווקאוויטש פרוי און טאכטער

א כתובה והתימה טבה
ווינשען מיר אונזערע ליבע קרובים פריינד און בעקאנטע
חנה זאנאבענד און פאמיליע

א כתיבה והתימה טובה
ווינשען מיר אונזערע ליבע עלטערן, ברידער, שוועסטער, פאמיליע און אלע אונזערע פריינד
ליבל לייזעראוויטש און פרוי.

די בעוואוסטע יודישע **שאקאלאדע-פאבריק איז לאדז „ZŁOTY RAJ"**

ווינשט איהרע פערטרעטער און אגענטען ווי אויך אלע קאנסומענטען פון גאנץ פוילען

א כתיבה וחתימה טובה

אינהאבער **ש. האלפערן.**

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאך איך בעקאנט דער געערטער קונדשאפט, אז מיין בעוואוסטער, ניי-ערעפענטער

שיך-סאלאן

(פריהער פיעטריקאווער 17)

געפינט זיך איצט אין א פערגרעסערטן און פרעכטיגן לאקאל אויף

L. ODERBERG

33 פיעטריקאווער 33

און עמפפעהלט צום יעצטיגען סעזאן די לעצטע מאדערנע שיך.

מיט אכטונג **L. ODERBERG**

הסתדרות „מזרחי" ותנועת „תורה ועבודה" בלודז ביהת"כ ע"ש מרן הגרא"י הכהן קוק זצ"ל „בית אברהם" פיוטרקובסקה 18.

מאנטאג, ג' תשרי, צום גדלי' (30/9) אין טאג פון די שלושים זייט דער פטירה פון **הרב קוק** זצ"ל וועט דער זשוראמינער רב הרה"ג ר' **בנציון אברהם בלומבערג** שליט"א אבד"ק זשוראמין מספיד זיין אין דער ווילקער שוהל זאכאדניא 56 פונקט 7 אוונט די גרויסע אבדה, וועלכע האט געטראפען דעם יודישען פאלק דורך דער פטירה פון גרויסען גאון אין אונזער דור הרב הראשי פון א"י מרן ר' **אברהם יצחק הכהן קוק** זצ"ל.

אויפפאדערונג

איך פאדער אויף

ה' אליעזר בירנבוים

פון זשגאוסקא 4

זיך צו שטעלען מאנטאג דעם 30/9 ד.י. פון 7 ביז 8 אוונט אין ראבינאט, כדי צו ערלעדיגען דעם סכסוך, אין געגנפאלס נעם איך ארא פון מיר די פעראנטווארטליכקייט פאר די ווייטערדיגע פאלגען.

שלמה ווינער

מלינארסקא 4.

איך פערעפענטליך, אז איך האב איבערגעגעבען די השגחה איבער דער **מקוה** אויף **פאנסקא 53**

ר' **יצחק בער** שי'

שטערן

ווייל איך האב צו איהם דאס פולע צוטרויען.

שמחה בינם אויבערבוים

א כתיבה וחתימה טובה

און א גוט יאהר

ווינשען מיר אלע פליישער, וועלכע שפענדען פלייש א גאנץ יאהר פאר דער קיך ביי דער **תלמוד-תורה** ע"ש הרהגה"צ רבנו **אלי' חיים מייזל** זצ"ל און וועלכער עס עסען מיטאגען טעגליך 350 ארימע קינדער פון דער תלמוד-תורה ע"ש הרב זצ"ל, ווי אויך אלע מיטגלידער און מנדבים.

דער דאטען-קאמיטעט.

א כתיבה וחתימה טובה

און א פרעהליך יאהר

אלע אונזערע קינא-בעזוכער

ווינשט די דירעקציע פון

KINO „KOS"

22 ZAWISZA 22.

---

16 זייטען. 16 זייטען.

ערשינען ראש-השנה-נומער פון

PRZEGLĄD PALESTYŃSKI

ענטהאלט א חוץ א רייכען אינפארמאטיווען מאטעריאל, ארטיקלען קארעספאנדענציעס און רעפארטאזשען; ספעציעלע אלזייטיגע אפשאצונגען פון פערגאנגענעם יאהר אין ארץ-ישראל אויף אלע געביטען. — רייך אילוסטרירט. — 20 גר.

לשנה טובה ומתוקה!

TRADE MARK

זיסען

„כרמל"-וויין

פון באראן ראטשילדס וויין-קעלערען קויפט אויף ראש השנה און איהר וועט האבען א גוטען זיסען יאהר. וואס מיר ווינשען אלע אונזערע קליענטען, קאנסומענטען און געשעפטס-פריינד בתוך כלל ישראל.

"CARMEL" Varsovie — Vins et Cognacs naturels de Palestine

חברת כרמל ווארשא

וויין

אויף יום-טוב

ווי אויך אנדערע געטרענקען אין בעסטער קוואליטעט צו זעהר צוגענגליכע פרייזען בעקומט מען אין דעם

— יאהר עקזיסטירענד

זייט **70** ווייןגעשעפט

פון

ע. שיקיער

אינה.: **ישראל שיקיער**

לאדז, 1 פולנאצנא 1, טעל. 107-84.

דאס בעקאנטע טוך- און קארט-געשעפט

פון די ג. מיטארבייטער פון דער פירמע

ב. גוטטער

אינה.: **א. י. ווינקלער**

לאדז, נאוואמיעסקא 4, טעל. 159-12

פראנט 1-טער שטאק

עמפפעהלט צום איצטיגען הערבסט- און ווינטער-סעזאן דעם גרעסטען אויסוואהל פון די

נייעסטע הערען און דאמען-שטאפען

פון די נייעסטע פארבען און מוסטערן פון די בעסטע

בילליצער, טאמאשאווער און אנד. סחורות

דעטייל-פערקויף! קאנקורענץ-פרייזען! רעיעלע בעהאנדלונג!

געדענק דעם אדרעס! קומט און איבערצייגט אייך!

שיטלען

טוט פאריזער שריינדען צו בעקומען ביי

קערש,

סקווערא 15

אנאנסען

— אין —

פאלקסבלאט

האבן גרויס ערפאלג

לשמוע אל הרנה ואל התפלה

אין זאל פאלודניאווא 10

וועט דאווענען הי-יאהר דער בעריהמטער חזן

הערש האראוויטש

מיט א גרויס איינשטודירט כאר

עס איז געווינשען וואס פריהער זיך צו בעזארגען מיט בילעטען

מיט אכטונג **פרידוואלד**

א כתיבה וחתימה טובה

און א גליקליך יאהר ווינשען מיר אלע אונזערע קרובים, פריינד און בעקאנטע.

י. אונגער און **פרוי.**

אונזערע געעהרטע

אפנעמער און פריינד

ווינשען מיר

א כתיבה וחתימה טובה

FABRYKA MYDŁA

„KANTOR" (Trójka)

דער אינהאבער פון בעוואוסטען

„Bar ala Fourchette"

ŁóDŹ, PIOTRKOWSKA 62

ווינשט זיינע ג' געסט, פריינד און בעקאנטע

א כתיבה וחתימה טובה

הערמאן בערנהיים.

א כתיבה וחתימה טובה

און א גוט יאהר

ווינשען מיר אונזערע געעהרטע בעזוכער פריינד און בעקאנטע

די פעראייניגטע יודישע פליישער אין לאדז.

א כתיבה וחתימה טובה

און א גליקליך יאהר

ווינשען מיר אונזערע נ' קונדשאפט, קרובים, פריינד, בעקאנטע און אלע וועלכע שטעהען מיט אונז אין האנדעלס-בעציהונגען.

שיך-געשעפט

ח. מ. ראדזאנאווער

3 נאוואמיעסקא 3

קרן קימת לישראל בלודז

מארגען, א' דראש השנה אין דער פריה ביים דאווענען וועט

ד"ר חיים קנאפינג (רעמבערג)

רעדען אין בית-התפלה אין פילהארמאניע וועגען גאולת ובנין הארץ

דאמען=שניידער= אטעליער
A. MARCHEWKA Sienkiewicza 31 tel. 262-56
מאכט בעקאנט, אז ס'זענען אנגעקומען די נייעסטע מאדעלען פון פאריז און וויען און נעמט אן זעמטליכע בעשטעלונגען צו צוגענגליכע פרייזען! ספעציאליטעט: פעלץ=ארבייטן

לאזט אייך נישט נארען פון בילינע טאנדייט=רעקלאמען
און געדענקט, אז די איינציגע קוועלע פון די עלעגאנטסטע און נייעסטע פאסאנען
דאמען און הערן שיך
רעוואלאציאנס נידריגע פרייזען!
איז נאר אין דעם רענאמירטען לוקסוס-שיך=מאגאזין פון
I. GRUNBERG
לאדז, 6 שרודמיעסקא 6
סאלידע און רעיעלע בעהאנדלונג!

ומי יעשר...

עס דערנענטערט זיך דער נייער יאהר... יעדער פון אונז איז פול מיט האפנונגען, אז דער נייער יאהר וועט אונז ברענגען גליק און עשירות. בעת מיר זאגען דעם ונתנה תוקף און מיר קומען צו דעם ומי יעשר, הויבען מיר אן צו פאנטאזירען וועגען רייכקייט און גליק אויפ'ן נייעם יאהר. אבער אויף קיין נסים טאר מען זיך נישט פערלאזען ווייל קיין עשירות פון הימעל פאלט נישט און כּדי רייך צו ווערען מוז מען עפּעס טון.

מיר דארפען אלזא אין טאג פון חשבון הנפש אויך זיך פערטראכטען ווי אזוי, ביי מינימאלע אויסגאבען, פערזארגען אונזער לאגע אויף דעם נייעם יאהר.

איינע פון די ריכטיגע וועגען צו גליק איז א לאס פון דער מלוכה-לאטעריע און מען דארף דעריבער נישט פערנאכלעסיגען מיט'ן בעזארגען זיך מיט א לאס פון דער 34-טער מלוכה-לאטעריע, וועמענס ציהונג עס הויבט זיך שוין אן דעם 18-טען אקטאבער

די ציהונג פאלט אקוראט אויס אין יום-טוב סוכות ווען די הוצאה איז גדוים און א געווינס קען זעהר מאכען אנגענהעם דעם זמן שמחתנו.

די יעצטיגע 34 לאטעריע פיהרט איין שטענדיגע טעגליכע געווינסען, וועלכע וועלען ארויסגעצויגען ווערען אין יעדען ציהונגס-טאג, אומאפהענגיג פון די נארמאלע געווינסען. אין דער 1-טער קלאס וועלען טעגליכע געווינסען זיין 4 צו 25 טויזענד זל. יעדע. דאס העכסטע נארמאלע געווינס אין דער קלאס בעטרעפט 100 טויזענד זל.

א כתיבה וחתימה טובה

ווינשער מיר אונזערע ליבע מחותּנים
דוד וויסבארד און פרוי
צום נייעם יאהר און זיי זאלען דערלעבען פיל נחת פון די ליבע קינדער
אברהם שווארץ און פרוי

אונזער חשוב'ען קונדע
ה' א. שווארץ און פרוי
צו דער פערלאבונג פון זייער טאכטער פרל.
העלא מיט ה' מאניעק וויסבארד
ווינשען מיר א הארציגען מזל טוב און דעם יונגען פאר א גליקליכע צוקונפט
ווארשאווער פעלד-לאגער א. וויניק
פעטריקאווער 31

אונזער ווערטען קונדע הי
אברהם שווארץ און פרוי
צו דער פערלאבונג פון זייער ליבע טאכטער פרל.
העלא מיט ה' מאניעק וויסבארד
ווינשען פיל גליק
Skład futer Tygier i Glatter
Piotrkowska 43.

אונזער חשובען קונדע ה'
אברהם שווארץ און פרוי
צו דער פערלאבונג פון זייער ליבע טאכטער פרל.
העלא שווארץ מיט ה' מאניעק וויסבארד
ווינשען א הארציגען מזל טוב
י. טענענבוים און פרוי

צו דער פערלאבונג פון פרל.
העלא מיט ה' מאניעק וויסבארד
ווינשען מיר א הארציגען מזל-טוב און די עלטערן ה' אברהם שווארץ און פרוי צו דערלעבען פיל נחת פון זיי.
ב. לעוויטאנוס און פרוי

אונזער פריינד ה'
אברהם שווארץ און פרוי
צו דער פערלאבונג פון זייער ליבע טאכטער פרל.
העלא שווארץ מיט ה' מאניעק וויסבארד
ווינשען מיר א הארצען מזל-טוב און דעם יונגען פאר א גליקליכע צוקונפט.
ה. קורץ און פרוי

מיין פריינד אברהם שווארץ און פרוי
צו דער פערלאבונג פון זייער טאכטער
העלא שווארץ מיט ה' מאניעק וויסבארד
ווינש איך א הארציגען מזל טוב און דעם יונגען פאר א גליקליכע צוקונפט
מלך פישלעוויטש

צו דער פערלאבונג פון פרל.
העלא שווארץ מיט ה' מאניעק וויסבארד
גראטולירען הערצליך
הערמאן קאלסקי און פרוי.

לכבוד יום-טוב
עמפפעלט די בעקאנטע און מאדערנע
PERFUMERJA
EUROPEJSKA
Piotrkowska 22, tel. 237-22
דעם רייכסטען אויסוואהל פון אלערליי אין-און אויסלענדישע
קאסמעטיק
צו מעסיגע פרייזען.

לשמוע אל הרנה ואל התפלה!
צום 19. מאל אין פרעכטיגן "וויסע זאל" זאכאדניא 43
א אמת'ן עונג יום-טוב וועט איהר האבען קומענדיג הערען ראש-השנה ויום=כפור דעם וועלט-בעריהמטען חזן
ה' אברהם ברין
וועלכער האט איבעראשט מיט זיין גלענצענדער טענאר-שטימע און מיט זיין הארציג טראדיציאנעל יוד. חזנות, די גרעסטע יודישע שטעט אין איראפא, ווי: וויען, בודאפעשט, פראג אז"וו
ה' ברין געהערט צו די חזנים, וועלכע ריהרען מיט זייערע תפלות דעם צוהערער ביז טרעהרען.
נוצט אויס די זעלטענע געלעגענהייט און בעזארגט אייך בעצייטענס מיט בילעטען.
פלעצער ווערען פערדינגען טעגליך פון 10 פריה ביז 11 אווענד. מיט אכטונג י. וויינטרויב.

פענסיאנאט "מירטא"
פאדעמביצע ביי טושין. אינהאבער קלוגמאן
זשעראמסקיעגא 21. ווילא ווייננארטען
מאכט בעקאנט דאס נעהמט אן געסט אויף די ימים נוראים און סוכות הבע"ל אין שטרענג כשר'ן און היגיעניש פיין איינגעארדנטען פענסיאנאט, וועלכער איז פערזעהען מיט אלע מאדערנע בעקוועמליכקייטען ווי עלעקטרי, וואסער-לייטונג א.אז.וו. מיט די בערימטעסטע בעלי תפילות אויף די ימים נוראים. —— פיינע בעהאנדלונג! מעסיגע פרייזען. — ערקונדיגען זיך אויפן ארט אדער לאדז, פעטריקאווער 41, וו. 29.

כשר | איבעראשענדע נייעס! | היגיעניש
דער גוט=בעקאנטער
פענסיאנאט "RAJ"
Jurkiewicza — Tel.27
אין ווילשביאווע גורא אין זייבערטס שענסטן פלאץ
איז טעטיג און נעמט אן געסט אויף די קומענדע יום=טובים.
מיר עמפפעהלען די ג. געסט טרוקענע, זוניגע צימערן מיט אלע בעקוועמליכקייטען, באדעצימער און וואסער-לייטונג אויך עלעקטרישע ליכט און ראדיא. די קיך געפינט זיך אונטער דער לייטונג פון רוטינירטע קרעפטען.
קאנקורענץ-פרייזען! סאלידע בעדינונג!
אינפארמאציעס אויפ'ן ארט און טעלעפאניש.
בעמערקונג: סוכות וועט אויך זיין א אתרוג.

7-mio kl. pryw. szk. pow. męska
Nauka i Wychowanie
Piłsudskiego 62, tel. 245=97
צום נייעם שול-יאהר ווערט געעפנט פאר די אבסאלווענטען פון VI-טער פאוושעכנער א העכערע קלאס מיט'ן קורס פון 1-טער גימנאזיאל-קלאס.
יודאיסטישע לימודים אין א גרויסען מאסשטאב.
ריטמיק, — שוויטליצא. — ביי דער שול איז טעטיג
א פרעבעל=שול פאר יונגלעך און מיידלעך.
מעסיגע פרייזען. פאר אונבעמיטעלטע הנחות.
די קאנצעלאריע איז טעטיג טעגליך פון 9—1 און 6—8 אווגט.
די שול=פערוואלטונג און עלטערן=קאמיטעט.

שטרענגע אויפפאדערונג פון ראבינאט

אזוי ווי עס קומט ארויס גרויסע מכשולים דורכדעם, וואס די קצבים לאזען טרייבערן שטיקלעכווייז זענען מיר מזהיר, אז די טיילען פלייש, וואס ברויך צו ווערען געטרייבערט, מוז באלד איינגאנצען געטרייבערט ווערען, נישט צו שטיקלעך און דאס מוז שטרענג אפגעהיטען ווערען.

אויך די גענזלער ווערען שטרענג אויפגעפאדערט, אז עס מוז אפגעהיטען ווערען, אז יעדעס גע'שחטענע עוף זאל זיין פערזעהען מיט א באנדעראל אויף דעם פיסעל און דאס וואס וועט נישט זיין מיט א באנדעראל איז איהם נישט ערלויבט צו פערקויפען פאר כשר.

ועד הרבנים וועד הכשרות בלודז.

דאס בעוואוסטע
טוך= און קארט=געשעפט פון
M. TAZBIR
לאדז, פיעטריקאווער 23, פראנט II שטאק טעל. 226=39
טיילט מיט, אז צום קומענדען הערבסט= און ווינטער-סעזאן בעזיצט איך אויך לאגער א גרויסן אויסוואל פון די נייעסטע און מאדערנסטע
הערען און דאמען=שטאפען
פון די בעסטע ביליצער און טאמאשאווער סחורות
צו די ביליגסטע פרייזען.
ספעציעלער אויסוואל פון רעשטן וואס מען פערקויפט מיט 30% ביליגער
געדענקט די אדרעס!
רעיעלע און סאלידע בעהאנדלונג!

לשנה טובה תכתבו!
די פירמע
מענדיל בארנשטיין
"בארון"
30 נאוואמיעסקא 30, טעל. 210=58
עמפעהלט צום נייעם יאהר
אלע סארטען אריגינעלע און געשמאקפולע
ווייגען
צו די צוגענגליכסטע ביליגסטע פרייזען, צווישען אנדערען:
ריינער אונגאר-וויין
30 גראד 3.75 א קווארט, 2.60 א באטשינקע | 15 גראד 5.00 א קווארט, 3.45 א באטשינקע
16 נומער א באטשינקע — 1.75 פרימא קוואליטעט — 2.60 א קווארט
פאר דער פרימא קוואליטעט ווערט גאראנטירט
פאדערט איבעראל!

ROCZNY
Wieczorny Kurs Tkactwa
przy Szkole Przemysłowej Tow. Szerz. Oświaty i Wiedzy Techn. wśród Żydów
w ŁODZI, POMORSKA 46/48.
איינשרייבונגען מאנטאג, דינסטאג, מיטוואך און דאנערשטאג פון 7—9 אווענד נעהמט אן די קאנצעלאריע פון קורס, פאמארסקא 46/48.
טעל. 163-80.

MICHELIN

przedłuża życie samochodu
przez swą elastyczność — zmniejszone pompowanie

HURTOWNIA OPON WSZELKICH MAREK I CZĘŚCI ZAMIENNYCH
WYŁĄCZNA REPREZENTACJA: JOACHIM GERSON
Narutowicza 16 TEL. 128-30

„NOWOŚCI" (wł. I. TIGIER)

PIOTRKOWSKA 29. TELEF. 213-22

POLECA NA SEZON JESIENNO-ZIMOWY
w wielkim wyborze NAJMODNIEJSZE JEDWABIE i WEŁNY — krajowe — i zagraniczne
SPECJALNY DZIAŁ FUTER —:— CENY B. NISKIE!

B-CIA F. i J. PIETRUSZKA

84 PIOTRKOWSKA 84, tel. 142-38

פעלץ-וואַרעז

ביליגע פרייזען
גרויסער אויסוואַהל פון

ספּעציעלע אָפּטיילונג פון וואָלענע דאַמען-קאָנפעקציע. מיר פּערטיגען אויס זעמטליכע קירזשנער-ארבייטען פון אַנגעטרויטע סחורה און אונזער אייגענער פּראָצאָווניע

יודיש פאלקס-טעאטער
זגערזשער 17.

לכבוד יום-טוב!

נור 2 פאָרשטעלונגען פון די בעקאַנטע אַרטיסטן די ליבלינגע פון די לאָדזער יוד. טעאַטערן
זונטאָג, ד. 2-טן טאָג ראש-השנה 5,30 נ. מ. און 9,30 און צום 1-טען מאָל דער באַליבטער שלאַגער

„פּרויענהענדלער"

אין 3 אַקטן מיט אַ פּראָלאָג מיט געזאַנג פון בייגעלמאַן

ביליגע פּרייזען פון 54 גר. ביז 1.09 — איינצעלהייטען אין די אפישען. בילעטען ביי דער קאַסע פון טעאַטער.

קלאַנג-קינא-טעאַטער
PRZEDWIOŚNIE
זשעראָמסקיעגא 74/76
(רוג קאָפּערניקע)

היינט און פאָלגענדע טעג

די בעסטע ווינער קאָמעדיע גערעדט און געזונגען אויף דייטש א. נ.

„כ'וויל נישט וויסען ווער דו ביזט"

Liana Haid, Gustaw Fröhlich i Szöke Szakall

פריילעכע סיטואַציעס, מעלאָדיעס און אַ בלום פון ווינער אַרטיסטן

אָנהויב פון די סעאַנסן 4 נאָכמ. זונטאָג 2 בייטאָג. פּרייזן פון די פּלעצער: I פּל. 1.09, II פּל. 90 גר. III פּל. 50 גר. היחה קופּאָנען צו 70 גר.

נעקסטער פּראָגראַם: A. B. C. פון ליבע מיט Bogda Dymsza i Krukowski

---

קלאַנג-קינא-טעאַטער
„LIRA"
Limanowskiego 37.

דער אמת'ער עונג יום-טוב!

1) די בעסטע קלאַנג-קאָמעדיע פון דער וועלט! די מרוין און דער שטאָלץ פון דער סאָוויעטישער פּראַד. 100% גערעדט און געזונגען אויף רוסיש

2) דער מייסטערהאַפטער פּוילישער קלאַנג-פילם

„Świat się śmieje" (Wesołyje Rebjata)

דער גראַנדיעזסטער דאָפּעלט-פּראָגראַם!

„DZIEJE GRZECHU"

אין די הויפּט-ראָלען אַלע טייז פון דער פּוילישער בינע: Lubielska, Samborski, Junosza-Stępowski, Węgrzyn, Zelwerowicz, Stanisławski, CHóR DANA

פּרייזען נישט געהעכערט.

METRO

פּושעיאָר 2
אָנהויב 4 נאָכמיטאָג.

שבת און זונטאָג 12 אַ זייגער בייטאָג

„ZUZU"

Józefina Baker

טאַנצט און זינגט אין פילם א. נ.

היינט און פאָלגענדע טעג!

אויסערן פּראָגראַם: „ביראָ-בידזשאַן" יודישע רעפּובליק אין ז.ס ר.ר. דער פילם ווערט גערעדט און געזונגען אויף דייטש.

היינט און פאָלג. טעג! גיגאַנטישער פילם פון לעבן פון צאַרישן רוסלאַנד

„מאָסקווער נעכט"

אין די הויפּטראָלען: Harry Baur און די וואונדערבאַרע Annabella

קינא-טעאַטער
„Miraż"
11 ליסטאָפּאַדאַ 16 (קאָנסטאַנטינער)
אָנהויב 4 נאָכמ.
שבת און זונטאָג 12 אַ זייגער בייטאָג.

ADRIA

גלובנאַ 1
אָנהויב 4 נאָכמיטאָג.

שבת און זונטאָג 1 אַ זייגער בייטאָג

טאַנץ-שולע פון פּראָפ.
I. WILCZEK
פּעטריקאָווער 120, טעל. 222-71

הויבט אָן פאַר אָנפאַנגער מאָדערנע טענץ-קורסען, דינסטאָג ד. 8 אָקטאָבער ה. י. פּיגור-טענץ, דאָנערשטאָג ד. 10 אָקטאָבער ה. י. צוגענגליכע פּרייזן. די קאַנצעלאַריע איז טעטיג פון 10—2 פאַרמ. און פון 4—10 אָוו.

צאָהן-אַרצט
J. Karmazyn
צוריקגעקעהרט
2 POŁUDNIOWA 2
נעהמט אָן פון 9—1 און פון 3—7 אָוונט.

Dr med.
M. JAKUBOWICZ
צוריקגעקעהרט
פּאַלודניאָווע 9. טעל. 71-109
נעהמט אָן פון 10—12 און פון 4—6 אָוונט.

זונטאָג, מוצאי ראש השנה, 8 אַ זייגער אָוונט קומט פאָר אין זאַל פון יודישען פּרויען-גימנאַזיום אַ רעפעראַט (אין העברעאיש) פון פּראָפ. פון ירושלים'ער אוניווערזיטעט ה' ד"ר ישראל רייכערט

א. ד. ט.
„דאָס יודישע קולטור לעבען אין א"י".

צום נייעם יאָהר ווינש איך אַלע מיינע קרובים, פריינד און די וועלכע שטעהען מיט מיר אין געשעפטס-פאַרבינדונגען ווינש איך

א כתיבה וחתימה טובה

אהרן פּאַרבער
פּעטריקאָווער 37.

מזל טוב ווינשען מיר אונזער געעהרטע מעקרע-טאַרקע

רעגינאַ ראַשעוועסקאַ
צו דער חתונה מיט העררן
יעקב ראַשעוועסקי
וועלכע איז פאָרגעקומען זונטאָג דעם 22 סעפּטעמבער מיר ווינשען זיי אַ גליקליכע צוקונפט.

די פערוואַלטונג פון 2-טען קליינהענדלער-פּעראיין זגערזשער 38

דער אינהאַבער פון בעוואוסטע קונסט-שטאָפּעריי פּעטריקאָווער 69 ווינשט זיינע געעהרטע קליענטען, פריינד און בעקאַנטע

א כתיבה וחתימה טובה
בראָנדעס
פּעטריקאָווער 69 ה. ד.

די טיטען-מאַכערס ביים 2-טען קליינהענדלער-פּעראיין זגערזשער 38 האָבען בעשלאָסען און הסכם מיט די פּאָליציאישע פאַרשריפטען נישט אויסצו-אַרבייטען קיין טיטען פון געשריבען און געניצט פּאַ-פּיר. גלייכצייטיג מעלדען מיר די פּערבראויכער מעהר אַזעלכע טיטען נישט צו קויפען, ווייל דאָס איז פּאָ-ליצייאיש פאַרבאָטען.

די פערוואַלטונג

מיינע ליבע עלטערן, שוועסטער און שוואָגער און קינדערלעך אין ארץ ישראל און כלל ישראל, ווינש איך א כתיבה וחתימה טובה און אַ גוט יאָהר

אברהם מרדכי סקאָטשילאָס
„תל-חי".

לשנה טובה תכתבו!

ווינשען מיר אונזער פאַמיליע, פריינד, סוחרים און קונדען

ישראל וויינגאַרטען און פרוי
לאָדז, נאָוואָמיעסקאַ 6

א כתיבה וחתימה טובה

ווינש איך מיינע קרובים, פריינד און בעקאַנטע ווי אויך מיינע ג. קונדען,

קירזשנער - מייסטער
י. שאליט
פּעטריקאָווער 16

צו דער חתונה פון מיין ליבען ברודער און שוואָגער מאַניעק ווייסקאָפּף מיט פרל. פּאַלאַ ציטרין ווינשען מיר אַ האַרציגען מזל-טוב און אַ גליקליך צו-זאַמענלעבען און די עלטערן ווינשען מיר צו דער-לעבען פיל נחת

מיכאל ווייסקאָפּף און פאַמיליע

לשנה טובה

ווינשט מיר אַלע אונזערע קרובים און קונדען!

B-cia GEYER
Łódź, Zgierska 96.

א כתיבה וחתימה טובה

און אַ סך גליקליכע יאָהרען

ווינשען מיר

אונזער משפחה, קרובים, פריינד און חברים פער-וואַלטונגס-מיטגלידער פון אונזערע חברות בכלל אחב"י

ב. א. גליקסמאַן
און פרוי.

ב"ה

ישיבת חכמי לובלין

דמהר"ם שפּירא זצ"ל

ווינשט אַלע עסקנים און מנדבים

האַרציגע ברכות צום נייעם יאָהר

א כתיבה וחתימה טובה

א שנת חיים עושר והצלחה

ווייכטיג פאַר אַלע לאָדזער יודען!!!

אַ רייכער אויסוואַהל פון די בעסטע אויסלענדישע פּיוכטען, ספּעציעל אויף שהחיינו

אַנאַנאַסען, בזשאָסקווינעס, מילגרוימען

צו זעהר ביליגע פּרייזען!

צו בעקומען אין דעם פרוכטען-געשעפט

„איטאַליאַ" שרודמיעסקאַ 10

טעל. 188-01.

גלייכצייטיג ווינשען מיר אונזערע ג' קונדשאַפט

א כתיבה וחתימה טובה צום נייעם יאָהר

אונזערע מיטגלידער, פריינד, סימפּאַטיקער און כלל-ישראל

א כתיבה וחתימה טובה

די פערוואַלטונג
פון „בית-עם"

Dr. med.
H. ROZANER
ספּעציאַליסט פאַר הויט, ווענערישע און סעקסועלע קראַנק.
Narutowicza 9
tel. 128-98
נעמט אָן פון 9—1
פאַרמ. און פון 5—9

הזמיר הזמיר

אל. קאָשטשושקי 21

בית תפלה

לימים נוראים ולחג הסוכות

בעל מוסף: מיכאל דוד סאָסנאָווסקי

בילעטען צו בעקומען היינט דעם גאַנצען טאָג אין „הזמיר".

ציהונג פון דער מלוכה-לאטעריע

(ענדע פון דער 22-ער זייט)

87 837 40 991 115213 18 497 647 861 94 116157 90 217 305 574 767 899 979 117014 442 709 60 894 118091 330 409 11 678 890 119003 34 119 67 278 360 91 571 622 975.

120032 39 52 361 724 818 21 23 26 45 56 965 121021 348 413 531 97 652 737 122123 756 777 815 48 978 123057 138 201 4 304 408 77 613 89 721 124322 58 425 80 125041 116 238 44 64 376 515 76 744 932 126005 44 301 18 95 477 649 728 832 78 996 127293 457 529 647 94 782 826 128027 114 41 242 308 470 76 87 780 129062 157 290 425 571 72 715 841 927.

130014 129 81 217 421 31 47 508 26 40 715 48 78 945 131111 351 54 633 842 76 132245 80 401 35 83 566 88 870 914 133044 702 803 5 14 96 134260 380 463 578 620 94 730 843 974 135076 558 639 56 136065 182 216 83 550 63 777 85 813 30 97 970 137038 69 140 70 204 11 17 308 52 416 37 557 67 722 36 875 939 138082 254 74 300 82 594 601 11 21 848 93 990 139085 220 494 96 574 77 826 33 78 953.

140032 148 93 262 96 319 635 48 948 53 141069 517 601 92 707 29 981 142267 95 534 750 815 143165 207 361 539 784 844 947 63 144023 25 96 106 321 96 492 93 612 750 956 99 926 145014 171 211 445 89 547 97 720 51 878 909 146016 269 329 503 959 147014 582 670 713 71 148048 58 94 176 276 323 416 38 525 33 79 632 798 809 149044 160 253 366 420 28 664 63 899.

150104 16 30 43 221 403 58 683 745 52 886 151038 238 549 765 83 903 22 76 152103 205 92 735 854 153005 8 160 315 41 606 83 727 30 86 824 154000 29 32 39 224 300 466 80 609 43 90 155159 483 808 42 156004 104 281. 428 727 51 620 157199 364 415 824 82 922 90 158222 83 85 341 475 529 34 55 88 612 21 41 96 774 804 29 44 920 159023 59 120 227 420 40 826 41 59.

160013 264 392 694 879 93 99 922 161014 185 231 33 56 492 518 74 720 897 98 920 22 162192 230 506 54 267 855 163222 24 28 60 63 74 359 568 613 872 917 164040 65 115 348 417 32 571 761 165349 466 560 639 705 166107 30 34 400 24 621 55 69 721 167484 941 168060 286 323 87 438 42 83 513 610 70 912 46 77 169163 89 567 720 844 49 913 88.

170037 263 378 641 738 884 911 171016 23 88 276 310 498 564 627 76 707 45 801 172154 57 218 57 68 373 430 53 726 46 906 59 93 173130 742 77 819 51 65 973 174214 343 434 63 65 706 834 175101 250 48 92 482 517 60 635 765 936 43 176019 34 192 359 578 661 720 811 61 921 30 177400 56 542 770 947 178170 296 323 67 443 527 51 52 666 866 983 179097 180 89 357 918.

180079 121 59 399 770 835 181074 129 283 336 554 690 737 821 182016 20 246 444 80 619 59 704 183075 389 460 597 805 73 95 962 184079 241 73 807 11 77 96 585 99 185000.

73 779 90 865 988 125058 399 437 82 537 688 792 881 922 68 126143 308 449 67 719 834 37 969 127088 121 215 336 709 954 128123 210 323 26 67 475 593 129164 72 222 421 594 765 68 73.

130316 442 523 51 53 64 827 50 131054 249 86 406 92 580 84 738 959 132312 27 865 79 910 67 133027 77 320 23 440 621 35 63 66 68 755 134095 123 36 233 506 16 46 897 135504 136103 99 292 303 13 21 64 447 548 991 137005 180 284 741 810 957 138182 226 408 70 949 80 139063 77 142 77 249 594 666 814 976.

140197 641 56 818 141364 592 375 44 832 962 142080 259 77 419 84 614 91 723 49 984 143027 115 28 203 29 57 344 144041 284 381 799 145426 63 610 98 745 912 146049 62 125 43 631 799 833 147044 126 307 51 65 70 869 978 148383 94 660 95 915 63 94 149116 78 256 571 832 947 48.

150425 43 577 696 151482 799 950 71 152398 511 698 775 851 153119 37 417 44 582 696 781 97 800 946 154230 782 939 60 80 90 155269 430 79 585 87 822 156028 220 507 30 773 89 932 157197 311 47 450 512 76 621 769 963 84 158166 508 610 732 60 869 967 94 159191 229 37 375 518 627 727 846 52 69 988.

160139 615 759 805 25 36 65 82 972 161094 109 73 80 336 77 441 717 36 46 162054 134 63 214 48 364 465 624 743 52 163187 222 547 713 994 164106 308 850 165337 437 522 31 87 794 856 922 43 166270 366 796 167151 474 89 557 739 897 168135 328 68 400 529 704 23 169243 535 835 81 951.

170083 167 235 669 843 171108 400 24 544 99 893 940 93 172202 368 531 98 606 817 42 173012 23 246 418 51 73 660 76 847 97 174080 595 913 175005 25 31 367 411 575 79 636 83 837 176084 310 734 866 975 177018 134 62 78 484 91 556 715 895 178014 134 44 266 387 451 520 29 729 81 83 892 910 17 179062 431 626 793.

180054 187 220 32 527 700 27 60 181031 420 99 529 602 853 182061 103 204 35 392 581 701 38 41 964 183013 201 5 376 429 514 56 98 731 938 99 184152 220 58 458 594 97 654 726 928.

III CIĄGNIENIE.

9 219 63 415 651 63 974 91 1195 326 84 89 550 948 2225 370 94 488 507 623 855 937 3460 500 696 901 4037 279 425 83 550 694 760 76 92 884 5049 186 239 423 51 746 809 85 95 903 6046 97 131 89 617 717 80 922 7012 106 37 235 52 348 624 36 703 8272 370 423 553 98 610 946 9050 57 74 85 99 144 381 418 88 509 44 707 72 937.

10035 92 144 642 838 11041 208 17 327 476 509 645 722 804 82 12114 229 521 95 621 739 895 13270 87 332 481 640 46 876 14059 225 412 557 693 764 66 913 15525 611 713 887 907 33 76 87 16001 178 200 396 400 591 688 765 17100 370 653 87 785 880 18178 210 316 581 655 830 941 55 19038 49 228 672.

לאדז שפילט אוז געווינט

אין דער גרעסטער לאדזער קאלעקטור

נ. יאטקא

פיעטריקאווער 22

פיעטריקאווער 66

נאוואמיעסקא 1

דער פערקויף פון לאסען צו דער 1-טער קלאס האט זיך שוין אנגעהויבן! — פראספעקטן אומזיסט!

„א פאעזיע-אווענד"

פון דער דיכטערין רייזל זשיכלינסקי

פרייטאג ד. 4-טען אקטאבער קומט פאר אין לאקאל פון דער געז. פאר לאנדקענט. (זש.ט.ק.) א פאעזיע-אווענט פון דער אריגינעלער, טאלאנט-פולער דיכטערין רייזל זשיכלינסקי. איהרע לידער האבען ארויסגערופען גרויס אנזעהן אין די ליטערארישע קרייזען.

אין אווענט נעמען אויך אנטייל די בעקאנטע דיכטער מ. בראדערזאן און ישראל ראבאן.

מעלדונגען

זש.ט.ק. (וואולטשאנסקא 35, טעל. 121-53)

די נאהענטסטע זש.ט.ק.-אימפרעזעס:

זונטאג, מוצאי ראש-השנה, ד. 29 סעפטעמבער ה. י. פונקט 6 א זייגער אווענד קומט פאר אין אייגענעם לאקאל א חבר'שער טיי-אווענט. איינגאנג פאר מיטגלידער און געסט.

א ר. זשיכלינסקי-אווענט אין זש.ט.ק.

פרייטאג, דעם 4-טען אקטאבער ה.י. 9 א זייגער אווענט קומט פאר אין לאקאל פון דער געזעלשאפט אנ'אווענד פון דער יונגער און טאלענטירטער דיכטערין רייזל זשיכלינסקי. עס נעמען אנטייל צוו .אנד. דער דיכטער משה בראדערזאן און שרייפטשטעלער י. ראבאן.

סיי די פערזאן פון דער דיכטערין, סיי די איבריגע אנטיילנעמער גיבען די גענוגענדע גאראנטיע, אז דער אווענד וועט אדורך מיט א געהעריגען דערפאלג און וועט ארויסרופען א גרויסע פעראינטערעסירונג צווישען די ברייטע שיכטען פון דער יודישער אינטעליגענץ.

דער סעקרעטאריאט פון דער געזעלשאפט — (וואולטשאנסקא 35, טעל. 121-53) נעמט אן טעגליך פון 10—2 און 6—10 אוו. איינשרייבונגען אויף 1) שפראך-קורסען: יודיש, שפראך און ליטעראטור, העברעאיש, ענגליש, פראנצויזיש און עספעראנטא.

2) גימנאסטיק-קורסען פאר דאמען (מיט קלאוויר-אקאמפ.)

בעשטעלונגען אויף פאטאגראפישע אויפנאהמעס פון די היי-יאהריגע אויספלוגען און קאלאניעס.

הסתדרות „ברית ישורון", לודז.

זונטאג, מוצאי ר"ה (29 סעפטעמבער) קומט פאר אין אונזער לאקאל (קילינסקיעגא 60) א הזכרה צום אנדענק-טאג פון די שלשים נאך דער פטירה פון מרן הרב הגאון מהרא"י הכהן קוק זצל"ה.

וועגען זיין לעבען און שאפען וועט האלטען א רעפעראט ה' רעד. יעקב י. קראקאווסקי א.ד.ט.: דעם נפטרס וועלט-אנשויאונג און זיין שיטה איבער „תחית האומה וקדשיה". אלע חברים-ות און אחים-ות פון „קן חשמונאים" ווערען אויפגעפאדערט צו קומען פינקטליך 8 א זייגער אווענט.

ועד ברית ישורון סניף בלודז.

„JERZY MILL" Łódź, Piotrkowska 73 poleca wieczne pióra

Repr. wiecznych piór Dr. JUNGH'a na Rzp. Polską i w. m. Gdańsk.

גאנץ לאדז ווייס, אז די ביליגסטע קוועלע פון די עלעגאנטסטע הערען-, דאמען און קינדער-שיך

בעקומט מען נאר ביי דער אין לאדז גוט בעקאנטער פירמע

ה. מ. ראדזאנאווער, 3 נאוואמיעסקא 3

מיין שיך-סאלאן איז פערזעהן צום יעצטיגען הערבסט- און ווינטער-סעזאן מיט א רייכע אויסוואהל פון די לעצטע מאדעלען שיך.

איך עמפפעהל זיך אויך ווייטער דער געעהרטער קונדשאפט. מיט אכטונג ה. מ. ראדזאנאווער, נאוואמיעסקא 3.

SUSMANEK

דער לאנגיעהריגער קירזשנער-אטעליער פון

פיהרט איצט אויס אלערליי

פעלץ-בעשטעלונגען

פון אייגענע און אנפארטרויטע סחורה, נעמט אויך אן רעפעראטורן לויט די נייעסטע מאדעלן, פינקטליכע און רעעלע אויספירונג. צו קאנקורענץ-פרייזען —

פיעטריקאווער 19 אין הויף

דאנערשטאג, פרייטאג, שבת און זונטאג ד.ה. דעם 26-טען, 27-טען, 28-טען און 29-טען סעפטעמבער ד. י.

„רעציטאציע פון הומאר"

אויף דער בינע! די פרעהליכע רעוויו אין 12 בילדער, וואס שפריצן מיט הומאר און פיקאנטעריע —

עס נעמען אנטייל: MAKS BOCZKOWSKI, J. Darski, Bogdan Szymkowski, Lu Wilczyńska, Marja Ernet ווי אויך די ניי-ענגאזשירטע טענצערקע K. Malska און דער פענאמען. טאנץ-מייסטער J. Lasota אויפן עקראן: די פערל פון דער פוילישער פראדוקציע

„דער זינגער פון ווארשא"

שלאגער-לידער זינגען: E. BODO און א סך אנדערע —

אנהויב 6 נאכמ. שבת און זונטאג 2 בייטאג. פרייזן פון 54 גראשען ביז 1,09

דאס ביליגסטע טעאטער אין לאדז

קינא-רעווי

AMOR

89 פעטערסקא 89, טעל. 248-05

צופאהר מיט די טראמווייען 0 און 4

היינט פרעמיערע! מעכטיג מייסטערווערק פול גרויל און אומגעוועהנליכקייט

„פראנקענשטיינס צוריקקומען"

אין דער הויפטראלע: דער גלייכלער KARLOFF

נעכסטער פראגראם: „דער איבריגער זוהן"

אנהייב אין געוו. טעג 4 נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.

אויפן ערשטען סעאנס און פריהמארגען-סעאנסן זונטאג די פלעצער צו 54 גר.

איינציגער קלאנג-קינא אין גארטען!

RAKIETA

שענקעוויטשא 40 טעל. 141-22

— I. —

„גנב פון הערצער"

פיקאנטע און פרעהליכע קאמעדיע אין די הויפטראלען: Fredric March, Constance Bennet i Fay Wray

— II. —

„די נקמה פון ה' X"

אומגעוועהנליכע דראמע אין די הויפטראלען: Robert Montgomery, Elżbieta Allan i Lewis Stone

אויסערן פראגראם: צוגאבען פון P.A.T. אנהייב 4 נמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג. פרייזן 1-טער סעאנס 50 און 54 גר. נעכסטער: 54 גר. 85 גר. און 1,09 זל.

קלאנג-קינא-טעאטער

CORSO

2/4 לעגיאנאוו

היינט און פאלגענדע טעג גרויסער דאפעלטער פראגראם!

היינט גרויסע פרעמיערע! צום ערשטען מאל אין פוילען!

פון טאגבוך פון דעטעקטיוו טשארלי טשאן

קרימינעלע סופערסענסאציע פון אומגעוועהנליכע איבערלעבענישען פון א דעטעקטיוו. אין דער ראלע פון כינעזישען שערלאק האלמעס דער אומפערגלייכליכער WARNER OLAND ווי אויך די שיינע Mary Brian

אויסערן פראגראם: MICKY אין א רעווי. 2 קלאנג-טאג-ביבער. אנהייב 4 זייגער נאכמיטאג.

קלאנג-קינא-טעאטער

Czary

2 ציגעל-גאס 2.

אויף די ערשטע סעאנסן אלע פלעצער 54 גר.

גאולה תתנו לארץ!

לשנה החדשה!

שפעת ברכות נאמנות לחלוצינו המגשימים בחזית הבנין, לחבֿרינו המושכים בעול תנועתנו וקרנותה, לכל קרובינו ומיודעינו ובכל אתר ואתר: תהא נא לנו השנה שלקראתינו שנת הישגי-גאולה כבירים, שנת ברכה, אושר וחדוה, — תרצ"ו

תרצ"ו

א

„אהל-יעקב" (בית-הכנסת)
אדיניאק
אלפערין קדיש
אייבעשיץ אליהו
אוגער ישעיהו רעד. ורעיתו
אקאוויץ י. וביתו
אש ד. ה. וביתו
אלט וו. וביתו
ארענבוך לובה
אדונסקי ר. ורעיתו
אלטערמאן דוד ד"ר
אייפערמאן ל. אינגש. וביתו
אוריסאן עזריאל
אתרוג אריה
אפענבאך ירוחם
ארענבוך פראדל
אברעמסאן טימא
אייזענשטיין מענדל
אייזענשטיין שמחה
אסטראוויעצקי ישראל וביתו
אמאליאן י.
אוריסאן נתן
אייכערט שאול
איצקאוויטש זעליג וביתו
אדלער זעליג
אייזען זהבה
אסטראוויעצקי עוזר
אמעלשטיין
אפעל מ
אפעלבוים ז.
אדער מ.
ארדינאנס משה
ארפא אברהם וביתו
איזשביצקי ח.
אניספעלד חנה
ארמיאן חיים ד"ר וביתו
אניסמעלד עמנואל ד"ר
אפעלבוים וביתו
אסעלקא מ. וביתו
אפאליאן אברהם וביתו

ב

„ביל"ו" (קבוץ-הכשרה)
„בני-ציון"
„ברית-הקנאים"
„בני-עקיבא"
ברודא נחמה
בראווערמאן יונה וביתו
בערגער קרישא
בער י. וביתו
בראדעצקי מ. וביתו
באראש ז. וביתו
בערקאוויטש אדוו.
בעלכאטאווסקי יעקב
באביאצקי אדאלף וביתו
בראגינסקי דיר.
בוזין ב.
באנק דיסקאנט, לודזקי
ברויער לעאן
בענדעט ז. וביתו
בערנשטיין י. ח וביתו
בערנשטיין ש. מ.
ברודא מרדכי ד"ר וביתו
באראוויטש בנימין ורעיתו
בלום י.
בלויגרונד יעקב
בערקאוויטש אברהם
ביאלער י. מ.
ביאלוסטאצקי שמעון
ברוק חיים
בערנשטיין ישראל
בערכאלץ משה וביתו
בוגאיעוויטש צפורה
באגנא שולמית
בערנשטיין דב בער וביתו
באַרישאווסקי און לאנדוי
בראדעצקי יעקב וביתו
בענקעל ד.
בלייכער ה.
בערגער מנחם
ביאלא חנה
בערלינער מרים
בארקענשטיין יחזקאל
בעטעל
בירנצווייג חיים
בארנשטיין ישראל יצחק
ביעלאווסקא ז.

באגנא א.
בירנצווייג ג.
בראנדשטעטער מ.
ברייטשטיין ה.
בעדער ה.
בארנשטיין א.
בלאכשטיין א.
בוימבוים מאטעל
בערקאוויטש גטע
ביאלעק זעליג
בראניצקי יוסף
בוינען משה
בראנד יחיאל
ברוין יעקב
באגוסלאווסקי פישל וביתו
בארנשטיין יעקב וביתו
בית-הכנסת ע"ש הלמן
בערקע גרונם
בערלינער ברוך
בערגער י. מ. וביתו
בעהם ש.
בראנדווינמאן י.
בירנבוים
בראדער אליעזר ד"ר וביתו
בערלאס חנוך ד"ר וביתו
בריטהאלץ בנימין וביתו
„בית עם"
בערנשטיין נתן דוד
בראדעצקי מרדכי
בערגער פייגה
באהאריער פנחס יעקב
ברייטבארד יעקב
בראנדשטעטער מיכאל דיר. וביתו
בערגער יואל ד"ר וביתו
באנשטיין פייבל וביתו
באטשקר ירחמיאל
בלום שלום וביתו

ג

גמנסיה עברית 1 לנערים
גמנסיה עברית 2 לנערים
גמנסיה עברית לנערות
גמנסיה של י. קצנלסון
„גורדוניה"
גערמאן אברהם וביתו
גוטערמאן בינא
גרינבוים יעקב וביתו
גראבאוויעצקי יצחק וביתו
גורט יוסף וביתו
גאלדשטיין שמואל
גערשט יהושע וביתו
גאלדין יצחק, דינה ורבקה'לע
גאלדבערג ב.
גארפינקעל צבי נח וביתו
גאטהייל און מאשקאוויטש
גערטלער משה
גליקסמאן משה וביתו
גאטהעלף יצחק וביתו
גארפינקעל משה וביתו
גאטליב לובא
גיביאנסקי א. ד"ר
גאטעסגנאדע לוי ובית
געווירץ שמחה וביתו
גרינוואַרצעל רחל
גאטיינער מלכה
גאנסקא רחל
גרינבאל רחל
גאלדמאן יחיאל
גאלדמאן משה
גוטמאן יחזקאל
גנאטעק טויבה
גאלדבערג ל.
גרינשטיין ז.
גערמאן אברהם
גאלדבערג בעריל
געלדקאף דוד לייב
גרינשטיין לוזער
גאלדבערג אבא וביתו
גאלעווסקי בענדעט וביתו
גאלדפארב ס.
גרינבערג י. ואמו
גאלדקינד מ. וביתו
גליקסמאן ב. א. ורעיתו
גורעליק אברהם מגר. ורעיתו
גאלעווסקי אברהם אדוו.
גאטהייל ג.
גרינבוים יצחק וביתו
גלאזער ל. ג.
געלבלום ג.
גראנדאווסקי און צווילינג
גליקסמאן ס. מ. ורעיתו
גרינבערג יצחק
גאלדבערג שמואל
גאלדבערג עמנואל וביתו
גרינפעלד לעאן
גאסטינסקי י. וביתו
גארדאן און דישקין
גודאלסקי דוד
גאלדמאן ל. וביתו
גאבורין ש. ורעיתו
גאלעווסקי אינזש. וביתו
גארפיין יעקב ורעיתו
גיטיין גרשון
גרייצער י. ורעיתו
גוטקאווסקי יעקב הרב וביתו
גוטקאווסקי אליהו וביתו
גרינשפאן אייזיק וביתו
גאלדשטיין בנימין
גראבטשאק וביתו
גאלדבערג אברהם
גלאדשטיין מרדכי
גוטנער יחיאל וביתו
גאלדשטיין מעניא
גארליצקי לייביש וביתו
גארדאן חיים
געלניעווסקי יצחק וביתו
גאטעסגנאדע אריה ובית
גזשיבאווסקי אריה

ד

„דורשי-ציון"
„דת-ועבודה"
דעפאזיטען באנק אין לאדז
דרייזענשטאק א.
דראזדאווסקי יצחק וביתו
דודאק יוסף וביתו
דיאמענט פערל
דיאמענט דוד וביתו
דאבושינסקי מ.
דימענט יונה
דאנציגער גדליהו
דזאלאווסקי בינם וביתו
דרייהארן יוסף
דיאמאנד אברהם אבא ורעיתו
דיאמאנד יצחק
דיאמענט בצלאל
דעמבינסקי יצחק
דערעש יוסף
דאברעצקי ס.
דינער ה.
דאווידאוויטש א.
דעמבסקי י.
דארן יצחק וביתו

ה

הועד הציוני בלודז
הקרן הקימת לישראל בלודז
הועד של קרן-היסוד בלודז
המשרד הא"י בלודז
הכשרת הישוב (הסוכנות בלודז)
העלענבעק (אינטערנאט און פערמע
„התאחדות"
„התאחדות" צ. ס.
„השומר-הצעיר"
„הנוער-הציוני" סניף א'
„הנוער-הציוני" סניף ב'
„החלוץ-הכלל-ציוני"
„הרצליה" (אכראנקע)
„התחיה"
„החלוץ"
„השומר-הדתי"
„החלוץ-המדינתי"
„החלוץ-המזרחי"
„החלוץ-בעל-מלאכה"
„העובד"
האלפערן העלענא
האלפערן מארקוס
האלבערשטאט זאב וביתו
הארון יוסף מאיר וביתו (וביערזש)
הערשקאוויטש פ.
האמבורגער אדאלף
„הורטאוניא באוועל-ניאנא"
הירשבוים יוסף
האמערמעש יחזקאל
האלאנד רייזל
הערשקאוויטש יעקב וביתו
העלמאן משה וביתו
הארטשטיין מרדכי וביתו
הערשקאוויטש מ. ה. וביתו
האפמאן ראובן וביתו
האלפערן חיים וביתו
הימעלפארב שלום וביהו
האזען יהושע ורעיתו
„הזמיר" (אגודה לזמרה)
הערצבערג נחמיה וביתו
הערשקאוויטש פנחס
העלער מ. ד"ר
„הגדוד האספורטאי" ע"י „התחיה"
הארואוויטש יוסף
הענדעלעס בעריש וביתו
הארן מרדכי
הערצבערג יוסף
„האגים" פ-מא
הערשקאפף — צוקערניע
האממער וו.
הארואוויטש פנחס וביתו
העכט מאטעל
האלפערן יקבקי וביתו
העללער מרדכי וביתו
ווארשאוויטשיק ש. ל.

ו

„וויזא"
„וויזא" הצעירה
„וויתקיניה"
ועדת הקק"ל בשכונת גייער
ווענמייסטער נחמיה וביתו
וויגנבערגער מיכאל וביתו
ווישעוויאנסקי דוד ורעיתו
וואקס ב. פרעזעס
ווינדמאן ה.
ווישעוויאנסקי שמעון דר.
וויינשטיין י.
ווינער פ.
ווייס אסתר
וויטקינד מ. ורעיתו
וועלנער מ. וביתו
ווישעוויאנסקי מאקס
וויגנארטען ז.
ווינער זאב וביתו
וואסערמאן נתי
וואלדפאגעל שמואל
וואלדמאן אברהם וביתו
וויינבערג י. חנוך
ווראבלעווסקי לוי
ווארנאווסקי חיים
וויינבערג יהודה
וואלבערג חיה
וואלבראמסקא
וויינשטאק ראובן
וואלקאוויטש ש.
וואלקאוויטש י.
וויניקאמיצן י.
ווארעק ד.
ווושאנסקי יצחק
וואנדערמאן פנחס וביתו
ווערטהיים שמואל לייב וביתו
וויעלינסקי ישראל מאיר
וויספעלנער אברהם
ווינטרויב ט.
ווישינסקי לייב וביתו
וועדיגער משה
וועדיגער ישראל
וועדיגער נתי וביתו
וויצמאן חנה
וויגאדזקי קלמן וביתו
ווינטרויב לייביש וביתו
ווייל אבנר וביתו
וויסקאפ יעקב וביתו
וואפנער שמואל יוסף הרב
וויסבערג בעצל
וואלפסאן רבקה
וואסערציהער ל.
וואלף ר.
וויינטרויב א. ורעיתו
ווידאווסקי חיים
וויסבראט י. וביתו
ווראצלאווסקי יצחק ורעיתו
ווראצלאווסקי יוסף

ז

זארעק משה
זילבערשטיין זאב וביתו
זילבערבערג יוסף וביתו
זעלמאנאוויטש ישראל וביתו
זינגער און לאכמאן
זייטמאן וויטל רייזל
זייטמאן שמחה בונם
זלאטשעווסקי קלמן וביתו
זאראמב ראובן אינזש.
זאנד פאביאן וביתו
זעלוהער מאקס דיר. וביתו
זאכאריאש יצחק
זילבערשטיין מרדכי
זיגעלמאן אריה
זיגמונטאוויטש זאב
זעליכאווער ירחמיאל
זילבערבערג וו.
זענטקאווסקא ג.
זילבער יצחק וביתו
זילבערשאץ אליהו
זילבערשפיץ יחזקאל
זילבערשטיין מרדכי
זאנאבענד משה
זעלקאוויטש א.
זיטער מ.
זלאטי מ.
זאמבקאווסקי יצחק
זילבערשטיין ה.
זילבערבערג אהרן וביתו
זאכאריאש אברהם וביתו
זעליגמאן שלמה
זילבערבערג לייביש וביתו
זילבערבערג יצחק וביתו

ח

חיבען חיים דיר. וביתו
חוג „גרינבוימיה" ע"י „התחיה"
חוג „פורלישבסקי" ע"י „התחיה"
חוג „הרצליה" ע"י „התחיה"
חוג „מוצקיניה" ע"י „התחיה"
חלודניעוויטש יוסף
חענטשינסקי שלום

ט

טענענבוים גרשון וביתו
טויב פנחס חיים
טארטאקאווער אריה ד"ר ורעיתו
טעמפעלהאף מאיר
טורבאוויטש אליהו ובית
טאבאלסקי י
טרייסטמאן הרב
טיפענבאך פ.
טרייסטער זאב אינזש.
טענענבוים
טאלמאן שמואל
טשיכאטא אשר
טעמפעלהאף
טאבאטשניק יוסף וביתו
טשאלקעוויטש אברהם
טורין שלמה
טאוויאוו איזידאר
טסיבלום ה. ל.
„טרויקאנט" (גארבער, מארגאלין, אדיניק)
טהאן גיזעלא ד"ר וביתה
טייטעלבוים אברהם יעקב וביתו
טאביאש חיים אליהו וביתו

י

„יבנה" (בית-ספר)
יאבלאנסקי מרדכי
יעלין און רודאמין
יאעל אלכסנדר וביתו
יאפע דב בער
יאקובאוויטש בצלאל
יאנקעלעוויטש יוסף וביתו
יעזיגעק
יעגער אלתר
יאסקאוויטש שרה
יודקיעוויטש מנחם
יודקיעוויטש מרדכי יוסף
יודקעוויטש אהרן אינזש.
יוזעפאוויטש יעקב וביתו
יארבלום בערטא וביתה
יאנקעלעוויטש אהרן וביתו

כ

כץ דוד ורעיתו
כהן הנך וביתו
כץ ש.
כהן ז.
כשר חנה
כהנא חיים וביתו
כהן ברוך
כהן דוד

ל

לעוו שמואל וביתו
לעוו יצחק וביתו (רופא-שנים)
לאנגע קלארא
לימאן משה וביתו
לובלינסקי ישראל וביתו
לובראניעצקי אהרן וביתו
לערמאן יצחק וביתו
ליפער זעלדא
ליפער מאיר שלמה
ליפשיץ יחזקאל וביתו
לעווי רחל ד"ר
לעשצינסקי י.
לוסטערניק מרים
לעווענטאן קלמן ורעיתו
לאנגנאס און זילבערשטיין
ליפשיץ יצחק
לינרענפעלד וו.
לובניצקי חיים יצחק וביתו
לובניצקי וואלף (פאביאניץ)
לאכמאן שאול יואל
לעווי ש. וביתו
ליטווין צבי וביתו
ליטאוואדער ב. וביתו
לעוויצקי מרדכי ורעיתו
ליכטענשטיין גרשון וביתו
לעווין לייזער וביתו
לעווי יוסף רעד.
לענטשנער יעקב
ליביצקי יוסף
לוקסענבורג יצחק
לייזעראוויטש יהושע
ליפמאנאוויטש יהושע וביתו
לייזעראוויטש מרדכי וביתו
לערעך שרה
ליבעסקינד חיים
ליבערמאן לאה
לענטשיצקא יהודית
לענטשיצקא צעלא
לאסמאן אברהם משה ורעיתו
ליפמאנאוויטש לייב וביתו
לאנדענבערג שלמה
לובלינער ישראל
לועל שמואל
לובלינער ישראל צבי
לובלינסקי משה
ליליענקראנץ סענרער
ליס מנחם
ליס שמואל
לעווינזאן יעקב
ליטוואק חיה
לאנדא חוה
לוקסענבערג יהושע
לערנער לוי
ליטמאן וו.
לאסמאן שלמה
ליפמאוויטש שלמה
לעווין אברהם וביתו
ליכטענשטיין משה
לעווי ג.
לייב פ.
ליפעל גבריאל ורעיתו
לעווקאוויטש יהושע
לעוויטער יאנינא
לובאשיצקי אהרן ובצלאל
ליבראך ישראל
לעוויט אלכסנדר אדוו.
לייגערזאן יהודית
לאנדוי און גזשיוואטש
לעווקאוויטש י. ב. וביתו
לענטשיצקי יצחק מאיר וביתו

מ

מרחיב מרדכי וביתו
מרגולית יוסף וביתו
מאטיל פ.
מארטענפעלד פרידא
מאלין זאב ורעיתו
מאיערטשיק ישראל יעקב וביתו
מיענדזיזשעצקי א. ב. וביתו
מאסט געניא
מארקאוויטש ז.
מיכאוויטש רעגא
מילקער, וואלף און נארימבערסקי
מרגולית מרדכי וביתו
מייזלער יוסף
מאזור שרה מ.
מאגנעס י.
מינץ ז.
מאשקאוויטש אברהם
מאהלער עדמונד אינזש.
מאהלער גווידא וואלדעמאר
מארקאוויטש חנה
מאכטינגער מ.
מענדעלסאן ר.
מיליאנער צפורה
מארגענשטערן יחזקאל
מארגענשטערן יונה
מינץ ש. פראפ. ד"ר
מאנטאג שלמה
מאווישאוויטש מינא
מרגוליות מרים ד"ר
מילגראם מ. ש. ורעיתו
מייזעל א.
מאזא און לעמפערט
מאנעלא אברהם וביתו
מאנשיין אסתר
מילגראם נחמיה
מער גוטא

נ

„נורדיה"
נויגאלדבערג ע.
נאדעל אחים
ניגעלמאן אריה
נאוואק אליהו ורעיתו
נאטאנזאן קדיש וביתו
נאסבערג א.
נארעק ג.
ניסענבוים ר.
ניידארף א.
ניידארף יעקב וביתו
ניידארף משה וביתו
נאמיאט יעקב וביתו
ניימאן אבא צבי וביתו
ניימאן אליעזר וביתו
ניימאן אהרן דוד וביתו
נאווארסקי משה וביתו
נ. נ.

ס

ספריה עממית ע"ש א. ד. גורדון
סקורא זאב וביתו
סעצעמסקא פרוי
ספעקטאר בעלא
ספעקטאר אלכסנדר דיר.
סטריקאווסקה ס.
סארנע אפרים ד"ר וביתו
סאנעק משה וביתו
סטעמפאווסקי קאפעל
סאור נחמיה וביתו
סטאשעווסקי חיים
סקראביש יהודה
סאנדאווסקי יהושע וביתו
סאכאטשעבסקי משה
סעגאל משה
סיגער י. מ.
סארניעוויטש ירמיהו
סעגאל אלתר וביתו
סאבעל משה ד"ר וביתו

ע

„עבריה" (ספריה)
„עקיבא"
עבין ד"ר וביתו
עטינגאן עקצ. געועלש.
עלבינגער טערעסא
ענקעל העלא
עהרליכמאן שמואל ובית
ערליך צבי
עלכאנאוויטש יהושע
עפשטיין ג.
עלענבערג א.
עדעלמאן יודל לייב
עלינגער לייזער
עלענבערג ז. ד"ר וביתו
עק נתן ד"ר
עלבינגער שמואל וביתו

פ

פיליצער פרוי
פיקעלני יחיאל וביתו
פרעמינגער יהושע וביתו
פאזנאנסקי אחים
פאזנאנסקי א. און וואלקאוויטש פ.
פזשעדבארסקי און קאלנער
פראוויזאר אחים
פרעסיק נתן וביתו
פריווין און פינקעל
פראשקער אפרים ד"ר וביתו
פראשקער יעקב
פיקעלני ש. ד"ר
פיקעלני מאקס ד"ר
פיקעלנא שרה
פערצאוויטש צווק וביתו
פאנטעל לייב וביתו
פראווידא יחיאל וביתו
פאדאלסקי אברהם אהרן
פלאנסקי אהרן
פאדכלעבניק פעליציא
פעכמאן י.
פאליוואדא יוסף וביתו
פינעס יצחק
פישעל אליעזר
פאקין שלמה
פאמעראנץ אליעזר וביתו
פאמעראנץ מ. ל.
פאמעראנץ יהושע
פערלמאן אברהם דיר. וביתו
פאוואדאווסקי ישכר וביתו
פיאסקאווסקי משה וביתו
פאמעראנץ מרדכי לייביש
פאקערבאנץ ראובן
פינעס ירחמיאל וביתו

פ

פרידריך ורעיתו
פיינער שמואל וביתו
פריימאן חנוך וביתו
פיינער רפאל וביתו
פראנקענשטיין גאלדא וביתה
פאלמאן נתן ורעיתו
פרומעס אחים
פעלדבערג ל. וביתו
פישער פ. ורעיתו
פ-מא „פוסמאק"
פיין מארעק וביתו
פרענקעל ירמיהו ד"ר וביתו (תל-אביב)
פוקס (אגאנסען-ביורא)
פרוינד בערנארד וביתו
פראנצוז יהודית
פיינשטיין ישראל וביתו
פרידמאן חיים וביתו
פינקעלשטיין אליהו
פרענקעל וואלף
פוקס חנה
פרימערמאן שמחה
פלינט עלקע
פאלמאן יהודה
(ווייטער זעה 25 זייט)

די שפענדער ווערן געבעטן באלד נאך ראש השנה אריינטראגן די נדרים אין קק"ל-ביורא (שרודמיעסקא 29).—די גבאים ווערן געבעטן אויפצוגעבן אין קק"ל-ביורא די רשימה פון די מנדרים.

יודען! בעת די עליות לתורה זייט מנדר לטובת דעם קרן קימת לישראל

פריידענרייך י.
פריימאן וו.
פיינשטיין י.
פייטלאוויטש ר.
פרענקעל דוד
פוקס משה וביתו
פישער ה. י.
פריד ל. מ.
פראממער ד. וביתו
פיינער שלמה וביתו
פרידמאן פיליפ ד"ר
פאלעק זאב ד"ר וביתו
פיאל יוליוס
פיינמעל ש.
פיינזילבער ישראל וביתו
פינקעל שמואל וביתו
פאלעק וו. דר. וביתו

צ

צוימער אשר ענדזעל וביתו
ציעשעלסקא לילי
ציגלער מ.
צוקערמאן ל.
צאדיקעוויטש זעלדא
„צוקראל" פ—מא
ציטרין ר.
ציבוך אשר וביתו
צווילך מרים
צוקער זאב ורעיתו
צעדערבוים אלחנן דוד
ציטער מ.
צוקער יהושע
צווייגענבאק רחמה
צימערמאן אסתר
ציטרינאווסקי יחיאל וביתו

ק

קרעניצער גרשון אריה וביתו
קאנטאר חוה
קארפאווסקא פרוי
קאצענעלענבאגען אברהם מרדכי
קאצענעלענבאגען מרים
קאמינער מ. ורעיתו
קארי משה וביתו
קיוואלא י. וביתו
קרעל מ. ורעיתו
קראנהיים פישל וביתו
„קולטורא" (מיימאן און ראפאפארט)
קיילסאן ד"ר ורעיתו
קאסמאן ס.
קרישעק אחים
קאזשוך רומה
קאמינסקי יוסף
קרייזמאן אברהם ומרים
קאמיעניעצקי צ. ד"ר ורעיתו
קאצענעלמאן יצחק וביתו
קאצענעלסאן דב וביתו
קאצענעלמאן משה וביתו
קאראצינסקי נ. ורעיתו
קלאזענבערג איגנוש. וביתו
קארגעליט ארון. ורעיתו
קראסקאפף ח. ורעיתו
קוגדא פישל
קריגער חיה
קריגער מרדכי וביתו
קיוואק מלכה
קאסאווער בן-ציון וביתו
קאוואל אברהם
קופערמינץ מענדל
קלינגבייל יצחק
קליין יעקב
קופערמאן יחיאל
קבוצה „בני אברהם "ע"י החלוץ המזרחי
קאמינער יוסף
קאמינער מרים
קרישטאל ל. וביתו
קאלסקא בעלא
קאלסקא מרים
קאפעל גדליהו
קרישטאל טוביה
קאפלאן וו.
קויפמאן וו.
קאזשאל נטע
קזשעפיצקי אברהם
קאטאק אהרן ורעיתו
קרעל מיכאל יהודה
קופערמינץ יצחק דב
קופערמינק ישעיהו
קראקאווסקי מ.
קארקער פאניע
קליידערמאן ל. וביתו
קליינמאן שלמה
קערנער שמואל מגר.
קאליק יעקב וביתו
קארעליץ אליהו וביתו
קירשענפעלד בלימה
קאפלאוויטש אהרן ורעיתו
קליין זעליג וביתו
קלארניעוו יעקב
קרישטאל אהרן
קאפלאוויטש דוד
קארו יהושע
קאפעלאנסקי שמעון וביתו
קאזלאווסקי אשר וביתו
קליינמאן יצחק
קארו חיים
קאמינסקי מאיר וביתו

ר

ראזענשטיין שמואל וביתו
ראוויטש דוד ד"ר ורעיתו
רעזניק מלכה
ראבינאוויטש ש. ז. וביתו
ראטין משה
ראזענבערג מאיר וביתו
ראטקאפף זאב
רינגארט צבי
ראזענבערג מ. וביתו
רינגארט י. וביתו
רזמקאווסקי מרדכי חיים ורעיתו
ראזענפעלד אחים
ראבינאוויטש דוד דיר וביתו
ראזען מ. וביתו
ריטערבאנד א. וביתו
רוזשאנסקי א. וביתו
ראזענשטראך לייב
ראדאל חיים דוד וביתו
ראטקאפף יחיאל מאיר
ראכווירץ יוסף (ווארשא)
רייכערט וואלף
ראבינזאן ד"ר וביתו
רייספעלד קארל
ראזענפעלד מנחם וביתו
ראזאווסקא מאלא
ראזענמאן אהרן
רובאשקין חיים
ראטשטאט
ראזענבערג חיים וביתו
ראדזעיעווסקי מרדכי וביתו
ראזענבערג דוד
ראשפאל בנימין
ראזענזאפט יגדל
ראזענשטיין נטע ורעיתו
רושעצקי אהרן
ראזענצווייג חיים וביתו
ראזענבערג ריווא
ראדזאניאווער מאיר וביתו
רובין ז. ד.
ראזאנאוויטש ב.
רובין מאיר שלום
ראטלעווי שושנה
ראזענבלום חיים
ראזען יוסף בנימין
ראזענשטיין ה.
רעדערמאן וו.
ריזענבערג מ.
ראזענבערג יוסף וביתו
ראבינאוויטש ד.
רוסאק יוחנן וביתו
ראזענצווייג לייביש וביתו
ראוועט משה וביתו
ראלניצקי מרדכי
רוסאק בעריש
ראזענבערג ישראל ורעיתו
רובינעק י.
ראלניצקי וביתי
רייבענבאך א.
רעמבעלינסקי מ.
ראזענבלאט אורי ד"ר וביתו
ראזענצווייג יחיאל וביתו
רוסאק קילה וביתה
ראסין אפרים וביתו
ראזענצווייג משה
רובין אברהם וביתו
רובין משה וביתו
רובין חיים וביתו
ראוואלסקא לייב וביתו

ש

שאליט יחיאל וביתו
שטרויסמאן וביתו
שאפירא אשר וביתו
שטאיער און זיין
שייגוואלד ה. ל.
שיערארזקי אחים
שאפירא גתו
שאליט קריינדל
שווארץ מרים
שווייג שמואל יוסף ד"ר
שיין אליעזר
שטעקעל ל. מגר. וביתו
שטרויך ז. אדוו. ורעיתו
שמולעוויטש יעקב
שווארץ משה וביתו
שערמאן בעלא

ת

„תרבות"
שרעטער סטאניסלאוו
שנייבערג עמנואל וביתו
שפירט ריקא
שאפירא אהרן,ביילע וויסל'ע
שראוויס אשר
שאפירא אפרים
שפיגעל וואלף
שטראסבערג יצחק
שטראסבערג יוסף
שלעסער שמחה בונם
שעפסקי אורי
שמולעוויטש שלמה וביתו
שלאמקאוויץ דב
שטערן שרה
שטיינהארט צילא
שעפס טובה
שווארצמאן פרקה
שיקע יחזקאל
שעלצער חיים
שידלא פ.
שפיגעל ירמיהו וביתו
שפאנצער דארא
שציגעלסקי אשר
שאטלאנד אליהו וביתו
שולזינגער ש.
שלאק ישראל
שרייבוים יעקב
שרייבוים ישראל
שאראגראדער מיכאל פראפ. וביתו
שטרויך פניגה ד"ר
שטראסבערג יחיאל וביתו
שעלובסקי ראבו וביתו
שיינוואלד פנחס וביתי

דער לאנגיעהריגער
קירזשנער-אטעליער פון
M. FISZLEWICZ
פיהרט אויס אלערליי פעלץ-בעשטעלונגען און רעפאראטורען לויט די נייעסטע מאדעלען. פינקטליכע און רעעלע אויספיהרונג. קאנקורענץ-פרייזען.
פיעטריקאווער 20, —טעלעפאן— 221-39

דער ניי-ערעפענטער
לוקסוס-שיך-מאגאזין א. פ.
„SALUS"
5 שרודמיעסקא 5
און שטפּעהלם א רײכן אױסװאהל שיך פון הערן-, דאמען און קינדער גאראנ-טירטע ארבייט או זעהר נידריגע פרייזען.

קלאנג-קינא
CAPITOL
זאוואדזקא 16
היינט און פאלג. טעג!
פרעכטיגער פילם — א. ג.
„WONDER BAR"
DOLORES DEL RIO, AL. JOLSON, RICARDO CORTEZ
מייסטערווערק פון 10 טויזנט נסים. אין די הויפט-ראלען:
אויסער׳ן פראגראם: קלאנג-צוגאבע פון P.A.T. און אקטואליטעטען.
אנהייב אין גנוו. טעג 4.30 נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 בייטאג.

שטארן גארדינען און קאפעס
(פון פילעי, שודלקאווע און בריפעלער)
ווי אויך מאדערנע שאטקעס צו מעסיגע פרייזען עמפפעהלט
Pracownia ręcznych robót
M. GOLDBART
Piotrkowska 62, tel. 135-35
רעכטע אפ. 1 אמנג. 1 שט. הורט—רעטייל

FIRANKI, story, kapy i obrusy
od najskromniejszych do najwykwintniejszych po cenach zniżonych
wykonuje
PRACOWNIA RĘCZNYCH ROBÓT
Piotrkowska **90**, telefon 155-99.

וויכטיג נייעס
פאר לאנג-געקליידעטע בעפעלקערונג!
איהר דארפט שוין נישט טראגען קיין טאנדייט-מלבושים דען איך דער געוויזענער געשעפטס-אנפיהרער פון דער בעוואוסטער פירמע ה. מענדראווסקי האב צוליב זיין אפרייזע נאך ארץ-ישראל ערעפענט א געשעפט פון
יודישע לאנגע מלבושים
מיט גוטע בעסטעלטע ארבייט און גאראנטירטע צופרי־דענהייט אויך פאר נישט טייערע פרייזען ווי טאנדייטער איך בעזיץ שטענדיג אויף לאגער אלערליי יודישע מלבושים אויך גאנצע אויסשטייערס פאר חתנים. — אויף פערלאנג ווערט אויסגעפערטיגט אין פערלויף פון 24 שעה. געדענקט די אדרעס:
אביגדור ווארטסקי, לאדז
פולנאצנא 5 אין הויף. סאלידע בעדינונג
וויכטיג פאר עלעגאנט געקליידעטע! און מען געשעפט ווערט אויסגעפערטיגט מלבושים לויט די נייעסטע פאסאנען.

Odlewnia żelaza
„FERRUM"
Łódź, Kilińskiego 121, tel. 218-20.
זעמטליכע אבגוסען פון גרויסע אייזען, מעכאנישער ווערקשטעל. די פרייזען זענען בעדייטענד פערקלענערט.

קויפט פון דער ערשטער קוועלע! קינדער - וועגעלעך, מעטאל-בעטען, אויסגעבעטע - און ספרענזשינע- מאטראצען
צו „Patent" וויזשימאטשקעס
DOBROPOL אין פאבריקס - לאגער פיעטריקאווער 73, אין הויף

Dr. med. **I. Bette**
ספעציאליסט פאר אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
PIOTRKOWSKA 6 tel. 144-95.
נעהמט אן פון 8–11 און פון 4–6 אוו.

Lekarz-Dentysta
Pilecka - Russakowa
Gdańska 64, tel. 245-56
POWRÓCIŁA
przyjmuje od 4—8 wiecz.

Dr. med. H. WEISHOF
Śródmiejska 5
tel. 162-95
אינערליכע און קינדער=קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט.
נעמט אן פון 4–7 נאכמיטאג.

Dr. med.
IGNACY MARGOLIS
אויגען-קראנקהייטען
Piotrkowska 113, tel. 165-17
צוריקגעקעהרט
נעמט אן פון 1 ביז 2 און פון 5 ביז 7.

וויכטיג פאר דאמען
נאר 2 זל. ווערט איבערגע־ פאר מאכט די עלטעסטע
היטען
אויף גאנץ ניי ווי אויך נייע היטען צו
3.50
Modystka „TOLA"
23 Żawadzka 23

אנווייזונגען אויף אלע שטעדט פון סאוו.-רוסלאנד אויף „טארגסין" נעהמט אן:
Bank Gospodarstwa Krajowego און אבטיילונגען, Bank P. K. O. און אפטיילונגען (פ.ק.א. בײ אלע פאסט-אמטן קאנטע Państwowy Bank Rolny (№ 22 000, Powsz. Bank Kredytowy S. A., און אפטיילונגען, Bank Zachodni S. A., Tow. „Hias" Powsz. Bank Związkowy, Bank Handlowy, Bank Związku Spółek Zarobkowych, D/B T. Bunimowicz, Wilno Oddz. Banku Drezdeńskiego w Gdańsku און אנד.
ווערט-בריף נעהמען אן אלע פאסט-אמטן. פאדערט די נייע פרייז-קוראנטען מיט די פערקלענערטע פרייזען.
אינפארמאציעס קרימלען אלע דערמאנטע אינסטיטוציעס ווי אויך די נעזעלשאפט „היאס".
TORGSIN
OGOLNOZWIAZKOWE ZJEDNOCZENIE DLA HANDLU Z CUDZOZIEMC. MOSKWA, KUZNIECKIJ MOST 14
WARSZAWA, Plac Grzybowski 10
Tel. 275-63.

בחנם!
איז די אויגען-אונטערזוכונג ביים קויפען א בריל אדער א צוויקער,
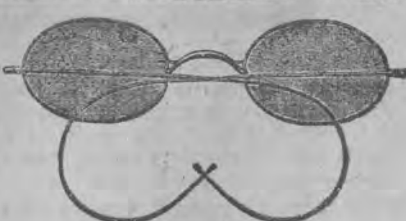
וועלכע מען בעקומט אמביליגסטען ביי
פר. פאסטלעב פעטריקאווער 71
ברילען, גלעזער און פאסונגען פון די ביליגסטע ביז די פיינסטע
קויפט מען נור ביי פאסטלעב
דאס עלטסטע און ביליגסטע געשעפט אין לאדז!

„PRACA"
פרויען-פאך-קורסען ביי דער גנו. צו פערשפרייטען פאך-קענטנישען צווישען יודישע פרויען.
וואלטשאנסקא 21, טעל. 167-15
נעהמט אן איינשרייבונגען:
1) קונסט-שטיקעריי,
2) דאמען-שניידעריי-צושניידען,
3) גארדעראבען-פאך-צושניידען,
4) היטען-פוצעריי,
5) וועש-נייהען-צושניידען,
6) אנדולאציע,
7) מאניקור.
דער סעקרעטאריאט איז טעטיג פון 9—13 און פון 15—19.

LEKARZ DENTYSTA
F. LUBICZ-KARCZMAROW
Kilińskiego 30, tel. 216-48
צוריקגעקעהרט
נעהמט אן פון 9—12 און פון 3—6 נאכמ.

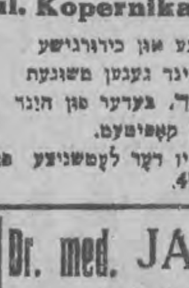
Lecznica dla zwierząt
Mag. Wet. **H. WARRIKOFFA**
ul. Kopernika 22, tel. 172-07
אפטיילונגען: אינערליכע און כירורגישע פאקען-שטעלען פון הינד געגען משוגעת שערען הינד און פערד, בעדער פון הינד קאווען פערד, גיטעווען קאפיטעט.
עמפאנגס-שעה׳ן אין דער לעטשניצע פון 9— 1 און 3—6 נ"מ שבת פון 9—1 און 3—4½.

לעזט און פערשפרייט דאס נייעס פאלקסבלאט

Dr. med. JAKOBSON
powrócił
Chirurg
Spec. Chirurgja Kostna
D-ra Sterlinga 22
(Nowo-Targowa) Telef. 174-42.

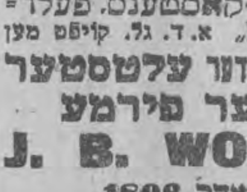
מעטאל-בעטען
מאטראצען אלע ארט
קינדער-וועגעלעך
אין א רייכען אויסוואהל
וויזשימאטשקעס, אייז-קאסטענס, פעלד-בעטען פאטענט „Perfekt" א.ד. גל. קויפט מען
אמביליגסטען אין דער עלטסטער און רעעלסטער פירמע
J. B. WOŁKOWYSKI
עקזיסטירט פון יאהר 1896
פאבריקס-לאגער:
לאדז, נארוטאוויטשא 11
טעל. 137-70
געדענקט דעם אדרעס!
ספעצ. רעפעראטור-ווערקשטעל און לאקירער

Przypominamy, iż największy wybór, najelegantsze wzory

W WEŁNACH i JEDWABIACH

znajdzie Sz. Pani w firmie

Piękne
PULOWERY
i SWETRY
wiedeńskie.

L. TRAJSTMAN
81 Piotrkowska 81.

DYWANY
ręczne i maszynowe oraz materjały meblowe w najnowszych wzorach.

MOTORY
elektr.
OKAZYJNE używane i nowe po cenach najniższych Przełączniki gwiazda trójkąt i rozruszniki własnego wyrobu WARSZTATY REPERACYJNE, przewijanie maszyn. Instalacje elektr. Reklamy neonowe
Inż. J. Reicher i S-ka, Łódź
Południowa 28, tel. 21-000

דאס שענסטע ציהרונג איז א שטוב
איז אַ קונסט-בילד, איינגעקויפט
אין גרעסטען בילדער-אַטעליער פון
Roma Spokojna
13 פּיעטריקאָווער 13
איך בעקומט איהר דאָרט דעם גרעסטען אויסוואַהל פון
ראַהמען צו גאַרדינען
צו קאָנקורענץ פּרייזען.
ס'ווערען אָנגענומען בילדער אײַנצוראַהמען.
אַלעס ווערט אויסגעפירט רעעל און ביליג.
קומט און איבערציינגט אייך.

Dr. med.
G. GERSZTAJN
ספּעציאַליסט פאַר אויגען-קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Traugutta 12, tel. 175-10
נעמט אָן פון 11 ביז 2 און פון 5 ביז 8.30.

Dr. J. Herszfinkel
ספּעצ. פאַר קינדער-קראַנקהייטען
צוריקגעקומען
נעהמט אָן ביי זיך זשעלאַנאַ 8a,
טעל. 111-87
ווי אויך אין לעטשניצע „פּאָמאָץ"
אַלעקסאַנדראָווסקאַ 1.

DR. MED.
A. WITOŃSKI
Choroby serca i płuc
powrócił.
Cegielniana 20, tel. 102-77
Godziny przyjęć 6–8.

Dr. med.
Dr. ROSENZWEIG
צוריקגעקעהרט
Piłsudskiego 72
telefon 128-74
נעמט אָן פון 9–10 און פון 6–7 אָוו.

ד"ר
ס. קאַנטאַר
ספּעצ. פאַר הויט און ווענערישע קראַנקהייטען (מענער-שוועכע)
פּיעטריקאָווער 90,
טעל. 129-45.
נעמט אָן פון 8–2 נ"מ און פון 6–9 אָוו.

DR. MED.
N. Rozen
צאַהן-כירורג
האָט זיך איבערגעצויגען אויף
אַל. קאָשטשושקי 17 טעל. 216-57.

Dr. med. **M. TAUBENHAUS**
ספּעציאַליסט
פאַר אַקושעריע און פרויען-קראַנקהייטען
פערהיטונג נעגען שוואַנגעראַשאַפט
זגערזשער 11, טעל. 246-09
נעמט אָן פון 4–8 אָוועגד.

צאַהן-אַרצט
מ. רעזניק
נאַרוטאָוויטשאַ 2, טעל. 223-83
נעמט אָן פון 12—2 און פון 4—7.

לעטשניצע
פאַר וועגעריש-קראַנקע
מענער-שוועכע און הויט-קראַנקהייטען
פון דאָקטוירים-ספּעציאַליסטען
פּיעטריקאָווער 45
טעגליך פון 9 פריה ביז 9 אָוועגד.
פרויען און קינדער נעמט אָן אַ פרוי דאָקטאָר
אַ בעראַטונג 3 זל.

Dr. med.
JÓZEF FRANK
אויערען-, נאָז- און האַלז-קראַנקהייטען
נאַרוטאָוויטשאַ 36
טעל. 237-14
נעמט אָן פון 12–2 און פון 8–9 אָוו.

Doktór
TRACHTENHERC
ספּעציאַליסט פאַר אינערליכע קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Narutowicza 22, tel. 133-16.
נעמט אָן פון 6–8 אָוועגד.

א גליקליך לאָס
צו דער 1-טער קלאַס 84-טער לאָטעריע ועטסו קויפען
איז דער קאָלעקטור פון
KAFTAL
וואו דער מעניג פון די געווינסען דער
מיליאָן
איז שוין געפאַלען 2 מאָל. לייג נישט אָפּ – בעשטעל זא אָרט.
Łódź, Piotrkowska 64
KONTO P.K.O. 304.761

פרייז פון אַנאָנסען ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי

קליינע אַנאָנסען

פרייז פון אַנאָנסען ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי

פאַבריקאַנטען פון זאָקען, סוועטער און הענדשקעס! אַלערליי רעפּעראַציעס צו אַלעלכע מאַשינען מאַכט שנעל, גוט און ביליג די שלאָסער-ווערקשטעל 11 ליסטאָפּאַד 19. רונד-מאַשינען פאַר רענדער צו טריקאָ צו 100 זל.

מיר ווילען בעקענען 2 אינטעליגענטע פרויליינס, וועלכע האָבען קרובים אין דרום-אַמעריקאַ (אַרגענטינאַ, בראַזיליען אורוגוואַי) אָפּערטען „הייראַט".

צו פערקויפען אַ פּע-דע מאַשין 140 ברייט גרויסער פּאַלער אויטאָמאַט און אַ פּליסען-מאַשינדעל אויף 50 נאָדלען קראַפּט ביליג ביי גראַסמאַן פּולנאָצנאַ 22 וו. 21.

ביליג צו פערקויפען איין הענדשקע מאַשינדעל וואַלטערס 23—10 אין בעסטען צושטאַנד, אַנדזשעיאַ 13 ביי רייך פראָנט פּאַרטער.

צוליב יום-טוב ווערט פּאַסיאָנירט מענער-היטען נאָר 1 זלאָטי גוט און ביליג, קילינסקי 28 פּאַרטער.

איך זוך אַ פּאָסטען אַלס אינקאַסענט, עווענטועל אַלס עקספּעדיענט געגען קויציע. אָפּערטען אונטער „פּ. פּ." 10734 אין אַדמ.

וויכטיג פאַר בעלי שמחות! ביליג געפּעס אויף אָפּ-נוץ אַלערליי געפּעס ביי גרינבוים זגערזשער 17 לינקע אָפיצינע ערשטער שטאָק.

זעקן! איינקויף און פערקויף פון פערשידענע זעק אַלטער מאַרק נומ. 2 פּריוואַט-וואוינונג. אַלטער מאַרק 6 ש. וויגאָדני.

ס'איז פערלוירען געוואָרען 2 רעכען-ביכלעך און אַ קוויט פון לאָמבאַרד אויף 50 זל. אויף נאָמען ג. גאָלד-שטיין, בערקאַ יאָסעלעוויטש 18, וואָס האָבען פאַר קיינעם קיין שום ווערט נישט. אָפּצוגעבען געגען בעלוינונג צו ג. גאָלדשטיין, בערקאַ יאָסעלעוויטשאַ 18.

לעהרערין, גוטע פּעדאַגאָגין ערטיילט אונטערריכט פאַר דערוואַקסענע אין די פּויליש, יודישע און דייטשע שפּראַכען צו ביליגע פּרייזען לאַסמאַן בזשעזשינער 16.

צו פערדינגען 2 שטיבען מיט אַ קוך מיט בעקוועמ-ליכקייטען. צו ערפאַהרען קילינסקיעגאָ 21 ביים ווירט.

פערשידענעס

לעהרערס מיט 21 יאָהר פּראַקטיק לערנען אויס שנעל און ביליג פּויליש, בוכהאַלטעריע, יודיש, ענגליש, פראַנ-צויזיש און עספּעראַנטאָ. יאַקובאַ 12, רעכטע אָפיצינע 1-טער שטאָק שיף.

אַ פאַמיליע, וואָס פאָהרט אין קורצען קיין ארץ-ישראל קען מיטנעמען אַ פרוילין. ערנסטע רעפלעק-טאַנטען קענען זיך ווענדען צו זילבערבערג, פּעטריקאָווער 56, פראָנט וו. 16, צווישען 6—7.

אַ צימער פאַר 1 אָדער 2 הערען ביי אַנ'אָנשטענדיגע פאַמיליע צו פערמיטען. צעגעלניאַנאַ 8 וו. 15.

צו פערמיטען אַ שעהן מעבלירט צימער מיט בעק-וועמליכקייט פראָנט 1-טען שטאָק פאַר 2 פּערזאָן. פּאָ-מאָרסקאַ 33 פראָנט 1-טער שטאָק וו. 7.

2 צימער און קוך זונען-זייט באַלקאָן מיט אַלע בעקוועמליכקייטען שוין אָפּצוגעבען ביים ווירט פּעט-ריקאָווער 294.

צו פערמיטען 2 פראָנטאָווע קעלער-שטובען ביים אַדמיניסטראַטאָר ווישניעווסקי, לאַגעווניצקאַ 4.

צו פערדינגען 2 גרויסע ליכטיגע קעלערן אויף לאַגעווניצקאַ 4. צו ערפאַהרען אין אַדמיניסטראַציע.

פאַר קינדער איז שול-עלטער
עמפּעהלען: וועש, שירצען, שיך, שקאַרפּעטען, שטרימף א. אז. וו. אין אַ גרויסען אויסוואַהל צו די נידריגסטע פּרייזען. מיר מאַכען אויפמערקזאַם דער געעהרטער קונדשאַפט אויף אַלע ווידזעווער אויס-אַרבייטונגען, בעזונדערס אויף דער מאַרקע **O.K.**
פון ביז איצט אונבעקאַנטער העכסטער קוואַליטעט ווי אויך אויף דעם אויסשליסליכען פערקויף פון רעשטען, בראַקעס און סעקונדאַ
KONSUM
PRZY „WIDZEWSKIEJ MANUFAKTURZE" S.A.
KOKICIŃSKA 54. Dojazd tramwajami 10 i 16

פרייע פּאָסטענס

אַ קוואַליפיצירטער שטריקער צו אַ י. ב. מאַשין קען זיך מעלדען צו לובלינער צעגעלניאַנאַ 10.

ס'ווערט געזוכט אַ רעפּעזירקע צו סוועטערס. צו ער-פאַהרען לובלינער, קאַמיענאַ 6.

עס ווערען געזוכט אַרבייטער צו הענדשקע-מאַשינען לימאַנאָווסקיעגאָ 10 ביים הענדשקע־מאַכער.

ס'ווערען געזוכט רעפּעזירקעס און וויקאָנטשאַרקעס צו סוועטערס צו ערפאַהרען קילינסקיעגאָ 46 וו. 21.

ס'איז נויטיג אַ קוואַליפיצירטער אַרבייטער, וואָס זאָל קענען נייהען סוועטערס אויף אַנ'אָבערלאָק ערשטע סאָרט אַרבייט ביי ליפשיץ פּילסודסקיעגאָ 19.

ס'ווערט געברויכט קוואַליפיצירטע וויקאָנטשאַרקעס צו סוועטערס ציגעל-גאַס 37 וו. 25.

עס ווערט געזוכט אַ גוטע מאַשין-נייערין ווי אויך אַ וויקאָנטשאַרקע צו סוועטערס פּעטריקאָווער 79 ביי שוואַרצבערג.

נויטיג קוואַליפיצירטע מאַשינערינס צו סוועטערס. צו פערקויפען אַ סוועטער-מאַשין פירמע גראָסער 70-8 ביי באַרוכאָוויטש, וואָלבאָרסקאַ 21.

אַ קוואַליפיצירטע מאַשינערין צו סוועטערס ווערט געזוכט. קאַמיענאַ 16 וו. 40 זאַקליקאָווסקי.

ראַקאָלע!

אַ בעקוועם אָרט צו שלאָפען פאַר אַנ'אינטעליגענט פרוילין ס'קען אויך זיין מיט אַ פראַצאָווניע געגען אַ קליינעם אָפּצאָהל. צו ערפאַהרען זגערזשער 21 פראָנט 1-טער שטאָק, וו. 5 פון 8—10 פריה.

Ze wydawnictwo „Najer Folksblat". sp-dz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i P. Wajntraub
Czcionkami i druk rotac. „Najer Folksblat". Piotrkowska 21.
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman

געשיכטע פון יודען אין לאדז

(ענדע פון דער 9־טער זייט)

טערפרעפעקטור, אז זי זאל ארויסווייזען איהר רחמנות איבער די ארימע און זי זאל אסר'ן צו די דאזיגע פושעים (די פרעמדע שניידערס) דאס אריינציהען זיך אין שטאט אריין אויף א משך פון דריי יאהר". די בקשה האבען אונטערגעשריבען: משה און בערל פרינץ, הערש ארדינאנס, אברהם לעווטשוק, און מיכל בראנטץ, בתשובה אויף דער פעטיציע, האט די אונטערפרעפעקטור דערמאהנט דעם לאדזער בירגערמייסטער די, אונז שוין בעקאנטע רעזאלוציע פון 1810, בעאויפטראגענדיג איהם זיך צו איהר צוצופאסען און צו ערטיילען הילף די לאדזער שניידער „אין יעדען איינצעלנען פאל".

די מאכט־אינטערווענצען האבען אבער, הפנים, ווייניג־וואס געהאלפען, ווייל עס זענען ווייטער אנגעקומען קיין לאדז פרעמדע שניידער, וועלכע זענען אונטערשטיצט געווארען פון דער לאדזער קהלה און וועלכע, אננעהמענדיג פסדר ארבייט אין לאדז, האבען זיי וואס אמאל מעהרער און גרעסערע שטויסען דערלאנגט דער עגאאיסטישער מאנאפאל־פאליטיק פון די לאדזער שניידער. דער אנקלאג, וואס איז דורך די יודישע שניידער אריינגעטראגען געווארען דעם 25־טען מאי 1818 צו דעם קרייז־קאמיסאר, ערלויבט אונז אריינצודרינגען אין דעם ווייטערדיגען פערלויף פון דעם פערביסענעם קאנקורענץ־קאמף: „מיר אונטערגעשריבענע שניידערס פון דער שטאט לאדז — שרייבען זיי אין זייער בקשה — ווענדען זיך מיט דער בקשה צו דער גרויסמעכטיגקייט פון לענטשיצער קרייז־קאמיסאר מיט פאלגענדיגען ענין, אז מיר האלטען צווישען זיך אויס אין ארדענונג דעם שניידער־צעך און מיר קומען אפ אלע שטייערען און טראנספארטען, אבער מיר ווערען געשטערט אין דער פאראפיע פון פערשידענע שניידערס פון דער אומגעגענד. והשנית אונזערע קהלה־פיהרער, דאס איז פנחס זאננענבערג און איצעק קראמהאלץ, אויב עס לוינט זיך זיי נאר, וועלכער עס איז שניידער אדער שניידערין, וואס האט נאך אפילו די לעהר נישט געענדיגט, ערלויבען זיי איהם צו ארבייטען און דאדורך פאלט אונזער מלאכה און מיר בעטען דעריבער די גרויסמעכטיגקייט פון קרייז־קאמיסאר, אז ער זאל בעווילגען צו בעאויפטראגען די דאזיגע קהלה־פיהרער, אז זיי זאלען זיך נישט אונטערשטיין, אהן דער ידיעה פון צעך, ווערען אויפצונעהמען. דעם אנקלאג האבען אונטערגעשריבען: משה פרינץ, שמואל שווארץ און אברהם לעווקאוויטש. אין דערמאהנטען דאקומענט איז אינטערעסאנט די אונטערשטרייכונג פון דער אומגעהויערער השפעה פון דער קהלה אויפן ווירטשאפטליכען לעבען פון די לאדזער יודען. די קהלה איז, אין א געוויסער מאס, דער רעגולאטאר פון זייער ווירטשאפטליכען לעבען און דער אויסזעצער פון די רעכטען אויסצופיהרען בעזונדערע מלאכות. דאס דערמאהנט אן דער אורואלטער און נאך, אין יענע צייטען נישט פערלאשענער, יודישער „חזקה" אינסטיטוציע, עווענטועל אין דער מיטעלאלטערליכער „מרופים". אינטערעסאנט איז אויך, אינם דערמאהנטען דאקומענט, דער אנדייט וועגען דעם שניידער־צעך אין לאדז. העכסט־וואהרשיינליך האבען מיר דא צו טון נאר מיט א שם המואר פאר דער ריינער, אינערליכער ארגאניזאציע פון די לאדזער שניידער, אפער וועלכער האט פאקטיש נישט געהאט קיין שום עפענטליכע רעכטען. דער אפיציעלער שניידערישער צעך אין לאדז איז ערשט געגרינדעט געווארען איניגע חדשים שפעטער, נאך דער אויבענדערמאהנטער געשיכטע.

נאכדעם, ווי עס איז געווארען ארויסגעגעבען דאס נייע ארבייטער - געזעץ פון 31. דעצעמבער 1816, האט די מאכט געשטרעבט צו ארגאניזירען ארבייטער פערזאמלונגען אין אלע ערטער, וואו נאר עס האבען זיך געפונען, לכל הפחות 10 מייסטער פון איין און דעמזעלבען פאך. אויך אין לאדז, האט די מאכט, צו יענער צייט, ארגאניזירט 4 ארבייטער־פערזאמלונגען, וועלכע מ'האט פערקירצט אנגערופען צעכען (דעם שניידערישען צעך, דעם שוסטערישען, דעם בעקער־צעך און קצבים־צעך), די קאנסטיטואירענדיגע פערזאמלונג פון שניידער־צעך איז פארגעקומען דעם 30־טען אויגוסט, 1818, דער בירגערמייסטער האט צו דער דאזיגער פערזאמלונג גערופען 11 מייסטערס „וואס זענען זייט 6 יאהר שוין תושבים פון גוטען כאראקטער און שטעלונג" און האט זיי בעאויפטראגט אויסצוועהלען א „סטארשי" און „פאדסטארשי". צווישען די 11 מייסטערס זענען געווען 9 יודען און 2 קריסטען (משה פרינץ, שמואל שווארץ, הערש ארדינאנס, אברהם לעווקאוויטש, יוסף יאסקאוויטש, יעקב דאווידאוויטש, יעקב זעלקאוויטש, אברהם פייטלאוויטש און לוי שעראדזקי), די צוויי קריסטליכע מייסטערס: שימאן דעפטשינסקי און ראך ראשינסקי, זענען נישט געווען קיין לאדזער איינוואוינער און ס'זענען בכלל, נישטא קיין שפורען אין די אקטען, אז זיי זאלען האבען אין לאדז זיך בעשעפטיגט מיט שניידעריי. ווייל אבער דאס ארבייטער - געזעץ האט נישט ערלויבט דערויף, אז יודען זאלען פערנעהמען, אנפיהרענדיגע אמטען אין די ארבייטער־פערזאמלונגען, איז די אנוועזנדיגקייט פון די צוויי קריסטליכע מייסטערס געווען די „קאנדיציע סינע קווא נאן" (דער בעדינג אהן וועלכען) דער צעך וואלט נישט געקענט עקזיסטירען. און אזוי איז עס טאקע געווען: דער סטארשי פון צעך איז געווען דעפטשינסקי און דער פאדסטארשי — ראשינסקי. אבער די פיקטיווע אנפיהרערשאפט האט דעם צעך קיין ברכה נישט געבראכט. דער צעך איז בקרוב איינגעשלאפען. במשך פון די נאהענטסטע, עטליכע יאהר, האט די צאהל מייסטערס, וועלכע האט זיך פאקטיש פערנומען מיט שניידעריי, נישט בעטראפען קיין 10 און עס האט דעריבער אפילו קיין רייד נישט געקענט זיין, מכוח דער בענייאונג פון צעך, ערשט אין 1825, האט דער לאדזער בירגערמייסטער פעסטגעשטעלט, אז אין לאדז געפינען זיך מעהר, ווי 10 שניידער מייסטערס און אויף זייער וואונש איז ווידער געגרינדעט געווארען די שניידער־פערזאמלונג (דעם 10־טען סעפטעמבער 1825). צו דעם צעך האבען געהערט: 10 מייסטערס, 20 געזעלען און 8 לערן־יונגלעך. עלטסטער פון צעך איז דאן געווען סטאניסלאוו סקאלסקי, אונטערעלטסטער — פרידריך טים. דעמאלט איז אויך געשאפען געווארען דאס פראטאקאל־בוך (וועלכעס איז אגב שפעטער אוועקגעקומען) און א בוך אויף צו פערשרייבען די מייסטערס, געזעלען און לערן־יונגלעך (וועלכעס געפינט זיך נאך, ביז היינטיגען טאג אין שניידער־צעך).

קויף א גליקליך לאס
צו דער איצטיגער I־טער קלאס
ביי פיינגאלד'ען אין דער קאלעקטור
I. A. FAJNGOLD
Łódź, Śródmiejska 8, Tel. 108-99

די שלום־מאכערין

(ענדע פון דער 10־טער זייט)

בעלא האט זיך פונאנדערגעוויינט מיט ביטערע טרעהרען:

— מיין ליבער, ביזט פון זינען ארוגטער, טראכסט גארנישט פון מיר...

— דו, דו ביזט דא גארנישט שולדיג. ווייסט גאנץ גוט, אז ווען דו וועסט נאר עפעס דארפען, קענסטו קומען צו מיר...

— מיר זענען געווען אזוי גליקליך! — האט בעלא ארויסגעכליפעט.

לעאן האט איהר אפילו איין מאל פארגעשלאגען אויסצוקלויבען צווישען אלבערט'ן און איהם. ער האט עס אפגעזאגט אזוי לייכט, אז מען האט נישט געקענט וויסען, צי ער האט עס געמיינט ערנסט אדער נישט. בעלא האט איהם דערויף גארנישט געענטפערט. זי האט זיך אזוי געשראקען פאר א סקאנדאל

„א שעהנעם פנים וואלט איך געהאט", — האט זי געטראכט פאר זיך, — „ווען איך זאל פערלאזען מיין אלבערט'ן און געהן לעבען מיט זיין ביטערסטען שונא".

זי האט אזוי געליטען פון דער קריגעריי צווישען איהר געליבטען און איהר מאן, אז זי האט זיך בעשלאסען אויף אנ'ענערגישען שריט.

— איהר מוזט זיך איבערבעטען, — האט זי פעסט ארויסגעזאגט, — איהר מוזט! אויב דו ווילסט עס נישט טון צוליב איהם, וועסטו עס טון צוליב מיר. איך קען ווייטער אזוי נישט לעבען. וואס פאר א פנים האב איך צווישען אייך ביידען? דו מוזט, מיין ליבער לעאן, איינגעהן אויף שלום. אמת, דו ביזט טאקע גערעכט, אבער דו ביזט דאך פארט דער קליגערער, וועסטו מוזען איהם נאכגעבען... דו זאגסט אז ער האט ביי דיר צוגענומען געלד? נו, האסטו דערפאר צוגענומען ביי איהם זיין ווייב... ווער האט בעסער געמאכט, דו, צי ער?

לעאן האט געוואוסט, אז ער האט רעכט, אז ער האט אלע מעגליכקייטען צו געווינען אין געריכט; ער האט אבער אויך געטראכט פון דעם, וואס דאס לאדען זיך מיט זיין שותף וועט איהם אפקאסטען. ער האט ארויסגעמורמעלט צווישען די ציין:

— איך זאל געהן זיך בעטען ביי איהם? קיינמאל אין לעבען נישט!

— ניין, ניין, דו דארפסט נישט געהן צו איהם. לאז עס איבער צו מיר. איך וועל שוין אליץ איינארדנען. דו דארפסט געדענקען, אז מיין גאנץ גליק הענגט אפ אין דעם, אז איהר ביידע זאלט זיך איבערבעטען...

זי האט איהם צוגעדריקט צו זיך און איהם אריינגעקוקט אין די אויגען אריין, א שמייכעל, ווי א זונשטראל, וואס ברעכט דורך די וואלקענס האט אויפגעלויכטען אויף איהר פערזארגט פנים.

— איך האב דיך אזוי ליב! — האט זי שטיל געזאגט.

אין אווענד האט זי געזאגט צו אלבערט'ן, וועלכער איז געזעסען אנ'אנגעכמורעטער, א שווייגענדיגער, אנטקעגען איהר ביים טיש:

— טרעף, וועמען איך האב היינט ביטאג בעגעגענט... לעאנ'ען.

— ער האט געוואגט צו רעדען צו דיר! — האט אלבערט אויסגערופען מגט כעס.

— יא. ער איז אינגאנצען דערשלאגען פון דעם, וואס עס האט צווישען אייך פאסירט. אבער די אררוואקאטען זיינע, פערשטעהסטו, געהען ווייטער, ווי ער אליין וואלט עס וועלען, ער אליין איז גרייט אליץ נאכצוגעבען. נאך אזוי פיל יאהרען, וואס איהר זענט געווען אזעלכע גוטע פריינד און געארבייט צוזאמען, קען מען עס אזוי גרינג נישט פערגעסען...

— מיינסט טאקע, אז ער וויל אליץ נאכגעבען? — האט אלבערט געפרעגט.

— ער האט מיר געזאגט, אז אויב דו ווילסט

עלעגאנטע הערען
פארבען די עלעגאנטע
Hückel און Habig
הוטען
געקויפט אין דעם נייעם פרעכטיג־איינגעארדנעטן
הוט = געשעפט
Hückel
(wł. B. K.)
Łódź, Piotrkowska 88.

איהם זעהן, דארף איך איהם נאר טעלעפאנירען.

— איך האב מורא, אז עס וועט גארנישט ארויסקומען.

— פרוביר....

אויף מארגען האט לעאן געגעסען ביי אלבערט'ן מיטאג. נאכ'ן עסען האט אלבערט געזאגט:

— צוויי פריינד טארען קיינמאל נישט פיהרען געשעפטען צוזאמען...

— יא, פריינדשאפט איז וויכטיגער פון אליץ, — האט לעאן געענטפערט.

ווען לעאן האט געהאלטען ביים אוועקגעהן, האט אלבערט געזאגט צו זיין פרוי:

— טו איהם א קוש, בעלא... א פריינד ווי ער...

בעלא האט אנגענומען די צוויי פריינד פאר די הענט, האט זיי צוגעצויגען צו זיך, און יעדערער פון זיי האט איהר א קוש געטון — לעאן אין איין באק, אלבערט — אין דער אנדערער.

— ווען איך וואלט אבער דא נישט געווען, — האט זי ארויסגעזאגט, שמייכלענדיג מיט איהר נאיוועו, אומשולדיגען שמייכעל.

א כתיבה וחתימה טובה
ווינשען מיר אונזערער וו. קונדשאפט
Kantor wymiany i loterji
Samuel Weinberg
60 PIOTRKOWSKA 60
Wł.: S. Weinberg i S. Kassman.

דאס יאהר תרצ"ה אין דער יודישער געשיכטע

(ענדע פון דער 8־טער זייט)

צו פערדאנקען איהר ווירטשאפטליכען אויפשטייג, אויסשליסליך די יודען, די יודישע פליטים פון דייטשלאנד, וועלכע האבען זיך געראטעוועט קיין א"י און דא ערשט געפונען דאס אמתע פאטערלאנד, האבען אריינגעבראכט מיט זיך קאפיטאל. איניציאטיוו און אונטערנעהמונגס גייסט. עס זענען ענטשטאנען נייע אינדוסטריען, נייע אונטערנעהמונגען און גרויסע ארבייטס־מעגליכקייטען פאר טויזענדער און טויזענדער. א"י ווערט א בעדייטענדער ווירטשאפטליכער צענטער אין נאהענטען מזרח.

א"י איז היינט אויך דער גרעסטער יודישער קולטור־מרכז — א לייכט־טורעם, וואס ווארפט זיינע שטראהלען אויפן גאנצען גלות. דא געפינט זיך די גרעסטע יודישע לעהר־אנשטאלט — די העברעאישע אוניווערזיטעט, וועלכע האט היי יאהר געפייערט איהר 10־יעהריגען יובילייה, דא האט די יודישע וויסענשאפט, די יודישע קונסט און ליטעראטור אויפצעווייזען א גרויסארטיגע ענטוויקלונג און אויפשוואונג.

א"י איז אויך לעצטענס געווארען א בעליבטער צוזאמענקום־ארט פאר די יודישע אלימפיאדעס, און פאר פערשידענע נאציאנאלע קאנגרעסען און צוזאמענפאהרען, אין פריהלינג איז דא פארגעקומען די צווייטע „מכביאדע", וועלכע האט זיך גלענצענד איינגעגעבען, דאן האט דער אקציאנס קאמיטעט צום ערשטען מאל צוזאמענגערופען א סעסיע אין א"י און די וועלט־ארגאניזאציע „וויזא" האט דא אפגעהאלטען איהר 8טען צוזאמענפאהר.

ליידער האט דער ישוב און מיט איהם די גאנצע יודישע וועלט דאס יאהר געהאט צו בעקלאגען די אבדה פון דריי גרויסע פערזענליכקייטען: עס זענען אוועק פון אונז באראן עדמונד ראטשילד ז"ל, דער נדיב הידוע, וועלכער איז פון א פילאנטראפ געווארן איינער פון די ערשטע און גרעסטע פיאנערען פון יודישע זאויפבוי ווערק אין א"י; מיר האבען פערלוירען דעם בעוואוסטען נאציאנאלען עסקן, דעם גלענצענדען רעדנער און שריפטשטעלער דר. שמריהו לעווין ז"ל, וועלכער האט מעהר ווי 50 יאהר אפגעגעבען אין דינסט פון דער נאציאנאלער זאך, און שליסליך דעם גאון ר' אברהם יצחק קוק ז"ל, איינעם פון די גרעסטע גייסטיגע מנהיגים פון יודענטום.

א גרויסע בעדייטונג פארן ערפאלג פון דער אויפבוי ארבייט אין א"י האט דער ציוניסטישער שלוש, וואס איז צושטאנד געקומען אויפן 19טען ציוניסטישען קאנגרעס אין לוצערן. אויף דעם דאזיגען היסטארישען קאנגרעס איז אויך פראפ. ווייצמאן, דער אידעאלסטער פיהרער און גרויסער יודישער מלוכה מאן, ווידער אויסגעקליבען געווארען אלס פרעזידענט פון דער אלוועלטליכער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

ליידער האט דער ריס, וואס איז ענטשטאנען אין ציוניזם דורך דער יאהרען לאנגער רעוויזיאניסטישער אפאזיציע געגען דער „אלטער ארדנונג" און דער „אומפעהיגער לייטונג", זיך וואס אמאל מעהר פערטיפט און זיך שליסליך פערענדיגט היי־יאהר מיט א פולשטענדיגער אפשפליטערונג פון די רעוויזיאניסטען, וועלכע האבען געשאפען א „נייע ציוניסטישע ארגאניזאציע" פאר זיך, ס'איז אלזא דאך נאך ווייט פון אחדות ביי יודען.

בכלל מוז מען זאגען, לאזט זיך בעמערקען א טענדענץ אין יודענטום זיך וואס פעסטער צו ארגאניזירען און צו קאנסאלידירען, דאס בעווייזען די הכנות צום אלוועלטליכען יודישען קאנגרעס וועלכער דארף פארקומען אין יאהר 1936, דער צוזאמענפאהר פון די פוילישע יודען אין לאנדאן, דער קאנגרעס פון וועלט „מכבי" און אנדערע צוזאמענפאהרען, וואס זענען פארגעקומען אין פערשידענע לענדער.

דאס וועלט יודענטום ארגאניזירט זיך. די יודען ווילען שוין נישט זיין קיין פאסיווע קרבנות. נאר אקטיווע קעמפער פאר זייערע רעכט. פאר זייערע רעכט אויף אנ'איינגען לעבען און אויף א ווירדיגע מענשליכע עקזיסטענץ.

אונזער קאמף האבען מיר אלעמאל געפיהרט מיט מאראלישע און גייסטיגע כלי־זיין. מיט דעם דאזיגען געוועהר האבען מיר געקעמפט און געזיגט אין אלע צייטען, ווי אונזער געשיכטע לערנט אונז מיט מסירת נפש האבען מיר געטראגען די העכסטע אידעאלען צווישען דער מענשהייט, מיר האבען געליטען פאר די אידעאלען, אבער מיר זענען נישט אונטערגעגאנגען, בעת פון פילע מעכטיגע פעלקער איז שוין לאנג קיין זכר נישטא.

מיט דערזעלביגער האפנונג אז מיר וועלען אויך איצט בייקומען דאס רשעות פון דער וועלט פון שונאים וואס שטעהט געגען אונז, און מיטן פולען בטחון אין דער העכערער גערעכטיגקייט, וואס איז אונז אין אלע צייטען בייגעשטאנען, טרעטען מיר אריין אין דעם נייעם יאהר תרצ"ו. —

בירשטן צו מאטארן
ערשטע קוועלע
Szczotki do motorów
פון בראנז־קאהל און גראפיט־קאהל
R. KORN
Łódź, Śródmiejska 8, tel. 116-11
עלעקטרישע מאטעריאלען

אויספלוגען קיין פאלעסטינע
פון —.630 זל. און
ארגאניזירט
„ארבים" פיעטריקאווער 18, טעל. 249-33

צום אנהייב פון טוריסטען־סעזאָן אין ארץ־ישראל.

די איצטיגע יום־טוב־צייט און דער הערבסט אין ארץ־ישראל איז — נאָך דעם פריהלינג — די געאייגנעטסטע צייט אויף צו בעזוכען דאָס לאַנד. פון גאָר דער וועלט, וועלכע קומען אין די דאָזיגע דאָס ווערט טאַקע אויך אויסגענוצט פון טוריסטען חדשים מאַסעבווייז קיין ארץ־ישראל.

ד טוריסטען־אָפּטיילונג ביי דער היגער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע האָט אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם רעאָרגאַניזירט איהר אַפּאַראַט און צוגעפּאַסט איהם צו די נייע בעדינגונגען, כדי צו ערמעגליכען די געהעריגע ערלעדיגונג פון די גרויסע צאָהל טוריסטען, וועלכע מעלדען זיך אין ביוראָ פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אויף צו פאָהרען קיין ארץ־ישראל.

עס ווערען אָרגאַניזירט אינדיווידועלע און גרופּען־רייזעס דורך קאָנסטאַנץ מיט די שיפען „קאָשטשושקאָ" און „פּאָלאָניאַ".

גענויע אינפאָרמאַציעס ערטיילט די טוריסטען־אָפּטיילונג ביי דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, שרודמיעסקאַ 29.

חודש טראַמוואַי־בילעטען

ווערען שוין היינט אַרויסגעגעבען

אין שייכות מיט ראש־השנה ווערען שוין היינט אַרויסגעגעבען די חודש־טראַמוואַי־בילעטען אין וואַגאָן־ליי־קוק פון 9 אַ זייגער אינדערפריה.

טוריסטישע רייזעס קיין א"י

אין שייכות מיט דער פערשטאַרקטער טוריסטישער בעוועגונג קיין פּאַלעסטינא, איז וואַגאָן־ליי־קוק צוגעטרעטען איינצואָרדענען אינדיווידועלע רייזעס יעדע וואָך. די שיפען געהען אָפּ יעדען מיטוואָך פון קאָנסטאַנציאַ. די רייזע ביז קאָנסטאַנציאַ איז אַ קאָלעקטיווע אָדער אינדיווידועלע.

ראַדיאָ־פּראָגראַם

פרייטאג, ד. 27־טען סעפטעמבער

6.34 — גימנאַסטיק. 6.50 — פּליטען. 7.20 — מאָרגען־ידיעות. 8 אוידיציע פאר שולען. 11.57 — צייט־סיגנאַל. 12.03 — ידיעות. 12.15 — אוידיציע פאר שולען. 12.40 — קאָנצערט. 1.35 — פרעהליכע מוזיק. 3.12 — בערזע. 3,25 — עקספּאָרט. 3.30 — פּליטען. 4 — שמועס פאר קראַנקע. 4.15 — קאָנצערט. 4.45 — פראַגען פאר עלטערע קינדער. 5 — רעפּאָרטאַזש. 5.25 — אַ מינוט פּאָעזיע. 5.20 — פידעל־קאָנצערט. 5.30 — ספּאָרט־ראַטנגעבער. 6 — מוזיק. אוידיציע. 6.45 — רעקלאַמע־קאָנצערט. 7 — פּליטען. 7,25 — אָפּערע אין 3 אַקטען. 10.10 — ספּאָרט. 10.25 — פּליטען. 10.45 פּליטען. 11 — ידיעות, קאָמוניקאַטען. 11.05 — פּליטען.

שבת ד. 28־טען סעפטעמבער

6.34 גימנאַסטיק. 6.10 — פּליטען. 8 — אוידיציע פאר שולען. 11.57 — צייט־סיגנאַל. 12.03 — ידיעות. 12.15 — קאָנצערט. 1.30 — פּליטען. 2.30 — פּליטען. 3 — „צרות פון רעדאַקטאָר" — הומאָרעסקע. 3.15 — בערזע. 3.25 — „אונזער ים־האַנדעל". 3.30 — קאָנצערט. 4 — לעקציע פראַנצויזיש. 4.15 — קאָנצערט אויף אַ גיטאַרע. 4.45 — „גאַנץ פּוילען זינגט". 5 — רעפּעראַט. 5.15 — אַלפּוילישע ספּאָרט־פערמעסטונגען פון דער פּאָסט מיליטערישע צוגרייטונג. 5.35 — פּליטען. 5.50 — שמועס. 6 — הערשפּיל. 6.30 — רעפעראַט וועגען לאָדז. 6.45 — פּוילישע פאָלקס־לידער. 7.20 — רעקלאַמע־קאָנצערט. 7.35 — ספּאָרט. 7.50 — אַקטועלער שמועס. 8 — מוזיק. 8.45 — אָוונט־ידיעות. 9 — אוידיציע פאר פּאָליאַקען אין אויסלאַנד. 9.30 — אוידיציע. 10 — קאָנצערט. 11 — ידיעות, קאָמוניקאַטען. 11.05 — פּוילישע פאָלקס־מוזיק.

זונטאג, ד. 29־טען סעפטעמבער

9 — צייט־סיגנאַל. 9.15 — פּליטען. 9.40 — ידיעות. 10 גאָטעסדינסט. 11.57 — צייט־סיגנאַל. 12,03 — ידיעות. 12.15 — מוזיק. פריהמאָרגען. 2.20 — „די שענסטע פּליטע". 3 — אוידיציע פאר אַלע. 3.45 — פּעליעטאָן. 4 רעטעניש פאר קינדער. 4.15 — פידעל־קאָנצערט. 4.45 — „גאַנץ פּוילען זינגט". 5 — טאַנץ־מוזיק. 5.40 — מוזיק. אוידיציע. 6 — געזאַנג. 6.30 — הערשפּיל. 7.10 — ספּאָרט. 7.15 — רעקלאַמע־קאָנצערט. 7.30 — פּליטען. 8 — סימפ. קאָנצערט. 8.45 — פון פּילסודסקי'ן שריפטען. 8.50 — מאָרגען־ידיעות. 9 — אויף די לעמבערגער פרעהליכע כוואַליעס. 9.30 — פּעליעטאָן. 10.05 — ספּאָרט. 10.20 — פּליטען. 11

פון דער לאָדזער בערזע

באַנק פּאָלסקי		92.
3 פּראָצענטיגע	בודאָווּלאַנע	40.75
4 "	דאָלאַרָבקע	52.
7 "	סטאַביליזאַציע (אמ.)	63.75
5 "	וואַרשעווער ס.ב. 1934	56.25
5 "	לאָדזער	51.
ענגלישער פונט		26.15
דאָלאַר אָפיצ.	5.31 — ניסט־אָפיציעל	5.29
גאָלד־דאָלאַר		9.05
גאָלד־רובל		4.74
דייטשער מאַרק		1.55

טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי"
ציגעל־גאַס 27. טעל. 112-25
דיר. דוד צעלמייסטער.

אויסאַפּרובירטע לעצטע 3 פאָרשטעלונגען!
פאַר'ן אָפּפאָהרען נאָך וואַרשאַ
פון טעאַטער
„אַראַראַט"
קינסטל. פירער משה בראָדערזאָן.

שבת 1־טער טאָג ר"ה
זונטאג II טאָג ר"ה
פּינקטליך 4 נאָכמ.

2 גרויסע פּאָפּולערע פאָרשטעלונגען 2
פון גראַנדיעזען פּראָגראַם א. נ.
אַ גדולה אויף דער באָבע!..
אַ מבול פון געלעכטער, רעזשי: ש. דזשיגאַן און י. שומאַכער.
מוזיק־לייטונג: ה. רובין.

זונטאג. 29/IX מוצאי ראש־השנה 9 אָוונט
פייערליכע געזעגענונגס־פאָרשטעלונג
מיט אַ גרויס דאָפּעלט־פּראָגראַם:
א) „אַ גדולה אויף דער באָבע"
ב) פרייליכער „זיילט־געזונט"־פּאַראַד"
מיט אַ פּלעביסציט: שלאַגערס פון „אַראַראַט" אויפ'ן פערלאַנג פון פּובליקום.
„אַראַראַט" געזעגענט לאָדז! — לאָדז געזעגענט דעם „אַראַראַט"!!

אייער באַגאַזש ווערט אָפּגענומען פון דערהיים און צוגעשטעלט קיין ארץ־ישראל
דורך PRZEDBORSKI, KOLNER i S-ka, Łódź, Sienkiewicza 6
ביליג און שנעל. קלינגט טעל. נומערן 129-25 און 247-75

4 פון די בעסטע יודישע אַרטיסטען, וועלכע זענען אַרויסגעטריבן געוואָרן פון דייטשלאַנד האָבן געשאַפן אויף דער עמיגראַציע אין ווין אַ הערליכע קאָמעדיע א.ו.
„ענדרע שרעכט — אַרץ גוט"
Szöke Szakall, Rozsi Barsony, Ernest Verebes, Tibor v. Halmay
(„TO LUBIĄ MĘŻCZYŹNI")
גערעדט און געזונגען אויף דייטש
אין קינאָ „PALACE"
פּיעטריקאָווער 108 100
שבת און זונטאג פון 12 ביז 4 בייטאג 2 פריהמאָרגן־פאָרשטעלונגען. פרייזן פון בילעטן פון 80 גר.

Zawadzka 11
— tel. 202-86 —
A. Ogórek
צו די פאָרקומענדע יום־טובים האָט דאָס בעוואוסטע
שיך־געשעפט
בעקאַנטמאַכונג.
צוגעגרייט אַ קאָלאָסאַלען אויסוואַהל לויט די לעצטע מאָדעלען
שפּאַציר־ און ספּאָרט־שיך
צוגענגליכע פרייזען
אַ ספּעציעלע אָפּטיילונג פון
מענער־שיך

L. Suchowczycki
כירורג
האָט זיך איבערגעצויגען אויף
Gdańska 11
טעל. 123-47 (רוג קאָנסטאַנטינער)
נעהמט אָן פון 4—6 נאָכמ.

Doktór
A. S. TENENBAUM
Piotrkowska 109, tel. 220-25
powrócił.

Dr. med.
Z. DATYNER
אוראָלאָג
סטעצ, פאַר נירען, בלאָז און אורין־קראַנק.
ZACHODNIA 59a, tel. 148-95
נעמט אָן פון 9—11 און פון 6—8 אָוונט

DR. MED.
Szymon Grynberg
פּילסודסקיעגאָ 55. טעל. 168-58
(אָרדינירט זומער אין ווישניאָווע־גוראַ)
צוריקגעקעהרט
נעמט אָן פון 3 ביז 5 נאָכמיטאָג.

DR.
J. Szreiber
כירורג
צוריקגעקעהרט
נאַרוטאָוויטשאַ 9, טעל. 122-95,
נעהמט אָן פון 1—2 און פון 6—8 אָוונט.

עופות נעשחטן ווערען
בהשגחת ועד הרבנים דפה
אויף קילינסקיעגאָ 35.

Dr. med.
W. Łaski
אינערליכע און קינדער־קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
2 פּאָלודניאָווע 2, טעל. 203-52.

Dr. J. Lubicz
כירורג און אָרטאָפּעד
צוריקגעקעהרט
9 פּאָלודניאָווע 9
טעל. 183-17.

Dr.
Wajnberg
ספּעציאַליסט פאַר לונגען, האַרץ־ און סקלעראָז־קראַנקהייטען
וואוינט יעצט פּיעטריקאָווער 145,
טעל. 126-02.
נעמט אָן פון 9—10 פריה, 3—5, 8—9 אָוו.

ד"ר
ל. שיפּמאַן
האָט זיך איבערגעצויגען פון זשעלאַזנאַ 3
אויף זאַכאָדניאַ 64 64
פּראָנט, 2־טער שטאָק. טעל. 106-72.

Dr. med.
ANTONI ZALEWSKI
Chirurgja i Ortopedja
przeprowadził się
na ul. GŁÓWNĄ 5, tel. 136-60.
przyjmuje od 4–6 ppoł.

Dr. med.
H. KRAUSKOPF
אַקושעריע און פרויען־קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
זגערזשער 15 טעל. 113-47
נעמט אָן פון 4 ביז 7 נאָכמיטאָג.

LEKARZ DENTYSTA
St. GELBERG
צוריקגעקעהרט
זאַוואַדזקאַ 14, טעל. 108-33
נעמט אָן פון 10—2 און פון 4—7 אָוונט

צאָהן־אַרצט
LEOPOLD
OINNYKAMIEN
פּלאַץ קאָשטשעלני 4
נעמט אָן פון 10—2 און פון 4—8 אָוונט

סטאַרשי פעלדשער
ש. דרעש
4 לוטאָמיערסקאַ 4. (האָטעל־גאַס)
טעל. 184-78
נעמט אָן פון 8 ביז 10 פריה און פון 1.30 ביז 4 נאָכמ. און פון 6—7 אָוונט.

ברוך־קראַנקע

ליידענדע אויף פערשידענע רופּטורען. פערקרימונגען פון רוקען־ביין, פיס און הויקערס
דאָס ליידען איז נישט צו פערנאַכלעסיגען, ווייל די פאָלגען זענען פאַר'ן לעבען ביטער. דורך מיין מעטאָדע ברויכענדע ספּעציעלע גומי־הייל־באַנדאַזשען, וועלכע האַלטען צו די גרעסטע פערנאַכלעסיגטע געפעהרליכע ברוכען ביי מענער פרויען און קינדער און בעזייטיגען ראַדיקאַל מיט גאַראַנטיע אָהן בלוטיגע אָפּעראַציע און געפאַהר. מיין ספּעציאַליטעט איז אויך: הייל־אַפּאַראַטען און גאָרסעטען געגען אַלערליי פערקריפּלונגען, פערקרימטע פּלייצעס, פיס, הויקערס ווי אויך שמערצענדע פּלאַט־פיס. פאַר אַמפּוטירטע אינוואַלידען אַמעריקאַנישע קונסט־פיס (סאָלאָן־אַרביים).
ביים אָפּלאָזען זיך פון מאָגען, קישקעס און געבירט־מוטער, עמפּפעהל איך ספּעציעלע הייל־באַנדאַזשען לויט דעם סיסטעם פון פּראָפ. ד"ר גלענאַרד דער אמת'ער בעריהמטער אין גאַנץ פּוילען פון אוניווערזיטעטס־פּראָפעסאָרען אַנערקענט
ספּעציאַליסט Ortoped NATAN RAPAPORT
מיט 30־יעהריגער פּראַקטיק אין ווין, דייטשלאַנד און לעמבערג, נעמט אָן פון 9 פריה ביז 1 בייטאָג און פון 3 ביז 7 אָוונט
אין לאָדז, פּילסודסקיעגאָ № 23
פערזענליכעס ערשיינען פון קראַנקע ביי מיר איז אונבעדינגט נויטיג.
דאַנקזאַגונג
איך דריק אויס מיין האַרציגסטען דאַנק דער ה' ספּעציאַליסט פאַר ברוכליידענדע, אָרטאָפּעד ד"ר. נאַטאַן ראַפּאַפּאָרט, וואוינהאַפט פּילסודסקיעגאָ 23 פאַר די רעטונג פון אַ גרויסען ברוך, און אַ דאַנק דעם פערלעגען אַ ספּעציעלען הייל־גומי־באַנדאַזש לויט זיין מעטאָדע, פיהל איך מיך היינט גאַנץ געזונד און צו דער אַרבייט פעהיג.
וואָלף גרינבערג, פּילסודסקיעגאָ 61-63

ראש השנה – דער יום הזכרון

פון ה. קרוגער

א פעסט בעשטימטער כלל לויטעט, אז בעוועגונג איז א סימן פון לעבען, רוה — דער סימן פון טויט.

בעוועגונג איז דער אנפאנג פון אלעם, וואס מיר זעהען פאר די אויגען אדער בעגרייפען מיטן שכל, אפילו דער בעגריף פון צייט האט זיין אורשפרונג פון בעוועגונג. אהן בעוועגונג, בעסער געזאגט: אייד דער בעוועגונג האט גענומען עקזיסטירען אין דער בריאה, איז דער בעגריף פון „צייט” נישט געווען.

ווארום „צייט” ווערט געמאסטען און בעשטימט לויט דער בעוועגונג פון די זון, לבנה; און סעזאנען, לויט דער בעוועגונג פון אונזער ערד ארום דער זון: טעג און נעכט — לויט איהר פאזיציע אקעגען דער זון, וואכען און מאנאטען — לויט דער לבנה בעוועגונג.

א סך טינט האבען די אמאליגע חכמים פערבוריכט און א סך פאפיר האבען די זעלביגע פערשריבען, אויף איין תלמודישען מאמר, וואס זאגט, אז פאר בריאת העולם — איידער עס האט זיך נאך אנגעהויבען די אונאויפהערליכע בעוועגונג אין אוניווערס — איז שוין געווען א „סדר זמנים”, ווייל דער שכל און ערפאהרונג קענען נישט מספים זיין אויף אזא מיינונג, דערפאר האט מען עס געמוזט ערקלערען כדי אויסצומיידען דעם גרויסען ווידערשפרוך.

צייט איז אלזא דער אויסדרוק, דער פועל יוצא פון בעוועגונג, דאס קערנדעל וואס שיילט זיך ארויס פון איהר. דערפאר איז צייט אליין אויך נישט קיין פערגליווערטע מאסע, פונקט ווי א טייך, וואס מאכט דעם איינדרוק פון איין איינהייטליכע שטיק וואסער, אבער שכל און ערפאהרונג זאגען אונז, אז די טראפענס פון וואנען דער טייך ווערט צונויפגעשטעלט, שטעהען נישט אפילו א פראקציע פון א סעקונדע אויף איין ארט, נאר זיי בעוועגען זיך כסדר. די, וואס אונזער אויג האט געזעהען אין דעם אויגענבליק זענען שוין אוועק ווייט ביים צווייטען בליק, ס'איז נאר זייער עהנליכקייט איינער צום צווייטען וואס נארט אפ אונזערע אויגען צו מיינען, אז דער טייך איז דער זעלביגער איצט ווי שפעטער און פריהער, היינט — ווי נעכטען, פאראיאהרען, פאר צעהן און הונדערט יאהרען פריהער, און וועט זיין דער זעלביגער מיט יאהרען שפעטער.

פון מיליאנען גלייכע טראפענס ווערט א טייך; פון מיליאנען הרף־עין'ס ווערען שעה'ן, וועלכע שטעלען צונויף א טאג, א וואך, א חודש, א יאהר, א יובל א. אז. וו.

און ביידע פראצעסען לאזען מיר זיך אפנארען פון זייער עהנליכקייט, פליסענדיג שטיל אונאויפהערליך. ס'איז נאר דער איבערשלאג, וואס שטערט פאר א ווייליע דער רוטין, וואס רעגט אן אונזער פערשטאנד צו זעהן די טיילבארקייט צווישען די קליינע חלקים, וועלכע שטעלען אלע צוזאמען איין לאנגע פליסיגקייט.)

בעוועגונג ברענגט ענדערונג אהן פאזיציע, ד'ער פראצעס פון ענדערונג פארמירט אויס אין צייט אנ'עבר, עתיד און א הוה.

זאל נישט זיין קיין נאכט אינמיטען פון צוויי טעג, וואלטען מיר דעם חשבון פון טעג אינגאנצען נישט געוואוסט.

די געגענוואַרט, מחמת איהר אומבעדייטענדער קליינינקייט, וואלט אינגאנצען פערביינגאנגען אונבעמערקט, און וואלט אפילו נישט בערעכטיגט געווארען צום נאמען, וואס איז מעהר אין אידעע, ווי אין דער פראקטיק, צום גליק האבען מענשען זי פערבונדען מיט געוויסען פאסירונגען אין דער וועלטס אדער פאלקס אדער אינדיווידיואמס היסטאריע, מאכענדיג אזוי ארום א געגענווארט ווען דאס האט פאסירט, אין געגענזאץ צו יענער צייט פריהער פאר יענער פאסירונג און צום „שפעטער” ווען דערפון איז בלויז א זכרון געבליבען.

אפשר איז דאס די אורזאכע, וואס די חכמים האבען ראש השנה א נאמען געגעבען „יום הזכרון”, טראצדעם, וואס דער יום־טוב איז נישט פערבונדען מיט קיין נאציאנאלען זכרון, ווי פסח, שבועות און סכות, נאר ער איז א „צייט” יום־טוב — דער אנפאנג פון א נייעם יאהר. אינפלוק וואלט דער נאמען ניכער געפאסט אויף פסח, זיך שטיצענדיג אויפן פסוק: „למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך”.

די פשוט'ע ערקלערונג איז, ווייל דער עבר און עתיד מוזען האבען א וויכטיגע פאסירונג, וואס זאל זיין פערבונדען מיט דעם „איצט” און דערפאר קאנען דינען אלס דער שייד־פונקט צווישען זיי ביידען.

און די פאסירונג איז, די עקדת יצחק — אנ'אקציע, וואס האט געלעגט דעם ווינקעלשטיין פאר דעם מארטירער פאלק. וואס וועט שפעטער אויף איהם זיך אויפבויען. א פאלק, וואס קען אזוי גוט שטארבען פאר אנ'אידעאל ווי לעבען פאר איהם.

איידער דאס יודישע פאלק איז געקומען אויף דער וועלט מיט זיין תורה, וואס האט פראקלאמירט דעם „זכור ימות עולם, בינו שנות דור ודור”, האט דער מענש גאר נישט געטראכט וועגען עבר, און נישט געוואלט וויסען פון עתיד. אלע זיינע בעגעהרען זענען געווען קאנצענטרירט אויפן איצט, ווי ווייט דאס' איז נוציג פאר איהם. ער האט שלאפען פערפייניגט, אבי צו שעפען נחת זעהענדיג זייער אגאנישע יסורים, כאטש שפעטער האט עס געשאדט זיינע ארבייט אויפן פעלד, וואס דער שקלאף וואלט געטון. ער האט גערינגט זיינע געטער, כדי יענע זאלען איהם בענשען מיט אלדאס גוטס און בעשיצען פון שלעכטס. ער איז אזוי ווייט פערקאכט געווען אין זיין איינענעם גליק, דאס ביי איהם איז רעכט געווען דערפארי די געטער צו צאהלען מיטן לעבען, פלייש און בלוט פון זיינע איינענע קינדער, וואס אויסער די גרויזאמקייט פון דער עצם מעשה, נישט טראכטענדיג, אז דערמיט טוט ער שאדען דער צוקונפט פון זיין מין.

און דא ערשיינט א קינדער־קרבן, אבער גאר פון אנ'אנדער מין: גאט הייסט אברהמ'ען מקריב זיין זיין בן יחיד, נישט פערזיכערענדיג איהם מיט קיין שום געצאהלט — און ער פאלגט. שפעטער ווען דער פערזאג ווערט צוריקגערופען קומט די בעלוינונג פארן אויספאלגען אויך נישט מיט גוטעס פאר איהם פאר זיין געגענווארטיגען לעבען, נאר פאר זיינע קינדער „וואס וועלען זיין אזוי פיל ווי זאמד ביים ברעגים”, און אלע משפחות פון דער ערד וועלען זיך מיט זיי בענשען. דאס מיינט, אז דער איצטיגער מאמענט פון עקדה האט אפגעשטריכט דעם פינסטערען עבר פונם ליכטיגען עתיד דורך א פעטען גערדיכטען שטריך.

אזוי איז פערבליבען די ראש־השנה צייט אז „יום הזכרון”, דער יום־טוב פון צייט איז געווארען פערבונדען מיט א זכרון פונם עבר און האפענונג אויף א ליכטיגען עתיד.

איז שופר דער סימבאל פון עקדה, געווארען דער דערמאהנטער פון אונזער מסירת נפש היסטאריע וואס דערציילט ווי עלטערען מיט קינדער זענען אומגעקומען מיט שמחה אויף קידוש השם, עס דערציילט די זכרונות פון מסע הצלב, פון גזרת ת"ח פון היינטיגע פאגראמען. און פון יודישע הערצער רייסט זיך ארויס דאס געבעט צום בורא „ועקדת לזרעו היום, ברחמים תזכור”. ד. ה. יצחק'ס עקדה, וואס זיינע קינדער מאכען דורך היינטיגע צייטען. זאלסטו מיט רחמנות דערמאהנען.

זכרון — און ער דערמאהנט יעדען יודען בעזונדער אן זיינע פליכטען צו זיין בעשעפער, פאלק און תורה. ער דערמאהנט איהם די מעשים פון זיינע עלטערען, און וועקט שאלענדיג „עירו ישננים מתרדמתכם”.

אבער דערמיט אליין בעגנוגענט זיך נישט דער „יום טוב פון צייט”. פונם עבר גנהט ער אריבער צום עתיד, בליקענדיג אויפן שפעטער, ווען אלע וועלען אנערקענען די אמת'ע קראפט, די אלמעכטיגקייט פון בורא, אז ער איז דער אקטועלער מלך, און זיין מלוכה הערשט אומעטום און אויף אלעמען.

און דאן — וועט שלעכטס פערשווינדען ווי א רויך, אומרעכט וועט פערמאכען זיין מויל. און גערעכטיגקייט וועט טריאומפירען.

אט די וויכטיגע מיסיע, צו פערבינדען דעם עבר מיטן עתיד. פיהרט דורך דער „צייט יום טוב” ראש השנה, וואס טראגט אויף זיך דעם נאמען „יום הזכרון”.

!!! אויסגעלייזט דעם שופר!.. !!!

א ראש־השנה־מעשה'לע

פון י. אבערזשאנעק

ווי איהר קוקט מיך אן, בין איך נישט עפעס אפי ווער. איך האב דעם קאפ אויף דער רעכטער זייט און א בן־תורה דערצו, און דא וואו ס'איז תורה, דא איז חכמה. און חכמה הייסט, די היינטיגע צייטען מיטן בלויזען שטעקעלע צו קענען מאכען א לעבען, מפרנס זיין א ווייב און קינדער, צאהלען א קווארטעלע דירה־געלד, שכר־לימוד א. ד. גל. אטא דאס הייסט היינטיגע צייטען — חכמה.

אמאל, פאר דער מלחמה, בין איך געווען א גוטער סוחר, וואס הייסט א גוטער סוחר? כ'האב געטון אזוי ווי אנדערע האבען מיר געטון: האט מען מיר בעצאהלט, האב איך אויך בעצאהלט. אלא נישט, טאמער האט מען מיר גענומען צוריקשיקען „קיבענס”. האב איך אויסגעדרעהט דאס היטעל און געזאגט: רעדט מיר צום דאשעק... אזוי לאנג ווי ס'זענען געווען נארמאלע צייטען, בין איך געווען א נארמאלער צאהלער, איז אבער דער רבונו של עולם געווארען א „משנה עתים”, בין איך געווארען א „מחליף הזמנים” — כ'האב כסדר פראלאנגירט. האב איך אזוי לאנג פראלאנגירט, ביז כ'האב באנקראטירט.

און א פרינציפ איז ביי מיר געווען, אז געהאנדעלט האב איך מיט די בעסטע זאכען. בין איך געווען א פאבריקאנט, האב איך פאבריצירט די בעסטע סחורות און איצט, אז איך האנדעל מיט יודישקייט, איז דאס אויך פון בעסטען מין.

וואס הייסט „יודישקייט פון בעסטען מין? וועל איך אייך ערקלערען:

די לעצטע יאהרען, זייט גראבסקי, עליו ה'שנאבעל, האט מיך גענומען אין דער וועש אריין, זייט דער „סקארב” האט זיך מיט מיר גענומען חבר'ן, זייט די סעקוועסטראטארען האבען מיך גענומען „אבראביען” און איך בין ארויס „נקי” האב איך מיך איבערגעווארפען אויף אנ'אנדערע בראנזשע — צו סעזאן־ארטיקלען: פורים בין איך געווארען א מגילה לייענער. סוכות — אנ'אתרוג־בענשער. פסח — א מצה־שמירה־בעקער. חנוכה — א דריידעל־גיסער. אלול — אנ'קל מלא רחמים־מאכער. אין ראש השנה — א בעל־תוקע, און היות ווי פאר דער מלחמה בין איך געווען א גוטער סוחר, כ'האב געהאנדעלט מיט די בעסטע זאכען, אזוי איצט, האנדעל איך מיט יודישקייט פון בעסטען מין. לייען איך פורים די מגילה, לייען איך מיט אזא ניגון, אז די ווייבער ווינשען זיך:

— מיינע קינדער זאלען זיין אזעלכע מגילה־לייענערס.

מאך איך אויפ'ן „רוינעם פעלד” אנ'אל מלא, צעבליפען זיך די ווייבער, טאקען איין די גראצערס און געהען אוועק מיט געשוואלענע אויגען און מיט רויטע נעז. בלאז איך שופר, בלאז איך מיט אזא קוראזש, אז דער שטן אנטלויפט ווי שדים וואלטען איהם געיאגט...

נו, איז טאקע קיין חידוש נישט, וואס איך מאך דעם גרעסטען אומזאץ מיט מיין „יודישקייט”. פון ווי ווייט קומט מען צו מיר הערען לייענען די מגילה. אויפ'ן בית־החיים ווערען מיינע „אל מלא'ס” פערציקערט, און קומט פאר ראש השנה, רייסט מען זיך איבער מיינס א תקיעה... דאס איז דערפאר, ווייל איך „דערלאנג סחורה”, איך גענאר נישט, כ'געב פאר'ן געלד.

דאנק איך און לויב גאט, וואס איך האב א גוט „פאך” אין דער האנד. וואס מיט'ן בלויזען שטעקעלע ציה איך פרנסה, וואס איך מאך א לעבען פון מיין ביסעל יודישקייט.

וואלט דאס אלץ גוט געווען, ווען נישט דער „סקארב”. אי, וועט איהר פרעגען, ווי קומט דער סקארב צו יודישקייט? דערווייל איז דאך ביז איצט קיין שופר פאדאטעק נישטא? פון אל מלא רחמים'ס צאהלט מען דאך אויך נישט קיין אבראטאווע? איז דער תירוץ: — נאכוועהען! איך האב נאך נאכוועהען פון מיין אמאליגען עולם־הזה־מסחר. נישט ווי, נישט ווען, קומט נאך צו מיר אריין א „בענדעל” מיט א „דזשיען דאברי” מיט א פאק אלטע שיר־המעלות'לעך, נישט ווי, נישט ווען, נעמט מען א־דורכלופטערן די שאנק און מ'זוכט און אז מ'זוכט געפינט מען. אנומלעטען האט ער געפונען די מגילה, פרעגט ער מיך:

— „צא טא יעסט?”

— טא יעסט היסטאריא” — האב איך געענטפערט.

— „היסטאריא”? אויך אנ'ארטיקעל. האט ער גענומען די „היסטאריא”, האט איבערגעלאזט א קוויט און אוועק.

איז נאך געווען א גליק, וואס דאס איז געווען נאכן סעזאן, נאך פורים, הייסט עס. האב איך נישט גערעדט קיין ווארט, נעם און ווער דערווארגען מיט דער „היסטאריא” צוזאמען — אזויהאב איך מיר געטראכט.

א צווייט מאל האט ער ווידער גענומען בודק זיין און געפונען דעם שופר, פרעגט ער מיך ווידער:

— צא טא יעסט?”

— „טא יעסט טראמבקא”.

— „טראמבקא? צא זא טראמבקא? ס'קאנט טא דא פאנא?'”

— „בא יא... יא... יעסטעם טרענבאטשעם” האב איך איהם ערקלערט.

האט יענער מיך אנגעקוקט מיט זיינע נארישע אויגען און געפרעגט:

— צא פאן יעסט, טרעמבאטש?

— „נא טאק, טאקי־צא טראנבי”.

האט ער מיך ווידער בעטראכט פון קאפ ביז פיס און געפרעגט:

— „יא ניע ראזומיעם, טשי פאן יעסט סטראזשאקיעם?

— „ניע טאקי זוויטשייני, טילקא טאקי צא טראנבי וו'נאווים ראקו” — האב איך איהם געגעבען צו פערשטעהן.

איז עס דאך אבער א גויאישער קאפ, האט ער געצויגען מיט די פלייצעס און געזאגט:

— ניע ראזומיעם”.

האב איך דאך געזעהן, אז א חוץ וואס ער האט א גויעשען קאפ, פערשטעהט ער נישט קיין ווארט פויליש אויך, האב איך איהם „וויאשניעט פאדראבנע”:

— „טא יעסט טאקא טראנבקא, צא שען טראנבי ראז נא ראק, א יאק טראנביע טא ניעבא שען אטוויערא”...

דא איז דער „בענדעלדיגער” געווארען אינגאנצען צעחושט, האט בעטראכט דעם שופר פון אלע זייטען און צום סוף פרעגט ער מיך:

— וויעלע טא קאשטאיע טאקא טראנבא”?

— „אהא, מאיאנטעק” — האב איך געענטפערט דערהערט: „מאיאנטעק”, האט ער נישט לאנג געטראכט, איינגעפאקט דעם שופר און דאווידזיעניא!

האב איך ווידער געהאט א מזל, וואס ס'איז געווען נאכ'ן סעזאן, נאך די ימים־נוראים, האב איך נישט גערעדט קיין ווארט, נעם און ווער דערווארגען — אזוי האב איך געטראכט.

האט שוין דער „סקארב” געהאט אי די מגילה, אי דעם שופר. טא וואס טוט מען איצט? וואס וועל איך טון פורים? פון וואס וועל איך לייענען די מגילה? בין איך טאקע ארומגעגאנגען א צערודערטער ביז פאר פורים. די פורים־וואך בין איך אוועק צום נאטשעלניק און מיט איהם גענומען אײנטענה'ן:

— פאניע נאטשעלניקו, האב איך געזאגט, דאס איז דאך גארנישט יושר'דיג. וואס הייסט דו נעמסט ביי מיר צו ביידע זאכען: אי די „היסטאריא”, די מגילה, אי די טראנבקא? ס'איז דאך געגען דעם אום טאוו. ס'איז דאך פונקט אזוי ווי דו וועסט ביי א שניידער צונעמען די מאשין... האט דער נאטשעלניק מיך אויסגעהערט מיט קאפ און מיך געפרעגט:

— טא וואס פערלאנגסט דו?

— איך האב א פראפאזיציע

— „צא”?

— איך וועל ביי דיר איבערלאזען די „טאנבקע” און וועל ארויסנעמען די „היסטאריא”. ווען איך וועל נויטיג האבען די „טראנבקע”, וועל איך ברענגען די „היסטאריא” און ארויסנעמען די „טראנבקע”.

האט זיך דער נאטשעלניק דערהיף גע',,זגאדזשעט”. יעדען פורים לעג איך אריין דעם שופר און נעם ארויס די מגילה, און יעדען ראש השנה, טראג איך אוועק די מגילה און נעם ארויס דעם שופר

אזוי געט עס שוין עטליכע יאהר. איז דאך מיר אבער אויפגעלעגט געווען א צרה, טוישט מען דעם נאטשעלניק. אויף זיין ארט איז געקומען א צווייטע־וואס ווייסט נישט פון דער גאנצער מעשה. נעם איך די היינטיגע וואך די מגילה און גנה אוועק אין „סקארב”, פרעגט מיך דער ארון:

— צא פאן סאביע זשיטשי?”

— נו, זאג איך, זאמיעניטש!

— „צא זאמיעניטש?” פרעגט ער מיך.

— „נו, היסטאריע נא טראנבקע?

קוקט ער מיך אן און שמייכעלט אונטער די וואנסעם:

— „צא זא טראנבקע? צא זא היסטאריע”?

האב איך דאך געזעהן, אז ער ווייסט נישט פון דער גאנצער מעשה, האב איך איהם געגעבען צו פערשטעהן, אז איך האנדעל מיט „יודישקייט”, אז איך האב א מגילה און א שופר, און אז אויף יעדען „סעזאן” טויש איך אויס די „ארטיקלען”. האט ער ווידער געשמייכעלט, געצויגען מיט די פלייצעס און צום סוף זאגט ער צו מיר:

— ניעך פאן זלאזשי פאדאניע”.

האב איך איהם געפאלגט, בין אוועק צו א פראשעניע־שרייבער און געשריבען א פאדאניע, און ווען כ'האב בעשריבען די גאנצע מעשה פאדראבנע, און דאס האט טאקע געהאלפען: טאקע היינט, ערב ראש השנה, האב איך ארויסבעקומען דעם שופר, כ'האב איינגעלעגט די מגילה און ארויסגענומען דעם שופר!...

דניאל

מנא מנא תקל ופרסין!

דעקאראציע: א באבילאנישער נעץ — פער-נעהמט דעם גאנצען שטח פון דער בינהע. ער איז די אייגענטליכע ראם פונם בילד, וואס ווערט דא געוויזען, סיי די דעקאראציע, סיי די קאסטיומען, סיי דעם אלגעמיינעם ריטם פונם שפיל טראקטירען שארף, קוביסטיש, מיט א געאמעטרישער אויס-גערעכענטקייט און שטרענגקייט. די אקציע קומט פאר אינם איינגעווייד פון נעץ, אין א מין גלייכווינ-קעל, אדער האריזאנטאל אויסגעצויגענעם ראמב, דרויסען — לינקס אין דער קווער — א הויכע וואנט פון בלצאצרס פאלאץ אויפן פאהן פון וועל-כער, ד. ה. אינדרויסען, עס שטייט שפעטער דניאל. פון דעם לאנגען טיש שטרוימט אנ'אומרוהיג ליכט — פורפור-רויט און ברוין — אויף די פנים'ער פון בלשאצרן, זיין ווייב, די קיניגין און די האר און הארינטעם פונם לאנד, וועלכע שפור'ן איצט ביי דער ווייך-סעודה. ביי איין-און-איינציגען, פון דער שטילסטער פיאנא ביזן העכסטען אויפשריי שטייגענדען אקארד, עפענט זיך דער פארהאנג.)

איינער:

זאל לעבען דער קיניג בלשאצר!

אלע:

זאל לעבען!

בלשאצר:

ס'איז טויזענטער מאל שטארקער
און זיסער
דער אלטער וויין
אין כלים — אט די כלים!

אלע:

הייל איהם! הייל דעם קיניג!
הייל!

בלשאצר:

אין אט די כלים גילדערנע
און זילבערנע
פון חרובין בית-מקדש,
וואס ס'האט מיין פאטער,
דער קיניג נבוכדנצאר
געראבט אין ירושלים!

אלע:

לחיים! לחיים! לחיים!!!!

געזאנג:

פאר געטער פיל פון גאלד,
פון זילבער, קופער, אייזען,
פון שטיינער און פון האלץ,
וואס גבורות גרויס בעוויזען —
לחיים! לחיים!!!!
זיי זענען שטארק ביז גאר
מיט זייער טויבען שטומען,
דורך זיי — מיט זייער הילף
דעם שונא איינגענומען
מיר האבען! מיר האבען! מיר האבען!
מיר האבען דרייסט און מוט
ישראלים גאט צושטערן!
ס'איז סם יהודהים בלוט,
און גיפטען — זיינע טרעהרען!
מיר שווערן! מיר שווערן! מיר שווערן!
מיר שווערן: פיינט פון אונז
צו מאכען פאר אבלים!
איז — אויסגעזופט דעם וויין,
געשפיגען אין די כלים!
הייל איהם! הייל איהם! הייל איהם!!!

(טויבער, פינסטער - דראהענדערער פויק אנזאג, טונקעל מיט בליצען דורכגעציטערטע ליכט אויף דער קווער-וואנט ענטפלעקט זיך א האנט.)

די האנט:

צייכענט מיט פייער מנא מנא תקל ופרסין און פערשווינדט).

בלשאצר:

(נאך טויטער פויזע) וואס שטייט איהר,
און וואס גאפט איהר וואס,
פערלירען אינם פחד?!!
אהער געזעגט דא, גיכער, שנעל,
איהר וואהרזאגער, מכשפים,
חכמים, טרעפערס מיינע,
איהר שטערנקוקערס קלוגע —
קומט נעהנטער אהערצו, פלינק,
און לייענט דאס געשריפט,
און זאגט מיר זיין בעדייט!!!!

(אינטערמעדיע: אונטער מארש-מוזיק, סאקסאפאן-געלעכטער, שפרייזען פארענט ארויס א מכשף, א שטערנקוקער, א חכם — דריי גראטעסקע גע-שטאלטען.)

ערשטער:

זאל מוחל זיין דער גרויסער האר און קיניג!

צווייטער:

אזוי ווי כ'ווייס נישט—זאל עס מיר נישט שאטן!

דריטער:

(צמאקעט, בעוועגט קאמיש מיט די פלייצעס.)

בלשאצר:

ווער לייענען עס וועט די שריפט
און זאגען זיין בעדייט,
וועט גלייך א פורפור-קלייד בעקומען,
א גאלדען קייט וועט קריגען אויפן האלז,
און וועט צום קיניגן מיר זיין דער דריטער.

מכשף:

מנע... מנע....
איך ווייס?
א יודיש ווארט איז עס, דאס „מנע",
און צוויי מאל מנא, איז צווי מאל — מנע...

שטערנקוקער:

דער טייטש פון מנע איז — מנע...

חכם:

אוודאי — מנע...
ני-בע, ני-מנע...

בלשאצר:

גאט:
נו, ווייטער!

מכשף:

תקל... טקאל, טקול, טקויל...
עס רעדט זיך שווער ארויס פון מויל...

שטערנקוקער:

און אפשר מאכט עס — טעקל...

חכם:

דו ביזט אליין א טעקל —
טעקל גאר?... געהערט א מעשה!!!
דו זעהסט דאך: תיוו, קוף, למד —
מאכט רש"י: ביזט א ש... שטיק מלמד!

מכשף:

אבער פרסין....
וואס-זשע מאכט ופרסין?!!

שטערנקוקער:

פארסין..... פארסין.....
א מיאוס ווארט —
א חידוש: די געטליכע צענזור האט דורכ-געלאזט....

חכם:

ופרסין —
דאס בין איך שוין נישט, קיניג,
איך בין דאך נישט מחויב אלץ צו וויסען —
אלץ צו טרעפען!

(אונטער דער זעלבער מוזיק — אלע דריי אפ.)

בלשאצר:

ווער לייענען עס וועט די שריפט,
און זאגען זיין בעדייט,
וועט גלייך פון מיר א פורפור-קלייד בעקומען
א גאלדען קייט וועט קריגען אויפן האלז,
און וועט צום קיניגן מיר זיין דער דריטער.

(לענגערע פויזע.)

קיניגין:

לעבען זאל מיין האר, דער קיניג אייביג —

אלע:

לעבען זאל דער קיניג אייביג!!!!

קיניגין:

זאל זיך קיניג, דיין געדאנק נישט שרעקען,
איידער ווייסט דעם בעשייד —
מיין האר און קיניג!

אלע:

האר און קיניג!!!!

קיניגין:

און דעם בעשייד — איך רעכען —
וועט געפינען
דער מאן דער הייליגער און קלוגער,
וואס ס'האט זיך נאך צום פאטער דיינעם,
צום קיניג נבוכדנצאר
ארויסגעוויזען
מיט זיין טיפער חכמה,
געיירשנט פון דעם גאט פון אלע געטער,
און וואס זיין נאמען איז —
דניאל!

אלע:

דניאל! דניאל!!!!

קיניגין:

דער פאטער דיינער,
דער קיניג נבוכדנצאר,
האט איהם פאר דעם הויפט געמאכט
צו שטערנקוקערס אלע און חכמים —
דניאל איז זיין נאמען!

בלשאצר:

תיכף זאל מען ברענגען דעם דניאל!

דניאל:

(דערשיינט) כ'בין דא,
בלשאצר מלך בבל!

בלשאצר:

ביזטו דאס —
דער דניאל!
וואס מיין פאטער, דער קיניג נבוכדנצאר,
געבראכט האט פון יהודה
אהער קיין בבל?

דניאל:

דאס בין איך, קיניג.

בלשאצר:

דו זעהסט די שריפט דא אויף דער וואנט,
דעם אויסטערלישען פייער-כתב?

דניאל:

איך זעה —

בלשאצר:

טא לייען איבער
און זאג מיר דעם בעשייד —
און — וועסטו עס דערפילען,
בעקומסטו גלייך א פורפור-קלייד,
אויף האלז — א גאלדען קייט,
און וועסט צום קיניגן מיר זיין דער דריטער!

דניאל:

איך דאנק דיר, מלך בבל, פאר דער גוטס-קייט פון דיין הארץ —
פאר דיינע הערליכע מתנות!
דו קאנסט זיי די חכמים —
דיינע אייגענע פערשענקען:
כ'ווייס — אפשר בעסער, גרעסער, קליגער
וועלען זיי דערפון דאן ווערען —
מיר אבער
דאס וועט נישט העלפען און נישט שטערן
צו לייענען דעם פייער - כתב,
געשריבען אויף דיין וואנט,
דורך א פערבארגענע האנט,
פון הימלען ווייט אהער געטראגען.
איך וועל דעם אמת'ן בעדייט
דיר פרובען זאגען,
א, קיניג פונם בבל - לאנד,
בלשאצר!
נייג צו דעם אויער דיינעם,
און הארך! (מוזיק — פויזע)
ס'האט גאט דער איינציגער,
דער מלך מלכי המלכים
געשענקט דיין פאטער א מלוכה —
גרויסקייט, רייכטום, כבוד איהם פערשאפן
ס'עשירות פון דער וועלט.
און ס'האבען פעלקער, לענדער
פאר זיין קראפט און מאכט געציטערט!
אלץ —
תענוגים אלע דיין פאטער האט גענאסען,
נישט געווען פאר אים איז גארנישט א מניעה
ס'איז אלץ געווען געהארכזאם, אונטערטעניג
צו זיין בעפעהל און זיין פערלאנג!
גאר בעת דערגרייכט האט ער
צו העכסטער הויך
פון פרייד, פון מאכט
און עולם - הזה - פערגעניגען,
האט זיך געמעהרט ביי איהם
אין הארץ און גייסט — די זינד.
און מורד איז אין איהם דאס פאלק געווען—
געשליידערט איהם פון טראהן,
בערויבט זיין מלכות,
און איהם פערטריבען אין דער מדבר,
פעריאגט פון מענשען,
צווישען ווילד-אייזלען געלאזט אים וואוינען
געלאזט איהם פרעסען גראז,
ווי ס'פרעסען אקסען,
צו חיה רעה איהם געמאכט,
ביז —
ביז דערקענען וועט ער גאט,
דעם גאט פון אלע מענשען,
דעם גאט פון גארער וועלט,
דעם מלך מלכי המלכים,
וואס ס'איז פאר איהם דער מענש אין אומעטום,
אני-עפר ואפר —
א גלייכער פאר זיין ווילען און בעפעהל!

(מוזיק — פויזע)

און דו, א, קיניג,
דו, זוהן נבוכדנצארס,
דו ווייסט דאך אט דאס אלץ —
דו ווייסט דעם סוף פון יעדער זינד!
און דאך איז נאך אין דיר
די בייזע מוט
אין הארצען נישט געפאלען:
דו נעמסט די כלים הייליגע פון חרובן בית מקדש
און מאכסט זיי אומריין
מיט די לעפצען זינדיגע
פון דיר און דיינע הארען!
דו זויפסט פון זיי דעם שכרות-וויין,
און שפייסט אין זיי אריין!
דאס זעלבע איז עס,
ווי דו וואלסט
דאס בלוט דאס הייליגע
געזויגען און פערשוועכט!
דו אכפערסט און דו לויבסט
די אומגעלומפערטע —
די טויב-און-שטומע געצען דיינע,
וואס זעהען נישט, וואס הערען נישט,
וואס אהנען נישט אפילו,
ווער ס'האט זיי געמאכט,
ווער ס'האט זיי אויסגעשניצט פון האלץ,
ווער ס'האט זיי אויסגעהאקט פון שטיין,
ווער אויסגעשמידט עס האט זיי פונם אייזן
פון גאלד, פון זילבער און פון קופער
זיי געמאכט!
און אונזער גאט —
דעם גאט פון אלעמען,
דעם איינציגען און דעם גרעסטען,
וואס ס'ליגט דער אטעם אונזערער
אין זיין רשות,
וואס רופט אונז אלע אין די וועגען זיינע,
אום איהם צוגלייך מיר זאלען ווערען,
איהם ווילסטו נישט,
א, מלך בבל,
נישט הערען און נישט קענען (אטעם-פויזע)
נו, לאזט זיך דא זיין שטראפענדיגע האנט
צו דיר דערקענען —
און פון דער העכסטער הויך געטריבען,
די סודות'דיגע האנט
אויף וואנט אט-דא האט אנגעשריבען:
מנא מנא תקל ופרסין!

אלע:

מנע - מנע - טקעל - אופארסין....

דניאל:

מנא — בעדייט:
ס'האט גאט איבערגעציילט
די יאהרען און די טעג פון מלכות דיינעם!
(גערויש פון קולות.)
תקל — די זינדיגע מעשים דיינע
געוואויגען אויף דער וואגשאל!
(גערויש פון קולות.)
ופרסין — דאס בעדייט:
דיין מלכות וועט צושמעטערט ווערען,
און זיין אוועקגעשענקט
צו פרס און צו מדי!
(גערויש פון קולות ווערט אלץ שטארקער)
כה אמר אדוני —
אזוי געזאגט האט גאט,
דער האר פון אלעמען און אלע!

(קאמף פון ליכט. דער פריהערדיגער ניגון, נאר אהן ווערטער. מיט בליץ און דונער פאלט אריין דער ארייג-פיהר-אקארד, אבער ער גייט אין א פערקעהרטער ריכ-טונג: פון פארטיסימא ביז צום אויסגעלאשענעם פיאנא.)

ביבליש
פון משה בראדערזאן

דער נייער דור

(קלאנגען און אפקלאנגען)
פון לעא קעניג

ווי פיינליך עס זאל נישט זיין, קען מען דאך זאגען, אז העגרי בארביס, דער שרייבער פונם בע-ריהמטען מלחמה-בוך „דאס פייער", איז אין א געוויסען זין געשטארבען אין דער צייט.

ער איז איינגאנצען א זעכציגער געווען און איי-נער פון די געוויסענהאפטעסטע ווארט-קינסטלער פון אונזער צייט, און דאך, ווי געזאגט, איז ער ווי גע-שטארבען אין צייט.

ער האט שוין מעהר געהערט צום היינטיגען רוסלאנד ווי צו דער היינטיגער פראנקרייך און אייראפא בכלל.

די יונגע האלב, צי גאנץ פאשיסטישע אייראפע האט איהם שוין נישט געקענט; און וואס ס'איז נאך טראגישער: איהם שוין נישט געוואלט קע-נען.

דער נייער איצטיגער דור, וועלכער געדענקט נישט און ווייסט נישט פון דער „לעצטער" וועלט-מלחמה, געדענקט נישט, ווייסט נישט און וויל נישט וויסען פון זיין בעריהמטען בוך, וועלכער האט דער ערשטער געבראכט דעם אמת פון די בלוטיגע און בלאטיגע אקאפעס.

העגרי בארביס איז געווען דער ערשטער מא-דערנער דיכטער-זעלנער, וועלכער האט אראפגערי-סען די ראמאנטישע און פאטריאטישע טראנטעס פון דער וועלט-מלחמה. ער האט אנגעשריבען די ערשטע — און אפשר אויך די אויפריכטיגסטע — מאדערנע מלחמה-נאוועלע. נאך איהם זענען געקו-מען צעהנדליגער נישט ווייניגער שרעקליכע און אמת'ע מלחמה נאוועלען.

ס'איז אויסגעוואקסען באלד נאך דער מלחמה א פאציפיסטישע קינסטלערישע און מענשליכע מלחמה ליטעראטור, און העגרי בארביס, קען מען זאגען, איז געווען איהר דיכטער-פיאנער.

זיין שטימע איז געווען די ערשטע מענשליכע שטימע, וואס ס'איז צו דער וועלט געקומען פון דעם העלישען מלחמה-פייער.

נאך איהם זענען געקומען די צעהנדליגער אויפ-ריכטיגע און פראכפולע מלחמה-דיכטער — די די האמעלס, סאסונס, רעמארקס.

ערשט מיט א קנאפען צעהנדליג יאהר צוריק האט גאנץ אייראפע, קען מען זאגען, געלייענט אט די פאציפיסטישע און ראדיקאלע מלחמה-נאוועלען, וועל-כע זענען געבוירען געווארען אין די מיאוסטע און שוידערליכסטע יסורים, און זענען געווען פול מיט לײדענשאפטליכע זוכונגען און בענקשאפטען נאך א גערעכטער און פרידליכער מענשליכער געזעל-שאפט.

מלחמה-נאוועלען זענען געווען כמעט די איינצי-גע סחורה אויפן אייראפעאישען און אלוועלטליכען ביכער מארק.

עס האט אויסגעזעהען ווי אלע קריגערישע פעל-קער און צדדים שלאגען זיך על חטא.

אין די זיגערישע לענדער און אין די בעזיגטע לענדער, אין פראנקרייך, דייטשלאנד און ענגלאנד, אומעטום האבען זיך געמעהרט די מלחמה-נאוועלען.

און ס'איז געווען דאך אזוי נאטירליך:
ס'איז ... סם-המות'דיגער טעם פון דעם וועלט-קריג איז נאך געווען ביי יעדען אין הארצען. די שוידער-ליכע וואונדען זענען נאך געווען אפען. די מיליאנען קריפעלס זענען נאך נישט געווען אויסגעשטארבען אדער זיי זענען נאך נישט געווארען קיין פראפעסיא-נעלע בעטלער. און דער שוידערליכער עקאנאמישער קריג מיט וועלכען עס צייכענט זיך אויס אונזער אונ-גערעכטע שלום - געזעלשאפט, האט זיך נאך נישט אזוי געלאזט פיהלען. דער שוידערליכער עקאנאמי-שער קריזיס, מיט די נייע מיליאנען ארבייטסלאזע, האט נאך נישט געהאלפען אזוי אפצוטעמפען די שרעקליכע וואונדען פון דער וועלט-מלחמה.

צווישען די אונבעוואוסטע גרויסע מאסען איז נאך נישט אויסגעוואקסען דאס געפיהל, אז אונזער שלום איז נישט ווייניגער פערברעכעריש און געמיין ווי מלחמה, און אז ס'איז אפשר בעסער צו טראגען א פאר פאלדאטסקע שטיוועל און עסען קאשע אין א קאזארמע, איידער ארומצובלאנקען זיך צוויי און מיט א ליידיגען מאגען אין די רייכע זינדיגע גאסען.

מיט איין ווארט: די יסורים און ליידען פון „נארמאלען פרידען" האבען נאך נישט אזוי שטארק אנגעהויבען קאנקורירען מיט דעם גיהנום פון קריג.

אבער דער עיקר: ס'זענען נאך נישט רייף און מיליטער-פעהיג געווארען די איצטיגע יונגע דורות, וועלכע ווייסען גאר נישט און געדענקען כמעט גאר

(ווייטער זעה זייט)

צופֿוסענס דעם כרמל

פֿון לעבען אין ארץ־ישראל אין שפּיגעל פֿון דער דאָרטיגער ליטעראַטור

פֿון נ. י. גאָטליב

איך האָב די טעג איבערגעלייענט א שעהן בוך פֿון א העברעאישען שרייבער אין ארץ־ישראל. דאָס בוך רופֿט זיך „ארה" און דער מחבר זיינער איז ש. בס. אין דאָזיגען בוך ווערט דערצעהלט, אָדער בעסער געזאָגט, ווערט דראַמאַטיזירט א שטיק געשיכטע פֿון די צייטען פֿונם יודישען לעגיאָן, דאָס הייסט, פֿון די ערשטע צייטען נאָך דער באַלפֿור־דעקלאַראַציע. ס'איז א ריהרענדע לעבענס־געשיכטע פֿון צוויי יודישע לעגיאָנערען און אַן אַרמענישער מיידעל. א שטיקעל „געוועזן", וואָס האָט זיך אָפּגעשפּילט צופֿוסענס דעם שעהנעם כרמל...

אין יענע אומרוהיגע צייטען האָט זיך דער יודישער לעגיאָן געפֿונען — א טייל פֿון איהם — אויפֿן באַרג כרמל. צופֿוסענס דעם באַרג האָט זיך געפֿונען א צווייטער „לעגיאָן", א מחנה היימלאָזע אַרמענער, וועלכע זענען, נאָך מורא'דיגע הריגות, געמאַכטע פֿון די טערקען — אַרויסגעטריבען געוואָרען פֿון זייער היימלאַנד און געפֿונען שוץ ביי די ענגלענדער, וועלכע האָבען זיי געבראַכט קיין ארץ־ישראל.

אין בוך „ארה" איז די הויפּט־העלדין אַן אַרמעניש מיידעל מיטן זעלבען נאָמען פֿון בוך — „ארה" — ערא. עס ווערט דערצעהלט איהר ליידען־געשיכטע און די ליידען־געשיכטע פֿון איהר גאַנצען אַרמענישען שטאַם. דאָס ווערט דערצעהלט דורך א יודישען לעגיאָנער, וועלכע האָט זיך צופֿוסענס פֿון כרמל, אין דער דאָזיגער וואונדערליך־שעהנער אַרמענירען איינגעליבט. דערביי ווערט דערצעהלט די געשיכטע פֿונם יודישען יונגען לעגיאָנער און פֿון זיינעם א חבר, אַן אינטימען פֿריינד...

שעפֿי — הייסט דער יונגער יודישער לעגיאָנער. ער איז א געבוירענער אין ארץ־ישראל. ער ליבט זיין לאַנד און טוט אַלץ, כדי צו פֿאַרגיכערען איהר אויסלייזונג. איהר אויפֿלעבונג. ער איז דעריבער געוואָרען א לעגיאָנער.... ער איז בטבע א טרוימער־יונג, א פּאָעט.... ער שרייבט אונטער שטילערהייט... ער האָט ליב מאַכען יחידישע שפּאַצירען, בעטראַכטען אַלץ מיט טיף־פּאָעטישע אויגען....

איינמאָל שטויסט ער זיך אָן צופֿוסענס דעם כרמל אויף א געצעלט פֿון היימלאָזע אַרמענער. א פּרעכטיג־שעהנער מיידעל קאָפּ בעווייזט זיך אין דער געצעלט עפֿענונג, עפּי ווערט פֿאַר'שיכור'ט פֿון דעם דאָזיגען וואונדער פּנים. ער בעשליסט אַריינקומען אינעווייניג און ער טוט עס.... ער בעקענט זיך דאָרט מיט א משפּחה פֿון אַריסטאָקראַטישע אַרמענער. דער טאַטע — טאַטוסיאַן — איז דער ראש פֿון די פֿאַרטריבענע אַרמענער. ער איז א רייכער, געלערנטער מאַן, א גרויסע אויטאָריטעט. זיין שעהנע, יונגע פֿרוי איז אין די מורא'דיגע שחיטות אויף די אַרמענער פֿאַרברענט געוואָרען אויפֿן שייטער־הויפֿען, א צוגענאָגעלטע צו א צלם... אין ארץ־ישראל געפֿינט זיך טאַטוסיאַן מיט זיין איין־איינציגער טאָכטער ערא, וועלכע ווייס נישט פֿון איהר מאַמעס טראַגישען טויט — זי איז דאַן געווען אַוועקגעשיקט אין א ווייטען זיכערען אָרט — און מיט עראַס א מוהמען.

ערא איז א יונג, בילד־שעהנע מיידעל מיט א קינסטלערישער נשמה און מיט א האַרץ, פֿול מיט ליבע ־ בעגעהרונגען און ליבע חלומות... ערא פֿיהלט זיך אין גלות ארץ־ישראל איינזאַם, עלענד. זי האָט זיך פֿיל אָנגעזעהען מיט די ליידען פֿון איהר פֿאָלק.

זי זעהט זיי, די ליידען, אויך דאָ, אין איהר צייטוויי־ליגער נייער היים, אין ארץ־ישראל. אָבער דאָס אַלץ פֿאַרטויבט נישט איהר אינערליכען דראַנג נאָך פּערזענליכע איבערלעבונגען, נאָך אייגענע יוגענד־פֿריידען.... זי איז נאָך זעהר יונג, אָבער זי האָט נאָך פֿון אמת'ען לעבען גאָרנישט פֿאַרזוכט.... און חוץ דעם איז איהר מיט איהר קראַנקען טאַטען און מיט איהר מוהמען — לאַנגווייליג. זי וואָלט דאָ וועלען קריגען א נאָהענטען יוגענד־חבר, און אינטימען פֿריינד, און אזא ווערט איהר שעפֿי...

שעפֿי ציהט זיך צו עראַן נישט נאָר, ווייל זי איז א בילד־שעהנע, נאָר אויך, ווייל ס'איז עפּעס פֿעראַן געמיינזאַמעס צווישען זיי ביידען, צווישען דעם יודישען בחור און דעם אַרמענישער מיידעל... איין גורל האָט זיי דאָ צוזאַמענגעבראַכט, דאָ, צופֿוסענס דעם כרמל... דאָס איז דער גורל פֿון ליידען, וואָס איז דער שטענדיגער לעבענס־בעגלייטער פֿונם יודישען פֿאָלק און — איצט — אויך פֿונם אַרמענישען..... שעפֿי ווערט אין געצעלט פֿון די דאָזיגע אַריסטאָקראַטישע אַרמענער משפּחה אַן אָפֿטער גאַסט.... שעפֿין ציהט תמיד צו עראַן און עראַן — צו שעפֿין.... זיי ווערען קראַנק אויף איין קראַנקהייט — אויף דער שאַרפֿער קראַנקהייט פֿון ליבע....

...און דער שרייבער פֿון בוך שילדערט מיט א שעהן־געשליפֿענער העברעאיש־שפּראַך, מיט א סך פּאָעזיע־צאַרטקייט און אין א בעזונדערען מצב־רוח די געדאַנקען, געפֿיהלען און איבערלעבונגען פֿון די דאָזיגע צוויי, געגענזייטיג־פֿרעמדע, יונגלינגען, שעפֿי און ערא, וואָס די ליבע, וועלכע ווייס נישט פֿון פֿאָלק און ראַסע, וואָס די „אינטערנאַציאָנאַלע", געטליכע ליבע האָט זיי פֿאַרבונדען אינאיינעם מיט א פֿייערדיגען בונד....

שעפֿי און ערא ליבען איינע די אַנדערע. אַלע אָוונט פֿאַרברענגען זיי כישוף'דיגע שעה'ן ביים ברעג פֿון טייך קישון.... לסוף דינגט שעפֿי א שטילען צימערעל, וואו מען קען דורך די פֿענסטער זייגע זעהן פֿון איין זייט — דעם כרמל און פֿון דער צווייטער זייט — דעם ים.... אין דאָזיגען צימערעל פֿאַרברענגט שעפֿי, דער יודישער לעגיאָנער, זיינע פֿרייע שעה'ן מיט עראַן, דער אַרמענישער וואונדער מיידעל... שעה'ן פֿון ליבע פֿון פֿרייד, פֿון פֿאַרגעסונג... שעה'ן, ווען שעפֿי רופֿט עראַן „אורי" — מיין ליכט, און זי רופֿט שעפֿין „אלי" — מיין גאָט.... שעה'ן, ווען עראַס „פֿרעמדער גוף" ווערט שעפֿין אַזוי נאָהענט, אַזוי טייער....

שעפֿי האָט אַן אינטימען פֿריינד, דעם לעגיאָנער מוד. מוד איז א בעוואוסטער מאָלער. ער האָט שוין געהאַט דערפֿאָלגרייכע אויסשטעלונגען אין אַלע גרויסע וועלט־שטעט. מוד איז שוין נישט קיין יונגער. ער איז פֿאַרהייראַט, האָט א שעהנע פֿרוי, עמא, און א שעהנהייט א טעכטערל. מוד איז דורך און דורך קינסטלער. ער איז אָבער אויך נאַציאָנאַליסט און דאָס לעצטע האָט איהם געבראַכט אין יודישען לעגיאָן און אין ארץ־ישראל. מוד האָט אין זיין שטורמישען קינסטלער־לעבען א סך פֿרויען געליבט. „לא היתה עוד אשה אשר הביט אל ערפּה ולא הפנתה פּניה אליו". — ס'איז נאָך נישט געווען א פֿרוי, וואָס זאָל זיך נישט א קעהר־טון צו איהם, צו מודן, מיטן פּנים, בעת ער האָט א קוק געטון אין איהר נאַקען... ווייל מוד האָט עפּעס אין זיך. אין נשמה — אזא בעזונדערען כּשוף, וואָס ציהט צו אַלע שעהנע, אינטערעסאַנטע פֿרויען....

אָט מיטן דאָזיגען פֿריינד זיינעם, מיט מוד'ן, האָט שעפֿי בעשלאָסען בעקענען עראַן. ער האָט זיך מיט מודן געוואָלט טיילען מיט זיין גליק, מיט זיין פֿרייד... ער האָט אויך געוואָלט, אַז מוד זאָל מאָלען פֿון עראַן א בילד... אָבער פֿון דער דאָזיגער בעקאַנטשאַפֿט איז אַרויסגעקומען א טרויעריגע דראַמע.

אין דער ערשטער בעגעגעניש צווישען מודן און עראַן האָט זיך אַריינגעפּלאָנטערט די.... ליבע. מוד האָט זיך פֿאַרליבט אין עראַן און ערא האָט עס דערפֿיהלט.... און ערא האָט זיך דערפֿרעהט.... ווייל ערא האָט געהאַט אזא מיינונג: אויב זי קען פֿאַרברענגען פֿרייד צוויי מענער — קינסטלער — פֿאַרוואָס זאָל זי עס נישט טון?... יעדער מענש איז אזוי איינזאַם, אזוי אַליין און נויטיגט זיך אין אביסעל פֿרייד!.... זי, ערא, געפֿינט אין דעם נישט קיין פֿאַרראַט, קיין נישט־שעהנקייט. זי האָט דערפֿיהלט צו מודן א האַרציגע בעציהונג און אויך זי, ערא, האָט מודן ליב געקריגען...

מוד פּייניגט זיך צוליבן פֿאַרראַט, וואָס ער איז בעגאַנגען געגען זיין גוטען פֿריינד שעפֿין, ער האָט צוגענומען שעפֿיס געליבטע!... ער מוד, וואָס איז שוין לאַנג א בעווייבטער און א טאַטע צו א שעהן טאָכטערל!.!. ער מוד, שוין נישט קיין יונגער!.... צי איז עס נישט קיין אומזין ?!..

אָבער ליבע פֿרעגט נישט קיין קשיות, ליבע וויל פֿון גאָרנישט וויסען... א חוץ דעם האָט ערא מוד'ן געבראַכט א בעזונדער גליק. זי האָט איהם גענומען בעגייסטערען צו גרויסע שאַפֿונגען. ער האָט גענומען מאָלען וואונדערליכע בילדער, — אַלץ מיידעל פּאָרטרעטען, וואו אין יעדען שטריך, אין יעדען פּענזעל־שמיר האָט זיך געפֿיהלט עראַ'ס נשמה...

ס'האָט זיך אָבער פֿאַרענדיגט זעהר טראַגיש. טיף אין זיך האָט מוד נישט געפֿונען קיין שום בערעכטיגונג פֿאַר זיין טאַט, פֿאַר זיין פֿאַרבינדונג מיט עראַ'ן. וועלכע איז געווען אין דער זעלבער צייט היים געליבט פֿון שעפֿי'ן, זיין אינטימען פֿריינט, מוד האָט זיך גע־פּייניגט, און איינמאָל האָט ער געפֿרעגט ביי זיינעם א חבר פֿון לעגיאָן, ביים קאַרפּאָראַל העלמאַן: וואָס זאָלען טאָן צוויי מענשען וואָס ליבען איין פֿרוי?... דער קאַרפּאָראַל האָט איהם דערצעהלט א געשיכטע פֿון אזא פֿאַל, וואו ביידע מענער האָבען בעשלאָסען צו בעגעהן אין איין און דער זעלבער צייט זעלבסטמאָרד...

שעפֿי, וועלכער פֿלעגט פֿון צייט צו צייט אַוועקגעשיקט ווערען אין שליחותן פֿונם לעגיאָן, האָט פֿון דעם, וואָס קומט פֿאָר צווישען עראַן און מוד'ן, נישט געוואוסט, נאָר איינמאָל האָט מען אין לעגיאָן מודיע געווען אַז אין נישט־ווייטען וועלדעל ליגט א דערשאָסענער לעגיאָנער. דאָס איז געווען מוד. וועלכער איז בעגאַנגען זעלבסטמאָרד...

די ריכטיגע סיבה פֿון מוד'ס זעלבסטמאָרד האָט קיינער נישט געוואוסט: נישט עמא, מוד'ס פֿרוי, נישט שעפֿי, מוד'ס בעסטער פֿריינט, און נישט ערא זיין הייסגעליבטע, וועלכע האָט שוין אונטערן האַרצען געטראָגען זיינעם א קינד... ערא איז געווען שוואַנגער — פֿון איהם, נאָר מוד'ס טראַגישען טויט האָט ערא דערפֿיהלט, אַז זי האָט געליבט און ליבט אַלץ נאָר מוד'ן.. שעפֿי איז איהר געווען נאָר א גוטער פֿריינד, א חבר, מוד אָבער — אַלץ..

שעפֿי דערפֿיהלט דעם איבערבייט, ערא איז צו איהם געוואָרען קעלטער, די סיבה — אומבעוואוסט. די ליידען זענען אָבער צוליב דעם נישט קלענער... שעפֿי ליידט, אינדערשטיל, און אויך ערא ליידט, אינדערשטיל... שעפֿי ווערט פֿון צייט צו צייט אַוועקגעשיקט אין שליחות פֿון לעגיאָן, ערא קלייבט זיך מיט איהר פֿאָטער פֿאַרלאָזען ארץ ישראל, זיי פֿאָהרען אַריבער קיין סיריען, צום סוף קומט דער אָפּפֿאָהר־טאָג. שעפֿי געזעגענט זיך מיט עראַ'ן. ערא פֿאָהרט אַוועק, שעפֿי בלייבט...

שעפֿי בלאָנדזשעט א לאַנגע צייט אַרום א צעמישטער... א פֿאַרבענקטער.. איהם ציהט שטאַרק צום אַרמענער־פֿאָלק, צו עראַס שטאַם... ער בעזוכט זייערע געצעלטען. ער טרעפֿט זיך איינמאָל מיט אַן אַרמענישען בלינדען און יענער דערצעהלט איהם פֿון די אַרמענישע ליידען בשעת די מורא'דיגע שחיטות און אַרויסטרייבונגען, שרעקליכע סצענעס, בילדער, שילדערונגען.. דער שרייבער זעהט מען, בעהאַנדעלט זיי מיט א בעזונדערען אינטערעס... דער שרייבער אינטערעסירט זיך מיט די אַרמענישע ליידען ווי א יוד, וואָס ליידען פֿון יעדען פֿאָלק זענען איהם בלוטיג נאָהענט... דאָ קומט אויך צו דער אינטערעס, וואָס דאָס אַלץ האָט פּאַסירט מיט איהר, ערא'ס, פֿאָלק.. און ערא ? זי איז ווייט, ווייט, ערגעץ אין סיריען, אומבעוואוסט, וואו... שעפֿי פּרובט נאָך איינמאָל זי אויפֿזוכען, אָבער אומזיסט.... שעפֿי ווערט לסוף דעמאָביליזירט, ער קעהרט זיך אום אהיים, קיין תל־אביב. ער דרעהט זיך אַרום א שטיקעל צייט. ווי דער־מאַרק'ס העלד אין בוך „דער וועג צוריק"... לסוף בעשליסט ער ווערען א חלוץ... ער פֿאָהרט אַוועק אַר ביימען אין א קבוצה:

— „אָט דאָ קען מען נאָך א שמעק טון דעם ריח פֿון שווייגען און פֿון וואַקסען פֿונם פֿעלדען־גראָז... צי דען איז שוין נישט געקומען די שעה אויסצורייסען אָט דעם דאָזיגען אייביגען דראַנג נאָך יעדער פֿאַטאַ מאָרגאַנאַ ?...

יאָ, ס'איז צייט א זוויג צו טון פֿון יסוד פֿון אַלע יסודות און אָנהויבען אויפֿסניי פֿון בראשית!"...

Gabinet Kosmetyczny
I. NAMIOTOWEJ
Narutowicza 11
front I piętro
Masaż twarzy, trwałe przyciemnianie brwi i rzęs, maguillage.
Przyjmuje od 11–3 i 5–7

Dr. med. H. LUBICZ
פֿאַר הויט. ווענערישע און געשלעכטס־קראַנקה.
צעגעלניאַנאַ 7 (פֿריהער 43), טעל. 141-32
צוריקגעקעהרט
אָפּפֿאַנגס־שעה'ן 8–10, 12–2 און 5–8 אָוונט'
זונטאָג פֿון 9–11 בייטאָג און יום־טוב פֿון 9–1

קאַץ און מויז

(דערצעהלונג) • פֿון דוד פּינסקי

הימעל, זון און כוואַליענדיגער ים. די ריזען־שיף — איינע פֿון די גרעסטע, וואָס גייען איבער דעם אַטלאַנטישען אָקעאַן אונטער דעם שטאָלצען פֿלאַג פֿון ענגלאַנד — ווערט אַרומגעוואָרפֿען אַרויף און אַראָפּ, קרעכצט אין אַלע איהרע נעט, אָבער לויפֿט ווייטער, ווייטער. דער ים איז וועגלאָז, צייכענלאָז, אָבער די שיף גייט מיט זיכערקייט, ווערט אַלץ נעהנטער צו איהר ציל, צום אַמעריקאַנער ברעג.

מוזטו אָנקומען? קאָנסטו נישט גיין, גיין ? קאָנסטו נישט פֿאַרבלאָנדזשען? גיי אַוועק נאָך דרום ווייט־ווייט, קעהר זיך אום נאָך צפֿון ווייט־ווייט, און דערנאָך ווידער צום מזרח, פֿון וואַנען דו ביזט אַוועק.... דרעה זיך אין קרייז.... אין אייביגען קרייז... אין אייביגען קרייז . . . אין אייביגער געדרעהע.... דער ים האָט דאָך נישט קיין וועג.

דאָס זענען געדאַנקען, וואָס מאַכען דעם ווייטאָג אין האַרצען נאָך שווערער. און די יונגע מיידעל דריקט איין איהר ברוסט, און פֿון איהרע בלאַסע אויגען קאַפּעט, קאַפּעט. די טרעהרען פֿאַלען אויף דער ברייטער פּאַרענטשע, ביי וועלכער זי שטייט, און רינען פֿון דאָרטען אין ים אַריין. געזאַלצענע טראָפּענס פֿון א ים צרות. אויף איהר ליידיגען שיפֿשטול הינטער איהר האָט דער נאָמען לעווי דערקלערט איהרע טרעהרען.

א בלאָנדע יודישע שיינקייט, אַרויסגעצוואונגען פֿון דייטשלאַנד, אויפֿן וועג אין גלות. אָט אַזוי שטייט זי ביי דער פּאַרענטשע דעם גרעסטען טייל פֿון טאָג, קוקט, קוקט... קוקט אַרויס איהר בענקעניש און פֿאַרצווייפֿלונג, די אויגען פֿאַרוואָלקענט פֿון טרעהרען.

זי איז געבוירען אין דייטשלאַנד פֿון אין דייטשלאַנד געבוירענע יודישע עלטערען. און זי האָט אַזוי געליבט איהר געבורטס־לאַנד ! — „דייטשלאַנד איבער אַלעס"! זי האָט געוואוסט, אַז זי איז א יודיש קינד, אָבער זי האָט נישט געוואוסט, וואָס איז דער חילוק צווישען איהר און דעם אַרום. זי האָט געלייענט אַנטיסעמיטישע אָנפֿאַלען אויף יודען אין ליכטע צייטונגען און שווערע ביכער. געוויסע ערטער אין דער בערלינער אוניווערזיטעט, אין וועלכער זי האָט געשטודירט, זענען געווען בעשריבען און בעמאָהלען מיט העסליכע יודען־בעליידיגונגען. אָבער זי האָט ווירקליך נישט געוואוסט, אַז מען מיינט דערמיט אויך זי און איהר פֿאָטער, דעם דאָקטאָר פֿון פֿילאָזאָפֿיע און רעדאַקטאָר פֿון איינעם פֿון די וויכטיגסטע און אָנגעזעהענסטע זשורנאַלען אין דייטשלאַנד. די נאַצי ־ געפֿאַהר האָט זי נישט געשראָקען. קיינמאָל וועט היטלער נישט קומען צו דער מאַכט. מען איז אין דייטשלאַנד צו קלוג און בר־דעת'ניק. און קיינמאָל וועט די געפֿאַהר נישט דערגרייכען זי און פֿאָטער, זי איז געווען אין דעם זיכער, ווייל אַזוי האָט געזאָגט איהר קלוגער, געלערנטער פֿאָטער.

אָבער דאָס אומגליקליכע איז געקומען, ווי אַן ערד־ציטערניש, א פֿאַרפֿלייצונג. זי איז אַרויסגעשווענקט געוואָרען פֿון דעם אוניווערזיטעט, און אין דעם זעלביגען טאָג, האָט זיך א באַנדע נאַצים אַריינגעריסען צום טאַטען און אַרויסגעוואָרפֿען איהם פֿון דער רעדאַקציע. דער אָנפֿיהרער פֿון דער באַנדע האָט איהם נאָך דערלאַנגט דערביי צוויי פֿייערדיגע פּעטש.

„דאָס האָסטו דיר, שמוץ־יוד, פֿאַר דיין קריטיק אויף מיין בוך „צונאַגעלטע ביינער", און דאָס פֿאַר דיין קריטיק אויף מיין בוך „די געוואָלטע פֿערגוואַלטיגונג"! און מאַך, אַז דו זאָלסט פֿאַרשווינדען, אַז נישט דערשיס איך דיך דאָ ווי א קרעציגען הונט!"

ד"ר לעווי האָט געוואָלט בעסער דערשאָסען ווערען, אָבער ער איז אַרויסגעוואָרפֿען געוואָרען פֿון אַלע טרעפּ.

געמוזט אויך גלייך פֿאַרלאָזען דייטשלאַנד, אַנטלויפֿען, אַפּטראָגען זיך וואָס שנעלער, און זוכען היים און אָנהאַלט ערגעץ־וואו אַנדערש. בריסעל, אַמסטערדאַם, פּאַריז. נישט געפֿונען. פֿאָהרט מען קיין אַמעריקע. ליגט די מוטער א קראַנקע. אונטען אין דער קאַיוטע, דער פֿאָטער איז כמעט די גאַנצע צייט נעבען איהר, קומט זעלטען אַרויף אויף א וויילע און זי ווייס, אַז ער בעהאַלט זיך אויס פֿון מענשען: די צוויי פּעטש, וואָס ער האָט געקריגען, זענען נאָך נישט פֿאַרשוואונדען פֿון דער באַק, ער האָט עס נישט אַרויסגעבראַכט איבער זיינע ליפּען; אָבער ער האָט לכתחילה בעשטעלט נאָר איין שטוהל אויפֿן דעק. און מערקווירדיג, ווען ער האָט געזוכט אַן אָרט פֿאַר איהר שטוהל אויפֿן דעק, האָט ער געלייענט די נעמען אויף די דערבייאיגע שטוהלען און ענדליך אויסגעקליבען איהם צווישען צוויי שטוהלען, אויף וועלכע עס זענען געלעגען צוויי יונגעליים, אויף וועמענס געזיכטער, צוויי שיינע געזיכטער, האָט מען לייכט געקאָנט דערקענען דעם יוד. פֿון זיכערקייט וועגען האָט ער אויך איבערגעלייענט די נעמען, וואָס די שטוהלען האָבען אויף זיך געטראָגען. אויף דעם שטוהל פֿון לינקס האָט זיך געיודעלט דער נאָמען זילבערמאַן, אויף דעם שטוהל פֿון רעכטס דער נאָמען שקלאָווער.

„דאָ, לינכען", האָט ער געזאָגט: „דאָ ביסטו געשיצט פֿון בעליידיגונגען".

אָבער זילבערמאַן איז קאַלט, זעהר קאַלט. קוים וואָס ער בעמערקט זי. ער ליגט אויף זיין שטוהל און לייענט א בוך. א רוסיש בוך. לייענט אָן אַן אויפֿהער. נאָר זעלטען קוקט ער אַרויס פֿון הינטער זיין בוך און וואַרפֿט א בליק אויף דער בלאָנדער שיינקייט. ער ווייס איהר ווייטאָג און האָט פֿאַר איהר קיין איין טרייסט וואָרט נישט. ער קומט פֿון ראַטען־פֿאַרבאַנד אין א שליחות פֿון דער סאָוויעטען־רעגירונג, שטאָלץ אויף זיין קאָמוניסטישען לאַנד און אויף דער רעוואָלוציע, כאָטש ער איז געווען 12 יאָהר אַלט, ווען זי איז פֿאָרגעקומען. און אין זיין רעוואָלוציע־גאווה האָט ער קיין רחמנות נישט אויף דער וויינענדיגער יודישער בורזשויקע. ווען ער קוקט זי אָן, ליגט אין זיין בליק: „זעהר רעכט אויף דיר און דיין טאַטען! פֿאַרוואָס האָט איהר נישט געמאַכט אין דייטשלאַנד די סאָציאַלע רעוואָלוציע!"

דערפֿאַר איז שקלאָווער פֿול מיט רחמנות און אויפֿמערקזאַמקייט. ער ליגט אויך מיט א בוך אין האַנט, זיינע אויגען זענען אויף די שורות, אָבער זיין אויער איז מיט זיין שכנה. זי דאַרף נאָר א ריהר טון זיך און ער נעהמט שוין אַוועק די אויגען פֿון די שורות. וואָס גייט זי טון? ווייל זי וואָס? ווען ער זעהט איהרע טרעהרען, ווערט איהם וויי ביים האַרצען. ווען זי שטייט ביי דער פּאַרענטשע, אַן אומגליקליכע, א פֿאַרביטערטע, ווייטאָגט זיין האַרץ מיט איהר. ער האָט געפּרובט א פּאָר מאָל אַריינציהען זי אין א געשפּרעך, אָבער זי האָט נישט געוואָלט רעדען, נישט געגעבען די קלענסטע מעגליכקייט, אויסגעמיטען יעדע געלעגענהייט.

ווען זי ליינט זיך אויפֿן שטוהל, איז ער אַן איידעלער קאַוואַליער און פֿאַריכט אויף איהר די וואַרימע קאָלדרע; אָבער זי פֿאַרהאַלט איהר געזיכט, און ער האָט דאָס געפֿיהל, אַז זיין איידעלקייט איז איהר זעהר אונאַנגענעהם.

„א שיינער טאָג היינט!" — זאָגט ער איהר. זי ענטפֿערט נישט. ער ווייס נישט, אַז זי איז גאָר בייז געוואָרען. וואָס דאַרף ער איהר זאָגען, אַז דער טאָג איז שיין! זי וואָלט געוואָלט, עס זאָל זיין פֿינסטער, שטורמיש, רעגנעריש...

„מיר האָבען געמאַכט כמעט זעקס הונדערט מייל", זאָגט ער איהר אָן א פֿרעהליכע בשורה.

און זי ווערט נאָך בייזער אויף דעם צודרינגליכען מזרח־יוד. פֿאַרשטעהט ער דען נישט, אַז זי וואָלט זיך געפֿרייהט, ווען מען וואָלט געמאַכט בלויז זעקס מייל? זי וויל גאָר נישט אָנקומען!.... זי וויל גאָר צוריק!...

קאָרטשעט זי זיך נאָך מעהר איין אונטער איהר פּלעד מיט א שווערען אָטעמען און זאָגט קיין וואָרט נישט.

אויפֿן דריטען טאָג פֿון זייער רייזע איז שקלאָווער געווען זיכער, אַז היינט וועט ער זי אַביסעל פֿונאַנדערטרייסלען, פֿאַראינטערעסירען. ווען ער איז צוגעקומען צו די שטוהלען, איז זי שוין געלעגען אָנגעדעקט, איינגעקאָרטשעט. די טיף־טרויעריגע, פֿאַרוויינטע אויגען האָבען בלינד געקוקט אויף עפּעס א פּינטעל אויף דעם דערבייאיגען שטוהל. זילבערמאַן איז שוין דאָ אויך געווען. געלעגען מיט זיין בוך, ווייניג פֿאַראינטערעסירט אין דעם צער פֿון זיין שכנה.

שקלאָווער איז געווען פֿרעהליך און אויפֿגעלעבט ער האָט געהאַט גאָר א גרויסע בשורה.

„ווייסט איהר, ווען מיר וועלען אָנקומען אין ניו־יאָרק?" האָט ער אויסגערופֿען נאָך זיין פֿרעהלעך־פֿריינטליכען „גוט מאָרגען!"

לינכען האָט זיך א קאָרטש געטון, ווי פֿון א שאַרפֿען ווייטאָג, זי וויל גאָר נישט אָנקומען אין ניו־יאָרק! זי וויל גאָר נישט דערפֿאָהרען.

(ווייטער — מאָנטאָג)

י. מ. מאשקאוויטש

די סליחות-טעג אין די בעדער

קריניץ אָהן ווייבער

— איצט, צו די ימים-נוראים, פאָהרען פונ־דאַנען אַוועק די ווייבער און ס׳קומען אַהער סאַמע מאַנספערשוינען, — אַזוי ערקלערט מיר אַ בעקאַנטע. וואָס אַז איך בין אָנגעקומען קיין קריניץ האָט זי געהאַלטען ביים געזעגענען זיך.

דאָסזעלבע האָט אויך געזאָגט דער פּאָרטיעַר פון פּענסיאָנאַט און בשום אופן נישט געוואָלט אַראָפּלאָזען פון מקח. באשר איצט קומען צו פאָהרען די „ימים-נוראים׳ניקעס", גאַנצע כמאַרעס, און מען וועט צאָהלען יעדען פּרייז.

— וואָס, פרעג איך, איז ס׳געלויף אַהער דאָ צו אייך, אַזעלכע גוטע חזנים האָט איהר דאָ? וואָס איז, אין דערהיים קאָן מען נישט דאַווענען, אויב מ׳וויל נאָר?

— אָט דאָס איז עס טאַקע, — רוימט מיר איין אויפ׳ן אויער דער פּאָרטיער — נאָך קריניץ קומט מען נ י ש ט ד אַ ו ו נ ע ן... דאָ גענאַרט מען אָפּ און מען בעשווינדעלט דעם רבש״ע אויף וואָס די וועלט שטעהט.

כ׳וויל נישט נאָכרעדען אַ פּאָרטיעַר, אַ לשון־הרע׳ניק, נאָר די מעשה איז עפּעס נישט גלאַטיג. יודען, האַלב — גאַנץ — און גאָר פרומע, אין געהאַקטע קאַפּאָטעס און אין זיידענע יוביצעס אין מיצקעלעך. קאַפּעלושלעך, און אין שטריימלעך, און אַלע צו השליך דוקא צום „זובער". ווי געזאָגט, וויל איך נישט מוצא שם רע זיין אויף יודען, נאָר אַז מ׳זוכט דאָ אַ שאַנס, אַז מ׳וויל עפּעס אָפּ־חורשן, מאַכען בלאַט מיט׳ן כביכול, דאָס זעהט מען בעשיינפערליך.

מיינט איהר דאָך אפשר, אַז איב׳ם צווייטען אין דעם שעהנעם מין, הייסט עס, איז אַ דוחק? חלילה וחס! כ׳וויל קיינעם נישט אָפּשרעקען, עס פעהלט נישט בה״ש. אויב כ׳האָב קיין טעות נישט וויזט דאָ די סטאַטיסטיק די זעלבע פערהעלטניש ווי אומעטום, אין אַלע בעדער נעמליך פון איינס געגען פיר. אַזוי איז עס: אויף איטליכען מאַנס־פּערשוין, אַזש פיר וואַבספּערשוינען. מיט איין וואָרט ס׳זאָל אַזוי נישט פעהלען קיין פּרנסה...

„אַנגענעהמע רייזע"

וועגען דעם האָט שוין געזאָרגט דאָס באַהן־מיניסטעריום, מ׳טוט וואָס מ׳קאָן דער שטאָט לאָדז דאָס לעבען צו „פערזיסען". טאָמער איז געווען אַ דירעקטער וואַגאָן קיין קריניץ, האָט מען זיך צוגעאיילט און אַרויסגעלאָזט אַ „הערבסט-פאָהר־פּלאַן (ביז־איצט זענען געווען בלויז אַ זומער־און אַ ווינטער־פאָהר־פּלאַן) און נישט בלויז וואָס דער וואַגאָן איז מעהר נישט פאַראַן, נאָר מען מוז דערצו נאָך צוויי מאָל זיך איבערזעצען: אין קאָלושקי און אין קראָקאַ.

שטעהען יודען מיט די פּעק באַגאַזש באַלד פון לאָדז אויס ביי דער טיר, נישט האָבענדיג קיין

(בילדער און איינדרוקען)

געדולד זיך אַוועקצוזעצען — גרייט צו לויפען.

— ר׳ יוד, וואָס זיצט איהר נישט?

— כ׳האָב מורא, כ׳וועל פערשפּעטיגען דעם צוג אין קאָלושקי.

דער יוד, אַנ׳אָפּטער פאָהרער, האָט אַ פּנים געוואוסט וואָס אונז וואַרט. דער צוג, וואָס געהט קיין קריניץ, געהט אָפּ פון קאָלושקי אַ צוויי־דריי מינוט נאָכדעם, ווי מ׳קומט אָן פון לאָדז.

נו, נו, איז לעבעדיג! אַ יאָגעניש, אַ רייסעניש, געשרייען, געוואַלדען, ווייבער וויינען, הלש׳ן איינע קוים זיך אריינגעכאַפּט אין צוג, דערפאַר אָבער איבערגעלאָזט דעם באַגאַזש אויף דער סטאַציע. ברעכט זי די הענד: וואָס זאָל זי איצט טון? בלייבט נישט אַנדערש, ווי אויסשטייגען אין פּעטריקאָוו און צוריקפאָהרען און פּאַסאַזשירען האָבען וועגען וואָס צו רעדען.

ער וויל נישט זיין „קרעמפּאָוואַנע"

אין דערהיים וואָלט אַזאַ חסידישער יונגער־מאַן אַזעלכע געדאַנקען איבער׳ן מויל נישט געבראַכט. דאָ אָבער איז עפּעס אַנדער׳ש. אין אַ קוראָרט קומט מען צווישען מענשען און מ׳ווערט טאַקע אַנ׳אַנדערער מענש.

— דו קאָנסט עס נישט פערשטעהען דערפאַר, וואָס דו קומסט נישט דאָרטען, ווי ער קומט. ער וויל נישט, זאָגט ער, זיין „קרעמפּאָוואַנע".

— לאָמיך געמאַך! ווי אַזוי שטעהט דאָס דער קאָפּ אַ יודען די היינטיגע צייטען נעהמען און זיך לערנען טאַנצען. משוגע צי חסר דעה ר״ל?

זאָגט ער אָבער, אַז ר׳וויל נישט, אַז אַנדערע זאָלען מיט איהר טאַנצען, מיט זיין ווייב, הייסט עס. פון דער ערשטער מינוט אָן זאָגט ער, איז ער געווען „קרעמפּאָוואַנע", געמוזט זיצען און צו־קוקען, ווי זיין ווייב האַלט זיך אַלע מינוט אַרום מיט אַנ׳אַנדער „שוואַרץ יאָהר". צו וואָס טויג עס איהם, צו זיין „קרעמפּאָוואַנע". איצט - נאָך אַ יאָהר, נאָך אַ צוויי, וועט ער זיך אויסלערנען, וועט זי טאַנצען מיט איהם און נישט מיט אַנדערע אי ס׳וועט זיין שלום-בית, אי ער וועט נישט זיין „קרעמפּאָוואַנע"...

אַ יודענע מיט אַ דעליקאַטען מאָגען און אַ יוד אַ העלד

קרוקאָווסקי דער הומאָריסט איז אַמאָל אויפ־געטרעטען אין טרוסקאַוויעץ און דערצעהלט, אַז דער בעל-הבית פון באָד האָט איהם אַרומגע־פיהרט אומעטום, געוויזען איהם אַלע זעהענס־ווירדיגקייטען און צווישען אַנדערען אויך די גע־בעט הייזער פון אַלערליי רעליגיעס.

— אָט אַ דאָ איז די קאַטוילישע קירך פאַר די בעאַמטע און באָד־אָנגעשטעלטע... דאָס איז די צערקווי פאַר דער אָרטיגער בעפעלקערונג און דאָ איז (אָנווייזענדיג אויף דער שוהל), דאָס געבעט הויז פאַר די קורגעסט...

אויב מיט אַ פּאָר יאָהר צוריק איז עס געווען אַ גוזמא, מכל שכן היינט. אין די קורערטער פאָה־רען איצט מעהר נישט־יודען ווי יודען, פשוט דערפאַר, וואָס יודען קענען זיך דעם לוקסוס נישט דערלויבען. דערפאַר אָבער זענען אחינו בני ישראל אָנוועהעוודיגער ווי אַלע אַנדערע, שוין אַזאַ טבע. מ׳שפּאַצירט בחבורותא, מ׳רעדט אויפ׳ן קול און אַלע צוזאַמען, וועגען פּאָליטיק, וועגען דאָקטאָר, פּענסיאָנאַט, און אַמייסטען, פערשטעהט זיך, וועגען די מיחושים.

זיצען אַ קופּקע יודען און יודענעס און מ׳דער־צעהלט זיך הויך, אויפ׳ן קול, וועגען דער לעבער, גאַל-שטיינער, זשילאַקעס, אויף די פיס, און אַנ־דערע חולאת׳ן און צווישען איין זופּ „זובער" פונ׳ם גלאָז און דעם אַנדערען, פערקרומט מען זיך און מען רעדט ווייטער.

— אפשר וועסטו פּאָרט פערזוכען אביסעל וואַסער — בעט זיך אַ יוד ביי אַ יודענע מיט אַ שייטעל, וואָס מ׳ווייסט נישט צי ס׳האַלט ביים ליגען אויפ׳ן קאָפּ צי ביים אַראָפּפאַלען — אַלע טרינקען, אייך, ס׳קאָסט דאָך נישט קיין געלד?!!

— נעהמען זי אַ טראָפּ, רחל׳שי -- בעטען זיך שוין אַלע אַרום, — ס׳איז דאָך אַ מחיה׳דיג וואַסער!

— צ׳זאָלט מיך „אָפּגילטען" --- שאָקעלט די יודענע מיט׳ן קאָפּ אין דער ברייט און איך בין אין איין שרעק, אַז אָט, און דאָס שייטעל וועט ליגען אויף דער באַנק, אַזוי הוידעט עס זיך אַהין און אַהער.

— מ׳דאַרף נישט מעהר, ווי „קריניטשאַנקע", וואָס אַלע לעקען די פינגער נאָך דעם, און איך וועל עס נישט נעהמען אין מויל אַריין. מיין מאָגען פערנעהמט דאָס נישט.

— און איך — רופט זיך אָפּ אַ יוד, שאָקלענ־דיג זיך און אונטערטאַנצענדיג בכדי אַלע זאָלען איהם זעהען — וואָס פאַר אַ וואַסער איהר זאָלט מיר נישט געבען, טרינק איך. נישט פערהאַן ביי מיר קיין שלעכטער בראָנפען.

און אַלע אַרום ווייסען נישט וואָס פריהער צו בעוואונדערען, צי די יודענע מיט׳ן דעליקאַטען מאָגען, וואָס האָט אין זיך אַזאַ כח און נעמט נישט קיין שלוק וואַסער אין מויל אַריין, מ׳זאָל זי „אָפּ־גילטען", אָדער דעם יוד, דעם העלד, וואָס שטעלט איין דאָס לעבען און טרינקט איטליכעס וואַסער וויי קיינמאָל גאַרנישט.

„סידורימלעך" צום... עסען

אָהן דעם ריהרט מען זיך דאָ נישט. צונויפ־געשטעלט האָט עס בלי ספק אַ נאַשער, אַ זולל וסובה, אַ בייזער האַלז, דער רוח ווייס איהם. אַלץ אין דער וועלט, יוי ערגעץ אַ מאכל, אַ נאַש אַזעל־כעס, וואָס האָט זיך אייך קיינמאָל נישט געחלומ׳ט, געפינט איהר אין דאָזיגען ביכעל און אַלץ בכדי אייך צו ווייזען, אַז דער דאָקטאָר אייער׳ער געדענקט אן אייך, און ווייס וואָס איהר מעגט יאָ עסען און וואָס נישט. איינס איז אונטערגעשטראָכען, דאָס אַנדערע — אויסגעשטראָכען.

קומען זיך צונויף ביים טיש פיר חולאים, וואָס זייער אומגליק זענען זייערע בייכער, וואָס זענען, ווערדלוג דער דאָקטאָר מיינט, צו גרויס, און מ׳מוז פון זיי פּטור ווערען פאַר יעדען פרייז. כאַטש נעהם אַ מעסער און שנייד פון זיי שטיקער. נעמט מען זוכען אין „סידור׳ל" צווישען די הונ־דערטער געשמאַקע מאכלים, און אויסגעפונען דאָס וואָס דער דאָקטאָר האָט יאָ דערלויבט צו עסען. בלייבט עס, ווי געוועהנליך, ביי שאר ירקות: קאַלי פיאָרען, שפּינאַט, פּאָמידאָרען און נאָך אַזעלכע גוטע זאַכען. מאַכט זיך אַ מעשה, אַז דערזעלבער דאָקטאָר האָט איין בעל-בכי, אַ חולה מיט אַ בויך, הייסט עס, יאָ דערלויבט צו עסען קאַליפיאָרען און דעם אַנדערען — נישט, דאָס הייסט פשוט פערשטראָכען דאָס גאַנצע „סידור׳ל" און געה פאַסט תענתים, האָט זיך דער חולה דערבייזערט און... בעשטעלט זיך אַ קאַלבס-קאָטלעט...

מיר׳ן געזעסען אַלע אין איין שרעק, געמיינט אָט, אָט און דער יוד וועט שפּרונגען אין דער לופט. און הערט אַ מעשה: דער יוד, ווי קיינמאָל גאָרנישט, האָט אויפגעגעסען דעם קאָטלעט, אָפּ־געווישט זיך דאָס מויל, אַרויסגענומען דעם דאָק־טאָר׳ס „סידור׳ל" און צעריסען עס אויף שטיק־טיקלעך, —

אַנ׳אונטערשטעהעניש פון אַ מענשען!!

דער נייער דור

(ענדע פון דער 10-טער זייט)

נישט פון דער לעצטער וועלט-מלחמה.

די איצטיגע, האַלב, צי גאַנץ פאַשיסטישע אַר־מעען זענען מיט אַ צעהנדליג יאָהר צוריק נאָך שול־קינדער געווען און איצט שטעהט שוין פאַר אונז אַ נייע יונגע און פרישע מענשהייט, וועלכע גע־דענקט שוין כמעט גאַרנישט פון דער לעצטער וועלט מלחמה. אויסער אפשר די ראָמאַנטישע און פּאַטריאָ־טישע מעדאַלען, וואָס זייערע דער׳הרג׳עטע און צו־קריפּעלטע עלטערען — מלחמה - העלדען — האָ־בען זיי איבערגעלאָזט בירושה.

אָט דער נייער אויסגעוואַקסענער און מיליטערי־פעהיגער דור ווייסט שוין גאַרנישט פון די באַרביסעס, רעמאַרקס און צעהנדליגער אַנדערע זעלנער-פּאָעטען וועלכע זענען איצט נעצוואונגען צו פּראָווען גלות צוליב זייער „שלעכטען" פּאַטריאָטיזם...

און די היינטיגע יוגענד, דער איצטיגער דור, וואָס ווייסט גאַרנישט פון דער לעצטער וועלט־מלחמה שטעהט שוין גרייט אריינצומאַרשירען אינם נייעם גיהנום, אין דער קומענדיגער לעצטער וועלט-מלחמה. זייערע אויגען האָבען נישט געזעהען דעם שוידער־ליכען גיהנום, זייערע נשמות האָבען נישט גע־נוסס׳ט צווישען צופלייטשטע און צוקריפּעלטע מענש־ליכע קערפּערס אין די בלוטיגע און בלאָטיגע גרי־בער.

דער נייער דור האָט שוין קיין אהנונג נישט פון דעם געבאָטענעם „קיינעמס לאַנד".

דערפאַר איז דעם דעמאַגאָגישען באָמבאַסטישע און פערברעכערישען פאַשיזם געלונגען זיי אָנצובלאָ־זען מיט די גאַזען פון העלדישקייט און קריגס-ראָ־מאַנס.

דער נייער דור — און בעזונדער אין דייטשלאַנד און איטאַליע — שפּילט זיך איצינד אין זעלנער אַזוי נאַאיוו-קינדיש און טראַגיש. זיי זינגען לידער פון העלדישקייט און מעגליכקייט. מען האָט זיי דאָס געבאָטענע „קיינעמס לאַנד" אפילו נישט געוויזען.

די מלחמה - נאָוועלען זענען שוין שטרענג פער־באָטען און וועה איז צו דעם פינגער, וואָס טייט צו קיינעמס לאַנד. ער ווערט איצט גליך אָפּגע־האַקט.

זעהט איהר איצט אויף די פילמען, צי אין די אילוסטרירטע צייטונגען די איטאַליענישע שיפען אָנגעפּאַקטע מיט די צעהנדליגע טויזענטער יונגע לעבענס; קוקט איהר זיך צו צו דער היינטיגער איי־ראָפּעאישער יוגענד, וואָס שפּילט זיך אין זעלנער אין מונדירען און מאַרשירט אַזוי האָפערדיג איבער די פאַשיסטישע לאַנדשאַפטען, איז דאָס ערשטע, וואָס איהר טראַכט: אָט איז אויסגעוואַקסען אַ דור, וואָס ווייסט נישט וואָס מלחמה מיינט, און איז גרייט זיך אריינצוּוואַרפען אין אַ נייעם קריג פייער ווי אין אַ טאַנץ.

די יוגענד אין נייניצעהן פירצעהן איז נישט גע־ווען אַזוי בלינד און פערבלענדט ווי די היינטיגע יוגענד. און וויפיל טראַגישער און שרעקליכער וועט זיין דאָס אויפוואַכען פון דער היינטיגער פאַשיסטי־שער יוגענד? אויב זי וועט כּוח האָבען גענוג אויפ־צוּוואַכען!

Dr. REICHER
פּאָלודניאָווא 23, טעל. 101-93
ספּעציאַליסט
פאַר מענער-שוועכע-בעהאַנדלונג
סעקסועלע בערעטונגען און פּסיכאָ-אַנאַליזען
נעמט אָן פון 8—11 און פון 5—8 אָווענד

אבערזשאנעק האט „ענטדעקט" דזשיגאנ׳ען

(אנ׳אנשיקעניש אזא במקום אנ׳אינטערוויאו)

איך וועל אצט אויסזאָגען א סוד, א סוד, וואָס איז ביז איצט פערהוילען פאר דער מענשהייט. איך וויל נעמליך אויסזאָגען א סוד, א ז איך בין א צווייטער קאָלאָמבוס; קאָלאָמבוס האָט ענטדעקט אמעריקע, און איך האָב ענטדעקט — דזשיגאַנען.

געווען איז דאָס מיט אנ׳ערך 12 יאָהר צוריק. אויף אנ׳אָווענד אין פאָלקס הויז, ס׳זענען אויפגע־טרעטען מיטגלידער פון א דראַמאַטישען קרייז. צווי־שען אנדערע בעוויזט זיך אויף דער ביהנע א שוואַר־צער בחור׳ל, און נעמט לייענען מיינעם א מאָנאָלאָג „כ׳בין א 83-ער". איך האָב געשטוינט, ווי קומט עס? א יונג בחורל און לייענט אזוי פערבטיג.

— ווער איז דער בחור?

— א מיטגליד פון דער סטודיע, האָט מען מיר ערקלערט.

פערשטעהט זיך, אז איך האָב שוין דעם פויגעל נישט אָפּגעלאָזט, האָב זעהר אָפט געשריבען פאר דזשיגאַנען ספּעציעלע מאָנאָלאָגען. אזוי איז עס ביזן היינטיגען טאָג. ער לייענט איבער איינמאָל א מאָנאָלאָג טוט אָן ס׳בערדעל, נעהמט דאָס רויטע נאָז טיכעל אין דער האַנד אריין און דערלאַנגט די סחורה.

פערשטעהט זיך אז איך פיהל מיך שולדיג אין זיין „אומגליק". ווארום ווען נישט איך וואָלט ער אפשר געוואָרען א לייט. ווען נישט איך, וואָלט ער אפשר היינט געווען א סטאַרשי פון א צעך. אפשר א פרעזעס פון א סוחרים פעראיין, אָדער נאָר א ראַט־מאַן, ווער ווייסט!

צוריקקומענדיג פון דעם טורנע אין אויסלאַנד, האָב איך מיט דזשיגאַנען געכאַפּט א שמועסעל. מיר נעבען איבער דעם געשפּרעך ווערטלעך:

— זאָגט מיר, דזשיגאַן, זענט איהר צופרידען פון אייער פאַך?)

— כ׳וועל אייך זאָגען דעם אמת. אמאָל בענש איך אייך און אמאָל בין איך אייך א שונא. האָב איך נישט צו בצאָהלען אין האָטעל פארן צימער, זאָג איך צום בעל הבית: געהט צו אבערזשאַנעקן. ברענגט מען מיר אָפּ אנ׳אנצוג און האָב נישט קיין קעש, זאָג איך צום שניידער: פעטער, געהט צו אבערזשאַנעקן. האָב איך פּאָוואָדזעניע ביי מיידלעך, זאָג איך צו זיי א העלפט קומט אבערזשאַנעקן. פּאַטשט דער עולם ביים מאָנאָלאָג זאָג איך: רבותי א העלפט פּעטש קומט אבערזשאַנעקן.

— ערקלערט מיר, פריינד דזשיגאַן, פארוואָס האָט איהר נישט חתונה?

— אין דעם זענט איהר שולדיג.

— איך?

— יאָ, איהר. קיין שום מיידעל וויל מיך נישט. צוליב אייך קען איך נישט קיין שידוך טון. טאָמער געפעלט מיר שוין א מיידעל, און איך הייב אָן מיט איהר רעדען וועגען אכצעהן און דרייצעהן, זאָגט זי: „יא ניע כצען דזיגאנא", ווייל איך רעד כסדר אוים אויף זיין ווייב פון דער ביהנע. אז זי „וואשט מיט אָדעקאָלאָן די פּאָדלאָגע", אז „זיטראָגט א לעבעדי־גען שלייען אין קאָפּעליוש", אז „זי האָט א פיגור ווי דער לאָדזער מאַגיסטראַט", נו וויל זי נישט, כ׳זאָל זי „אָטשערניען" פאר מענשען!... נו געה, דערצעהל זיי, אז אין דעם אלעם זענט איהר שולדיג.

— ווי פיהלט איהר זיך אין לאָדז?

— אָ, וועגען דעם זאָלען מיר בעסער נישט רעדען איך האָב זעהר ליב מיין היים־שטאָט, וואו איך קען יעדען שטיין, וואו אלע קענען מיך און איך קען אלע. נאָר שפּילען וויל איך בעסער אנדערשוואו.

— פארוואָס?

— ווייל מ׳האַלט מיך דאָ פאר א גביר, מ׳שאַצט מיך אויף א האַלבען מיליאָן, און טאָמער געה איך צו א פּשיאַטשעל באָרגען 10 זלאָטים, פלאַצט יענער פון געלעכטער. און דער סוף איז, אז איך געה אוועק מיט גאָרנישט. צוליב מיין שם, הייסט זיך מיין שוועס־טערס חתן דערלעגען צום נדן; מיין טאַטענס ווירט הייסט זיך געבען „פּאָדווישקעס" און צאָהלען דירה געלד ז׳גורי, וואָרום... וואָרום ער האָט דאָך א זוהן א גביר. די ערגסטע צרות האָב איך פון מיינע חברים: רק זיי האַלטען מיר געבען עצות, וואָס איך זאָל טון מיט מיין קאַפּיטאַל. איינער הייסט מיך קויפען דאָ־לאַרען, א צווייטער עצה׳ט מיך צו טווישען אויף פונ־טען. שריי איך צו זיי:

— גזלנים! רוצחים! כ׳בין דאָך גאָלע! לאַכען זיי — דזשיגאַן וויצעלט זיך.

דאָס ערגסטע איז מיט די „וועישטשובקעס". דער פריזיר ראַזירט מיך, און ווען ער האַלט ביים סאַמע גאָרגעל, רעדט ער מיר גלייך אין מויל אריין:

— פּאַניע דזשיגאַן! וואָס הערט זיך עפּעס וועגען א וועישטשובקע?

דער שניידער מעסט מיר א מאַרינאַרקע, און ביי יעדען ציה דערמאָנט ער מיך:

— נו, ס׳וועט שוין זיין א וועישטשובקעלע.

דער קעלנער, צווישען דער זופּ און פלייש, רוימט ער מיר איין אויפ׳ן אויער:

— מיסטער דזשיגאַן, נו?

— וואָס נו?

— נו, א בילעט פאר מיר און פאר מיין כלה.

איצט דאַרפט איהר ווייסען, אז איהר וועט זעהען א „זבאָר" אין טעאַטער, זאָלט איהר ווייסען, אז א האַלבער זבאָר איז מיינער... א האַלבע פענסיע געהט מיר אוועק אויף „וועישטשובקעס", גאַנצע ריי העם קויף איך אָפּ, און אז דער עולם לאַכט ביים מאָנאָלאָג, טראַכט איך מיר: לאַכט, לאַכט, ס׳איז פאר מיין געלד!... דאָס ערגסטע איז מיט מיין משפּחה ס׳קומט צו מיר א פעטער מיט א מוהמע נאָך בי־לעטען. דערביי בעמערקט מיר דער פעטער:

— שימעלע, דו ווייסט דאָך, אז די טשאָטשע איז קורצזיכטיג. מוז זי זיצען נאָהענט צו דער „בימע".

א קוזין ווידער דערמאָנט מיך, אז ער איז אַפּי־סעל טויבליך, נו, דאַרף ער האָבען א לאָזשע האַרט ביי דער סצענע.

— און ווי ווילט איהר זיך אין לאָדז?

— כ׳געה נישט צו קיינעם.

— פארוואָס?

— וואו איך קום, בעפאַלען מיך די ווייבלעך און מעדלעך, כ׳זאָל זיי זאָגען וויצען.

— נו, איז וואָס? זאָגט מען א וויץ.

— ס׳איז גוט צו זאָגען, וואָס זאָל איך זיי זאָ־גען? אנ׳אַלטען וויץ קאָן איך נישט זאָגען, און א נייעם וויץ וויל איך נישט זאָגען. א נייעם וויץ דאַרף איך האָבען פאר מיר, טאָ וואָס זאָל איך זיי זאָגען, וואָס? דערפאַר געה איך נישט צו קיינעם. נישט וועניגער צרות האָב איך פון מיינע בעקאַנטע, וואָס דער־צעהלען מיר מיינע אַלטע וויצען. אז איך הער אזא וויץ פיהל איך, אז די קישקעס דרעהען זיך מיר אי־בער פאר צרות...

— אָבער צופרידען זענט איהר אין אייער אר־טיסטישער קאַריערע?

— אויך די מעשה, ווען איך וואָלט געווען א שעלקע-מאַכער, וואָלט איהר דאָך מיר נישט געמאַכט קיין אינטערוויאוען.

איך האָב נאָך געוואָלט שטעלען עטליכע פראַגען, נאָר פּלוצלינג האָט זיך דזשיגאַן א ריס געטון:

— ענטשולדיגט, פריינד אַבערזשאַנעק, ס׳געהט א בעקאַנטער, מסתּמא נאָך א „וועישטשובקע!"...

אַב—נעק

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג 27 כ"ט אלול תרצה

סעפטעמבער

זון-אויפגאנג 5.29

זון-אונטערגאנג 5.24

ליכט צינדען: 5,07

ווענעז הכנסה=שטייער אויפ'ן יאהר 1935

דער טערמין פון דער רעקורסען-ערלעדיגונג, פריהער און איצט

פון אדוו. ע. שעסקין

אויף אריינצוטראגען א רעקורס האט דער צאהלער א טערמין פון 30 טאג, וועלכע רעכענען זיך פון דעם צומארגענס, זייט ער האט בעקומען די צאהל-אויפפאדערונג („נאקאז פלאטניטשי"). אויב אבער דער צאהלער האט דעם טערמין נישט געקענט דערהאלטען צוליב „א וויכטיגער און אום אויסמיידענדיגער סיבה" — ווי עס זאגט דאס געזעץ — קען ער, במשך פון 7 טעג אפגעבען א בקשה וועגען א פערלענגערונג פון טערמין. וועגען דער דאזיגער בקשה דעצידירט די פינאנץ-קאמער. גלייכצייטיג מיט דער בקשה מוז אויך אפגעגעבען ווערען דער רעקורס.

אויב עס האנדעלט זיך אום טערמין פון אפגעבען די רעקורסען, איז דאס געזעץ קאטעגאריש און קאנסעקווענט און די פראקטיק פון די פינאנץ-אמטען איז נאך קאטעגארישער און מערער קאנסעקווענט. אויב האנדעלט זיך עס דאגעגען וועגען טערמין פון בעהאנדלען דעם רעקורס, — האבען אין דעם ענין, ביז איצט, געהערשט פשוט אומערטרעגליכע בעציהונגען; — א רעקורס, וועלכער איז דערלאנגט געווארען אין דעם פינאנץ-אמט, האט ער, קודם-כל, דארט בעקומען „אזיל-רעכט", לכל-הפחות אויף איהר צייט, אויסרוהענדיג זיך אויף די ביורא-טישלעך פון פערשידענע רעפערענטען, און ערשט נאכדעם, ווי דער רעקורס איז שוין געווען גענוג „אפגעלעגען" איז ער, אין א מזל'דיגער שעה, איבערגעגאנגען אין רשות פון דער פינאנץ-קאמער. דורך דער צייט וואס עס האט געדויערט די איבערוואנדערונג פון דעם רעקורס פון דעם פינאנץ-אמט צו דער פינאנץ-קאמער, האט א גוטער טוריסט געקענט מאכען גאנץ דרייסט אנ'עקסקורסיע ארום דער וועלט, און דאס נישט דווקא מיט שנעל-דאמפערס און עראפלאנען, נאר האט זיך אפילו געקענט פעגיינען צו פאהרען מיט דער באהן און זיך בעקענען מיט די פערשידענע זעהענסווירדיגקייטען, וועלכע ער האט אונטערוועגס אנגעטראפען... אבער דאס אלעס איז נישט קיין דוגמא צו דעם, וואס דער רעקורס איז אויסגעשטאנען אין דער פינאנץ-קאמער, דארט ערשט האט דער רעקורס, א מידער, הפנים און אנ'אנגעשטרענגטער פון זיין „רייזע" פון דעם פינאנץ-אמט דא אהער, זיך געמוזט אפרוהען 2, 3, 4 און אפילו 5 און 6 יאהר. איך אליין האב אין מיין עווידענץ שטייער-ענינים פון יאהר 1929, 1930, וועלכע זענען נאך עד-היום נישט ערלעדיגט. וועגען רעקורסען פון 1932—1933, איז בכלל נאך נישטא וואס צו רעדען — דאס זענען נאך „וויקעל-קינדער", וועלכע מ'דארף נאך אביסעל „אויסוויגען"...

וועגען א געוויסען ענין האב איך אמאל געפרעגט א העכערן בעאמטען פון דער פינאנץ-קאמער: „וואס איז די מעשה, וואס ער ליגט אזוי לאנג א נישט ערלעדיגטער"? האב איך פון איהם בעקומען א זעהר כאראקטעריסטישע תשובה: „הער אדוואקאט — האט ער מיר געענטפערט — יעדער ענין קען און איז ראוי ערלעדיגט צו ווערען ערשט דעמאלט, ווען ער בעקומט דעם ספעציפישען אמטס-ריח". און אזוי איז עס באמת: דער רעקורס, וועלכער ליגט אפ יאהרען אין די פערשידענע אמטען, ווערט ער אדורכגעזאפט מיט דעם „אמטס-גערוך" און ווען ער קומט שוין, סוף-כל-סוף ארויף אויפ'ן טיש פון דער רעקורס-קאמיסיע, האט ער, על פי רוב, שוין פערלוירען די אקטואליטעט פאר דעם צאהלער און עס געשעהט דא דיזעלבע מעשה, וואס ביי יענעם פריץ, וועלכער האט דווקא געוואלט אז זיין ארענדאר זאל איהם זיין הונט, במשך פון 10 יאהר אויסלערנען דאווענען און דער ייד האט דעם הונט, מיט א גאנץ רוהיג געמיט, גענומען אין „דער לעהר" אריין, מיט דער אויסרעכענונג, אז במשך פון די צעהן יאהר, וועט איינער פון זיי, דער פריץ, אדער דער הונט פגרן... אט אזוי האט פיל-וועניגער דער ענין רעקורסען אמאל אויסגעזעהען און דעריבער טאקי האט פאקטיש דער „נאקאז" פון דער ערשטער אינסטאנץ וועגען אלעם דעצידירט.

בעת דער הערשאפט פון דער אלטער שטייער פראצעדור, איז געווען א געוויסער מאמענט, וועלכער האט אביסעל געמילדערט די גראשעסטע ארטיגקייט פון דער סיטואציע; אפגעבענדיג א רעקורס האט מען געקענט בעטען וועגען א בעגרעניצונג פון דער שטייער-איינצאהלונג, ביז צו דער ענטשיידענדיגער דעציזיע פון דער פינאנץ-קאמער און די דאזיגע בקשה איז, על פי רוב בעריקזיכטיגט געווארען. אנדערש איז אבער מיט דעם ענין איצט. דאס בעגרעניצען די שטייער-איינצאהלונגען, ביז צו דער דעציזיע, געהער צו די זעלטענסטע ערשיינונגען, אזעלכע בעגרעניצונגען ווערען געמאכט, נאר אין בעזונדערע אויסנאהמספאלען. און וואלט די איצטיגע פראצעדור פון בעטראכטען די רעקורסען ווייטער געגאנגען מיט דערזעלבער טעמפא, וואס די פריהערדיגע, וואלט דעם צאהלער'ס לאגע געווען ממש א קאטאסטראפאלע.

דעם 11. יולי ה. י. האט זיך בעוויזען א צירקולאר פון פינאנץ-מיניסטעריום נומער 1, 22016 וועלכער ערלעדיגט דעם ענין בזה האופן, אז „דער אומאיבערשרייטבארער טערמין פון 12 חדשים אויף צו ערלעדיגען רעקורסען, הויבט זיך אן צו רעכענען פון דעם טאג אן וואס דער רעקורס איז אפגעגעבען געווארען". דער דאזיגער 12-חדשים'דיגער טערמין — זאגט דער צירקולאר — קען, א חוץ אין אויסנאהמס-פאלען, וואו מ'דארף, נאכקאנטראליר'ען בעכער, איבעררעכענען אד"ג. בשום אופן נישט פערלענגערט ווערען. האבען מיר אלזא שוין, א דאנק און א לויב זיין ליבען נאמען, א טערמין, במשך פון וועלכען רעקורסען מוזען ערלעדיגט ווערען און מיט דעם „אמטס-גערוך", וועט יאקאש נישט זיין מעהר אזוי שטארק ריח-נחוח'דיג, וויל 12 חדשים. דאס איז דאך א גארנישט געגען דעם, וואס ס'איז געווען; 12 חדשים דאס איז דאך אפילו מעהר — אין פערגלייך מיט דעם, וואס איז געווען — ווי א שנעל-צוג, דאס איז דאך א „טארפעדא"! און עס בלייבט מעהר נישט, ווי צו האפען, אז די „מארפעדא" וועט זיין א מאסיוועריע, ווי די „טארפעדע" ווארשע—לאדז און וועט נישט אלע פאר טעג קאליע ווערען...

אין א גרויסער מאס האט די „צוזאמלונגס"-פראצעדור פון דער רעקורסען-בעטראכטונג צו פערדאנקען דעם ארט. 118 פון דער שטייער-ארדינאציע, וועלכער גיט די מעגליכקייט צו די שטייער-אמטען, טייל רעקורסען אליין צו ערלעדיגען, דהיינו, אויב עס האנדעלט זיך וועגען א שטייער-פערקלענערונג, וואס שטייגט נישט אריבער די סומע פון 300 זל.

די פינאנץ-מאכטען האבען טאקע גאנץ אפט אויסגענוצט, אין דעם פאל זייערע פריווילעגיעס ביי רעקורסען וועגען אומזאץ-שטייער אדער וועגען שטייער פון אומבעוועגליכע גיטער און אויב האט דער צאהלער זיך בעפרידיגט מיט זייער דעציזיע און איהר נישט פערקלאגט פאר דער פינאנץ-קאמער, איז דער רעקורס דארט געבליבען, נישט קומענדיג אפילו צו דער פינאנץ-קאמער.

צי קען דער צאהלער, לויט דער נייער פראצעדור צוריקציהען זיין רעקורס? — יא, אבער, אויב איז דער רעקורס שוין איבערגעשיקט געווארען צו דער רעקורס-קאמיסיע, קען דער רעקורס ווערען צוריקגעצויגען — לויט דעם, ווי עס ערקלערט די שטייער-אינסטרוקציע — נאר בהסכם פון דער רעקורס-קאמיסיע. עס איז אבער אויך מעגליך, אז טראץ דעם, וואס דער צאהלער ציהט צוריק זיין רעקורס אז טראץ דעם, וואס ער שרייט, איך בין מסכים צו דער אויסמעסטונג פון דער ערשטער אינסטאנץ, קען די רעקורס-קאמיסיע טענהען: „פערפאלען, מיר האבען בעקומען א רעקורס און מיר ווילען איהם בעטראכטען צי דער בעל-דבר וויל, צי נישט". אט דער פאל האט פאר דעם צאהלער א קאלאסאלע פראקטישע בעדייטונג, וועלכע וועט צווינגען מעהר ווי איין צאהלער, אז ער זאל זיך גוט פערטראכטען, איידער ער גיט אפ זיין רעקורס, בפרט ווען ער וועט האבען אין זינען דעם ארט. 122 פון דער שטייער-ארדינאציע, וועלכער זאגט, אז אויב קומט די רעקורס-קאמיסיע צו דער איבערצייגונג, אז די שטייער-אויסמעסטונג איז א צו נידעריגע, קען זי דעמאלט די אקטען צוריקשיקען צו דער פינאנץ-מאכט, בכדי די אויסמעסטונג צו דערגענצען...

וועגען די אויסמעסטונגס-דערגענצונגען און צו גאב-אויסמעסטונגען, ווילען מיר רעדען אין קומענדיגען ארטיקעל.

—=—

א הויכער בעאמטער איז דער קראנקען-קאסע

איז ארעסטירט געווארען פאר מיסברויכען

נעכטען איז ארעסטירט געווארען דער בעאמטער פון קראנקען-קאסע באלעסלאוו גורסקי. גורסקי האט געפיהרט די קארטאטעקע פון די ארבייטסגעבער און ארבייטער און האט געמאכט אזעלכע מאכינאציעס פון וועלכע די „אובעזפיעטשאלניע" האט געליטען גרויסע שאדעס.

די סומע וועלכע גורסקי האט פערשווענדעט איז א זעהר גרויסע.

ארונטערגעפאלען א יודיש יונגעלע פון 2-טען שטאק

(א) אויף פאדזשעטשנא 29 איז ארונטערגעפאלען פון א פענסטער פון צווייטען שטאק, דער 2-יאהריגער שמואל קירשבערג. א שרעקליך צושעדיגטען האט מען דאס אומגליקליכע קינד אפגעפיהרט אין שפיטאל.

Dr. med. L. Berman

צעגעלניאנא 15, טעל. 149-07

ספעציאל-ארצט פאר מענער-שוועכע-בעהאנדלונג און סעקסועלע בעראטונג.

נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אווענד.

זונטאג פון 9—1 פארמיטאג.

פאר א ונמיטעל טע—לעפאנישע-פרייזן

Dr. med.

Sadokierski

כירורג פון ציין איז יאסלעס

Piotrkowska 164 tel. 114-20

צוריקגעקעהרט

יודיש טעאטער פילהארמאניע

נארוטאוויטשא 20, טעלעפאן 213-84.

זונטאג, מוצאי ראש השנה 9 30 אווענט

א לשנה-טובה מתנה פאר'ן לאדזער טעאטער=עולם

אויפטריט פון דער בעליבטער

לאלא אמזעל

אויפ'ן אלגעמיינעם פערלאנג ווערט ווידערהאלט די שטארק-אויסגענומענע אפערעטע מיט פיל קאמישע סיטואציעס

20 נומערן געזאנג און טענץ

יאנקעלעס חלום

20 נומערן געזאנג און טענץ

אין 3 אקטען מיט עפילאג פון י. ק.

מיטן אנטייל פון ערשטקלאסיגען אנסאמבל

אכטונג! צום שלום א תקיעה גדולה! אכטונג!

1) אויפטריט פון יודישען בעליבטען

רעוועלערסען-כאר

פאר'ן אפפאהרען אויף א טורנע.

אין קינסטלער-קווארטעט נעמען אנטייל: מ. גרינוואלד, י. גרינוואלד, י. שארפשטיין, ש. העכט.

1) גרויסער קאנצערט

מיט'ן אנטייל פון לאלא אמזעל. לאלא זילבערמאן. סעמי ווינשטאק, וואלף און גניא אמזעל

אין א ספעציעלען

יום=טוב רעפערטואר

געזאנג און טענץ | כאר און ארקעסטער | געלעכטער אהן א שיעור

דאס אליין קענט איהר זעהען מוצאי ראש-השנה אין טעאטער „פילהארמאניע"

און איהר וועט האבען א לעבעדיג, פריילעך, לאכעדיג יאהר

דיריגענט ל. זעלמאן | סופלער וו. נייהויז | אורענט-רעזשי וו. אמזעל | קאנפעראנסיער ס. ווינשטאק

בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון טעאטער „פילהארמאניע"

רעגיסטראציע פון יאהרגאנג 1917

מארגען דעם 28 סעפט. דארפען זיך שטעלען די וועלכע זענען געבוירען געווארען אין יאהר 1917, וואוינען אין 5-טען קאמיסאריאט מיט די פאמיליען-נעמען אויף די אותיות

U, W, Z, Ź, Ż,

און פון 14 קאמיסאריאט

M, N, O, P, R, S

צוגאב-פאבאר-קאמיסיע

מארגען שבת דעם 29-טען 8 אינדערפריה הויבט אן צו אמטירען אין לאקאל אויף פעטריקאווער 165 א צוגאב פאבאר קאמיסיע פאר פ. ק. או. שטאט 2.

עס דארפען זיך מעלדען אלע יונגעלייט פונם יאהרגאנג 1914 און עלטער וועלכע האבען זיך לעת עתה נישט געשטעלט צו א מיליטער-איבערזיכט האבען נישט רעגולירט זייער מיליטער פליכט, וואוינען אויפן שטח פון 1, 4, 6, 7, 10, 12, 13 און 14 קאמיסאריאטען, און האבען בעקומען נאמענטליכע אויפפאדערונגען פון דער סטאראסטווע.

אפטייקען.

היינטיגע נאכט - דיזשורען

היינט ביינאכט דיזשורירען פאלגענדע אפטייקען:

קאפראווסקי (נאוואמיעיסקא 15), טראווקאווסקי (בזשעזשינסקא 56), ראזענבלום (שרודמיעיסקא 21), בארטאשעווסקי (פעטריקאווער 95), סקוואר-טשינסקי (קאנטנא 54), ל. טשינסקי (ראקיטישי-נער 53).

בעשפייזונג פון ארימע שול-קינדער

(מ) עהערנעכטען איז אין זאל פון דער לאדזער שטאט-פערוואלטונג פארגעקומען, לויט דער איניציאטיוו פון פרעזידענט גלאזעק, א קאנפערענץ, געווידמעט דער פראגע פון ארגאניזירען און פערברייטערען די אקציע פון בעשפייזען די ארימע שול-קינדער. אין דער קאנפערענץ, אונטערן פארזיץ פון וויצע-פרעזידענט קאזשימיעזש קאזלאווסקי, האבען זיך צ. א. בעטייליגט דער שטאטישער סטאראסטע, ד"ר ווראנא, אינספעקטאר דאבראוואלסקי, פארשטעהער פון וואיעוואדען-אמט, ארבייטס-פאנד, שול-ראט, פון „טאז" און א. וו.

עס איז בעשלאסען געווארען צו פיהרען די אקציע דורך א ספעציעלען קאמיטעט ביים שול-ראט, וועלכענס אויפגאבע עס וועט זיין צו קאארדינירען די אקציע.

ס'איז כדאי צו בעמערקען, אז אויף 74,000 קינדער פון פאלקס-שולען, דארף די אקציע ארומנעהמען אנ'ערך 30,000 טויזענד. פון דער דאזיגער צאהל וועט די שטאט-פערוואלטונג בעשפייזען אין יאהר 1935/36 11,000 קינדער און דער ארבייטס-פאנד — 1,000.

שלעכטע קאניונקטור אין דער פארבערייי=אינדוסטריע

(אג) דער היי-יעהריגער סעזאן אין דער לאדזער פארבערייי - אינדוסטריע איז נישט זעהר קיין גינסטיגער.

קלאנג-קינא-טעאטער

ZACHĘTA

זגערזשער 26.

היינט און פאלגענדע טעג!

מיטרייסענדע דראמע מיט דעם אינהאלט גערעדט אינגאנצען אויף פויליש, ענגל. פראדוקציע א. ג.

„שוועסטער מארטא אין א שפאן"

אין די הויפטראלען:

Conrad Veidt

Magdalena Carroll

נעכסטער פראגראם:

PRZEOR KORDECKI

אנהויב פון די סעאנסען 5.30 נאכמ.

שבת און זונטאג 12 א זייגער ביימאג.

ארעסטירט דעם ג. אינספעקטאר פון זופו

ער ווערט בעשולדיגט אין בעגיין מיסברויכען

(א) נעכטען איז אויפ'ן בעפעהל פון פראקוראר ארעסטירט געווארען דער 42־יעהריגער באלעסלאוו גורסקי, געוו. אינספעקטאר פון „זופו“, וועלכער ווערט בעשולדיגט אין מיסברויכען. מיט דער הילף פון א געוויסען קאטשאראווסקי האט ער ביי פאבריק־מייסטערס גענומען כאבאר צו 100 זל. און מעהר, כדי אויף אנ'אונגעזעצליכען אופן אריינצוטראגען זיי אין דער רשימה פון די פערזיכערטע.

גורסקי און קאטשאראווסקי זענען איינגעזעצט געווארען אין ארעסט.

ס'איז כדאי צו בעמערקען, אז גורסקי האט אין יאהר 1929 געדינט אין דער פאליציי אלס אספיראנט און איז אויך פון דער פאליציי בעזייטיגט געווארען.

דער ארעסט, וועלכער איז פארגעקומען בעת זיין אמטירען, האט אויף די בעאמטע און פערזיכערטע געמאכט א שטארקען איינדרוק.

צוליב'ן גאנג פון דער אויספארשונג, ווערען די פרטים נישט אנגעגעבען.

—=—

כדי אויסצומיידען בוי־קאטאסטראפעס

1 הויז ווערט איינגעלייגט; 1 הויז ווערט אבסערווירט, און בכלל ווערט גוט אכטונג געגעבען

(א) ווי מיר האבען שוין געמאלדען האבען זיך שוין פון הויז אויף ראג סאלנע און פולנאצנע ארויסגעצויגען אלע לאקאטארען, דאס איינליינען פונם הויז וועלכע איז בעדראהט איינצופאלען האט שוין געזאלט פארקומען, אבער צוליב טעכנישע סיבות איז דאס איינליינען פונם הויז אפגעלייגט געווארען אויף דער קומענדיגער וואך. ווען עס וועט איננאנצען צונומען ווערען.

גלייכצייטיג האט די בוי־אינספעקציע ביי דער שטאט פערוואלטונג פעראָרדענט אנ'אבסערוואציע פונם הויז אויף בראטערסקא 10, וועלכעס איז לכתחילה שלעכט געבויט שטארק פערנאכלעסיגט און דראהט איינצופאלען.

די בוי אינספעקציע אינפארמירט אונז גלייכצייטיג אז איצט ווערט אנגעווענדעט א געוויע אבסערוואציע איבער בעזונדערע וואוין הייזער און אין פאל ווען עס וועט פעסטגעשטעלט ווערען א פערנאכלעסיגונג אין דער הינזיכט פון רעמאנט, וועלען — אונ אפהענגיג פונם סטאראסטווע פארשלאג צו בעשטראפען די שולדיגע — די הויזווירטען דארפען בעצאהלען פארן רעמאנט, וואס די בוי אפטיילונג וועט א־דורכפיהרען.

געוועלבער, בעקערס, קצבים

וואס זענען צוגעצויגען געווארען צו פעראנטווארטליכקייט דורך דער סטאראסטווע

די שטאטישע סטאראסטווע האט פעסטגעשטעלט אז א סך געוועלבער, בעקערס, און קצבים, סיי דעטאליסטען, סיי הורטאווניקעס פאסען זיך נישט צו די פערפליכטענדע פארשריפטען און די פעראָרדנונגען בנוגע אנגעבען די פרייזען פון זייערע ארטיקלען אין די שויפענסטער און בנוגע בעזיצען צענניקעס אין די פערקויפס ערטער.

אין שייכות דערמיט האט די קאמיסיע מצד דער לאדזער שטאטישער סטאראסטווע דעם 24 ד.ח. אין דער גאנצער שטאט אדורכגעפיהרט קאנטראלעס פון די אונטערנעהמונגען און אין רעזולטאט פון דעם זענען צונויפגעשטעלט געווארען פראטאקאלען. די שולדיגע וועלען צוגעצויגען ווערען צו שטראף־אדמיניסטראטיווער אחריות.

די סטאראסטווע קאמיסיע וועט זעהר אפט א־דורכפיהרען קאנטראלעס אין דער ריכטונג און בכדי אויסצומיידען הויכע שטראפען דארפען זיך די סוחרים אומעטום פערזארגען מיט צענניקעס און אנגעבען די פרייזען.

אינם ערשטען טאג פון דער קאנטראלע זענען צוגעצויגען געווארען צו פעראנטווארטליכקייט:

שלמה פריד, (נאווא־זארזשעווסקא 18), וואלף קליינבוים (קילינסקיעגא 15), יונה קויפמאן (ריבנע 4־2), חיים טיפענבאך (וואלבארסקא 22), משה פעלדמאן (זגערזשער 17), אהרן זשיטניצקי (מלינארסקא 19), הערמאן גראינאווסקי (פעטריקאווער 58), אהרן צאלא (גלובנא 42), חיים שקאפ (אוזשענדניטשנא 10), יהודה מאיר העלמאן (לוטאמירערסקא 21), יהודה שיינהאלץ (באזארנע 4), יאנקעל גרינשפאן (גלובנע 46), פישעל וואלדמאן (וואלבארסקא 33), ירחמיאל ציגאמאן (לוטאמירערסקא 30), יעקב פינקוס היפשער (יודישע גאס 13), משה רוזנא (דרעווניאנאווסקא 13). ה. עפשטיין, (טארגאווע 34), יעקב לעווקאוויטש (יודישע גאס 20), יצחק מארגענשטערן (ראדוואנסקא 60), קאראל קאזלאווסקי (קילינסקיעגא 158), ראלאנד ליבש (פעטריקאווער 191), יאן יעסעס (ראדוואנסקא 50), קאזשימיעזש ברישעווסקי (קילינסקיעגא 158), „פיעקארניא טורעצקא“ (פעטריקאווער 12), סאלאמאן ראטענבערג (פאלודניאווא 27), און משה זילבערבערג (פאדזשעטשנא 19).

אין בית־תפלה פון פילהארמאניע

וועט דער ווילנער אויבערקאנטאר קעסלער זיך אויסצייכענען פאר די מתפללים

דאס בית־תפלה אין פילהארמאניע איז בעקאנט אז יעדעס יאהר אין די ימים נוראים דאווענען דארט די בעסטע חזנים, וועלכע לאדז האט אמאל נעהערט. היי־יאהר אלס אין דעם פינף־ און צוואנציגסטען יאהר ס'עקזיסטירט דאס בית תפלה האט די ליטונג אנגאזשירט דעם בעסטען פון אלע חזנים, דעם בעריהמטען ווילנער אויבער־קאנטאר ס. קעסלער, די לאנג־יעהריגע מתפללים זענען טאקע דאנקבאר פאר די בעמיהונגען צו מאכען דאס דאווענען פייערליך און ערהאבען. די פלעצער זענען היי־יאהר בעקוועמע און גערוימער צוליב די נייע איינארדנונגען אין זאל, דעריבער ווערען די פלעצער זעהר גיך אויספערקויפט.

ליקווידירט דער שטרייק פון די סטאליער־ארבייטער

(א) אין רעזולטאט פון א רייהע אונטערהאנדלונגען איז אונטערגעשריבען געווארען א קאלעקטיווער אפמאך צווישען די סטאליערס באלעבאטים און די סטאליער ארבייטער, און ס'איז אזוי ארום ליקווידירט געווארען דער שטרייק.

Casino

אנהויב פון די סעאנסן: 4, 6, 8, 10 אוו.
שבת און זונטאג — 12 א זייגער בייטאג.

פערקלענערטע פרייזען פון די פלעצער
1.09 זל. און 1.50 זל.
אויף אלע סעאנסען

FRANCISZKA GAAL

אין איהר בעסטער און פריילעכסטער קרעאציע
„דאס קליינע מאמעלע“

BANK HANDLOWY w ŁODZI
Spółka Akcyjna
Al. Tadeusza Kościuszki 15
ma jeszcze do wynajęcia SAFES
na dogodnych warunkach, poczynając od 4 złotych miesięcznie.
WYJEZDZAJĄC, nie zostawiaj w domu papierów wartościowych, złota, srebra i t. p., lecz zanieś je do SAFE'u!

טוריסטען־אפטיילונג ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין לאדז.
אינדיווידועלע טוריסטען־רייזעס קיין ארץ־ישראל
איינשרייבונגען און אינפארמאציעס אין ציוניסטישען ביורא, שרודמיעסקא 29.

ר. איזראעל

די משומדים

סענסאצ. שפאנענדער ראמאן פון היינטיגען יודישען לעבען

127)

— כ'דאנק דיר, פאטער, האט די ליידי געזאגט, דערמיט וועל איך זיך כאטש אויף א קליינעם אופן רעהאביליטירען פאר די צוויי טענצערינס, וועלכע זענען זעהר אנשטענדיגע מענשען, גלייכצייטיג אומגליקליכע מענשען.

— אנשטענדיגע מענשען בעגעהען נישט קיין שווינדלען, האט לארד לענדסבורי, איבערגעריסען זיין טאכטער, אנשטענדיגע מענשען גיבען זיך נישט אן פאר קיין קינסטלער אין דער צייט ווען זיי זענען דאס נישט.

— איך האב שוין געפרעגט וועגען דעם און גלויב מיר, אז זיי זענען אויך דערינען נישט שולדיג, דאס אלץ וועט זיך אויפקלעהרען.

— אויך דאס איז מעגליך, איך וויל זיך נישט אריינלאזען אין קיין דיסקוסיעס מיט דיר, איך וועל פאר דיר זיכער ערלעדיגען דאס וואס דו האסט מיך געבעטען.

— נאכאמאל א דאנק אין מיין און זייער נאמען.

די ליידי לענדסבורי איז געווען גליקליך פאר פרייד וואס איהר האט זיך איינגעגעבען צו ערלעדיגען פאר סאבא און אידא דעם ענין, וועלכער איז געווען אזוי וויכטיג פאר זיי.

די ליידי איז ווידער צוריקגעפאהרען אין דער פארשטאט צו די טענצערינס, זי איז נישט אריינגעגאנגען צו זיי נאר אריינגעפאלען.

— כ'האב ערלעדיגט, אלץ ערלעדיגט, אזוי ווי איהר האט מיך געהייסען.

— נישט מיר האבען אייך געהייסען נאר מיר האבען אייך וועגען דעם געבעטען.

— זאל זיין ווי איהר זאגט, דער עיקר איז, אז איך האב דאס ערלעדיגט און איהר וועט, נישט האבען קיין אונאנגענעהמליכקייטען און איהר וועט ערשט ארויספאהרען דעמאלס ווען איהר וועט בעזיצען אלע נויטיגע דאקומענטן.

— מיר דאנקען אייך, ליידי, איהר האט זיך ווירקליך פאר אונז שטארק בעמיהט, איך האב דעם איינדרוק, אז איהר האט זיך נאך קיינמאל נישט אזוי אנגעארבייט ווי היינט.

— דאס איז אמת, איך בין ווירקליך מיד, שטארק מיד, אבער איך האב א הנאה פון מיין היינטיגער ארבייט, איך האב א גרויסע סאטיספאקציע וואס מיר האט זיך איינגעגעבען כאטש מיט א קלייניגקייט זיך צו רעהאביליטירען פאר אייך.

— מיר האבען אייך גארנישט וואס פארצוּוואַרפען ,האט סאבא געזאגט, מיר פערשטעהען אייער ערשטע אויפרעגונג און קענען נישט האבען קיין פעראיבעל צו אייך, אלץ, זעהט איהר, איז גוט געשעהען. מיר וועלען אפפאהרען און אין אנדענונג פון דאנען אוועקפאהרען און ביי אונז אין זכרון וועלען בלייבען ליבע עראינערונגען וועגען אייך ליידי.

— דאס איז פאר מיר זעהר אנגענעהם, פריינד, אבער איך וויל זיך נאך נישט שיידען מיט אייך.

— דאס איז דאך אונמעגליך ,איהר ווייסט דאך אליין, אז מיר מוזען אוועקפאהרען פון דאנען.

— דאס איז דאך נישט די גרעסטע מניעה, אויב איהר קענט נישט דא פערבלייבען, וועלען מיר מיטפאהרען מיט אייך?

— איך זאג דאס נישט ,האט אידא געזאגט, אבער....

— וואס אבער?

— אבער מיר ווייסען נאך אליין נישט וואוהין מיר וועלען פאהרען און סאיז אויך מעגליך, אז מיר וועלען נישט פאהרען צוזאמען.

— ווי אזוי? וואס הייסט דאס, אז איהר פאהרט נישט צוזאמען? ווי אזוי? ווילט איהר זיך צושיידען? איך האב געהאט דעם איינדרוק, אז דאס קען אין לעבען נישט פאסירען.

— וועגען פונאנדערגעהען זיך קען טאקע קיין רייד נישט זיין, אבער ס'איז מעגליך, אז אויף א שטיקעל צייט וועלען מיר זיך מוזען צושיידען.

— איהר פערשטעהט, ליידי, איך וויל זיין מיט אייך אויפריכטיג, איך פאהר אויף א געוויסע צייט קיין פוילען און דאס איז א זעהר וויכטיגער אנגעלעגענהייט.

אידא האט אבער דערצעהלט דער ליידי, אז זי פאהרט קיין פוילען ערלעדיגען אלע פארמאליטעטען, וועלכע זענען פערבונדען מיט צוריק איבערגעהן צום יודענטום, דאן וועט דאס אויך טון סאבא און ערשט דאן וועלען זיי ווידער צוזאמען זיין.

— אויסגעצייכענט ,האט די ליידי אויסגעשריגען, הערליך, בעסער קען נישט זיין, דאס איז א גרויסארטיגער ענין, ניין, איהר וועט מיך נישט אפשרעקען. איך פאהר מיט אייך קיין פוילען, אידא, מיין טרוים וועט איצט פערווירקליכט ווערען, איך וועל האבען א געלעגענהייט זיך צו בעקענען מיט די פוילישע יודען, מיט די יודען, וועלכע בילדען דעם קרן פון יודישען פאלק, איך וועל דארט פערבלייבען אזוי לאנג ווי איהר אידא און דאן וועל איך צוריקקומען און קאנען אנהויבען פערווירקליכען מיינע פלענער, וועלכע איך וועל אנהויבען אויפ'ן געביט פון העלפען דעם יודישען פאלק אין די ראהמען פון מיינע בעשיידענע מעגליכקייטען.

— און אייער פאטער? האט סאבא געפרעגט.

— מיין פאטער וועט דאס ערלויבען. ער שטעלט אויך צו מיין דיספאזיציע צו דעם צוועק א גרויסע סומע געלד.

— זענט איהר אזוי זיכער דערין?

— יא, איך בין זיכער און אזוי וועט דאס זיין.

אידא האט מסכים געווען, אז די ליידי זאל מיטפאהרען מיט איהר קיין פוילען.

קאפיטעל 33.

האנקא איז פריי.

הערמאן פאוסט האט זיך טעלעפאניש פערשטענדיגט מיט האנקאן אין פוילען, ער האט איהר איבערגעגעבען, אז מאריאן איז גרייט איהר צו געבען א גט, ער וויל זי אבער פריהער פערזארגען מיט'ן קינד.

— איך פערלאנג פון איהם גארנישט, איך וויל נישט זיין געלד, איך וועל מיר אנ'עצה געבען אין לעבען.

— איך האב איהם דאס געזאגט, ער לאזט אבער צו זיך נישט רעדען, ער איז אינגאנצען צוזאמענגעבראכען און דערשלאגען, ער וויל בערוהיגען זיין געוויסען און דעריבער וויל ער אייך פערזארגען.

הערמאן האט געווארט ביז האנקא וועט איהם פרעגען וועגען די בעציהונגען פון מאריאנען מיט סאבאן און דעמאלט וואלט ער איהר געקענט דערצעהלען ווי אומגליקליך מאריאן איז, אז ער האט שוין איצט פערלוירען אלץ אויף דער וועלט, האנקא האט אבער גארנישט געפרעגט, אזוי ווי זי וואלט זיך אינגאנצען מיט דעם ענין נישט אינטערעסירט, אזוי ווי האנקאן וואלט געווען גאנץ גלייכגילטיג וואס עס טוט זיך מיט מאריאנען, האנקא האט דאס געטון מיט א כיון, וואס זאל נישט האבען געשעהען מיט מאריאנען, איז זי געווען אויסגעשטעלט אויף צרות, וועט מאריאנען דארט גוט געהען און האט ערפאלג אין זיין אונטערנעהמונג וועט איהר אמביציע זיין געקרענקט און זי וועט האבען עגמת נפש, וועט איהם שלעכט געהען וועט זי ערשט האבען צרות צוליב רייגעם רחמנות־געפיהל, זי האט ליבער גארנישט בעריהרט די פראגע און האט זיך נאר פעראינטערעסירט מיט איהר אייגענעם ענין.

האנקא האט בשום אופן נישט מסכים געווען דערויף ,אז מאריאן זאל פאר איהר בעשטימען געלד סומען, אז ער זאל האבען בעצאהלט, דערפאר וואס ער האט זי בעפרייט.

— ניין, קיינמאל וועל איך דערויף נישט מסכים זיין, אז ער זאל מיר דערפאר בעצאהלען, האט האנקא געזאגט צו הערמאנען דורכ'ן טעלעפאן.

(פארטזעצונג קומט)

כחות=פערהעלטנישן אויפן מיטעללענדישן ים

צווישען ענגלאנד, איטאליע און פראנקרייך

די וועלט שטעהט ערב גרויסע געשעהענישען, עס איז נישט בעוואוסט וואס דער מארגענדיגער טאג וועט ברענגען, אנגעהויבען האט עס זיך מיט א פאר חדשים צוריק. מיט דעם איטאליעניש־אביסינישען קאנפליקט. זאל דער דאזיגער קאנפליקט נישט ערלעדיגט ווערען אויף א פרידליכען אופן וועט עס דערביי נישט בלייבען, וועט דער קאנפליקט זיך אויסברייטערען און אריינציהען אויך אנדערע אייראפעאישע מלוכות. אויף דעם קוקט אבער נאר אוים דאס דריטע רייך. עס וועט גאנץ זיכער נישט אדורכלאזען אזא גלענצענדע געלעגענהייט און פרובירען צו פערווירקליכען די אידעע פון „גרויסען דייטשלאנד". און דאן קען קומען צו דער גרויסער וועלט שרפה פאר וועלכען מען האט אזוי מורא. וועלכע אלע ווילען אויסמידען. אבער צו וועלכער אלע גרייטען זיך אזוי פיבערהאפט, עס ווערט אין א געוואלדיגען טעמפא זיך בעוואפענט, עס ווערען אנגעזאמעלט ריזיגע לאגערס קריגס מכשירים און אמוניציע. אלע פעלקער שטעהען איצט בעוואפענט פון קאפ ביז די פיס, און אין שייכות מיטן איטאליעניש - אביסינישען קאנפליקט איז אפילו שוין פארגעקומען א נישט אפיציעלע מאביליזאציע פון די ענגלישע, איטאליענישע און פראנצויזישע פלאטען אויפן מיטעללענדישען ים.

אין דעם „נויעס ווינער זשורנאל" גיט א עסטרייכישער פלאט אפיציר פאן ארוויי א אינטערעסאנטען איבערבליק איבער די שוואכע און שטארקע זייטען פון די בעוואפענונגען פון די אויבענדערמאנטע דריי מלוכות.

פאן ארוויי שרייבט, אז לויט דעם וואשינגטאנער אפמאך פון 1922 האט דאס פערהעלטנים פון די פלאטען פון דריי מלוכות געדארפט בעטרעפען: דער טאנאזש פון גרויסע קריגס שיפען פאר ענגלאנד 525 טויזענט טאן, פאר פראנקרייך און איטאליען — צו 175 טויזענט טאן. וואס שייך די קרייסערס, צושטערער, מינענשיפען און אונטערוואסער שיפען איז קיין אפמאך נישט געשלאסען געווארען, די ענגלישע שווים־ לופט באזען קענען האבען א טאנאזש פון 135 טויזענט טאן — בעת איטאליען און פראנקרייך נאר צו 60 טויזענט טאן. דאס אנווענדען פון גיפטיגע גאזען איז פערווערט געווארען, אזוי ארום האט ענגלאנד א בעדייטענדען איבערגעוויכט אפילו איבער דעם פראנצויזישען און איטאליענישען פלאט צוזאמענגענומען. אין 1927 האט ענגלאנד פערענדיגט דעם בוי פון צוויי איבער־דרעדנאוטען „נעלסאן" און „ראדנע". דאס זענען ריזען שיפען צו 40 טויזענט טאן וואס ווערען געבראכט אין בעוועגונג דורך דאמף טורבינען פון 50 טויזענט פערד־קראפט. די שיפען זענען געפאנצערט און געהען מיט א שנעלקייט פון 25,5 מייל אין דער שעה. 9 40־צענטימעטערדיגע הארמאטען אויף דריי בעוועגליכע טורעמס, קענען יעדע מינוט ארויסלאזען 6 קוילען פון 1060 קילא יעדע. בכדי אפצושלאגען די אטאקעס פון די מינען־שיפען געפינט זיך נאך אויף די דרעדנאוטען צוועלף 15־צענטימעטערדיגע הארמאטען און 27 אויטאמאטישע שנעל־שיסענדיגע הארמאטען, די אנדערע 2 מלוכות פראנקרייך און איטאליען קענען די דאזיגע איבער־דרעדנאוטען נישט אקעגענשטעלען קריגס - שיפען פון עהנליכער קראפט.

ענגלאנד האט נאך א חוץ דעם 10 דרעדנאוטען און 3 קריגס קרייסערס, 6 גרויסע שווימענדע לופט־באזעס וואס קענען אויפנעהמען 200 עראפלאנען, 20 גרויסע און 48 קליינע קרייסער שיפען, 158 צושטערער 160 מינענשיפען און 70 אונטער וואסער שיפלעך.

דער איטאליענישער פלאט האט נאר איינגאנצען 4 דרעדנאוטען פון אלטען טיפ. אין די לעצטע יאהרען האט איטאליען געווענדעט די אויפמערקזאמקייט נאר אויף בויען מינען־שיפען און אונטער וואסער שיפלעך. און נאך אויף צו ענטוויקלען די לופט כוחות, איטאליען האט סך הכל 1 שווימענדע, לופטבאזע, 60 צושטערער, 45 מינען שיפען, 72 אונטער וואסער־שיפלעך, 10 גרויסע און 19 קליינע קרייסערס. דערפאר אבער אין דער לופט פערנעהמט איטאליען דאס ערשטע ארט צווישען די מלוכות אויפן מיטעללענדישען ים. די איטאליענישע לופט כוחות זענען אבער נישט אומשטאנד צו שטערען ענגלאנד צו פערמאכען דעם גיבראלטאר און סועץ אין פאל פון א איטאליעניש־אביסינישער מלחמה און אזוי ארום אפשניידען איטאליען פון איהרע קאלאניעס אין מזרח־אפריקא. די קאמוניקאציע אין דער לופט צווישען איטאליען און אפריקא קען נאר האבען א צווייטראנגיגע בעדייטונג, נאכמעהר וואס שוין איצט איז דאס אריבערפליהען פון איטאליענישע עראפלאנען איבער עגיפטען פערווערט.

איטאליען ווידער פון איהר זייט קען שטערען דעם פערקעהר דורך דעם דורכגום צווישען סיציליען און טונים וואס איז 140 קילאמעטער ברייט און אזוי ארום צוטיילען דעם מיטעללענדישען ים אויף צוויי טיילען. ד.ה. איבעררייסען די פערבינדונג צווישען גיבראלטאר פון איין זייט און מאלטא און סועץ פון דער אנדערער. די ענגלישע שטיצפונקטען ביים גיבראלטאר און מאלטא זענען אויסגעשטעלט דער סכנה פון איטאליענישע לופט אנגריפען.

אזוי ארום האבען ביידע מלוכות פון מיליטערישען שטאנדפונקט שוואכע פונקטען.

דער פראנצויזישער פלאט האט אייגענטליך א סך מעהר גרויסע קריגס שיפען ווי איטאליען און איז אויך א סך שטארקער ווי דער איטאליענישער, פראנקרייך האט 6 אלטע און 4 נייע דרעדנאוטען צוויי שווימענדע לופט באזעס, 10 גרויסע און 12 קליינע קרייסערס, 75 צושטערער און מינענשיפען, און 108 אונטערוואסער שיפלעך, פראנקרייך פערנעהמט אזוי ארום דאס ערשטע ארט אויפ'ן געביט פון אונטערוואסער שיפלעך.

דער דאזיגער כוחות־ פערהעלטניש אויפן מיטעללענדישען ים וועט אהן שום ספק זיין דעצידירענד ביי דער ענטשיידונג פון אביסינישען קאנפליקט, נאך מעהר צוליב דעם וואס דאס פערהעלטניש ענדערט זיך מיט יעדען טאג. ענגלאנד האט א דאנק דעם וואס זי ציהט כסדר צוזאמען איהרע ים כוחות אויפן מיטעללענדישען ים, פערנומען א פריוויליגירטע סטראטעגישע פאזיציע, אויב ענגלאנד זאל אפשניידען פאר איטאליען דעם וועג קיין מזרח אפריקא, וואלט די לאגע פון דעם איטאליענישען מיליטער דארט געווארען א פערצווייפעלטע, עס איז אבער א גרויסער ספק אויב איטאליען וואלט אין אזא פאל פרובירט צו פארסירען מיט כוח א וועג צו איהרע אפריקאנישע קאלאניעס, דאס וואלט אפשר גורם געווען א מלחמה מיט ענגלאנד, אבער די לאגע פון איהרע ארמעען אין אפריקא וואלטען דערפון זיך נישט געבעסערט.

אין געוועהנליכע נארמאלע צייטען וואלט איטאליען גאנץ זיכער גענומען די דאזיגע פאקטען אין בעטראכט און מוסאליני וואלט זיך שטארק פערטראכט איידער ער וואלט אנגעהויבען א אפריקאנישע אוואנטורע. די צייטען זענען אבער ווייט נישט נארמאל און מוסאליני שפעקולירט אין זיינע אויסרעכנונגען, אויף דער היטלער־קארט, אויף דעם אז בכדי צו דערהאלטען דעם שלום אין אייראפע, איז נוטיג א איינהייטליכער פראנט פון די מערב ־מלוכות און דעריבער איז טאקע נישט פאראויסצוזעהען וואס דער מארגענדיגער טאג וועט ברענגען.

זיין רייז געוויסען

א שטיקעל פערגלייך מיט א טייל לאדזער סוחרים

דער ווארשאווער סוחר נחום האלבערשטאט איז פערמשפט געווארען אויף 8 חדשים ארעסט פאר בעליידיגען דעם ראש פון דער דייטשער מלוכה אדאלף היטלער, דער ארטיקעל 111 פון שטראף געזעץ זאגט, אז ווער ס'בעליידיגט דעם הויפט פון א פרעמדער מלוכה, אונטערליגט א שטראף ביז 3 יאהר טורמע.

אנ'אורטייל פון געריכט איז אונבעריהרליך און מיר שטעלען דעריבער אויף דעם ארט א פונקט.

אין דעם מאמענט אינטערעסירט אונז אבער נאר די פערזאן פון דעם סוחר, נחום האלבערשטאט, וועלכער האט בעליידיגט דעם ראש פון דער דייטשער מלוכה אלס קאנסעקווענץ פון אנ'אקציע צו וועלכער ער איז געווען דעצידירט און וועלכע ער האט אדורכגעפיהרט אין גאנצען פערנעהם.

אין מערץ 1933 האט דער היטלער רעזשים אפיציעל אנגעהויבען צו בושוועון אין נאצי לאנד, פון אלע הבטחות וואס די נאצי פארטיי האט געגעבען דעם פערפלענדעטען דייטשען פאלק האבען זיי אנגעהויבען צו פערווירקליכען נאר איינע — די אויסראטונג פון יודען. און די אפיציעלע נאצי־פארטיי האט דאס געטון אויף אזא ראפינירטען אופן וועלכען עס איז נישט איינגעפאלען נאך קיינעם פון די שונאי ישראל ביז איצט, אין וועלכע צייטען זיי האבען נאר נישט געזאלט לעבען. די פעדעראסטען פון דער נאצי פארטיי די בעפרייטע פון משוגעים הייזער, די קרענקליכע סאדיסטען געהען פון חודש צו חודש, פון יאהר צו יאהר קאנסעקווענט צו זייער ציל אויסצוראטען די יודען. נישט נאר דאס הייפעל יודען, וועלכע וואוינען אין דייטשלאנד נאר זייערע גיפטיגע פיילען זענען געווענדעט געגען די יודען פון דער גאנצער וועלט.

דעריבער האבען זיי אנגעהויבען די פערפאלגונג געגען פון אלע זייטען מיטאמאל, זיי האבען געפרובט ווי ס'וועט אממייסטען וויי טון די יודען און דער עיקר האבען זיי די ארגאניזירטע „נאצי מאראדערען" געפרובט צו דערגעהען אין וועלכען ארט זיי וועלען אליין אויף דער אייגענער הויט דערפיהלען די רעאקציע געגען די יודען פערפאלגונגען, זיי האבען זיך געוואלט דערוויסען וויפיל אמת עס שטעקט אין דער לעגענדע אז פאר דעם יודישען פאלק וועט מען זיך אננעהמען אין דער גאנצער וועלט און נאך מעהר וויפיל אמת שטעקט דערין אז די ווידערשטאנדס־ פעהיגקייט און סאלידאריטעט פון יודישען פאלק אויפן געביט פון אויפהאלטען דעם קיום האט גארנישט קיין גרעניצען.

מיר מוזען מודה זיין אז די לעגענדע וועגען דעם, אז פרעמדע וועלען זיך אננעהמען פאר אונזער צוטרעטענעם מענשליכען כבוד, פאר דער עוולה פון אונזער צעוויטאגטער און בעליידיגטער נשמה און גוף — איז זיי געלונגען אויפצולעזען, דערפאר איז זיי אבער נישט געלונגען אויפצולעזען די צווייטע לעגענדע וועגען אונזער אייגענע ווידערשטאנדס־ פעהיגקייט. דאס יודישע פאלק אויף וועלכען ס'האבען זיך אנגעהויבען שוטען קלעפ פון די נאצי־היצלעס, האט זיך שנעל אפגעטרייסעלט פון דער צוטומלונג און האט זיך א ריס געטון צום געגען־אנגריף, ס'איז געפאלען די לאזונג פון דער ווירטשאפטליכער אקציע געגען דעם נאצי לאנד, דער לאזונג איז אדורך ווי א בליץ איבער דער גאנצער וועלט וואו עס געפינט זיך נאר א יודישער קיבוץ, וואו ס'האט נאר געקלאפט א יודיש שטאלץ אבער דערצערנט און בעליידיגט הארץ.

דער יודישער סוחר, די יודישע הויז־פרוי, דער יודישער שילער, דאס יודישע קינד האט אויפגעכאפט די לאזונג פון דער ווירטשאפטליכער אקציע, וועלכע איז נישט געווען אונזער קיין אנגריף נאר א נויט־ פערטיידיגונג געגען אונזער פולשטענדיגער אויסראטונג. און דא האט די נאצי חברותא דערפיהלט וואו ס'טוט וועה. און דעריבער האט אין א געוויסען מאמענט זיך אויסגעדוכט אז די חברה זענען אביסעל צוטומעלט געווארען און אפגעלאזען פון זייער משוגעת. דאס איז אבער נאר געווען דער „דיפלאמאטישער טריק" ארייצוברענגען א כאאס אין דער יודישער ווירטשאפטליכער אקציע.

מיר האבען אבער דאס פערשטאנען און די אקציע איז נאר שוואכער געווארען ביי רענעגאטען, מיאוסער געלד־גייציגע אפפאל־יודען, וועלכע האבען פערוהיגט זייער אונריין געוויסען מיט דעם שפרוך אז „יודען אין דייטשלאנד לעבט זיך גארנישט אזוי שלעכט".

נחום האלבערשטאט איז געווען איינער פון די, וועלכער האט געהאט א ריין געוויסען, ער דער סוחר וועלכער האט געארבייט און פערדינט ביי מסחרים מיט דייטשלאנד האט זיך געשטעלט אין די קאמפס רייהען צום נויט־פערטיידיגונגס ־ קאמף, ער האט געוואוסט אז אונזער קאמף מיט דייטשלאנד איז א־ זעלכער ווי ד"ר ראזמארין האט אלס עדות געזאגט אויפן פראצעס „אדער מיר וועלען פאלען, אדער מיר וועלען זיגען". און אלס קאנסעקווענץ פון דעם האט ער איבערגעריסען די בעציהונגען מיט די נאצים און ס'איז געקומען צו דער „בעליידיגונג".

מיר טראכטען דא וועגען דעם ווי אזוי מיר וואלטען געקענט פערגלייכען האלבערשטאטען מיט, להבדיל, די לאדזער סוחרים פון גאוואמיעיסקא און אנדערע גאסען, וועלכע שטופען אן די קעשענעס מיט געלד וועלכעס איז איינגעטונקט מיט יודיש פערגאסענע ווערט בלוט, אנפילענדיג די פאליצעס פון זייערע געשעפטען מיט די „נאצי"־סחורות. קיין פערגלייך איז פערשטעהט זיך נישטא, אבער א האפנונג איז יא פאראן, דער האלבערשטאט פראצעס וועט דערוועקען דעם געוויסען פון די אפפאל־יודען און זיי וועלען העלפען דערצו אז אין קאמף זאלען מיר נישט פאלען — נאר זיגען.

י. דאנקין.

ימי-נוראים אינ'ם יודישען וועלט'ל

(גרוסען פון דער הויפט-שטאט)

פון אונזער ווארשאווער קארעספאנדענט

מ. עלבוים

אינם יודישען וועלטעל האבען זיך די ימים־נוראים נאך אנגעהויבען מיט 10 וואכען צוריק, נאך אין די גרויסע היצען, ווען — עס האט אנגעהויבען ערנסט צו שמעקען מיט וואהלען, וואהל־קאלעגיומס, עלעקטארען ־ פערזאמלונגען, סיים און סענאט.

אין די פל־ערליי פארטייען און פארטייעלעך, ביי די גרופען און גרופירונגען האט מען אנגעהויבען ציטערן, ווי די פיש אין וואסער: וועט עס אונז אפגליקען? וועט אונז געלונגען? וועלען מיר אריין אינם היכל און בעקומען אויף יום־טוב עפעס א וואזשנע „שטאט" אין דער מזרח־וואנד?" — אט די דאזיגע פראגען האבען זיך געשטעלט די פארטייפיהרער און אויף אנ'ענטפער האט מען געווארט פון דער אלמעכטיגער ב. ב.

אלע (מיט קליינע אויסנאהמען? — ניין! — טאקע אלע!) האבען אנגעהויבען ליידען אויף דער ב. ב.־קרענק: בבענקעל ־ בענקשאפט...

און עס האט זיך אנגעהויבען א געהעניש, א קריכעניש, א לויפעניש און א זאגעניש, און — צו־וואס דערצעהלען געשיכטע, אז עס האט זיך געענדיגט מיט א טרויעריגע ווירקליכקייט, ווי ס'איז שוין גוט בעקאנט...

אבער וואס־וואס; עמאציע איז אבער געווען און נאך וואס־פארא עמאציע? — א פשוט'ע לאטעריע. ס'איז היינט בכלל אין דער מאדע לאטעריעס (סימן־דלות...) יעדערווארט היינט אויף דער טאבעלע פון דער מלוכה־לאטעריע, דאלארובקע, אינוועסטיציע ־ הלואה, בוי־הלואה א. אז. וו. יעדער ווארט, לייענ: זוכט אין דער טאבעלע: אפשר האט מיך דער גורל בעגליקט. עס וועט אבער נישט זיין איבערגעטריבען, ווען מ'וועט זאגען, אז די סיים־ און סענאט־לאטעריע האט נאך מעהר פעראינטריגירט, עמאציאנירט.

אינם יודישען געמויזעכץ האט זיך געמאכט א קאצען־יאמער; מען האט גענומען ווארטען אויף נסים, אויף א חסד פון אויבען, אבער אויך מיט „חסד" איז היינט נישט אזוי לייכט; ווארום עס איז פאראן סתם ח ס ד, און „גמילת־חסד" און „חסד־של־אמת" און „חסד־ואמת"... און ביי די אלע ח ס ד י ם קומט היינטיגע צייטען אוים צו פיהרען א קאמף אויף לעבען און טויט.

אויך ביי די סענאט־נאמינאציעס האט זיך דער עולם עמאציאנירט און עס איז געקומען דער סיורפריז: פראפעסאר שאר און יעקב טראקענהיים. אויף וועמען — אויף וועמען --- אבער אויף ה' טראקענ־

היום האט מען זיך אמווייניגסטענס געריכט. ווארום עס איז פאלש די מיינונג פון די, וואס האלטען, אז ה' טראקענהיים איז אריין אלס רעפרעזענטאנט פון דער בע'עוולה'טער „אגודה"; ניין, מען מוז פעסטשטעלען, אז די „אגודה" אלס פארטיי איז דא נישט געקומען אין בעטראכט, פונקט ווי אין אלגעמיינעם לאנדעס־מאסשטאב האט מען זיך נישט געריכטעט לויט פארטייען, גלייך ווי ה' מינצבערג איז אריין אין סיים אלס פארשטעהער פון יודען אין לאדז אזוי איז ה' ווישליצקי אריין אין סיים אלס פארשטעהער פון יודען אין ווארשא און ה' טראקענהיים אין סענאט — אויך פון יודישען ווארשא. צי עס דארפען זיך פרעהען מיט'ן ה' טראקענהיים'ס נאמינאציע די ווארשאווער יודישע מאסען, צי די ווארשאווער הויזווירטען — איז אנ'אנדער פראגע; אבער די מ א ס ע ן האבען דאך איצט בכלל געהאט ווייניג וואס צו זאגען. א פאקט איז, אז מצד דער „אגודה", מצד רבנים און רביים האט מען טראקענהיים'ען נישט גראטולירט, נישט געוואונשען קיין מזל־טוב, מ'האט זיך נישט געפרעהט; אין די „אגודה"־קרייזען האלט מען אז עס איז צו די ימים־נוראים בעשערט געווען אזא גזר.

און ביי די ציוניסטען?

נאכ'ן בעשלום פון ציוניסטישען „כ. ק. וועגען אבסטינענץ. האבען זיך עטליכע אויסגעטיילט - „עת־לבנות" און גאליציען ־ פיהרער — און מ'האט געפיהרט אונטערהאנדלונגען מיט די מאסגעבענדע קרייזען, כדי צו נעהמען וואס עס לאזט זיך: עטוואס פון וו א ה ל ע ן און א קאפיטשקע פון נאמינאציעס. די דעצידירענדע קרייזען האבען אבער געקוקט קרום אויף די ציוניסטען בכלל פאר זייער אבסטינענץ־אגיטאציע און מ'האט זיי „בעשטראפט": דיר, פלוני־בן־פלוני, וועט פעהלען א שטים און דיר, איקס בן־איגרעק וועט מען דעם פראיעקטירטען צוגעזאגטען סענאט־מאנדאט אויך נישט געבען... און געה געזונטערהייט!

אט אזוי, מעהר־ווייניגער, האט זיך פארגעשטעלט די לאגע, וואס האט געגעבען די בעקאנטע סיורפריז רעזולטאטען. ווארום סוף־כל־סוף איז דאך, למשל, ד"ר טהאן, אדער ד"ר ראזמארין, נישט סענאטאר אלנייער פון לאדז, וועלכען מ'האט אונבעדינגט געוואלט האבען אין דער „עליטע"...

* * *

זענען טאקי די ימים־נוראים אמת'ע מורא'דיגע טעג. מען קלאפט זיך אין הארץ על חטא, מען לאזט זיך שלאגען מלקות, מען געהט צו תשליך און מען שיט־אוים די אלטע חטאים און — מען בעט אויף א בעסער יאהר, מיט א בעסער וואהל־ארדינאציע, בעסערע שאנסען און... מעהר, אוי, מעהר! -- יודישע מאנדאטען.

גרויסע ענדערונגען אין דער רעגירונג

זאל פארקומען שוין אין די נאהענסטע טעג

ווארשא, 26 (טעלעפאניש)

די אנדערע וואך מאנטאג—דינסטאג ווערען ערווארט גרויסע געשעהענישען אין פאליטישען לעבען. אזוי זאל שוין די טעג צוזאמענגערופען ווערען דער סיים און סענאט. אלס קאנדידאטען אויפ'ן אמט פון סיים־מארשאלעק ווערען אנגערופען פרעמיער סלאוועק און געוועזענער מארשאלעק צאר. עס קומט אויך אין בעטראכט די קאנדידאטור פון דעפ. פאדאלסקי.

אלס סענאט־מארשאלעק זאל קומען אין בעטראכט פריסטאר. די פענסיע פון דעפוטאטען און סענאטארען איז בעשטימט געווארען אויף 900 זלי' א חודש.

וועגען דער ענדערונג פון דער רעגירונג שמועסט מען, אז אויפ'ן ארט פון פרעמיער סלאוועק זאל בעשטימט ווערען איבערן־מיניסטער קאשטשאלקאווסקי. מען שמועסט אויך וועגען דער קאנדידאטור פון געוועזענעם מארשאלעק שוויטאלסקי און מיניסטער יענדזשעיעוויטש. אויפ'ן ארט פון פינאנץ־מיניסטער זאוואדזקי זאל בעשטימט ווערען פולקאוויק קאץ. איין זאך איז אבער זיכער, אז אויסערן־מיניסטער בלייבט ווייטער פולקאווניק בעק.

דאס יאהר תרצ"ה אין דער יוד. געשיכטע

פון ישעיה אונגער

פראפ. אלבערט איינשטיין האט נישט לאנג געזאגט: די לאגע פון צעזייהטען און צעשפרייטען יודישען פאלק איז דער בעסטער באראמעטער פאר'ן מאראלישען מצב פון דער פאליטישער וועלט; וואס פאר א אינדעקס פון פאליטישער מאראל און פון רעספעקט פאר יושר און גערעכטיגקייט קען דען זיין א מעהר זיכערער ווי די שטעלונג פון דעם אדער יענעם פאלק אדער רעגירונג צו דער יודישער מינדערהייט.

האלטענדיג זיך ביי דעם דאזיגען קריטעריום, וואס שטאמט פון איינעם פון די געניאלסטע און איידעלסטע מענשען פון אונזער צייט, מוזען מיר קאנסטאטירען, ביים בעטראכטען די לאגע פון די יודען אין יאהר תרצ"ה אז נאך קיינמאל אפשר איז דער מאראלישער אינדעקס פון דער פאליטישער וועלט נישט געשטאנען אזוי נידריג, אזוי טיף ווי אין לעצטען יאהר. נישט נאר האט דער בארבאריזם פון סאמע פינסטערן מיטעלאלטער אפגעהאלטען אין דעם יאהר זיין גרעסטען און ענדגילטיגען נצחון אין דער מלוכה פון רשעות און מענשען-האס, נאר די אזוי-גערופענע ציוויליזירטע וועלט, בעזונדער די אייראפעאישע „קולטור"-וועלט האט גענומען נאכטון און נאכקאפירען דייטשלאנד. היטלער האט היינט אנהענגער אין פרייען ענגלאנד, אין דעמאקראטישען פראנקרייך, אין ליבעראלען בעלגיען און אין נאך אזעלכע פרייע לענדער, וואו אויפ'ן באזיס פון היטלער'ס „לעהרע" זענען ענטשטאנען ארגאניזאציעס, וועלכע האבען לויט'ן דייטשען מוסטער קודם כל זיך געשטעלט פאר א אויפגאבע אויסצוראטען דאס יודענטום. און מ'בעקעמפט די יודען, מ'טרייבט א ווילדע העצע געגען זיי, מיט'ן גאנצען אפאראט פון שקרים און בלבולים — און דאס איז היינט פאלקאם „אין ארדנונג". קיינער פערוועהרט נישט די העצערייען — מ'רעגט זיך נישט אויף צוליב דעם...

אט אזוי ווייזט דער „באראמעטער" א זעהר טיפען שטאנד פון דער פאליטישער מאראל אין דער וועלט. דער זאאלאגישער אנטיסעמיטיזם האט זיך זעהר פערשטארקט אין לעצטען יאהר. דען דער היטלעריזם איז ארייננעדרונגען אומעטום, אזוי אדער אנדערש, אין א גרעסערער אדער אין א קלענערער מאס, אבער זיין השפעה פיהלט זיך אומעטום אין די בעציהונגען צווישען יודען און נישט-יודען; אין אלע לענדער האבען די יודען זיך צו ראנגלען מיט היטלעריסטישע טענדענצען אין עפענטליכען לעבען. דאס וואס מ'האט פריהער געהאלטען פאר א שגעון, פאר א פסיכאז, איז געווארען א „פאליטישע אידעע", א „אידעאלאגיע", וואס האט היינט אומעטום א סך אנהענגער און איז געווארען שיער נישט א „רעליגיעזע דאגמע" פון פערשידענע פאליטישע פארטייען און יונגענד-ארגאניזאציעס.

צום נצחון פון דער דאזיגער „אידעע' האבען נישט ווייניג מיטגעהאלפען און העלפען ווייטער מיט די אזוי-גערופענע פראגרעסיווע פעלקער אייראפאס מיט ענגלאנד אן דער שפיץ דורך זייערע „פריינדשאפטליכע" אפמאכען מיט היטלער-דייטשלאנד, דורך זייער פערשוויגען די רדיפות אויף יודען, דורך זייער טאלערירען די ווילדסטע בארבארישסטע מעשים אין צענטער פון אייראפא און דורך זייער פאסיווע בעציהונג צו דער פערגוואלדיגונג פון ווערסיילער טראקטאט, וועלכע פיהרט גאר אויפסניי צום וואוקס פון מיליטאריזם אין דייטשלאנד און צום אויפשטייג פון א נייער גרויסער געפאהר פארן וועלט-שלום. דערמיט האבען די דאזיגע מלוכות סאנקציאנירט דעם היטלעריזם אלס רעגירונגס-סיסטעם, איהם געמאכט אזוי צו זאגען פאר „סאלאן-פעהיג", פאר עפעס אזוינס, וואס לוינט זיך צו אימיטירען און נאכצוקאפירען... און מ'נעמט זיך טאקי דייטשלאנד פאר א מוסטער: אומעטום, אין גאנץ אייראפא פיהלט מען היינט א היטלעריסטישע איינשטעלונג צו די ענינים, וואס זענען נוגע דאס יודישע פאלק.

און דעריבער קען מען דרייסט זאגען, אז דאס פערגאנגענע יאהר תרצ"ה איז דורכאויס געשטאנען אונטערן צייכען פון היטלעריזם און פון יענע „פאליטישע" בעוועגונגען, וועלכע שעפען זייער יניקה פון דער היטלעריסטישער „אידעאלאגיע".

אין פוילען

למשל, האט דער היטלעריזם געהאט א גרויסע השפעה אויף געוויסע שיכטען פון דער בעפעלקערונג, ספעציעל אויף די ענדעקעס. עס האבען מיטגעווירקט דערצו א גאנצע רייה גינסטיגע אומשטענדען, דערונטער אויך די פאליטישע דערנעהנטערונג צווישען פוילען און דייטשלאנד. די פאשיסטישע ארגאניזאציעס לויט'ן נוסח היטלער, וועלכע זענען ענטשטאנען אין פוילען באלד נאכ'ן „היטלער-אויסברוך" אין דייטשלאנד, ארגאניזאציעס, וועלכע האבען געבושעוועט אין די גרויסע שטעט, ווי אין ווארשא און לאדז, האבען קיין אריכות ימים נישט געהאט. די רעגירונג האט זיי ליקווידירט.

דאך האבען זיי אזוי צו זאגען קאנספעראטיוו, ווייטער געארבייט. און אזוי האבען מיר אויך פארן לעצטען יאהר געהאט צו פערצייכענען אנטי-יודישע ארויסטרעטונגען אין טשענסטאכאוו, לעמבערג און אנדערע ערטער און א באמבען-אנפאל אויפ'ן קיבוץ אין קראקאוו, ביי וועלכען א יונג יודיש מיידעל האט בעצאהלט מיט'ן לעבען. א „דענקווירדיגער" פאל, איינציג אין זיין ארט — דער פאל האט אויך געמאכט נישט קיין קליינעם רושם אין אויסלאנד — איז געוועזען דאס בעל-הבתעווען פון די ענדעקעס-היטלעריסטען אין לאדזער שטאט-ראט. חדשים לאנג האבען זיי טעראריזירט דעם שטאט-ראט, די יודען הייסט עס, געהעצט געגען יודען, געווארפען אויף זיי די געמיינסטע בלבולים און שקרים, געזאלט איינפיהרען זאגאר אנ'ארט אריער-פאראגראף, ארראנזשירט אויף יעדער זיצונג וויסטע סקאנדאלען און שלעגערייען — און אזוי אומגעשטערט „אמוזירט" דאס לאנד א לענגערע צייט ביז די רעגירונג האט ענדליך געמאכט א סוף צו דער דאזיגער ענדעקיש-היטלעריסטיש-בוליגאנישער „ווירטשאפט".

בכלל האט זיך די לאגע פון דער יודישער בעפעלקערונג אין דעם יאהר בעדייטענד פערערגערט. ווירטשאפטליך האבען זיך דאס סוחר'טום און האנדווערקערטום אנגעשטויסען אויף א גאנצע רייה נייע שוועריגקייטען, מיט וועלכע זיי ראנגלען זיך נאך ביז היינט. די נויט צווישען די מאסען, די פויפעריזאציע פון מיטעלשטאנד האט זיך פערגרעסערט. פארן יוד ווערט גאר נישט געטון, בכדי צו דערמעגליכען איהם כאטש ווי עס איז צו עקזיסטירען. קיינער איז איהם נישט געקומען צוהילף אין דער שווערער קריטישער לאגע. אומזיסט האבען די יודישע פארשטעהער פון דער סיים-טריבונע און אויף פערזאמלונגען אפעלירט וועגען הילף צו דער רעגירונג, צו דער געזעלשאפט, צו די יודישע הילפס-ארגאניזאציעס אין אויסלאנד, שילדערענדיג אויפן גרונד פון די גענויעסטע סטאטיסטישע דאטען די קאטאסטראפאלע לאגע פון דער יודישער בעפעלקערונג — אומזיסט, דאס איז געווען א קול קורא במדבר. אויך די געפלאנעוועטע זעלבסטהילפס-אקציעס זענען נאטירליך נישט צושטאנד געקומען צוליבן קריזיס און דער נויט-לאגע פון דער יודישער בעפעלקערונג: הן די אזוי-גערופענע ווירטשאפטליכע באנק און הן דער צענטראלער ווירטשאפטס-ראט זענען געבליבען פראיעקטען אויפן פאפיר.

ביי אלעם דעם האט דאס פוילישע יודענטום, גראדע דערפאר טאקע, ווייל עס פיהלט די יודישע נויט מעהר ווי אלע אנדערע קבוצים, נאך געפונען צייט און מוט צו פערנעהמען זיך מיט אלגעמיינע יודישע ענינים: עס זענען אפגעהאלטען געווארען וויכטיגע, רעצידירענדיגע בעראטונגען וועגען אלוועלטליכען יודישען קאנגרעס און וועגען באיקאט פון דייטשלאנד, אין וועלכען די פוילישע יודען נעהמען דעם שטארקסטען אנטייל.

דערביי דארף מען צוגעבען, אז אויך פאליטיש געהט עס די פוילישע יודען גאר נישט אמבעסטען. דאס לעצטע יאהר האט זיי געבראכט א גאנצע רייה ענטוישונגען און אנ'עמפינדליכע „רעדוקציע" פון זייערע פאליטישע רעכט. פון איין זייט איז דער אומשטאנד, וואס פוילען האט זיך אפגעזאגט פון מינדערהייטס-טראקטאט, געווען א גרויסע ענטוישונג פאר יודען, הגם דאס פוילישע יודענטום האט זיך קיינמאל נישט פערלאזען אויף דעם דאזיגען טראקטאט; פון דער אנדערער זייט האט די נייע וואהל-ארדינאציע רעדוצירט ממש אויף א מינימום די יודישע פערטרעטערשאפט אין סיים. די יודען האבען אלזא קיין שום מעגליכקייט נישט צו פיהרען אנ'אייגענע פאליטיק און האבען נישט קיין געהעריגע רעפרעזענטאנץ, וואס זאל פערטיידיגען זייערע אינטערעסען. די פיר, בעת די לעצטע סיים-וואהלען אויסגעקליבענע יודישע דעפוטאטען שטעלען נישט פאר מיט זיך נאטירליך קיין שום כוח, וואס זאל קענען האבען אפילו דעם מינדעסטען איינפלוס אויף די ארבייט אין סיים.

אויפ'ן קולטורעלען געביט איז אין משך פון דעם פערגאנגענעם יאהר אזוי גוט ווי גאר נישט אויפגעטון געווארען. צו פערצייכענען איז נאר דער 10-יעהריגער יובילייע פון יוו"א און דער צוזאמענפאהר פון וויסענשאפטלער און קולטור-טוער, וועלכער איז פארגעקומען אין ווילנא-האט ארויסגערופען א שטארקען אינטערעס אין די ברייטע שיכטען פון דער יודישער בעפעלקערונג.

טראגיש ביז גאר איז די לאגע פון די יודען

אין דייטשלאנד

וואו די יודישע בעפעלקערונג האט שוין פערלוירען יעדע האפנונג אויף א וועלכע עס איז מענשליכערע בעהאנדלונג. דער איבערגאנג פון סאאר-געביט צו היטלער-דייטשלאנד האט פערגרעסערט די צאהל פון די יודישע מערטירער מיט איייניגע טויזענד נפשות, וועלכע שטעהען אויס די שרעקליכסטע מאראלישע און פיזישע יסורים אונטער דער אינקוויזיציע פון נאצי-רעזשים.

עס זענען געווען יודען אין דייטשלאנד און אויך אנדערשוואו, וועלכע האבען זיך געהאט איינגעוויגט אין דעם געדאנק, אז „עס ווערט בעסער און לייכטער". זיי האבען א ביטערען טעות געהאט. די רשעים האבען נאר געוואלט אפנארען די וועלט. נאכן שליסען דעם פלאט-אפמאך מיט ענגלאנד האבען זיך ווידער אנגעהויבען נגישות און פאגראמען אויף יודען, ווי מ'האט עס אפילו אין היטלער-דייטשלאנד ביז אהער נישט געזעהען. שליסליך זענען לעצטענס אנגענומען געווארען די נירענבערגער שאנד-געזעצען, וועלכע פער'משפט'ן די דייטשע יודען בוכשטעבליך צום אונטערגעהען.

אז אויך אין **דאנציג** איז די לאגע פון די יודען געווארען אנ'אומערטרעגליכע, איז קיין וואונדער נישט. די פריישטאט דאנציג, וועלכע שטעהט מכלומרשט אונטער דער השגחה פון פעלקער-בונד, בעטראכט זיך פאקטיש פאר א אינטעגראלען טייל פון דייטשלאנד און ווערט פון דארט רעגירט און אינספירירט. די „יודען-פאליטיק" איז דא די זעלביגע ווי אין „רייך". די יודען האבען דא צו ליידען אונטער פל'ערליי בעגרענצונגען און בעליידיגונגען. עס העלפען אויך נישט די יודישע פעטיציעס צום פעלקער-בונד — די נאצים האבען קנאפ וואס מורא פאר אזעלכע זאכען.

אבער בעת דאנציג שטעהט נאך לפנים וועניגסטענס אונטער אנ'אינטערנאציאנאלען קאנטראל און האט פארט נישט קיין „פרייע הענט", איז איצט די לאגע פון די יודען אין „רייך", בעזונדערס נאך דער פראקלאמירונג פון די נירענבערגער „יודען-געזעצען". געווארען קריטיש אין העכסטען גראד: מען פייניגט און מען מאטערט זיי, מען פערקויפט זיי קיין שפייז נישט. זיי זענען פעראורטיילט צו הונגערן, זיי האבען שוין איינפאך קיין מעגליכקייט נישט צו אטעמען, צו דערהאלטען דאס נאקעטע לעבען.

און די אזוי-גערופענע קולטור-וועלט שווייגט אויך

אין ענגלאנד

אין דעם פרייען ענגלאנד, וואס איז לכתחלה געווען שארף ארויסגעטרעטען געגען דעם בארבאריזם פון די נאצים, בעציהט מען זיך היינט צו היטלערס אנטי-יודישער אויסראטונגס-קאמפאניע דורכאויס גלייכגילטיג און „אונפעראינטערעסירט", נישט וועלענדיג זיך אריינמישען אין די „אינערליכע אנגעלעגענהייטען" פון א „בעפריינדעטער מלוכה". פערקעהרט: א דאנק דעם פלאט-אפמאך מיט דייטשלאנד האט ענגלאנד מיטגעהאלפען צו שטארקען די היטלער-מלוכה, צו הויבען איהר מאראלישען פרעסטיזש, איהר חשיבות אין דער וועלט.

נאר אויב נישט דאס אפיציעלע ענגלאנד האט אבער דאס ענגלישע יודענטום, דערונטער די אסימילירטע „יאהודים", לויט קרעפטען געזעהען העלפען די דייטשע יודען, בעזונדערס די פליטים. עס זענען ארגאניזירט געווארען זאמעל-אקציעס לטובת די פליטים, אויך א ספעציעלער קאמפיין לטובת די נויטליידענדע יודען אין פוילען, וועלכער האט זיך אבער נישט איינגעגעבען ווי מ'האט געוואלט. אין לאנדאן זענען אויך אין לעצטען יאהר פארגעקומען א גאנצע רייה צוזאמענפאהרען פון אלגעמיין-יודישען כאראקטער, ווי דער צוזאמענפאהר פון די באיקאט-קאמיטעטען און אנדערע. אין די אלע אקציעס האבען אויך די „באארד אוו דעפוטיס" (וועד הקהלות), די פריהערדיגע פעסטונג פון דער אסימילאציע, און פערשידענע אנדערע רעפרעזענטאטיווע קערפערשאפטען פון ענגלישען יודענטום גענומען אנ'אקטיווען אנטייל און פערשטעהט זיך אויך אנגעזעהענע פארשטעהער פון דער ציוניסטישער לייטונג, וועלכע געפונט זיך אין לאנדאן.

אין אמעריקא

האט די יודישע בעפעלקערונג מיט די ציוניסטען בראש מיט ערפאלג בעקעמפט די אקטיוויטעט פון די דייטש-אמעריקאנישע נאצים, וועלכע האבען זיך דא נאטירליך געפיהלט „ווי ביי זיך אין דער היים". צו דעם דאזיגען ערפאלג האבען אויך מיטגעהאלפען געוויסע מאכט-ארגאנען, וועלכע זענען ענערגיש ארויסגעטרעטען געגען די היטלעריסטישע מאכינאציעס און העצערייען. הגם פרעזידענט רוזוועלט האט זיך אפגעזאגט אפיציעל צו אינטערוועניר׳ען לטובת די דייטשע יודען, האט מען אבער די אמעריקאנישע היטלעריסטען אין לאנד גופא נישט געלאזט אויפהויבען דעם קאפ.

אין דעם פרט האט זיך בעזונדער אויסגעצייכענט דער ניו-יארקער אויבער-בירגערמייסטער לאגארדיא, וועלכער האט דורך זיין ענטשלאסענע האלטונג לגבי די היטלעריסטען זיך זעהר פערהאסט געמאכט נישט נאר ביי די נאצים אין ניו-יארק, נאר ווייט איבער די גרעניצען פון אמעריקא. א בעזונדערס גרויסען רושם אין דער וועלט און אנ'אויסערגעוועהנליכע אויפרעגונג אין היטלער-לאנד האט אבער ארויסגערופען דער פסק-דין פון ניו-יארקער ריכטער בראדסקי אין דעם פראצעס וועגען אנפאל אויף דער דייטשער שיף „ברעמען" — א פסק-דין, אין וועלכען די נאצים זענען געשטעמפעלט געווארען אלס פשוט'ע ים-רויבער. היטלער און זיין חברותא קענען נישט פערגעסען דעם פאטש אין פנים, וואס זיי האבען בעקומען; זיי קענען גאר נישט מוחל זיין אמעריקא דעם „פערברעך", וואס זי האט דערלויבט א יודישען ריכטער אזוי שווער צו בעליידיגען דייטשלאנד און די דייטשע פאהן און אנצורופען די נאצי-באנדע ביים ריכטיגען נאמען...

אט אזוי קומט אויס די יודען צו פיהרען א פערטיידיגונגס-קריג אין אלע לענדער פון דער וועלט, אפילו אין די קליינע, פאליטיש פאלקאם אומבעדייטענדע לענדער און אין די נייע מלוכה'לעך, וואס זענען נישט לאנג אויפגעקומען.

אין דעם קליינעם **עסטרייך**, וואס האט אזוי פיל געליטען פון דער וועלט-מלחמה, פיהרט מען זיך דורכאויס היטלעריסטיש; מיט אלערליי מיטלען און אויף אלערליי אופנים, דורך שיקאנעס און א טענדענציעזע אינטערפרעטאציע פון דער קאנסטיטוציע און די געזעצען בעמיהט זיך צו עלימינירען די יודען פון די פרייע בערופען און צו רואינירען זיי ווירטשאפטליך. די שנאה צו יודען פיהלט זיך דא נישט ווייניגער שטארק ווי אין דייטשלאנד — און אויף אלע געביטען פון עפענטליכען לעבען.

דאס זעלביגע איז אויך אין דעם אויפגעקומענעם **לעטלאנד**, וואו די יודען ווערען ארויסגעשטויסען פון אלע פאזיציעס. און אויך אין **ליטא**, וואו עס איז שוין לאנג קיין זכר נישטא פון דער יודישער אויטאנאמיע, ווערען איינגעפיהרט פאר יודען פערשידענע בעגרענצונגען פאליטישע און ווירטשאפטליכע. פון **רומעניען** איז אפגערעדט — דא האט זיך בנוגע דער יודישער בעפעלקערונג קיין זאך נישט געענדערט, נישט צום ערגערען און צום בעסערן אוודאי נישט: דיזעלביגע אנטיסעמיטישע העצערייען, דיזעלביגע עקסצעסען, וואס חזרן זיך איבער רעגעלמעסיג יאהר איין יאהר אויס. ליידער האבען אויך אין **בעלגיען** אין פרייען בעלגיען, די יודען גע האט א סך צו בעקלאגען זיך, פון איין זייט האבען זיי געהאט נישט ווייניג אויסצושטעהען פון די פלעמישע נאצי ארגאניזאציעס, וועלכע בעל-הבתעווען דא פריי און אומגעשטערט, פון דער אנדערער זייט האט די רעגירונג זייט א לענגערער צייט גענומען שטרענג קאנטראלירען דאס וואוינרעכט אפילו פון אלט-איינגעזעסענע אימיגראנטען, צוליב דעם האבען פילע, דאס רוב יודישע הענדלער און הויזירער געמוזט פערלאזען דאס לאנד, דערביי איז כדאי צו פערצייכענען: אז ביים קאנטראלירען דאס וואוינרעכט האט מען אין די יודישע גאסען פון אנטווערפען, ספעציעל אין יודישען קווארטאל אדורכגעפיהרט „אבלאוועס" וואס זענען זעהר ענליך צו די „בעריהמטע" מאסקווער „אבלאוועס" בין די צארישע צייטען, אין ציוויליזירטען מערב אייראפא וואו מען קען נישט די דאזיגע „רוסישע זיטען" האט עס נאטירליך געמאכט זעהר נישט קיין סימפאטישען איינדרוק.

אט אזוי, אימפרעסיאניסטיש בעטראכט, איז די לאגע פון די יודען אין דער גאנצער וועלט. א געוויסע סאטיספאקציע האט אונז פערשאפט דאס תשובה-טון פון שפאניען, דאס איז געשעהען בעת די רמב"ם פייערונגען וועלכע זענען פארגעקומען אין פערשידענע לענדער און טיילען פון דער וועלט, אין רמבמ'ס געבורטסשטאט קארדאווא, וואו מ'האט איינגעמויערט א אנדענק טאוועל, אין דער אלטער שוהל, האט דער פארשטעהער פון דער שפאנישער רעגירונג אזוי צו זאגען אפיציעל זיך געשלאגען „על חטא" אין נאמען פון זיין פאלק און אויפריכטיג געבעטען מחילה ביי יודען פאר דעם פערברעך וואס שפאניען איז בעגאנגען געגען זיי מיט מעהר ווי 400 יאהר צוריק. זיין פייערליכע רעדע האט ער פערענדיגט מיט די דענקווירדיגע ווערטער: כל זמן מ'וועט נישט מאכען קיין שלום מיט די יודען וועט נישט זיין קיין שלום אויף דער וועלט.

אויך דער פסק דין אין דעם בערנער פראצעס וועגען די „פראטאקאלען פון די זקני ציון" איז פאר די יודען פון דער גאנצער וועלט געווען א גרויסע סאטיספאקציע. און אפשר נאך מעהר פאר די אנטיסעמיטישע העצער איז דאס געווען א טויט קלאפ. דען דאס געריכט אין בערן האט צוזאמען מיט די ביידע פראמינענטע עקספערטען, די בעוואוסטע געלערטע בוימגארטען און אאזלי. אויפן גרונד פון אויטענטישע מאטעריאלען און א געוויסענהאפטער אביעקטיווער אויספארשונג איז איינשטימיג פעסטגעשטעלט געווארען אז די „פראטאקאלען" זענען א גראבער אומגעלומפערטער פלאגיאט און א נידרעטרעכטיגע פעלשונג.

נאר דאס אלץ איז א קנאפער טרייסט, קוים א ליכטיג פינטעלע אין דער געדיכטער פינסטערניש.

אינמיטען דעם בראזענדיגען ים פון צרות און פיין, אינמיטען די צעבושעוועטע כוואליעס פון בעסטיאלישען מענשען-האס, וואס פערמעסט זיך צו פערניכטען דאס אלטע יודישע פאלק, שטראהלט אבער ארויס א גרויס ליכט, וואס לייכט אזוי העל און ווייזט אונז אן דעם זיכערען וועג צו רעטונג און בעפרייאונג צו אויפלעבונג און א ווירדיגער מענשליכער עקזיסטענץ.

דאס איז דאס ליכט, וואס קומט

פון ארץ ישראל.

די אויגען פון טויזענדער און טויזענדער יודען זענען היינט געווענדעט אהין, צו אונזער אלט-נייעם לאנד, וואו עס הערשען נארמאלע מענשליכע בעציהונגען צווישען מענש און מענש, וואו עס הערשט פראספעריטי, פרייהייט און פרידען, — וואוילשטאנד און פרייהייט, וואס די יודען אליין האבען געשאפען, מיט דער ארבייט פון זייערע הענט, מיט זייער שווייס און בלוט.

פאר טויזענדער און טויזענדער יודען איז די איינציגע האפנונג א"י, און צענדליגער טויזענדער קומען אריין יאהר איין יאהר אויס אין לאנד אויף שיפען איבער אלע ים'ען, פון פערשידענע ריכטונגען, פון אלע לענדער און טיילען פון דער וועלט, זיי אנטלויפען אהער פון די שלאנגען-נעסטער, פון גרויזאמע רדיפות, זיי קומען קיין א"י זיך איינארדנען, זיך שאפען א עקזיסטענץ. זיי קומען אהער ווי צו זיך א היים וואו זיי געפונען ארבייט און עסען זייער ברויט אין פרייהייט, און זיי זענען די ארבייטער, וואס בויען די היים פאר יודען און זיכערען די צוקונפט פון יודישען פאלק, בעריהרענדיג זיך מיטן באדען פון א"י, בעקומט דא דער יוד נייע קראפט, ווערט ער ווי נייגעבוירען, וואקסען זיינע שאפונגס כוחות, דא דערגאבערט ער זיך מיט זיין שעפערישער ארבייט, זיין נאציאנאלע, פאליטישע און קולטורעלע גלייכבערעכטיגונג, וואס זיכערט איהם א גלייכען און בכבודיגען פלאץ אין דער פאמיליע פון די פעלקער.

די עליה איז דעריבער נאך ווייטער דאס איינציגע וויכטיגע פראבלעם פאר א"י, פון דעם דאזיגען פראבלעם הענגט אפ דאס וואויל און גליק פון דעם לאנד און זיינע איינוואוינער, א"י נויטיגט זיך אין ארבייטער הענד, אין יודישע מענשען, אין יודישע בוי-מייסטער אזוי צו זאגען. ביז אהער זענען מיר געווען נאר אמאטארען, האט געזאגט פראפ. ווייצמאן אויפן לעצטען קאנגרעס, איצט ערשט הויבען מיר אן צו ווערען די בוימייסטערס פון דער יודישער היים, דער יוד ברענגט אריין קיין א"י קאפיטאל, ארבייטס-לוסט, א שטארקען לעבענס-ווילען, אידעאליזם, ענטוזיאזם, ליבע צום לאנד און א מעכטיג אויפגעוואכטען דראנג זיך נאציאנאל אויסצולעבען אויף זיין אייגען שטיקעל ערד - און דאס ברענגט מיט זיך א ברכה פארן לאנד. דאס האבען אויך שוין איינגעזעהען די א"י אדמיניסטראציע און די בריטישע רעגירונג און האבען אנגעהויבען לעצטענס פערלייכטערען די עליה, שטיצענדיג זיך אויף דער דערפאהרונג, אז וואס גרעסער עס איז די יודישע עליה, אלץ בעסער איז דאס פארן לאנד, א"י — און דאס נויטיגט זיך נישט אין בעווייזען האט

(ווייטער זעה זייט)

פאָליטיק פון יאָהר

מיר דאַרפען אייגענטליך, איצט גענבען אַנ'-
איבערבליק איבער דער פאָליטיק פון פערגאַנגענעם
אהר, אַזוי פיהרט זיך פון קדמונים אָן אַזוי
ארף עס זיך אויך ווייטער פיהרען.

מיר וואָלטען זעהר גערן אונטערגעהאַלטען
די טראַדיציע און געגעבען אַ פולשטענדיגען אי-
בערבליק איבער דער פאָליטיק פון יאהר, וואָס
ומט אָבער אַרויס, אַז די פאָליטיק פון פערגאַנ-
גענעם יאהר איז געווען אַ זעהר אָרימע, שוין איינ-
מאָל אָרים. אַלץ האָט זיך געדרעהט אַרום איין
ונקט — מלחמה!

דיפלאָמאַטען זענען אַ גאַנץ יאהר געזעסען
און זיך געבראָכען די קעפ איבער דער איינציגער
ידנער פראַגע: ווי אַזוי מאַכט מען אַ מלחמה?
מיט דער דאָזיגער איינציגער קליינינגקייט האָט
מען זיך פערנומען אַ גאַנץ יאהר צייט און ביז'ן
סוף יאהר איז נאָך אַלץ גאָר נישט אַרויס.

ווייזט אויס, אַז מיר לעבען אין אַ צייט פון
ליוטער שלום-מזלדיגע דיפלאָמאַטען, וועלכע זע-
נען אַפילו נישט פעהיג צוזאַמענצושטעלען אַ מל-
חמה. פאַר דער לעצטער וועלט-מלחמה, מוז מען
מודה זיין, זענען שוין געווען פעהיגערע פאָליטי-
קער. אַ קלער און אַ טראַכט און שוין איז די
מלחמה געלעגען אויפ'ן טיש.

עס בלייבט נאָר צו האָפען אויפן נייעם יאָהר,
אפשר וועט אונזער דיפלאָמאַטיע דאָך יעדען פעהי-
גער!

עס געהט דאָך אַ ני"ע יאהר, לאָמיר האָבען
גוטע האָפנונגען...

דער „קונדס" ווינשט

אַלע אונזערע געשוואוירענע לעזער און לעזע-
רינס. דאַזאַרעס, כלל-טוער, עסקנים, אַדורכגעגאַנ-
גענע און אדורכגעפאַלענע דעפוטאַטען נאָמינירטע
קאַנדידאַטען און די וואָס זענען געבליבען זיצען
אין דער היים, אַלע ווינשען מיר אַ גוט געקיביצט
יאהר.

דער „קונדס".

תקיעת שופר

דער קול שופר דערמאָנט די ווייבער אין די
טייגנאַלען וואָס די באַהן אויף דאטשע האָט זיי
אָפּגעגעבען. אַנזאָגענדיג די שלעכטע בשורה אַז דער
מאַן, דער מאַן קומט אָן
דאַן איז געווען:
מן המצר — ענג און פאַסקודנע, ווייל דער
מאַן האָט געשריגען:
עלינו לשבח — איך בין שוין געקומען צום
אויסשפייען.

ונתנה תוקף

בראש השנה יכתבון — דעם ערשטען טאָג
ראש השנה שרייבט מען תנאים און ערב ראש
השנה האָט מען חתונה...

מיין ווייבס שופר

ס'האָט מיין ווייבעלע אַ שופר
און זי איז אַ בראַנד אַ בריאה;
ס'הויבט די שטוב זיך אָן צו טרייסלען
ווען זי לאָזט אַרויס אַ „תקיעה"...
פאַר מיין ווייב'ס אַ תקיעה-גדולה",
פאַר איהר וויינענדיגע תחינה,
וואָלט אויך אַביסיניען אָפּטרעטען
אָנן אַפילו מוסאַליני...

דער תושב פון קאַלי.

גראַף קאַלי.

אַ תחינה צום נייעם יאָהר...

רבונו של עולם, צום נייענקען יאָהר
איך וויל דיר נישט שמייכלען נישט לעקען
איך וויל נאָר אַ קליינינגקייט בעטען ביי דיר,
דו זאָלסט מיר נישט שרייבען, נישט מעקען...

איך האָב נישט געזינדיגט, דו ווייסט דאָך אַליין
אוי גאָטעניו זיסער פון אויבען
די קלענסטע עבירה — זי פאַדערט פיל געלט,
אַ קבצן קען זיך נישט ערלויבען...

איך האָב נישט גע'גזל'ט, גע'גנב'עט, אוי ניין,
איך דאַרף זיך פאַר קיינעם נישט שעהמען,
איך שרייב נישט קיין וועקסעל, דו ווייסט דאָך אַליין
עס וויל זיי דאָך קיינער נישט נעהמען...

און האָב איך צו ווייבער צו פרעמדע געגלוסט,
געפלירטעוועט אויך כדבעי
טאָ, וואָס קען דיך אַרען, אוי גאָטעניו זאָג
אַז גראַף קאַלי דיין קנעכט האָט הנאה...

דיין וועלטעל איז שעהן ווי פון זיידענס געוועבט
מיט גליקען, וואָס איז נישט צו שאַצען,
פאַרוואָס זאָל איך זעהן ווי אַנ'אַנדערער לעבט
און איך זאָל נאָר קוקען און פלאַצען?...

פאַרוואָס גיבסטו איינעם אַכט שטיבען מיט אַ קוך
מיט ראַדיאָ, בעקוועמליכקייט אַלע
און איך, אַזאַ דיכטער, וואָס איז שוין בעריהמט
מוז וואוינען אויך ווינטער אין „קאַלע"?...

ווי ווער עס בעט?

עס בעט דער סוחר,
עס בעט דער עקזעקוטאָר
דער, ס'זאָל נישט קומען דער „עוכר"...
דער, ר'זאָל דעם יוד מאַכען פטור.

עס בעט דער בעזיצער פון אַ הויז
עס בעט אויך זיין לאָקאַטאָר,
אַז ס'דירה געלד זאָל ווערען לויז.
דער, ר'זאָל איהם ווערען פטור.

עס בעט דער פרעזעס פון פעראיין
עס בעט אויך דער קאַסירער
דער, דער חשבון זאָל גאַנץ זיין
דער, ר'זאָל ווייטער זיין פיהרער

ס'בעט דער אייגענטימער פון געשעפט
ס'בעט אויך זיין משרת
וואָס יעדע בעט, אדרבה טרעפט
ס'זאָלען בידע געהן צו אַלדי כפרות.

נאָר איך, בעניעלע, בין איינער אַליין
וועלכער ווינשט זיין רעדאַקטאָר
אַז זיין ציימונג זאָל נתעשר זיין
ווי דער אַביסינישער נאַפט-פאַקטאָר.

בעניעלע זאַלץ

ער מעג שוין ווינשען

הויזווירט: איהר זאָלט זיך אויסבעטען אַ גוט
יאָהר.

לאָקאַטאָר: וואָס זענט איהר מיר עפעס מיט
איינמאָל געוואָרען אַזאַ גוטער פריינד?

— איך האָב שוין פערקויפט דאָס הויז.

ווערטער ווי קלעצער

די ענגלענדער זאָגען: מיר וועלען קעמפען מיט
אַביסיניען ביזן לעצטען טראָפען... נאַפט.

* * *

— איך וועל דאָס זיכער נישט איבערלעבען —
האָט געזאָגט דער זיידע קוקענדיג אויפן אייניקעל.

* * *

— ס'געהט מיר גוט — האָט געזאָגט איינער
וואָס ס'איז איהם געגאַנגען בלוט פון דער נאָז.

* * *

אויף דער זיצונג אין גענף וועגען דעם איטאַ-
ליעניש - אַביסינישען קאָנפליקט, האָט איינער פון
די דעלעגאַטען געזאָגט:

— קויפען אָדער נישט קויפען — אָבער האַנד-
לען מעג מען דאָך.

אַ ימים-נוראים-קליידעל

ווייב (ביים שפיגעל): וואָס זעהסטו אין דעם
קלייד, וואָס כ'האָב מיר געמאַכט אויף די ימים-
נוראים?

מאַן: חוץ דעם זעה איך גאָר נישט.

קאַפריזנער

צין נייעם יאָהר

ווינטש איך אַלע יאַטן פין שמולן געסל אין
אַלע באַליטער אַ קסיווע בעכסימע טויווע.

פיניעלע מזיק.

פיניעלע מזיק.

צום נייעם יאָהר

א קלאל, אָבן מיער שוין רישעשוגע אָכיט.
צ'ווייסץ דעך, אַז רישעשוגע אָב איעך ניש גיגעיבן
קאַ לושן. רישעשוגע טי איעך, אפיליק די ווילקער
יאַלדן איקה ווינטשן אַ שונע טויבע — אַזאַ מענטש
בין איעך. אַ גאַנץ יוער געב איעך די ווילקער אין
טאַטעס טאַטן אַראַן, אָבער רישעשוגע האַלט איעך
ס'מאָעל.

נאָר האַנט, קען איעך מיעך ניש אַנהאַלטן,
כ'מיז עפיס זוגן, און ווייסט עץ יועיגן וואָעס?
וועגן דעים יאַרשיוער סויכער האַלבערשטאַט. צ'-
ווייס'ץ וואָעס ס'איז גיוועין מיט דעים יוד? עיר
האָט גיכאַפט אַכט כוידישלעך, און ווייסט עץ
כאָדושביג פאַרוואָעס? צ'מיינץ, אַס עיר אָט בע-
גאַנוועט אַ טימע? אַך! אי, פאַר'וואָעס האַט עיער
אַראַנגיכאַפט אַזאַ פסאַק? וואַל עיער אָט אָבראַזשעט
דעים בערלינער גודל מיט'ן קאַקנקרייץ. גלייבץ
מיער, יאַטן, כ'וואָלט גיוואַלט עפיס זוגן, די צינג
שווענדושעט מיך, נאָר כ'פאָלג מאַן טאַטן, מאַן
טאַטע זוגט: מאַעל קרוין שוואַג!..

יעץ וויל איעך נאָך עפיס זוגן יועיגן דעיר
מילכומע צישן טיעלעינער מיט'ן שוואַרצן קייסער.
צ'ווייט כאָדושביג, פאַוואָעס ס'בראַכט ניש אָעם
קאַ מעלכומע? דער טיעלעינער אָט גיהעירט, אַז
איעך, פיניעלע, האַלט פאַר ביסיניע, אין מיט
פיניעלען אָט עיער מוירע אונציהייבן. וואַל פיניעלע
קען לייגן אַ לאַטע — צ'פערשטייט?

יעץ, ליבע יאַטן, ווינש איעך ענק אַ שונע
דרויבע צין נאַיעם יוער, קימץ אַלע דאַווינען אין
באַליטער בעסמעדריש אַראַ. עס מען העירן בלוזן
שויפער אין מעט גיין צי די טעשליך.
דעוואַל אָצץ מיער אַ גיט יוער אין זאָצץ מיער
גיזינט.

אַ מאַמע פון צרות

גיסט אויס זיין ביטער האַרץ

ראש השנה ביים דאַווענען

כ'האָב טעכטער, רבותי,
זיצען זיי אין דער היים
און וועהלען סענאַטאָרען
און דעפוטאַטען אין סיים
די יונגסטע, זי וועהלט שוין
דעם דריטען סענאַטאָר
פאַר זיך אָבער האָבען זיי
אָך נישט קיין אַמאַטאָר.

קאַפריזנער

ווינשעוואַניעס צום נייעם יאָהר

אַלע פריינד און בעקאַנטע ווינש איך צום נייעם
יאָהר:
ווי זאָלען זיך עלטערען ווי מיידלעך אָהן נדנים.
זאָלען זיין פעסט, ווי דער קריזיס.
שיין — ווי די היינטיגע פאַניענקעס נאָך דער
מאַלעווידלע.
קלוג — ווי אויפגעקומענע גבירים.
געלד זאָלען זיי האָבען ווי „נאַקאַזען".
אַפעטיט — ווי דער סעקוועסטראַטאָר.
זאָלען האָבען אַ חן אין יענעמס אויגען ווי מיין
ווייבעל ביים סובלאָקאַטאָר.
זאָלען זיך ווילען ווי אונזערע „סקראַמנע" ווייב-
לעך אויפן דאַנסינג.
און זאָלען האָבען אַ גרינג געמיט צו לאַכען פון
מיינע וויצען.

קאַפריזנער

ראש-השנה אין דער ווייבער-שוהל

ווי אַזוי ווייבער דאַווענען

די ווייבער טון זיך אָן אין זייער פאַלנעם
שטאַט מיט אַלע רייפלעך און קידושין-רינגען
פון זייערע מענער און פון פרעמדע בעקאַנטע און
לאָזען זיך אין שוהלכעל.
דערנאָך עפענט מען אויף דעם מחזור מען
קוקט אריין אין דער מענער שוהל און מען הויבט
אָן:
המלך היושב — דעם אייגענעם מלך האָב איך
געלאָזט זיצען אין דערהיים.
ובשפתי צדיקים — מיט מיינע לעפצען האָב איך
געטון גערעכטיגקייטען צו פרעמדע.
ובלשון חסידים — און האָב פאַר מיין מענה
לשון בעקומען אַ סך חסידים און אָנהענגער וועלכע
זענען צו מיר געפאָהרען קיין קאָלומנע.
דערפאַר איז געווען:
שיר המעלות ממעמקים — איך בין געשווימען
אין די טיפסטע וואַסערען און גערופען צו יעדען
אין די נידריגע זאַמדיגע טאָלען. אַזוי משומרים
לבוקר — פון פאַרטאָגס ביז אין די טיפער נאַכט
אַריין.
די ברכה „יוצר אור" זאָגען די ווייבער נישט,
נאָר „ובורא חושך"...
אַזוי דאַרפען זיי שטעהען ביז נאָך דער שמונה
עשרה און נישט אַרויסלאָזען קיין איין וואָרט. דאָס
איז פאַר די ווייבער זעהר אַנ'ערנסטע מינוט אין
לעבען. מיט דעם שווייגען ווילען זיי אָפּקומען
אויף דער וועלט און דערפאַר וועלען זיי שוין
נישט האָבען דאָס גיהנום.
ביי שמונה-עשרה כאַפּט מען דערווייל אַ בליק
אין שפיגעלע, מען גיט אַכטונג עס זאָל זיין אויפ'ן
ריכטיגען אָרט דער לאָטשעק אין איין וועגס בע-
קוקט מען די שכנ'טעס נייע קליידער.

די ענגלישע פאַהן אויף ר' נטע'ס

נאַפט-קרעמעל

פאָליטיק אין מסחר

אין אַ קליין שטעטעל נעבען לאָדז, האָט אַ יוד
ר' נטע, אַ גרויס געוועלב פון נאַפט און ליכט. בעת
די וואַהלען, האָט ער געהאַט אַ גוטען סעזאָן. ווייל
מ'האָט געמוזט זוכען אַ וועהלער מיט ליכט, דער-
פאַר איז מיט דעם נאַפט, נישט איבעריג גוט, איז
טאַקע ביטער, ס'האַלט שוין פשוט פאַר אַ באַנקראָט.
דערוויסענדיג זיך פון דער מעשה. האָט זיך
געיאַוועט דער עקזעקוטאָר, ער האָט דער ערשטער
געוואָלט אַ זופ-טון. וואָס טוט דער סוחר? הענגט
ער אויס פאַרן געוועלב אַנ'ענגלישען פאַהן מיט אַנ'-
אויפשריפט:
מ'טאָר דאָ נישט בעטרעטען. אויף 75 יאָהר האָב
איך געגעבען גרויס בריטאַניען די אויסשליסליכע
רעכט צו עקספּלאָאַטירען מיינע נאַפט-קוואַלען.

אַז ער האָט אַ שטאָט

צו וואָס דאַרף ער אַ שטוב?

ווייב: ווייסט בערל, דער ווירט איז דאָ געווען
און האָט געזאָגט, אַז דו וועסט איהם נישט היינט
בעצאָהלען ס'דירה-געלד, וועט ער אונז אַרויסוואַר-
פען פון דער דירה.
מאַן: גיי שוין גיי, נישט געזאָרגט, מען וועט
באַלד האָבען אַנ'אייגענע שטאָט.

קאַפּריזנער

ער גיט נישט קיין קרעדיט

אַ סצענע פאַר דער אַלטשטאָטישער שול

אָרימאַן (צו אַ יוד): פעטער, גיט אַ נדבה,
יוד: כ'האָב איצט נישט ביי מיר קיין קליין-
געלד, כ'וועל באַלד צוריקגעהען, וועל איך אייך גע-
בען אַ פאָר גראָשען.
אָרימאַן: אַ שעהנע מעשה כ'לעבען, ווען איך
זאָל אַלע קרעדיטירען, וואָלט איך שעהן אויסגע-
זעהען.

דער סוף פון זומער

איז טרויעריג...

דער סוף פונם זומער איז טרויעריג,
דער סוף פונם זומער איז באַנג,
אַזוי ווי דער סוף פון אַ ליבע
וואָס דויערט נישט, ציהט נישט לאַנג.

דער סוף פונם זומער איז טרויעריג
אַזוי ווי אַ פעלד נאָכ'ן שניט,
אַזוי ווי אַ חלום אַ שעהנער
וואָס עמיץ רייסט אויף אין דער מיט...

דער סוף פונם זומער איז טרויעריג
אַ בענקשאַפט עס נאָגט אַזוי טיף!...
ווי טרויעריג ס'איז נאָך אַ ליבע
דער ליבסטערס אַמאָליגע בריף.

בער בלאָנדער

דער אלטער מחזור, לויט א נייעם פירוש

זאָגט בעניעלע, אז דאָס מיינט מען, יעדען היינ־טיגען סוחר'ל, וואָס די שאַין־קאָמיסיע האָט איהם געשאַצט כפל שמונה'דיג, און איהם אריינגערוקט די אמת'ע פּאַרציע אָבּראָטאָווע און אַלע איבעריגע אָוועס, איז מחויב צו דערלאַנגען אַ רעקורס, וואָס זאָל זיין געשריבען „בכוונה", אז דאָס האָט אַ מיט־גליד פון דער שאַין־קאָמיסיע איהם בכוונה אריינ־געטון... און האָט פון מיר געמאַכט, און מיך אויס־געשטעלט אַלס דעם אמת'ן הנני העני „ממס"... כ'בין דאָך שוין געוואָרען אויס קאַפּעלוש מאַכער, ממס פון די פערשידענע צינזען און שטייערן, וואָס מען האַלט אין איין נעהמען און רייסען פון מיר.

נרעש ונפחד מפחד, איך שרעק און עס וואַרפט מיך ס'קדחת צעהן טויזענד מאָל אין דער מינוט, בעת איך דערזעה, אז דער „**יושב** תהלות"... אַז דער גאַנצער קנאַקער אין דער שאַין־קאָמיסיע, איז טאַקע גישט קיין אַנדערער, נאָר **ישראל**, אַנ־איינגער, הייסט עס,... אַ מענש משלנו, וואָס וואָלט איינענטליך בעדאַרפט אַנדערש האַנדלען לגבי אַ ברודער.

באתי לעמוד ולהתחנן: כ'בין דערום געקומען צו אייך מיט דעם רעקורס מיינעם צום אורזשאַנד סקאַרבאָווי בעטען רחמים. מיר כאַפּט צע־לייגען אויף ראַטעס, צו צאָהלען.

אשר שלחוני: אויף די גרויסע סומע, וואָס איהר האָט מיר צוגעשיקט.

ואף על פי שאיני כדאי: און כאָטש מיין נאָמ קרעמעל איז איצט שוין גאָר נישט ווערט, עס בעשטעהט כמעט נאָר פון לידיגע פּאָליצעס, דאָך

והגון לכך: וועל איך מיר מוזען ברעכען מיין מוח, אייך צו ערלעדיגען.

לכן אַט אַ דאָס איז מיין גרויסע בקשה צו די אַלע הערען, וואָס זיצען אינם אורזשאַנד.

היה נא מצליח: איך זאָג אייך בנאמנות: אַז **איום ונורא**: די לאַגע מיינע איז שרעקליך. כ'בין אויף גרויסע און געהאַקטע צרות, אוי

דרכי כ'קאָן דאָך שוין אויף די פיס נישט שטעהען

יתגדל ויתקדש שמי' רבא: עס האַלט שוין דערביי, דאָס כ'זאָל נאָך מיין גאַנצער קראָם זאָגען אַ רבנן קדיש...

המלך דעם דייטשען עקס־קייזער ווילהעלם, דעם צווייטען, גלוסט זיך נאָך זעהר שטאַרק אויף זיינע אַלטע יאָהרען צו ווערען דייטשער קייזער, און אַ געשריי־טון אויפן הויכען קול „המלך". היטלער געוואויר ־ ווערענדיג דערפון זאָגט צו ווילהעלמען, מאַך זיך נישט נאַריש און איך עצה דיר בעסער צו זיין אַ

יושב אין דאָארן, און אז דו וועסט מיך נישט פאָלגען און וועסט מיט ס'געוואַלד זיך רייסען צו ווערען אַ

רם ונשא: וועל איך פון דיר מאַכען אַ **שוכן עד**, ביז לנצח...

בנפשו יביא לחמו: אויב ס'וועט אויסברעכען אַ מלחמה'לע, וועט מען ווידער זוכה זיין צו טראָגען אַ ברויטעל אויפן בלויזען לייב אונטער דער קאַפּאָטע, אַזוי ווי בימי הדייטש עליו השנאָבעל.

אדם יסודו מעפר וסופו לעפר: טייטש: דער מדרש, אַז דאָס מיינט מען דעם לאַדזער מסחר, די געשעפטען זענען געווען אין דר'ערד און ס'איז דאָ גרויס האָפענונג, דאָס זיי וועלען אויך ווייטער זיין ניין איילען אין דער אדמה.

וכחלום יעוף: דאָס מיינט מען די הבטחות פון די סיים־קאַנדידאַטען נאָך די וואַהלען זאָגט ע־דאָס די וועהלער מעגען דרייסט חלומ'ען וועגען ז...

ואתה הוא ושנותיך לא יתמו: דאָס מיינט מען דאָס אידעלע מין: זיי זאָגען קיין מאָל נישט, אַז זיי ווערען עלטער, נאָר פערקערט, זיי וועט רען כסדר יונגער.

געטייטשט פון
בעניעלע זאַלץ

קורצער פרייטאג און שבת הגדול

שבת הגדול: איהר ווייסט, פּאַניע קורצער פריי־טאָג, אַ ראַטמאַן דאַרף בעקומען טאָפּעלט וויפיל ס'בעקומט אַ סיים־דעפּוטאַט.

קורצער פרייטאָג: וואָס איז דער שכל?

שבת הגדול: ווייל אַ סיים־דעפּוטאַט טוט גאָר־נישט, און אַ ראַטמאַן טוט צוויי מאָל אַזוי פיל.

וואַהל־מעראַר

ווייב (צום מאַן אַ סיים־קאַנדידאַט): געדענק, וויצוש, אויב דו וועסט מיר נישט קויפען אַ ווינטער־פּאַלטען, וועל איך אָפּגעבען מיין גלאָס אויף דעם צווייטען קאַנדידאַט.

נאָך די וואַהלען!

עפּיגראַם

אָפּגעשפּילט אַ חתונה
די קינדער אויסגעגעבען:
איצט דאַרף מען בעטען נאָך
אויף אַ גוט צוזאַמענלעבען...

קאַפּריזנער

##ביידע גלייך

— וואָס איז דער אונטערשיד צווישען אַ חזן ביז אַ סיים־דעפּוטאַט?

— אַלס איינס: ביידע רעדען צו דער וואַנט.....

קאַפּריזנער

אוי, די שטימע!

(צווישען ווייבער)

1־טע: זי האָבען געהערט, גנענדעל, אין וואַרשאַ איז אַ יוד נישט געוואָרען קיין דעפּוטאַט צוליב אַ שטימע.

2־טע: אויך מיר אַ זאַך, צוליב אַ שטימע איז מיין מאַן נישט געוואָרען קיין חזן.

קאַפּריזנער

אוי, דאָס בענקעל!

אַ האַרבע קשיא פון אַ וועהלער

אַז עס קומט צו די וואַהלען
האַלט איך אין איין קלערען:
איך קען פון די דעפּוטאַטען
גאָר נישט קלוג ווערען,
רייסען און בייסען זיך
איבער אַ בענקעל אין סיים
און אַז זיי האָבען שוין דאָס בענקעל
זיצען זיי אין דער היים....

קאַפּריזנער

הינטער די קוליסען

ביהנע־אַרבייטער: קאָן מען שוין אַראָפּלאָזען דעם פאָרהאַנג?

ביהנע־מייסטער: יאָ, דאָס פּובליקום שלאָפט שוין.

פּייטעל און טרייטעל

פּייטעל: זאָג מיר טרייטעל, פאַרוואָס האָט אין ימים נוראים יעדער יוד אַ שטאָט?

טרייטעל: ווייל יודען האָבען קיין היים נישט, זאָל ער כאָטש איינמאָל אין יאָהר האָבען אַ שטאָט.

פּייטעל: אויב דו ביסט יאָ אַזאַ חכם, טאָ, זאָג מיר, וועלכער יום־טוב איז גרעסער: פּסח, צי ימים נוראים?

— פּסח.

— דהיינו?

— ימים נוראים האָט דער יוד בלויז אַ שטאָט, און פּסח איז ער אַ גאַנצער מלך.

קאַפּריזנער

אַ ווייבערישע קללה

— זי זאָלען מיר האָבען פינף זיהן, און אַלע זאָלען זיי חתונה האָבען ז'מילאַשעס.

פאָהרט געזונד!

צו דער נסיעה פון אונזער רב קיין ארץ־ישראל ווינשען מיר איהם, אַז סיזאָל מקוים ווערען דער מאמר: „אוירא דארץ ישראל מחכים".

ארויסגעבאַפט פון אַ פּראָווינצער ציטונג.

קאַנדידאַטען אויף חזנים

דראַבנע אַנאָנסען

אַ געוועזענער סוחר וועלכען דער אורזשאַנד האָט פּאַרטיג געמאַכט און ער האָט „צו זינגען און צו זאָגען", זוכט אַשטעל אַלס חזן.

אַ פּאַטער פון דרייזעקסיגע טעכטער, האָט די שווינער ביי זיך, קען דאַווענען מיט זיין צובראָכען האַרץ, זוכט אַנ'אָרט צו דאַווענען ימים נוראים.

דער קונדרס

הומאָר ● סאַטירע ●

צוזאַמענגעשטעלט פון אב—נעק ●

ביילאַגע צום „נייעם פאָלקסבלאַט" נומער 227
פרייטאַג, דעם 27 סעפּטעמבער 1935

לכבוד ראש־השנה

ראָס יאָהר תרצ"ה, נעבעך!...

צוויי נשמות

חסידיש

פון מ. עדעלבוים

זינט דער אַלטער זצ״ל איז נסתלק געוואָרען, איז דער גלאַנץ טונקעלער געוואָרען און דאָס תקיפות פון הויף שוואַכער. אמת, די חסידים זענען געפאָהרען צו דעם נייעם רבין פונקט ווי אַמאָל צום אַלטען, אָבער דאָך איז עס נישט געווען דאָס זעלבע, פאַרט אַנ׳אונטערשיד צווישען אַ גרייז־גרויער באָרד און אַ קליין שוואַרץ בערדעל. עס איז אַ חילוק צווישען דעם אַלטען, איבער וועמען דער בעל דבר האָט קיין שליטה נישט געהאַט און פאַר וועמען די צדיקים האָבען שטאַרק דרך ארץ געהאַט — און דעם יונגעטשקען, וואָס דאַרף נאָך אַ סך אַרבייטען, כדי בייצוקומען דעם בעל דבר.

האָבען זיך די חסידים געפיהלט אַביסעל מוטלאָז, הגם כלפי־חוץ האָט מען דאָס נישט אַרויסגעוויזען.

בפרט האָבען די חסידים געהאַט חולשת־הדעת צוליב דעם אַלטען ר׳ איטשעלע, וואָס מען האָט איהם געהאַלטען פאַר אַ שטיק רבין. ר׳ איטשעלע האָט זיי געפעהלט אין הויף.

און נישט געקומען איז ר׳ איטשעלע, נישט דערפאַר חלילה, ווייל ער האָט דעם היינטיגען פאַר קיין רבין נישט געהאַלטען. אדרבה, ר׳ איטשעלע האָט אָפּגעקאַרגט זיין לעצטען גראָשען און געשיקט אַ פדיון צום רבין פונקט ווי אַמאָל אין די אַלטע צייטען. נאָר וואָס דען — עס האָט געפעהלט דער ברען. ער האָט זיך נישט איבערגענומען מיטן נייעם רבין, ווי ער פלעגט עס טון מיטן אַלטען ביז מסירת נפש. נישט קיין אמת׳ער חסיד זיינער געווען. און טאַקע! ר׳ איטשעלע, וואָס האָט זוכה געווען צו קענען דעם היינטיגענס עלטער־זיידען און צו זיין פון די געהויבענע יונגעלייט ביים זיידען און טאַקע דער רבי פונם היינטיגענס פאָטער, דער אַלטער האָט נישט געקענט ביי זיך פועלען צו נעהמען אויף זיך די מדות פון דעם איצטיגען; בפרט ער האָט פון איהם גאָרנישט געזעהען.... איינמאָל האָט ר׳ איטשעלע ביים צונויפטרעפען זיך מיטן היינטיגען נישט געפונען קיין „לשון״ פאַר איהם: ער האָט דאָס וואָרט „רבי״ נישט געקענט אַרויסרעדען....

דאָס ערשטע יאָהר נאָך דער הסתלקות פונם אַלטען איז פשוט געווען נישט צו דערטראָגען, די חסידים פלעגען נישט קענען צוקוקען דעם צער פון רבין און סיי פון ר׳ איטשעלען. צוויי נשמות האָבען געבענקט. איינע האָט צו דער צווייטער דעם וועג נישט געפונען. דער תחום צווישען די ביידע איז געוואָרען ברייטער און טיפער. די מרה שחורה, די אמת׳ע עבודה־זרה, האָט זיך אַריינגע׳גנב׳עט אין דעם אָרט, פון וואַנען טויזענדער חסידים, פערפאָלגטע און פעראָרימטע האָבען געשעפּט טרייסט און האָפנונג און שמחה. די חסידים האָבען געוואונשען, אַז ר׳ איטשעלע זאָל אויפהערען קומען צום רבין. הגם אין תוך גענומען איז עס געווען אַ גרויסער קרבן פאַר אַלע, וואָס האָבען איהם געקענט און ער האָט זיי באמת געפעהלט. איז דער וואונש מקוים געוואָרען...

ר׳ איטשעלע איז געקומען אַלץ זעלטענער און זעלטענער, ביז ער האָט אויפגעהערט אינגאַנצען צו קומען. ער האָט זיך געלאָזט בעגנוגען מיט אַ גרוס און אַ פדיון, וואָס ער פלעגט שיקען פון צייט צו צייט צום רבין. וואָלט דאָס אפשר פערגעסען געוואָרען און דער ריס וואָלט זיך ביסלעכווייז פערהיילט, ווען נישט די צוויי לעבעדיגע הערצער, וואָס האָבען נישט אויפגעהערט צו בענקען איינס צום אַנדערען. און אַ חוץ דעם האָבען טאַקע די חסידים אַליין שטאַרק געבענקט נאָך איהם. בעזונדערס אין די ימים נוראים. ר׳ איטשעלעס מוספים, די זכרונות, שופרות און מלכיות, די כל־נדרי, יעלות, די כי הנה כחומר׳ס און די עבודה, זייער טעם איז נאָך געלעגען ווי זיי אין מויל, און ר׳ איטשעלע גופא, ווען עס פלעגט קומען ראש חודש אלול, איז אויך געוואָרען אַנ׳אַנדער מענש. ער האָט זיך נישט געקאָנט געפינען קיין אָרט און אָנשטאָט, וואָס פריהער פלעגט ער בענקען נאָך די ימים נוראים, נאָכן הייליגען ציטער, האָט ער איצט געהאַט אַנ׳אַנדער בעגעהר, אַז דאָס זאָל וואָס גיכער אַריבערגעהן. אַ מענש טאָר דאָך נישט בעטען אויפן טויט, ער, ר׳ איטשעלע — האָט אָבער געבעטען אויף איהם. עס איז איהם נמאס געוואָרען דאָס לעבען. ער האָט נישט געהאַט פאַר וועמען און פאַר וואָס צו לעבען. ער איז געווען אויסגעשפּילט... זענען אַזוי פערלאָפען איינינע יאָהרען פון פיין און אינערליכע יסורים פאַר ר׳ איטשעלען און בעזונדערס האָט געשטאַרקט זיך די תשוקה, דאָס בעקעניש צום הויף, צום אָרט, וואו ער האָט דעם גרעסטען טייל פון זיין לעבען פערבראַכט. עס האָט איהם אַזוי פערקלעמט ביז ער האָט בעשלאָסען צו בעטען ביים רבין אַנ׳ערלויבעניש צו קומען צו איהם אויף ראש השנה און טאַקע אויך דאַווענען מוספים.

די ידיעה וועגען ר׳ איטשעלעס קומען אויף ראש השנה צום רבין, האָט זיך אַזוי ווי דורך קפיצת הדרך צושפּרייט איבער דער לענג און דער ברייט פון דער מדינה. די שמחה צווישען די חסידים איז געווען אין לשער און איצט נאָך מעהר ווי תמיד האָבען זיך די חסידים אָנגעהויבען צונויפזאַמלען צום רבין. אַ קליינינקייט צוויי נשמות, גרויסע און הייליגע נשמות געהען זיך פעראייניגען און מתדבק זיין באהבה.... ווער ווייסט, וואָס פאַר אַ ישועות און נחמות עס קאָן זיין צו כלל ישראל פון אַזאַ צוזאַמענקומעניש.... האָבען זיי מיט אַ בעזונדערער כוונה פערלאָזען ווייב און קינדער, איינגעפּאַקט די זיידענע קאַפּאָטע, טלית און תפילין און געלאָזט זיך אין וועג אַריין צום רבין אויף ימים נוראים...

ר׳ איטשעלע אַליין איז גאָר אַנ׳אַנדער מענש געוואָרען זינט דער ערשטער תקיעה, ראש חודש אלול. זיינע בלויע און גוטע אויגען זענען געוואָרען ערנסט, זיי האָבען געקוקט העט ווייט... זיינע אויערען זענען עפּעס ווי שטייפער געוואָרען, גרייט געווען אויפצוכאַפּען די קלאַנגען, וואָס האָבען געשוועבט אין דער לופט און נישט געפונען קיין תיקון די אַלע יאָהרען, וואָס ר׳ איטשעלע איז צום רבין נישט געפאָהרען איז קיין בעל־תפילה נישט געווען. זיין מוח איז, דאַכט זיך, געוואָרען העכער און שאַרפער. ער איז געוואָרען דער ר׳ איטשעלע פון אַמאָל. און פונקט ווי אין די אַלטע צייטען, איז ער אויך דאָס מאָל פערשוואונדען פון זיין שטעטעל אָהן געטומעל, פון זיינע פריינד און זיינע נאָהענטע און ער האָט זיך מתבודד געווען אין פעלד און וואַלד. ער האָט זיך איינגעהערט צום געשפּרעך פון די בוימער און דער שירה פון די פויגעלעך און צום שטילען ציטער און געמורמעל פונם שלענגעלדיגען טייכעל, וואָס פליסט אינם וואַלד. ר׳ איטשעלע האָט אַראָפּגעוואָרפען פון זיך די וואָכעדיגקייט און זיך בעהעפט אין גאָטס וואונדערליכע בריאה און אויפגעדעקט דאָס געטליכקייט, וואָס ליגט אין איהר בעהאַלטען, האָט אַזוי ר׳ איטשעלע געוואַנדערט און געוואַנדערט אין זיין פאַנטאַזיע פון וועלט צו וועלט, פון היכל צו היכל און געשטיגען הויך, הויך.... און אַזוי ביז צו די ערשטע סליחות. דעמאָלט האָט ער איינגעפּאַקט זיין אַטלעסענע זשופּיצע, וואָס האָט געהאַט מעהר לעבער ווי אַטלעס, און געווען גרין ווי אַ מידע און דורשטיגע לאָנקע, דאָס שטריימעל, וואָס איז געווען אויסגעפליקט און אויסגעקראָכען ווי אַ שיטער בערדעל, דאָ און דאָרט אַ האָר און דעם טלית און תפילין מיט דעם קיטעל און ווייסע יאַרמולקע און איז אַוועק צום רבין...

זיין קומען איז בעגריסט געוואָרען מיט אַ שמחה און פרייד אין לשער. באַלד האָבען זיך צונויפגעקליבען אַרום איהם די זינגערס, אַלט און יונג, און מיט גרויס חשק און פלייס געלערנט די נגונים, וואָס ר׳ איטשעלע האָט מיט זיך געבראַכט.

אָבער שווער, גאַנץ שווער זענען די נגונים דאָס מאָל געווען. די אונטערהעלפערס האָבען נישט געקענט משיג זיין די געזימסלעך און געדריידלעך און די כל׳ערליי פאַלען, וואָס זענען אויבען אויף געווען דאַכט זיך די זעלבע און דאָך נישט די זעלבע. אַנ׳אַנדער קוועטש און דריי, אַ מאָל באַרג אַרויף, אַ מאָל באַרג אַראָפּ, אַ קשיא מיט אַ תירוץ און אָבער אַמאָל אַ האַרבע קשיא, אַ תיקו. אַ געבעט און אַ טענה.... מבטל מאַכען ר׳ איטשעלעס נגונים האָבען זיי נישט געוואָגט, זיי האָבען מורא געהאַט זאָגען, אַז דאָ און דאָרט קאָן מען — מאַכען לייכטער און פשוט׳ר אַ קליינינקייט דער אַלטער אַליין האָט דאָך אויף איהם מעיד געווען. יעדער קוועטש און תנועה פון זיינס אַ ניגון איז אַ תורה, טיפע כוונה, הייליגע רמזים און סודות זענען — ריכנעלעך פון ר׳ איטשעלעס זינגען; — האָבען זיי נאָר אונטערגעבורטשעט און צוגעבאָמקעט און טיף, טיף אין האַרץ האָט עס געהאַקט פאַר שרעק, זיי האָבען געוואוסט, אַז עפּעס גרייט זיך, עס מוז עטוואָס געשעהען. האָבען זיי זיך אַלע גע׳סוד׳עט און געשושקעט, אַלע האָבען נביאות געזאָגט און האָבען טאַקע געטראָפען...

ראש השנה אַלץ ברוך־השם כשורה. דער שחרית, די תקיעות גלאַטיג אָהן אַ פגימה און עיכוב, דעם רבינס פנים לייכט, געוויס מבטל געמאַכט אַ קטרוג, דאָס האַרץ איז פרייליך און אַט שטעלט מען זיך שוין צום מוסף.

ביים שטענדער שטייט ר׳ איטשעלע דער טלית טיף פערדוקט איבער דעם קאָפּ, זאָגט שטיל כמעט אָהן אַ פּישטש דעם „הענני״ און אַט לעגט ער שוין צו די האַנט צום אויער און דעם גראָבען פינגער צו זיין לינקער האַנט אַריינגעשטעקט אין גאַרטעל אַריין.... און פלוצים אַ געשריי, אַ דונער — עס ציטערט. עולמות שאָקלען זיך חסידים דערשראָקען און ר׳ איטשעלע קאָכט זיך און ברויזט: — „י־ית־ג־ד־ל ו־י־ת־ק־ד־ש. ער רייסט וועלטען און ציהט די ווערטער צוזאַמען מיט די נשמות.

אַזאַ קדיש, אַזאַ זאָגען.... אַ שטורעם, אַ פלאַם־פייער, אַ וואולקאַן האָט זיך צעשפּילט, אויפגעריסען זיך און אַרויס פון די כלים.... זענען אַלע אויפגעציטערט געוואָרען און דערשראָקענע אויגען האָבען געקוקט אַמאָל אויף ר׳ איטשעלען און אַמאָל אויפן רבין, און ער, דער צדיק, איז געשטאַנען אין דרום־מזרח־ווינקעל, פערדעקט מיטן טלית דעם קאָפּ און פנים, אַזוי אַז קיין שפּעלטעלע איז נישט געבליבען. נאָר פלוצים האָט זיך דער רבי אַ ריס־געטון ווי אַ פערוואונדעטער לייב פון זיין ווינקעל און מיט גרויס איילעניש צוגעלאָפען צום חזן ר׳ איטשעלע פון עמוד....

די חסידים זענען געוואָרען ערשטוינט און ר׳ איטשעלע אַליין איז געשטאַנען אַ צעמישטער, זיין פנים בלייך, ווייס ווי קרייד און פון אונטער זיינע געדיכטע שניי־ווייסע ברעמען האָבען זיך אַראָפּגעקייקעלט פינקעלדיגע טרעהרען און זענען פערפאַלען געוואָרען אין דער מלכות׳דיגער באָרד...

אין בית־מדרש איז געווען שאַ־שטיל. די חסידים האָבען זיך איינגעשרומפּען אין איינגעפּלאָכטען אין איין גרויסען קנויל. צווישען זיי און דעם צדיק, איז געווען אַ שטיק לעדיג פּלאַץ, ר׳ איטשעלע איז געשטאַנען און מיט בעטענדיגע אויגען האָט ער געקוקט אויפן רבין...

דערהערט זיך דעם רבי׳נס קול:

— עמך ישראל נתונים בצרה.... יודען פּלאָגען זיך אַ גאַנץ געהענדיג יאָהר. הונגער, נויט, צער גידול בנים און חולאת. מען מוז בעטען פאַר זיי, און איהר (צו ר׳ איטשעלען) קריכט אין אַנדערע וועלטען און זעהט גאָר נישט דעם ביטערען גלות. ביי אייך איז אַלץ גוט. איהר זענט נישט פאַר דעם דור. צו זיי, די הונגעריגע, מוז מען אַנדערש רעדען, זיי פערשטעהען אייך נישט. איהר זינגט תהלות ותשבחות און פערגעסט גאָר, אַז מיר, די הונגעריגע בעטלערס, האָבען אייך געשיקט, אונזער שליח צבור צו זיין. איהר הערט, נעהמט זיך עס גוט אין זינען אַריין, עס איז נאָר אַ צדיק הדור, פון איין דור, פון זיין דור, און נישט פון אַלע דורות. דער צדיק מוז לעבען מיט זיין דור און נישט מיט אַנדערע דורות. איהר לעבט מיט עבר׳דיגע דורות....

דער רבי איז אַנטשוויגען געוואָרען, און די חסידים — עס האָט זיי פשוט אויסגעפעהלט אָטעם, אַזעלכעס האָבען זיי נאָך קיינמאָל נישט געהערט .... הייסט עס, ר׳ איטשעלע איז אַנ׳אָפּגעזאָגטער, נישט פאַר דעם דור, און „ער״ האָט איהם נישט געזאָגט „דו״, נאָר „איהר״. דער רבי איז ביי זיי געוואַקסען און געשטיגען. אַזוי ליידען פאַר זיי, אַזוי פּלאָגען זיך און פערשטעהען זיי. אַט דאָס הייסט אַ צדיק הדור. אַ רבי. דאָס וואָס עס האָט זיך זיי אויסגעדאַכט, אַז עס פעהלט זיי, האָבען זיי איצט אַזוי אומגעריכט געפונען. די חסידים זענען שוין גרייט געווען מוותר צו זיין אויף ר׳ איטשעלען, זייער ציהרונג און שטאָלץ, אויף איהם און זיינע תפילות.. נאָר דאָ איז ווידער געשעהען עטוואָס אומדערוואַרטעט. ר׳ איטשעלע האָט גערעדט....

— רבי, כ׳בין מודה צו אייך, איהר זענט דער צדיק הדור און איך בין מקבל אייערע צרות אויף מיר....

אין בית־המדרש איז ווידער שטיל געוואָרען, און קיינער האָט נישט געוואוסט מיט וואָס עס וועט זיך ענדיגען, אָבער באַלד האָט זיך דערהערט אַ קול, האַרציג און ווייך ווי ביי אַ קינד. דאָס האָט דער רבי גערעדט צו ר׳ איטשעלען: „נו, יאָ, ר׳ איטשעלע, דו ביסט אַנ׳אונזעריגער. איך בין דיר מכבד מיט מוסף״ און נעהמענדיג איהם ביי דער האַנט האָט ער איהם צוגעפיהרט צום עמוד....

ביי ביידע האָבען די פּנימ׳ער געשטראַהלט, עס האָט אַ שטראַהל פון שמחה אַדורכגעריסען די מרה־שחורה, וואָס איז געלעגען ווי אַ שלאַנג אַרום בית־מדרש. דער בית מדרש איז אויפגעהייטערט געוואָרען. די הערצער פון די חסידים זענען גרינג און ליכטיג געוואָרען.... צוויי נשמות האָבען זיך בעהאָפטען....

די שלום־מאַכערין

(ערצעהלונג) • נאָכ׳ן פראַנצויזישען • פון נ. פערלמאַן

לעאָן האַרפער האָט געפיהרט אַ ליבע מיט דער יונגער פרוי פון זיין שותף אַלבערט מאַרטאָן.

בעלאַ מאַרטאָן איז געווען אַ שטיל, שעהמעוודיג ווייבעל. איהר מאַן האָט זי טאַקע ליב געהאַט, ער האָט אָבער זעהר ווענינג זיך אָפּגעגעבען מיט איהר.

דער ראָמאַן צווישען איהר און איהר מאַנס שותף האָט זיך אָנגעהויבען אַזוי:

איינמאָל — עס איז געווען ביי בעלאַז אין הויז — האָט לעאָן געזאָגט:

— איך פיהל, בעלאַ, אַז איהר זענט נישט גליקליך. אַלבערט איז אַ וואוילער מענש. ער האָט אָבער קיינמאָל נישט געוואוסט, וואָס עס הייסט אַ פרוי. איהר, בעלאַ, אַזאַ ליבע, אַזאַ שעהנע פרוי, וואָלט געדאַרפט האָבען אַנ׳אַנדער מאַן... פאַרוואָס האָב איך נישט חתונה געהאַט מיט אייך? עס וואָלט דאָך אַזוי לייכט געקענט פּאַסירען...

בעלאַ האָט אַ זיפץ געטון:

— רעדט בעסער נישט פון דעם מיין פריינד... וואָס עס איז געשעהען, איז געשעהען.... אַלבערט איז נישט קיין שלעכטער. ער טוט מיר נישט אַזוינס, אַז איך זאָל זיך פיהלען אומגליקליך....

— איהר זענט אָבער פאָרט אומגליקליך! — האָט לעאָן אַרויסגעזאָגט מיט פעסטקייט.

— שווייגט, איך בעט אייך.

זי האָט זיך אויפגעהויבען. לעאָן האָט זי פערהאַלטען. ער האָט זיך אָנגעבויגען און איהר געגעבען אַ לאַנגען קוש אין האַנט.

פון צווייטען צימער האָט זיך דערהערט אַלבערטס שטימע:

— לעאָן ווילסט גאָרנישט נעהמען נאָך אַ שנאַפּס?

דאָס איז געווען דאָס לעבען, דאָס שרעקליכע לעבען, וואָס האָט איבערגעריסען זייער חלום.

אין אַכט טעג אַרום איז בעלאַ געווען לעאָנס געליבטע.

עס איז געווען אַ שטילע ליבע, אָהן שטערונגען, אַלבערט האָט נישט געקענט זיך בעגעהן אָהן זיין שותף און האָט איהם כמעט יעדען פאַרנאַכט געבראַכט צו זיך אַהיים אויף מיטאָג.

ווען די געליבטע האָבען זיך געטראָפען ביי־טאָג, האָט לעאָן שטענדיג געוואוסט גענוי, וואָס זיין שותף האָט דעמאָלט געטון, און האָט נישט געדאַרפט מורא האָבען פאַר קיין איבעררעשונג.

עס איז געווען אַ פלאַכע, באַנאַלע ליבע. בעלאַ וואָלט אפשר גאָרנישט געפיהלט, אַז אַנ׳ענדערונג איז פאָרגעקומען אין איהר לעבען, ווען דער געדאַנק, אַז זי בעגעהט אַנ׳עוולה קעגען איהר אַלבערטען, וואָלט נישט אַביסעל בעאונרוהיגט איהר געוויסען, אָבער טאַקע נאָר אַביסעל.

זי האָט געדאַרפט האָבען אַזוי ווענינג צו זיין גליקליך, זי איז געווען איינע פון יענע ווייבלעך, וואָס אַ גליקליכער, — אָדער אומגליקליכער, — צופאַל וועקט, ערשט צו דרייסיג יאָהר, מיט אַמאָל אויף אין זיי די פרוי. בעלאַ האָט אויפגעלעבט, האָט דערפיהלט די יוגענד אין זיך. אָבער איינמאָל איז איהר מאַן אַריינגעלאָפען אין הויז אַנ׳אויפגערייצטער, אַ בייזער, קלאַפּענדיג מיט די טירען, און האָט אויסגעפּלאַצט, טייטלענדיג צו איהר מיט די פינגער:

— דיין לעאָן, ער איז, מען קען נישט זאָגען, אַ פיינער פערשוין!

בעלאַ איז פערציטערט געוואָרען, איז געוואָרען בלאַס.

— ער איז מיינער פונקט ווי דיינער, — האָט זי קוים געקאָנט אַרויסזאָגען, — וואָס האָט ער דען אַזוינס געטון?

— עס וואָלט געווען צו־לאַנג צו ערקלערען דיר.

בעלאַ האָט אָפּגעאָטעמט.

— אָבער איך קען דיר שווערען — האָט אַלבערט צוגעגעבען, — אַז מעהר וועל איך צו דעם מענשען קיינמאָל קיין וואָרט נישט אַרויסריידען.

ביי־טאָג, ווען בעלאַ איז אַריינגעקומען אין דעם צימער, וואָס איהר געליבטער האָט געדונגען פאַר זייערע בעגעגענישען, האָט זי איהם געטראָפען פונקט אַזוי בייז און אויפגערייצט, ווי אַלבערט איז געווען. ער איז איהר געגאַנגען מיט אימפּעט אַנטקעגען, ווי ער וואָלט נאָר געוואַרט אויף איהר קומען, און האָט גענומען ריידען מיט פייער:

— אַ פיינער חברה־מאַן, דיין אַלבערט; ער איז אַ דרעה־קאָפּ, אַ שווינדלער, מען קען איהם נישט געטרויען פון דאַנען אַהין.

ער האָט איהר דערצעהלט אַ לאַנגע, פערפּלאָנטערטע געשיכטע פון זייערע געשעפטען, פון זייער שותפות, אָבער בעלאַ האָט גאָרנישט פערשטאַנען דערפון.

— איך זעה נאָר איין זאַך, — האָט זי געזאָגט — אַז צוליב אייער קריגען זיך וועט זיין אונמעגליך פאַר אונז צו טרעפען זיך ווייטער. אַלץ איז ביז איצטער געווען אַזוי פיין און שטיל...

זי האָט אַ ציה געטון מיט די אַקסעל און אַרויסגעזויפצט:

— אַך, די מענער!

— און מיר געפעלט נאָך בעסער אַזוי, — האָט איהר לעאָן געענטפערט, — מיין געוויסען איז, דעם אמת געזאָגט, נישט געווען אינגאַנצען רוהיג צו האָבען מיין פריינד׳ס פרוי פאַר אַ געליבטע... אָבער שוין, ער איז שוין מעהר נישט מיין פריינד...

בעלאַ האָט איהם איבערגעשלאָגען:

— האָסטו איהם דען גענאַרט, ווייל ער איז געווען דיין פריינד, אָדער ווייל דו האָסט מיך ליב געהאַט?

— אָבער איצטער וועט דער געמיינער יונג נישט קענען מעהר האָבען קיין טענות צו מיר!

בעלאַ האָט זיך פונאַנדערגעוויינט, לעאָן האָט זי איינגעשטילט:

— וויין נישט, בעלאַ, קיין זאַך האָט זיך צווישען אונז ביידען נישט געביטען... מיר ביידע פערבלייבען ווי געווען...

— אַזוי זאָגסטו? — האָט בעלאַ אַרויסגעזאָגט דורך טרעהרען, — מיר פערבלייבען ווי געווען, האַ? און דאָס, וואָס דו וועסט מעהר נישט קומען צו אונז אין די אָוונטען, איז ביי דיר גאָרנישט? און דאָס, וואָס איך וועל מעהר נישט קענען דיך לויבען פאַר איהם פאַר דיינע מעלות, איז ביי דיר גאָרנישט? עס האָט איהם אויסגעזעהן אַזוי נאַטירליך, ווען איך האָב זיך ביי איהם נאָכגעפרעגט אויף דיר, ווען איך האָב גערעדט צו איהם וועגען דיר...

לעאָן האָט אומזיסט געפּרובט איהר איינרעדען, אַז אַלץ וועט איצטער זיין נאָך בעסער ווי פריהער, — אויב אפילו נישט אַזוי מיט זייער ליבע, איז, ווענינגסטענס, מיט זיין געוויסען.

אָבער דאָס לעבען איז געוואָרען אונמעגליך פאַר דער אָרימער בעלאַן. די 2 שותפים האָבען גענומען פיהרען פערהאַנדלונגען דורך זייערע אַדוואָקאַטען וועגען פונאַנדערגעהן זיך. עס איז געווען אַ פראַגע, ווער עס זאָל וועמען אויסצאָהלען.

לעאָן האָט געשטעלט בעדינגונגען, וואָס אַלבערט האָט נישט געקענט און נישט געוואָלט נאָכגעבען. דער מאַן איז געקומען אַהיים פול מיט שנאה און האָט ערקלערט:

— איך וועל איהם אָפּשינדען ביז׳ן ביין! שטעל זיך פאָר, אַזוי לאַנג געלעבט מיט אַ מענשען און נישט געוואוסט ווער ער איז... דיין לעאָן, ער איז דאָך אַנ־אמת׳ער גענגסטער!!

לעאָן האָט אויך צושטערט דאָס גליק פון זייערע אינטימע מינוטען, ווען ער האָט דערצעהלט בעלאַ׳ן פון זיינע פּלענער:

— איך וועל איהם אינגאַנצען אָפּווישען.... איך וועל איהם לאָזען מוטער־נאַקעט. וועסט זעהן, אין אַ וואָך אַרום וועט איהר נישט האָבען וואָס צו עסען.

(ווייטער זעה זייט)

איבסען? יעצט?

פון יצחק קאַצענעלסאָן

הסכת ושמע: ממעקי היער הדומם כחרד
כגלגלם שיר זמיר מתגנב לאטו —
ת. נ. ביאַליק, שירה יתומה

די טעג האָט ביי אונז אין לאָדז, נאָך א היבש ביסעל נאָכ'מלחמה'דיג גראָהע יאָהרען, די זון א שיין געטון; די טעג איז אין א לאָדזער טעאַטער אויפגעפיהרט געוואָרען א איבסען דראַמאַ, דער „פאָלקס־פיינד”. די דאָזיגע בעציכנונג פאַר דער איבסען־פאָרשטעלונג האַלט איך פאַר נישט גענוג, פאַר שוואַך, זי בעפרידיגט נאָך נישט גאַנץ, איך וויל דערפאַר צוגעבען, אַז ס'איז געווען א טרייסט אין דעם עלענד, אין וועלכען מיר זענען, פונם וועלט־קריג אָן, געוואָרפען געוואָרען, ס'איז געווען אַנ־אָנזאָג א גוטער אויף ליכטיגערע און בעסערע טעג.... פאַרשטעהט זיך, נישט „דער פאָלקס - פיינד” איז עס, וואָס רעפּרעזענטירט דעם גרויסען נאָרוועגער, נאָר ער, א י ב ס ע ן ! אָט דער מעכטיגער טאַלענט, די געוואַלדיגע פּערזענליכקייט, וואָס רופט ארויס, דערזעהענדיג איהם אויף אַנ'אַפיש, טרעהרען פון פרייד פון דערפרייאונג, און נישט האָבענדיג געבען זיך פאַרן אַפיש א נאָך איינעם, ווינשט מען זיך אַליין: מזל טוב!

עס פאַרשטעהט זיך אויך, אַז דאָס אַלץ פאַלט אָפּ, אויב איבסענס בעוויזען זיך אויף דער סצענע איז נישט מעהר ווי א צופעליגקייט. א קאַפּריז פון א רעזשיסער, צי אין בעסטען פאַל: א פּרוב נאָר א געוואַגטער און שוין.... די ענטוישונג וואָלט געווען צו גרויס... ווייל — מיר האָבען שוין, אין אונזער געפאַלענקייט, כמעט ווי שלום געמאַכט מיט דער י ר י ד ה, מיט דעם שפלות, אין וועלכען מיר זינקען, מיר האָבען שוין כמעט ווי רעזיגנירט... אַנ'איבסען־פאָרשטעלונג א איין־איינציגע, א בת־יחידה אין לאָדז — איז שוין בעסער גאָרנישט... איז אזוי ווי גאָרנישט, לא אמר כלום... איז אזוי ווי דאָס ליד ביאַליקס, וואָס הייסט: ש י ר ה י ת ו מ ה, א ליד א י ת ו ם. זיין אינהאַלט: אַנ'אומגעהייער טיפער, טונקעלער, פייכטער וואַלד, בערג מיט בלעטער אָפּגעפאַלענע, פוילע פון דורות ליגען דאָרט, דער אייביגער הארבסט האָט זיך דאָרטען פערקליבען, און מיטען אזוי, דערהערט זיך, העט, טיף א שוואַכער פּיפּערץ פון א פערבלאָנדזשעט זינג־פייגעלע — א שוידער געהט אונז אַלעמען אדורך, נישט פונם אונהיימליכען וואַלד, נאָר דווקא פון דעם דאָזיגען פּיפּעכץ, פון דער שירה יתומה... די אומבעהאָלפענקייט פון די עטליכע טרעלען וואַרפט אָן א שרעק, מיר האָבען דעם וויסטען חושך און דעם אונ'ברחמנות'דיגען עלענד גאָר נישט געזעהען, האָט די שירה־יתומה געוואָרפען אויף דעם אַלעם איהר שיין און מיר דערזעהען דעם תהום, אין וועלכען מיר פאַלען. איבסען טאָר בשום אופן נישט זיין דאָס זינג־פייגעלע פון דער שירה יתומה אין וואַלד, ער דאַרף זיין די לעגענדאַרע שוואַלב, וואָס ברענגט, וואָס מאַכט זומער, וואָס טריקענט בלאָטעס, וואָס רייניגט ברודען, וואָס וואַרימט א וועלט און דערלייזט זיי...

דאָס איז נישט א בענקשאַפט אין אונז נאָך איבסענען, מען בענקט דאָך נישט נאָך דעם, וואָס איז נאָך נישט געווען, נאָך נישט געקומען.... איבסען איז נאָך נישט געקומען! ער האָט געהאַלטען אין קומען, ער האָט געוויזען סימנים פון קומען.... איבסען אַליין איז נאָר א סימן פון איבסענען... ער דאַרף אַראָפּקומען ווי א ר' עקיבא מיט 40 טויזענט תלמידים, אַז ליכטיג זאָל ווערען אין אַלע ווינקעלעך. מיר האָבען געאַהנט זיין קומען. מיר האָבען זיך געריכט אויף איהם, ווי מען ריכט זיך אויף א משיח... משיחים געקומענע שוין, זענען אייגענטליך נישטאָ, אזוי ווי זיי וואָלטען נישט געווען, הגם זיי קומען און קומען מיט א הייליגען אָרעאָל ארומגענומען, געאיידעלטע, איינגעטונקענע אין שכינה, נאָר קומענדיג פערוואַנדלען זיי זיך אינם - נראים, נישט געזעהענע, אין „לופט־מענשען”, וועלכע מיר שלינגען איין, מיר עסען זיי פשוט אויף, פערדייען זיי און ווייסען נישט „כי באו אל קרבנו”, ווייל.... ווייל מיר בלייבען נאָך די „מאָהלצייטען” הונגעריגע.... נישט אומזיסט האָבען זיך ביי פעלקער אין אַלטערטום אָנגעקליבען אַזאַ גרויסע סטאַדע פון געטער, זיי האָבען נישט געוואוסט, אַז מען עסט עס.... זיי האָבען זיך ביי זיי, אָהן א עין־הרע, געפּרוכפּערט און געמעהרט זיך ווי פיה... אידעען דאַרפען אויפגעגעסען ווערען, דאַרפען אריין אין בלוט, איינגעזאַפּט און פערדייעט ווערען אין א מענשליך וועזען איז מעהר ווי האָבען זיי אויף בערג און אין טעמפּלען.

א באַרג מיט א מיליאָן געטער צו א טעמפּעל מיט עטליכע נאָר... אַלץ איינס! מיטן אָפּזאָגען זיך פון אָהן א צאָהל געטער און מיטן בלייבען ביי עטליכע נאָר אין די טעמפּלען — מיט דעם האָט זיך דער מענש נאָך נישט געפונען.... דער פּראָצעס פון געפינען זיך האָט זיך אָנגעהויבען, בזעיר אנפין, מיט א סך פריהער, ווי מיט קנאַפּע צוויי טויזענט יאָהר. נישט פון קלייבען געטער און נישט פון אָפּזאָגען זיך פון זיי געפינט מען זיך, נאָר פון פערצעהרען זיי ווערט מען קליגער. יש אומרים, אַז אברהם פון אור כשדים האָט זיין פאָטערס געטצען אין זיין גרויסען הונגער נאָך „געטער־שפּייז” נישט צעהאַקט, נאָר פערצעהרט זיי אַלע און געזוכט נאָך איינעם.... זוכענדיג אזוי האָט ער זיך געהאַלטען אין איין געפינען.... יאָ, אין יעדער רענעסאַנס־תקופה געפינט ער זיך, צו ביסלעך, דער מענש, ער האַלט זיך, אזוי אין איין געפינען. אויפעסען „א הייליגע זאַך” און זוכען נאָך, נישט זאַט ווערען — הייסט פערמענשליכט ווערען.... א מענשען אויפעסען איז טאַקע מעשה חיה, א גאָטהייט — שאַדט נישט.... אַז מען עסט אויף א גאָטהייט ווערט מען א שטיקעל מענש. די חכמי אתונא האָבען אויף זייער יעדען סימפּאָזיאָן, אויף יעדער סעודה זייערע פערצעהרט א גאָט פון זייערע געטער, וואָס איז בעשטאַנען פון גייסט און שטיין. דעם גייסט האָבען זיי פערצוקט, און געבליבען איז א זכר לסעודה דער קאַלטער שטיין. יודען האָבען אין פערלויף פון 40 יאָהר זיך געשפּייזט מיט משה רבנו'ן, דאָס איז עס געווען דער „מאָן”, די הימעל־שפּייז, זיי האָבען פון איהם קיין ביינדעלע פאַר א קבר נישט איבערגעלאָזט. א האַרטער ביסען משה רבנו, ס'האָט אָבער געלוינט! דאָס עבדים־פאָלק, וואָס איז ארויס פון מצרים איז א דאַנק דעם געטליכען „מן” געאיידעלט געוואָרען... אַז אח און וועה וואָלט געווען צו די פעלקער פון ארץ־ישראל, ווען משה רבנו וואָלט אין די איינגעווייד פון די בני־ישראל נישט געווען.... א דאַנק משה־רבנון האָבען זיך די בני־ישראל בעגנוגענט מיט א מינימום טעריטאָריום אין כנען־לאַנד, האָבען זיי געלאָזען וואוינען אזוי פיל גוים אויף זייערע ערטער.... א דאַנק געטליכע תורות, אידעען הייליגע, וואָס ווערען אין אונז פערקערפּערט, פערלירען מיר נישט דעם צלם מענש. דער פּראָצעס פון ווערען מעהר מענש איז א פּאַרט דויערנדער, ער הערט נישט אויף א שטענדיג פערפולקאָמענען זיך. משה רבנו'ס תורה איז נישט גענוג, זי דאַרף נישט בלייבען אָפּגעשלאָסען, זי דאַרף האָבען א יהושע בן־נון, און זקנים און שופטים, סנהדרין, תנאים, אמוראים, גאונים, מפרשים, רמב''ם, רמב''ן, מהרש''א'ס... משה'ס חומש אָהן רש''י איז א ספר החתום, סאָקראַטעס אָהן פּלאַטאָן און זיי ביידע אָהן זייערע תלמידים וואָלטען פערגעסען געוואָרען. אידעען גרויסע אָהן אַפּאָסטאָלען דערגרעהען נישט צו א סך, צו מאַסען, צו דורות גאַנצע. ס'איז אַנ'אור הגנוז, בעהאַלטענע קבלה, ווייל יחידים, אַז עס עפענען זיך זיי די אויגען און זיי רופען אויס: טאָג! טאָג! איז נאָך נישט אייגאַנצען טאָג.... ווען דער טאָג ווערט דער בעזוין פון א סך איז עס דער אמת'ער ו י ה י א ו ר ! איז עס טאַקע א טאָג א געשאָנקענער, א צושטראַהלטער.... מיר האָבען אין אונזער אָרימען לעבען געצעהלטע, נאָר טעג קלאָרע, אויפגעקלעהרטע, וואָס מעהר אזעלכע טעג! אזעלכע זונינע, קלוגע, אָפענע, פרייע! אזעלכע טעג מאַכען קלוג, קליגער ווערענדיג דערזעהען מיר, בעקענען מיר ווי נאַריש, ווי בעגרעניצט מיר זענען נאָך.... נישט קיין אַנדערער ווי גאָטהע, דער זון־זויפער האָט אין דער לעצטער מינוט פון זיין לעבען געמאָהנט: מעהר ליכט!

ס'איז דאָ א מדרש, און איז ער נישטאָ, בעדאַרף מען איהם אויסטראַכטען, דער דאָזיגער מדרש דערציילט, אַז יחזקיהו דער קעניג פון יהודה וואָלט גאָר אזוי פיל ביים רבונו־של־עולם זיך נישט געבעטען, ער זאָל איהם פערלענגערען די יאָהרען, ס'איז איהם, עפּ''י יענעם מדרש, גאָר נישט אזוי שווער געווען צו שטאַרבען, ס'איז נאָר געווען א שאָד עטליכע נייע קאַפּיטלעך י ש ע י ה ו ה נ ב י א, וואָס ער וועט נישט דערלעבען הערען און זעהען. א פּאָר געטליכע קאַפּיטלעך י ש ע י ה ו און קלוג ווערען, קליגער ווערען און — שטאַרבען.

אין אייביגען גייסטיגען הונגער אונזערען ערוואַרטען מיר דעם נאָך נישט געקומענעם, דעם אָנקומענדיגען גואל, דעם ווייטערדיגען, וואָס האַלט אין קומען.... איבסענען האָבען מיר נאָך נישט בעוויזען צו פערצעהרען, ער האָט געהאַלטען אין קומען און פלוצלונג פאַר דעם מיאוס'טען פון אַלע מיאוסע, דעם וועלט־קריג און דער נאָך מיאוסער נאָך איהם, שלום־צייט — האָט ער אויפגעהערט, איבסען, קומען, האָט ער אויפגעהערט געבען פון זיך צייכען.... און די וועלט האָט אין איהר טעמפּ ווערען אויפגעהערט אהנען איהם דעם וויקינג, דעם קעמפער פאַר דער מענשליכער ווירדע, איהם דעם שטאַרקען אידעלען שמיד און טאָקער פון דעם מענשליכער פערזענליכקייט, דעם מאָדערנעם נביא, וואָס פון מ ע נ ש צום מ ע נ ש געשיקט.... איבסען הגם ווייט און אזוי פערשידען פון די נביאי ישראל דערמאָהנט ער אָן זיי ווי נישט קיין אַנדערער, סוף סוף איז עס נישט דער דערוויזענער וואונדער, וואָס בעציכענט דעם נביא נאָר זיין מ אָ ה נ ע ן, זיין פערלאַנגען פון מענשען ג אַ נ צ ק י י ט, זיין גאַנץ! דער נביא איז עס, וואָס געהט נישט איין אויף קיין שום קאָמפּראָמיס, ער פערשטעהט נישט, דעם טייטש פון פּיפּטי ־ פּיפּטי... איבסענ'ס מענשען, איבסענ'ס „ליבלינגע”, פון וועלכע ער רעדט ארויס, זענען אַ ל י ה ו ס טרייעסטע נאָכפאָלגער. איבסען ווי דער נביא מאַכט נישט שלום מיט דעם, וואָס איהם איז דערווידער, ער געהט נישט איין אויף קיין שום שענדליכע באַטש „גוטע” פאַר איהם בעדינגונגען. איבסען דער פרייעסטער, דער בעפרייער, דער ענטדעקער, אזוי ווי ער וואָלט אויפסניי ענטדעקט דעם מענשען.... מיר קענען איהם אפילו פון פריהער, דעם מענשען, א פערקנעכטעטען, אָבער קענען מיר איהם, א קנעכט, וואָס האַלט זיי טויזענטער יאָהרען אין בעפרייען..... נישט בעפרייט האָט איהם דער שמיד דער טויט פון געטער, נישט איבערקעהרעניש אין וועלט ־ אָרדענונגען אויף דער ערד, נישט דער פאַל פון טיראַניי, פון אַליין און קליין ־ הערשער, נישט תקופות גרויסע פון הומאַניטאַרע לעהרען, נישט דער ליבעראַליזם, די גרויסע ווידערגערופענע אין לעבען נביאה'שע אידעע פון יושר און אמת פאַר אַלעמען, — דער סאָציאַליזם — ס'איז נישט געווען גענוג.... אַראָפּ זענען, טאַקע יעדעס מאָל, געפאַלען מיט א געקלימפּער קייטען פון הענט און פון פיס נאָר, אינערליך האָט זיך דער מענש נישט בעפרייט! עד היום פעהלט אונז אינערליכע איבערצייגונג אין אונזער פריי זיין.... דאָס רוב פון אונז זענען פּסעידא בעפרייטע, מען פּאַסט זיך נאָר אונטערטעניג צו דער נייער אידעע, צום פרישען גלויבען, צום לעבענס אַרט ווי צו א נייעם האַר.... מיר בעוועגען מיט די הענד אין דער לופטען: זעהט, מיר זענען בעפרייט! אינערליך אָבער איז מען געפּלעפט און געבונדען.... איבסען פּרובט בעפרייען אונז אינערליך. איבסען דער דיכטער פונם מענשליכען א י נ ט ע ר י ע ר, פון זיין אינערליכער בעוועגונג, ער האָט געמיינזאַמעס איבסען מיט דאָסטאָיעווסקין, דעם רוסישען גאון, דאָסטאָיעווסקי אָבער בעפרייט נישט, ער לאָזט זיך אַראָפּ אין תהום אין אונזערן, ער, דער גרויסער, דער גרעסטער מענשען ־ קענער, איבסען ווייזט אונז די ב ע וו ע ג ו נ ג אין דעם דאָזיגען תהום. איבסען איז אַקטיוו, סצעניש בעוועגונג, הגם פון אינעווייניג איז סצעניש. איבסענס א מענש, אַז ער רעדט איז עס אַקציע) ס'איז קאָכיג, ברויזיג בלוט, ס'איז לעבען, וואָס איז געווען בעהאַלטען, וואָס קומט פון דער טיף, פון א נישטגעזעהען אָרט און לאָזט זיך אָנקוקען. די ק אַ ר אַ מ אַ ז אָ וו ס דאַרף מען לעזען, העדאַ גאַבלער, הילדאַ וואַנגעל,סאָלנעס, סיגורדען, רובעקן און נאָך ז ע ה ט מען און מען הערט.... יעדער העלד איבסענס איז א טריבון, וואָס האָט א צוטריט צו מאַסען.

לעזען איז נישט גענוג, נישט יעדער לערנט לעזענדיג און פערדייעט דאָס געלעזענע וואָרט. ז ע ה ע ן און הערען איז מעהר, איז אַלץ; עס בעאונרוהיגט, אינטריגירט, בעווייזט און לערנט.... זעהן בעשיינפערליך און הערען, הערען ממש — הייסט: דערקענען, איבערלעבען....

דער לעצטער יאָהרהונדערט איז טאַקע דער יאָהרהונדערט פון דעמאָקראַטיזירען זיך, פון אויפקלערונג, פון עמאַנציפּאַציע, די אידעען פון גלייכהייט און רעכט און פערברידערונג דרינגען אריין און פערכאַפּען גרעסערע שיכטען פון פעלקער, עס ווערען אָנגענומען תורות, מען שטעלט זיך אונטער פרייהייטס־פעהנער מיט וואויל־קלינגענדיגע דעוויזען, מיט הימנען אין מיילער, מיט אָפּצייכנונגען אין לאַץ, עס ווערט ברייט אַגיטירט, געלערנט אמת'ן וועגען איבערקעהרעניש, עס ווערען געמאַכט געוואַגטע פּרובען זיי פּראַקטיש צו פערווירקליכען, מיט דער אידעלער טענדענץ צו פערבעסערען, פערשעהנערען, דערהויבען דעם מ ע נ ש ע ן אַלס אזעלכען.... ס'איז אָבער נישט דאָס! עס קלעבט זיך, על־פּי־רוב נישט, עפּעס פעהלט אין דעם אַלעם, וואָס ווערט געטון לטובת דעם מענשען, ווי עס וואָלט געווען געמאַכט נאָר לפנים, נישט אין דעם מענשען נאָר ארום איהם, פּלאַטערט זי די פּראַזע, זי געהט איהם פערביי. דאָס שעהנע וואָרט, כאָטש מיט אַנ'אינהאַלט — נאָר בלאָס און אויסגעוועפּט. דער רייכסטער אינהאַלט, ווען ער ווערט נישט איינגעטונקט אין בלוט פון הארצען פון טיפען, און א בעל־נפש וועקט נישט דעם בעוואוסט־זיין און קאָכט זיך אינערליך נישט איבער איז ־ א ברכה לבטלה! איז א אָרעאָל אָהן א קאָפּ א הייליגען איז א שכינה אָהן א צדיק, סוף־סוף לאָזט זיך די פּוסטקייט פיהלען.... מען קען זי נישט בעהאַלטען, זי גוט זיך ארויס, כאָטש מען רעדט פון דעם נישט, מען איז זיך אין דעם נישט מודה און מען ווייס עס... און עס פאַלען ביי חברים־טוער אָפּ די הענד, זיי געהען, נישט קוקענדיג אויף דעם, ווייטער צום „ציל”, נאָר אָהן גלויבען, אָהן היטערן זין.... וואָס איינענטליך איז געשעהען? קיינער האָט נאָך דערווייל נישט פּראַטען, נישט אָפּגענאַרט.... א געפיהל אָבער האָט מען ווי מען וואָלט ווערען אָפּגענאַרט. מען האָט געשלאָגען אין פעלזען — מען האָט זיך אָבער צו איהם נישט דערשלאָגען.... מען האָט נישט געטראָפען אין פּינטעל אריין, אין פּינטעלע מענש. גרויס טאַקע, גרויס איז דאָס גליק, וואָס קומט אָבער ארויס? מען איז צו דעם נישט דערוואַקסען, א צו רויהער צושטאַנד.... צווישען די שליחי מצוה אַלע האָט געפעהלט אַזאַ איינער, וואָס זאָל אַפּעלירען צו דער פערזענליכקייט פון יעדען איינעם, וואָס זאָל זי קאָוועןן, שמידען, כאַראַקטערען שלומערדיגע.... איז ער טאַקע געקומען, איבסען דער שר, דער זינגער פון פערזענליכקייט, איבסען — אַנ'אָנזאָג פון א גרויסער ענטוויקלונגס ־ עפּאָכע אין מענשען, מיט איהם האָט זיך געדאַרפט בעווייזען א פּלעיאַדע בני־נביאים, א שר קומט נישט אַליין.... ער איז געקומען מיט קראַפט מיט אויסדרוק, מיט עכטקייט, מיט מערקווירדיגער גאַנצקייט, אזוי קומען די אויף וועלכע מען וואַרט, וועלכע מען קוקט אויס, אזוי קומען משיחים, בעפרייער. ער איז פאַר עטליכע צעהנדליג יאָהר געקומען אונז אָפּ, אָהן דעם פסולת פון צירק, אָהן אַנ'אַקראַ־נישט געקומען? ס'טאָגט קיינמאָל נישט צו פריה! צי זאָל עס די וועלט ־ מלחמה זיין, וואָס האָט אונז פערשלידערט און אריינגעוואָרפען אונז אין אַנ'עקעלדיגען מיטעלאַלטערליכען צושטאַנד, אין וועלכען עס ווערט פערוויסט יעדער שפור פון איבסענען, אַנשטאָט געוועקט צו ווערען זענען מיר אריינגעפאַלען אין א שווערען הינערפלעט ווי פריהער, מיר זענען געוואָרען געשמאַקלאָזער, ווערטלאָזער.... מיט א בלאַסען קינאָ־בילד אויף א בלאָטלאָזען עקראַן קויפט מען אונז אָפּ, אָהן דעם פסולת פון צירק, אָהן אַנ'אַקראָבאַטישען קינצל און אָהן א ביליגען זונג און שפּרונג ווערט קיין טעאַטער ־ פאָרשטעלונג נישט געגעבען. דאָס טעאַטער וואָס קאָנקורירט, נעבעך, וואָס וויל קאָנקורירען און קען נעבעך נישט, מיט ליכט־ און קלאַנג־פילמען —

דאָס טעאַטער רעפּרעזענטירט שוין לאַנג נישט דעם מענשען, און ווייט נישט דעם צושויערס דאָפּעל גענגער, און דאָך האָט מען די טעג אויפגעפיהרט אַנ'איבסען־שטיק!

א שירה־יתומה צו א בלאַסק פון אַנ'אָנהויב טאָגען?

געשיכטע פון יודען אין לאָדז

די גרינדונג פון לאָדזער שניידער־צעך

פון ד"ר פ. פרידמאַן

(נאָכדרוק פערבאָטען)

די יודישע שניידער האָבען אייפעריג געהיטען זייער מאָנאָפּאָל, נישט דערלאָזענדיג, אַז פרעמדע שניידערס זאָלען זיך פערנעהמען מיט דער מלאכה, ווי אויך נישט דערצו, אַז פרעמדע שניידער, אין לאָדז און אויפן שטח פון א האַלבען מייל ארום לאָדז זאָלען אָנגעהמען בעשטעלונגען. אויסנוצענדיג די אַנוועזענהייט אין לאָדז פון דעם אונטערפּרעפעקט פון זגערזשער פּאָוויאַט, זאַלעסקי האָבען „די אַלטגלויביגע פון דער שניידערישער קונסט אין לאָדז” אריינגעטראָגען אויף זיינע הענט דעם 27. יולי 1810 א בעקלאָגונג פון פאָלגענדיגען אינהאַלט: „עס קומען אָן שניידערס פון אַנדערשוואָ און נעהמען און טון די בירגער־אַרבייטען אין אונזער שטאָט און נעהמען אונז צו אונזער חיונה”. און די לאָדזער שניידערס ברענגען, לטובת זיך, פאָלגענדיגע ארגומענטען: „וואָס שייך אונזער פּראָפעסיע, וועלכע מיר בעזיצען, שעהמען מיר זיך נישט מיט איהר, אויף וואָס עס קען מעיד זיין נישט בלויז די שטאָט, נאָר אויך די גאַנצע פּאַראַפיע. מיר אונטערגעשריבענע שניידער אַנערקענען, אַז אויב וועלען מיר, וועלכען עס איז בירגער, קאַליע מאַכען א שטיקעל אַרבייט, זענען מיר זיך מתחייב, נישט בלויז פאַר דעם שטיקעל אַרבייט צו בעצאָהלען, נאָר דערצו נאָך אויך צו בעצאָהלען א טאָלער שטראָף”. בעטענדיג אום הילף געגען די „זייטיגע שניידער” און וועגען אסר'ן זיי דעם אָננעהם פון אַרבייט אין לאָדז און אין דער אומגעגענט, האָבען זיי אויך גלייכצייטיג מנדר געווען פאַרן לאָדזער קאַשטשאָל 6 פונט וואַקס ־יעהרליך, וואָס „עס בעטרעפט 12 פּוילישע גילדען” (דער מנהג מנדב צו זיין ליכט פאַרן פּוילישען קאַשטשאָל, איז צו יענער צייט געווען זעהר פערשפּרייט, נישט בלויז צווישען יודישע שניידערס, נאָר אויך, צווישען אַנדערע יודישע בעלי־מלאכות אין א סך פּוילישע שטעט.)

די פּעטיציע האָבען אין נאָמען פון די לאָדזער שניידערס, אונטערגעשריבען: משה פּרינץ, הערש אָרדינאַנס, און בער פּרינץ. די בקשה האָבען אויך אונטערגעשטיצט: דער לאָדזער מאַגיסטראַט און 14 אָנגעזעהענע, קריסטליכע בירגער. זאַלעסקי האָט די דאָזיגע בקשה אויפן אָרט ערלעדיגט און ער האָט ארויסגעגעבען א רעזאָלוציע פון פאָלגענדיגען אינהאַלט: „עס איז קיין שום פרעמדען מייסטער נישט ערלויבט צו קומען קיין לאָדז, כּדי צו אַרבייטען שניידער־אַרבייט, סיידען ער וועט זיך אויף שטענדיג אין דער שטאָט בעזעצען און ער וועט אויף זיך נעהמען די שטאָט־לאַסטען און שטאָט־ שטייערען. אויך אין דער גאַנצער לאָדזער פּאַראַפיע, טאָרען זיך נישט ארומשלעפּען קיין שניידער און אַרבייטען ביי די פּויערים”. די דאָזיגע פעראָרדענונג איז, במשך פון א געוויסער צייט אָפּגעהיטען געוואָרען. אזוי, למשל, האָט אין 1810, דער לאָדזער בירגערמייסטער גענומען א משכון ביי דעם לאַגעווניקער שניידער מאַרטשין מאַטשעיעווסקי, וועלכען מ'האָט שוין איי־ניגע מאָל אויפמערקזאַם געמאַכט, אַז ער זאָל קיין אַרבייט פון שטאָט נישט ארויסטראָגען, און ער האָט עס אָבער געטון געהיימערהייט”. אָבער בקרוב, האָבען די פערהיטונגס ־ שאַנסען, וואָס די לאָדזער שניידער האָבען זיך געמאַכט געגען פרעמדער קאָנקורענץ, אָנגעהויבען איינצופאַלען.

אין 1811 איז דערגאַנגען צו א קאָנפליקט, צווישען די יודישע שניידער און דער יודישער קהלה, אויפן באָדען פון שטייער־אָפּצאָהל פון כשר פליייש. די קהלה, וועלענדיג ווייטון די שניידערס, האָט זי אָנגעהויבען פּראָטעזשירען שניידער־מייסטערס פון אַנדערע שטעט און זיי אריינצוברענגען קיין לאָדז. צוליב דעם האָבען די לאָדזער שניידערס אריינגעטראָגען אין דער זגערזשער אונטערפּרעפעקטור פאָלגענדיגען אָנקלאָג (דעם 18. יוני 1811): „צוליב דער דאָזיגען סיבה (צוליב דעם שטייער־קאָנפליקט אויף כשר פליייש), האָבען זיי (די קהלה־פיהרער) צו אונז אָנגענומען א געגענשטעלונג, האָבען זיך איינגעשאַפט שניידערישע שלעפּערס, געבענדיג זיי ערלויבענישען אויף צו וואוינען אין לאָדז און אינגז האָבען זיי געזאָגט, אַז זיי וועלען זיך אָהן אונז בעגיין, הגם מיר צאָהלען שוין לאַנג שטייערען, סיי כשר־שטייער, סיי קוואַרטיר־שטייער פאַרן פראַנצויזישען און עסטרייכישען מיליטער”. זייער שריפט האָבען די שניידערס אויסגעלאָזט מיט דער „אונטערטעניגסטער בקשה צו דיר דורכלויכטענדיגער אונ־

(ווייטער זעה זייט)

אויך אום ראש השנה נוצט מען צו אלע טראדיציאָנעלע
מאכלים סיי פליישיגע סיי מילכיגע —
דעם כשר'ן צערעס
רעם שפייז = פעטס, וועלכער
איז לייכט צום פערדייען.

כשר Ceres

עכס אין אריגינעלער פאַקונג צי ½, ¼, ⅛ קגר. ווי אויף דער צייכנונג. אָן פאַקונג — נישט עכט.

„דער מקור פון דער יודישער טראַגעדיע איז די באָדען-לאָזיגקייט פון פאָלק"

אזוי האָט קורץ און אויסשעפענד פאָרמולירט דער 19־טער ציוניסטישער קאָנגרעס די גרונד־סיבה פון אונזערע יודישע צרות און דורות־לאַנגער מאַר־טיראָלאָגיע.

דער לוצערנער קאָנגרעס האָט מיט א בעזונדערער אויפמערקזאַמקייט בעטראַכט דאָס באָדען־פּראָבלעם פון דער ציוניסטישער בעוועגונג.

דער יעצטיגער מצב אין ארץ־ישראל, ביי וועל־כען די אַליך־שטייגענדע עליה שטראָמט בעיקר אין שטאָט איז פול מיט גרויסע סכנות פאַר אונזער ווייטערדיגער ענטוויקלונג אין לאַנד און פאַר דער קינפ־טיגער עליה בכלל.

דער איבערגעוויכט פון שטאָט איבערן דאָרף איז אַנ'אומנאָרמאַלע ערשיינונג אינם ווירטשאַפט־ליכען געבוי פונם לאַנד און גראָבט אונטער דעם יסוד פון אונזער ציוניסטישער פערווירקליכונג.

די יודישע באָדענלאָזיגקייט האָט גורם געווען צו אַלע שווערע, ממש גרויזאַמע ערלעבנישען פון אונזער שוצלאָזען פאָלק אין דער וועלט.

מ'פערגעסט ביי אונז אָפט, אז די ציוניסטישע וועלט־אַנשויאונג איז באַזירט קודם כל אויפן גע־דאַנק פון דער סאָציאַלער אומשיכטונג פונם פאָלק און איבערגאַנג פון שטאָטישע פּראָפעסיעס צי א געזונדטען, פערוואָרצעלטען און שעפערישען לעבען אין דאָרף. אָבער נישט נאָר צוליב די דאָזיגע אידעאַלאָגישע טעמים נאָר נישט וועניגער צוליב דער ווירטשאַפטליכער זיכערקייט פונם ארץ־ישראל ישוב און מעגליכקייטען פון א ווייטערדיגער עליה, איז די באָדען־פראַגע געוואָרען די עיקר־זאָרג פון דער ציוניסטישער בעוועגונג.

דער חורבן פון די יודען אין היטלער־דייטשלאַנד דער הונגער־מצב פון דער יודישער בעפעלקערונג אין מזרח־אייראָפּא און די האָפנונגסלאָזיגקייט פון די יודישע מאַסען אין דער גאָרער וועלט זענען מחייב צו א פערשטאַרקטען טעמפּא אינם ארץ־ישראל־אויפ־בוי, וועלכער דאַרף זיין פערבונדען קודם כל מיט דער שאַפונג פון א גרויסען נאַציאָנאַלען באָדען־רעזערוו אין ארץ־ישראל.

און וועגען דעם טאַקע איז געהערט געוואָרען פון דער טריבונע פון דער העכסטער יודישער רע־פרעזענטאַנץ — פונם ציוניסטישען קאָנגרעס אין לוצערן — דער פאָלגענדער בעשלוס:

„דער קאָנגרעס שטעלט פעסט מיט טיפער זאָרג, אז דער באָדען־אויסלייז געפינט זיך ווייט הינטערשטעליג צו דעם וואוקס פון דער עליה. דער קאָנגרעס זעהט אין דער דאָזיגער דיספּראָ־פּאָרץ א גרויסע געפאַהר פאַר דער געזונדקייט און געשטאַלטונג פון דער יודישער נאַציאָנאַלער היים און ווענדעט זיך מיט א רוף צום יודישען פאָלק נישט צו שפּאָרען קיין אָנשטרענגונג און צו ערמעגליכען א גרויסע פערברייטערונג אין דעם לאַנדווירטשאַפטליכען ישוב סיי דורך ערוועַרבען באָדען פאַר דער נייער קאָלאָניזאַציע און סיי דורך פערגרעסערען די אויפנאַהמס־מעגליכקייט פון די עקזיסטירענדע לאַנדווירטשאַפטליכע ישובים".

פון לוצערן איז געקומען דער רוף צו אַנ'איינ־הייטליכער שעפערישער ציוניסטישער טאַט פון אַלע ציוניסטישע פאַרטייען און גרופּען. דאָס שאַפט די זיכערקייט און גלויבען ביים יודישען פאָלק אין דעם, אז מיט געמיינזאַמען ווילען וועלען בעזייטיגט ווע־רען פיל אויסערליכע שוועריגקייטען אויף אונזער בעפרייאונגס־וועג און אז דער נאַציאָנאַלער בנין אין א"י וועט אויפגעשטעלט ווערען אין דער נישט ווייטער צוקונפט.

דאָס הויפּט־דירעקטאָריום פון קרן־קימת האָט בעשלאָסען צו זאַמלען אין די קומענדיגע 2 יאָהר א מיליאָן פונט, כדי צו ערוואָרבען בעדייטענדע נייע שטחים באָדען. דאָס פּוילישע יודענטום וועט דאַרפען צונויפּברענגען אויפן גרונד פון דעם בעשלוס א מיליאָן זלאָטעס, פון וועלכע א דריטעל האָט זיך מתחייב געווען צו זאַמלען די „מחלקת החרדים" צווישען דעם רעליגיעזען יודענטום.

פוילען איז דאָס לאַנד פון דער גרעסטער מאַסען עליה און דעריבער דאַרף דאָ פיל געזאָרגט ווערען וועגען נאַציאָנאַלען באָדען פאַר די נייע עולים, וועל־כע שטראָמען פון דאַנען יאָהר יעהרליך אין די צעהנדליגער טויזענטער אין אונזער אַלט־ניי־לאַנד.

צו דער היי־יעהריגער תשרי־אַקציע, וועלכע דאַרף אריינברענגען, ווי געוועהנליך, א דריטעל פונם יאָהר קאָנטינגענט פון יעדער שטאָט און שטעטעל, דאַרף מאָבּאָליזירט ווערען די גאַנצע ציוניסטישע און נאַ־ציאָנאַל־טרייע בעוועגונג אין יעדער שטאָט און שטע־טעל. יעדער יוד, יעדעם יודישע הויז דאַרפען זיין שותפים צו דעם גרויסען בעפרייאונגס־ווערק אין ארץ־ישראל.

די תשרי־אַקציע פאַרן קרן־קימת איז דער רוף צו א גרויסער אָנשטרענגונג פאַר דער נאַציאָנאַלער זעלבסטהילף, איז א פאָדערונג צו אַנ'אויסערגעוועהנ־ליכער ממשות'דיגער טאַט פאַר אונזער בעפרייאונג.

מיט דרך־ארץ און ציונס גרוס
קרן - קימת - לישראל
צענטראַלע פאַר פּוילען
א. ל. בלאָך

וואַרשא, 19. סעפטעמבער 1935.

„די עלעגאַנטסטע מענער"
הוטען
פון דער בעסטע אין ווינער־סעזאָן
פון די מאַרקען Hückel און Habig
בעקומט איהר נור אין דעם בעוואוסטען
הוט־געשעפט
פון
B. Kleinbaum
31 Piotrkowska 31, tel. 262-18.
11 LISTOPADA 31.
מעסיגע פּרייזען!
סאָלידע בעדינונג!

די עלעגאַנטסטע
ספּאָרט־היטלעך
שטענדיג אויף לאַגער.

יום־טוב־מאַהלצייטען פאַר יודישע זעלנער

גיט ארויס די יודישע קהלה

די קהלה אָרדענט איין, אַזוי ווי אַלע יאָהר, פאַר די יודישע זעלנער פון לאָדזער גאַרניזאָן ווי אויך פון גאַלקובעק און רעגנא מאָהלצייטען און מיטאָגען ביידע טעג רה"ש ווי אויך די ער־שטע און צווייטע טעג סוכות. די מאָהלצייטען וועט־רען געגעבען אין קאַראָ'ס רעסטאָראַן (זאַוואַדזקא 4) אונטער דער לייטונג פון ה' משה עפּשטיין.

פון קליינהענדלער־פעראיין

(זגערזשער 38)

אין צווייטען קליינהענדלער־פעראיין (זגער־זשער 38) איז אונטער'ן פאָרזיץ פון ה' שפייזער פאָרגעקומען אַ פערזאַמלונג וועגען די לעצטע גע־שעהענישען אויף די מערק. די רעדנער האָבען אָנ געוויזען, אַז די מאַרק־פאָהרער דאַרפען זיין פער־אייניגט אין דעם פעראיין. ס'דאַרף געקויפט ווערען אַ ספעציעלער אויטאָ, אויף צו פיהרען די סחורה אויף די מערק. שאַפען אַ גמילת־חסדים־קאַסע.

אין דער נייער פערוואַלטונג זענען געוועהלט געוואָרען: ז. שפייזער—(עהרען־פּרעזעס), י. זי־געלמאַן—פּרעזעס, ד. האבערמאַן—וויצע־פּרעזעס, ד. פרידבערג—סעקרעטאַר, י. קנאָבעל—קאַסיר. ש האָראָוויטש, שטשיסלאָוואַרד. קאַנדידאַטען: גאָמא לינסקי, רעוו.־קאָמ.: י. מאַראקא, ה. פעדער.

קאָמפּאָזיטאָר דוד בייגעלמאַן
אַנגאַזשירט אין קאָוונער יודישען טעאַטער

ווי מיר דערוויסען זיך, איז דער אין לאָדז בעליבטער קאָמפּאָזיטאָר דוד בייגעלמאַן אַנגאַזשירט געוואָרען קיין קאָוונע, צוזאַמען מיט די אַקטיאָרען שלמה קוטנער, הילסבערג, גרינשפּאַן, נאַדיאַ קאַ־רעני און אַלאַ שליפּקאָוויטש

דוד בייגעלמאַן האָט זיך אין לאָדז און אין וואַרשאָ קונה שם געווען מיט זיין פּרעכטיגער מוזיק וואָס ער האָט געשריבען פאַר די יודישע רעווי־טעאַטערן „אזאזעל", „אַראַראַט", „יודישע באַנדע" און פאַר אַנדערע טעאַטערן. זיינע פּאָפּולער־געוואָ־רענע יודישע פאָלקס־מאָטיווען ווערען געזונגען אין יודישע שטיבען, אין גאַס, ביי די וואַרשטאַ־טען. ס'איז דערום קיין חידוש נישט, וואָס דוד ביי־געלמאַן איז אַזוי פּאָפּולער און בעליבט געוואָרען ביי די ברייטסטע יודישע קרייזען.

דוד בייגעלמאַן צוזאַמען מיט דער טרופּע זע־נען שוין אַרויסגעפאָהרען קיין קאָוונע. ס'איז צו האָפען, אַז אַזוי ווי אין פּוילען, וועט ער אויך אין דער ליטע האָבען גרויס ערפאָלג.

פּאָליטישער ארעסט.

(א) אויף דאָג שטערלינגא גאס און פּאָלודניא־ווע האָט פּאָליציי צוטריבען א דעמאָנסטראַציע און ארעסטירט עטליכע פערזאָן, וואָס ווערען בעשולדיגט אין קאָמוניסטישער טעטיגקייט.

קאָמוניקאַט.

דערמיט האָבען מיר דעם כבוד מיטצוטיילען דעם ג. פּובליקום, אַז מיט גרויסע קאָסטען איז אונז געלונגען צו בעקומען דאָס מעכ־טיגע פילם־מייסטערווערק, געשאַפען אויפ'ן גרונד פון פּרעכטיגען ווערק פון A. Schnitzler

„ליבעלער"
(„LIEBELEI")

וועגען טאָג פון דער פּרעמ־ערע וועט בעזונדערס מיטגעטיילט ווערען.
מיט אַכטונג
די דירעקציע פון קינא
„RIAŁTO"

פון דער פירמע א. ראַבינאָוויטש
פּיעטריקאָווער 10

איינער פון די פּאָפּולערסטע זייד־וואַרען גע־שעפטען אין לאָדז איז די דערמאָנטע פירמע א. ראַבינאָוויטש, פּעטריקאָווער 10. די פירמע עמפּ־פעהלט שטענדיג איהר קונדשאַפט די נייעסטע און מאָדערנסטע דאַמען־שטאָפען פון די גרעסטע פאַבריקען, צו שטרענגע פאַבריקס־פּרייזען. דעריבער איז נישט קיין וואונדער, וואָס די פירמע א. ראַבינאָ־וויטש האָט זיך אַזוי קונה שם געווען מיט איהר רעעלקייט ביי די ברייטסטע קרייזען פון דער לאָדזער בעפעלקערונג.

„פּשעגלאָנד פּאַלעסטינסקי"

דער פּויליש־יודישער „פּשעגלאָנד פּאַלעסטינ־סקי" איז דאָס מאָל אַרויסגעגאַנגען צוליב ראש השנה אין אַ פערגרעסערטען פאָרמאַט (16 זייטען) און ענטהאַלט אַ חוץ כראָניק און אינפאָרמאַציעס ווי אויך אַ רייהע רעפּאָרטאַזשען פון ארץ־ישראל'דיגען לעבען — ספּעציעלע אַרטיקלען און קאָרעספּאָנ־דענציעס — אָפּשאַצונגען פון דעם פערגאַנגענעם יאָהר.

איבערגעפאָהרענע

(א) אויף זגערזשער האָט א מאָטאָציקל איבער־געפאָהרען די 70־יעהריגע רבקה שאַבשאָוויטש (פון מאַרינאַרסקא 21),

פּאָגאָטאָוויע האָט איהר ערטיילט ערשטע הילף.

* * *

(א) אויף ראָג דאָמבראָווסקא און זשגאָווער גאס האָט אַנ'אויטאָ איבערגעפאָהרען די 35־יעהריגע אסתר מינץ (פון ניי־זארזשעווסקא 9).

פּאָגאָטאָוויע האָט זי אָפּגעפיהרט אין א לעמש־ניצע.

אונטערגעוואָרפען.

(א) אין קאָרידאָר פונם אמט פאַר געזעלשאַפט־ליכער שוץ אויף זאַוואַדזקא 11 האָט עמיצער אונטער געוואָרפען א 6חדשימדיג קינד — א מיידעלע. מען האָט דאָס קינד אָפּגעפיהרט אין דערציהונגס הויז.

הכלל, זאַוואַדזקא 11 ווערט א פּאָפּולערער אד־רעס...

וכל מאמינים אז די רעיעלסטע וואורשט־פירמע איז נאָר „דאָרא" וואָס בעזיצט קונדשאַפט. די בעסטע און יעדען טאָג פרישע סחורה

וכל מאמינים אז די בעסטע ראָלאַדע ווינער וואורשטלעך און סאַלאַמע בעקומט מען ביי פירמא דאָרא בוודאי דאָס ווייסע: א יעדער הער און דאַמע

וכל מאמינים עס גלויבען אלע אז ביי פירמע דאָרא בעקומט מען אַלץ עס עסט איהר וואורשט גראָף קאַלי ווי אויך טאַקע בעניעלע זאַלץ

וכל מאמינים אַלע טוען גלויבען גלויבען, און טאַקע אויך זעהען אז די בעסטע וואורשט און אויפשניט בעקומט מען אויף שרודמיעסקאַ צעהן.

ס'עס ווערט געבעטען מבקש־רחמים צו זיין פאַר דעם אַפּטער רבין (בזשעזשינער 23) יוסף מאיר בן מישקיט.

פון פּוילישען טעאַטער

אין שטאָטישען טעאַטער ווערט הייבט גע־שפּילט „דאָס איז מעהר ווי ליבע"

שבת 4 בייטאָג ווערט געשפּילט „וואַרשאָוויאַנ־קאַ" און „ריכטער" פון וויספּיאַנסקי.

יודישער פאָלקס־טעאַטער (זגערזשער 17)

זונטאָג דעם צווייטען טאָג ראש השנה 5,30 נאָכמיטאָג און 9.30 אָוונד, ווערט געגעבען 2 פאָרשטעלונגען. ס'ווערט געשפּילט „פרויענהענד־לער", פּיעסע אין 3 אַקטען מיט אַ פּראָלאָג.

יודיש־טעאַטער „פילהאַרמאָניע"

זונטאָג מוצאי ראש השנה 9,30 אָוונד, ווערט געשפּילט נאָר איין פאָרשטעלונג, די אָפּערעטע „יאַנקעלעס חלום". די הויפּט־ראָל שפּילט לאָלא אַמזעל. צום שלוס אַ גרויסער קאָנצערט, מיט'ן כאָר און אָרקעסטער פיהרט אָן דער דיריגענט ל. זעלמאַן.

Dr. med.
HALTRECHT
ספּעציעל־אַרצט פאַר הויט,- געשלעכטס-קראַנקהייטען און מענער־שוועכע
פּיעטריקאָווער 10, טעל. 245-21
נעהמט אָן פון 8 פריה ביז 2 מיטאָג און פון 5 ביז 9 אָוונט זונטאָג פון 10—1 בייטאָג. אַלע ארט אַנאַליזען
פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע־פּרייזן

Lekarz-Dentysta
ŻYTNICKA - KAHANOWA
powróciła
11. LISTOPADA 9, tel. 133-53.

ציהונג פון דער פוילישער מלוכה = לאטעריע — 4-טע קלאס, 17-טער טאג

צוזאמענשטעלונג פון דער 33 לאטעריע
3 געווינסן צו 100.000 זל. 300.000
(נומער 59861, 84575, 103052)
2 געווינסן צו 20.000 זל. 40.000
(נומער 101099, 109986)
10 געווינסן צו 10.000 זל. 100.000
22 געווינסן צו 5.000 זל. 110.000
48 געווינסן צו 2.500 זל. 120.000
54 געווינסן צו 2.000 זל. 108.000
84 געווינסן צו 1.000 זל. 84.000
און קלענערע אויף א סומע צירקא 2.338.000
צוזאמען צירקא זל. 3.200.000
ווערטליך: דריי מיליאן צוויי הונדערט טויזענד
דאס זענען די רעזולטאטן פון שפילן ביי
WOLANOW
און איצט איילט אייך שוין נאך לאסן צו דער I קלאס פון דער 34 לאטעריע.
אויסווארטיגע ווערן ארויסגעשיקט זאפארט, נאכ'ן דערהאלטן די באשטעלונג.
קארעספאנדענץ בעטן מיר צו ריכטן:
J. WOLANOW, Łódź, Piotrkowska 11 i Piotrkowska 72. Konto P. K. O. 141795.

21 23 25 203 09 22 24 433 502 618 790 832 95 908 10 61 70 1055 71 130 223 323 77 473 74 506 12 60 717 20 835 59 930 2180 429 587 95 649 784 97 831 920 62 71 3012 234 77 343 73 469 531 681 743 83 804 27 33 57 979 4020 29 88 99 165 333 540 45 723 46 58 848 5102 69 249 85 308 10 13 21 41 64 72 546 814 960 73 6009 15 148 270 452 529 59 946 63 7165 425 40 88 529 642 726 875 933 67 8066 132 242 71 79 326 53 95 461 533 80 665 67 710 72 839 990 9003 42 86 136 279 602 26 81 89 939 58

10164 222 356 617 47 740 816 79 96 900 11118 76 229 412 70 71 539 70 78 797 805 72 90 919 46 88 12015 33 78 127 309 412 43 96 538 56 79 620 98 746 57 917 13065 72 152 246 372 462 577 617 817 64 902 68 14019 185 338 72 400 54 521 613 836 97 969 86 15004 29 30 33 75 120 24 41 46 67 243 90 310 27 45 56 543 624 45 66 762 37 890 901 25 68 82 16064 65 184 91 305 19 36 442 47 665 763 17029 47 253 315 74 434 519 26 46 63 708 806 919 73 76 18131 91 93 280 343 442 [illegible] 615 95 790 809 85 19064 123 46 83 375 92 96 511 64 78 93 617 33 732 86 99 823 37 77

20195 267 353 458 507 52 640 706 28 75 92 851 77 78 79 95 980 83 21222 47 61 307 31 81 412 50 89 509 32 76 81 617 18 91 705 32 847 22054 169 320 99 486 501 660 735 82 834 61 916 43 23053 67 111 15 282 503 74 76 695 809 25 57 925 24082 147 71 247 71 399 412 63 73 685 818 65 76 86 97 953 77 25318 541 89 611 50 74 97 703 04 841 57 70 928 66 26063 86 154 80 324 78 408 502 602 754 971 27104 89 223 71 369 72 458 517 629 92 723 24 60 844 995 28077 132 91 272 324 73 94 405 505 55 97 651 79 875 98 909 81 83 29086 132 58 244 322 26 451 513 69 640 706 40 76 828 982 97

30008 60 84 403 525 29 672 98 782 896 939 40 31001 20 50 110 79 295 326 424 588 773 813 51 911 71 32006 53 110 323 30 74 427 524 67 637 724 967 33217 89 316 49 417 506 82 97 674 78 95 915 34001 36 93 404 61 89 214 15 410 75 88 531 33 44 605 763 968 35029 59 96 101 42 71 262 356 417 16 42 66 75 83 97 610 51 763 805 06 16 31 930 36016 47 168 216 311 430 581 699 712 27 86 843 99 933 58 59 78 98 37126 44 62 71 219 32 92 318 74 95 413 746 58 807 86 994 38009 78 123 213 32 346 86 548 63 712 25 95 808 14 89 99 39080 137 277 340 44 417 39 40 521 38 718 831 57 931 66 91

40037 51 195 236 61 86 314 35 79 401 81 96 671 925 41043 142 57 302 07 28 49 74 428 52 56 586 97 603 44 99 786 804 13 42176 287 319 28 429 520 22 23 629 31 54 786 857 980 43145 53 207 306 90 555 57 99 628 804 24 57 80 964 88 44075 86 149 83 85 305 06 451 93 595 652 831 45012 57 68 138 89 265 76 97 328 71 85 96 404 32 669 86 749 836 39 53 936 46041 121 265 83 313 32 37 55 409 28 40 75 615 45 805 47070 168 94 278 328 37 541 605 46 61 725 30 57 81 859 99 942 48043 135 56 219 54 56 81 482 87 543 612 734 64 87 821 28 954 80 89 49094 164 248 60 62 347 547 612 821 56 62.

50045 68 110 300 32 411 576 751 85 875 910 69 75 51064 341 50 576 92 725 48 84 85 830 72 99 937 61 52007 10 81 150 218 327 411 29 63 662 823 34 79 928 41 65 53084 151 64 85 208 47 314 24 478 88 510 14 90 665 69 775 826 982 54136 84 85 225 62 92 331 42 67 408 653 801 916 73 55071 198 415 57 620 30 35 857 58 81 56019 53 67 87 106 38 73 347 97 489 646 55 89 90 743 47 801 38 41 62 80 912 18 73 57052 117 56 300 27 681 773 869 58033 48 141 204 23 345 73 90 445 516 44 47 83 610 23 788 95 804 70 97 918 59009 32 82 86 111 23 29 290 363 80 409 26 98 551 60 600 07 24 719 51 833 54.

60048 119 51 53 68 213 24 369 403 19 550 53 752 859 71 922 61027 74 184 428 98 526 29 603 754 60 881 914 95 62044 91 137 217 322 33 454 86 525 33 645 47 767 887 91 987 63056 64 86 137 55 281 323 44 408 45 510 99 646 50 705 15 865 54006 43 69 192 93 236 348 403 500 07 606 931 47 65116 55 434 62 590 98 659 61 727 41 914 63 93 66068 113 37 206 52 357 428 48 570 656 704 936 50 67051 113 33 236 84 303 05 460 504 60 87 622 727 84 880 915 92 68022 134 49 74 76 87 276 320 67 95 435 44 574 664 786 841 919 69038 76 130 95 264 98 304 522 613 19 92 751 843 82 929 52 62 93.

70041 142 273 389 407 13 37 69 93 620 33 59 61 77 723 43 60 820 96 921 71067 73 77 621 736 47 56 72009 26 79 86 102 21 210 13 386 429 51 57 79 568 735 994 73156 92 217 73 304 21 24 66 81 403 583 617 720 45 869 909 20 60 67 92 74012 61 98 101 268 318 72 462 511 24 93 642 81 99 762 805 75016 29 101 59 82 215 26 52 98 369 413 26 74 539 620 717 79 85 93 893 916 76011 81 96 158 290 313 54 419 42 512 13 83 682 85 827 54 917 77202 302 43 403 07 24 39 69 573 602 10 819 30 84 78042 79 182 219 420 584 93 95 670 765 91 862 927 79013 26 112 29 39 268 330 406 17 552 623 53 61 64 82 765 96 816 38 61 96 919 91 96.

80048 60 82 202 16 33 305 447 51 584 602 84 817 42 64 70 901 44 81151 89 243 369 81 88 89 94 96 400 670 736 801 18 76 78 82077 198 250 76 98 337 61 401 76 582 736 906 21 36 45 57 83115 20 33 217 29 312 15 34 432 36 50 87 93 592 751 806 40 59 970 84094 118 43 339 403 35 63 501 25 700 840 73 978 85054 60 73 198 204 17 38 73 405 541 77 91 611 61 71 800 08 50 923 35 49 86076 311 14 501 49 54 608 755 816 94 947 64 87042 84 173 200 45 407 513 60 69 601 71 96 700 67 88 981 88178 205 37 52 70 346 70 419 53 566 623 39 79 84 742 60 842 974 89029 151 222 88 340 84 421 594 95 662 66 81 785 801 809 924

90010 36 39 48 58 211 38 93 372 81 87 717 26 889 920 45 49 91094 170 84 360 498 680 700 60 81 82 893 918 29 92074 80 114 27 258 321 591 97 615 729 65 820 52 933 43 55 76 93037 52 107 62 76 281 451 568 99 710 95 898 910 47 87 96 94000 32 45 114 36 46 50 404 604 23 26 755 83 908 95003 31 110 21 65 82 273 456 59 62 519 63 72 676 700 03 29 30 838 48 917 42 96010 24 56 74 156 63 290 321 25 401 75 648 701 09 26 55 74 899 908 97007 63 275 86 301 59 81 535 54 55 608 44 45 49 767 98 831 98042 48 170 251 394 400 45 49 518 690 768 824 37 99023 165 271 91 481 633 61 75 90 769 919 52 79

100003 31 165 209 12 397 412 29 42 602 20 746 74 930 99 101017 253 304 41 444 95 504 14 607 47 70 745 936 38 67 102006 576 607 62 713 872 74 80 905 31 103516 87 605 72 763 75 94 846 998 104008 122 24 74 81 89 218 81 308 12 26 31 72 431 41 77 550 62 703 28 31 81 868 69 977 105169 266 80 557 691 707 821 73 106097 127 227 49 313 420 595 98 619 57 78 95 941 81 88 89 107051 155 66 212 53 71 424 99 536 56 605 26 45 754 63 917 44 6 108136 56 95 224 41 42 50 414 41 511 36 56 614 66 716 834 936 57 87 109010 38 64 73 106 62 204 47 467 504 9 44 51 64954 724 59 858 956

110118 405 44 684 716 25 96 870 920 82 111093 151 53 67 281 307 456 539 642 9 53 79 859 60 995 112101 229 317 48 459 538 679 98 815 918 22 53 113224 73 387 409 34 65 79 527 34 95 862 78 79 114053 124 65 80 236 328 471 87 518 25 99 608 30 43 731 65 806 243 96 115037 75 137 45 73 90 428 554 616 23 61 745 54 85 809 10 71 81 88 912 92 116050 63 143 44 93 214 402 63 70 96 651 67 97 723 34 826 994 117017 20 52 364 75 82 420 48 549 689 61 68 752 859 950 118010 5 133 62 84 207 16 49 83 367 77 83 474 503 35 48 604 870 1 986 119083 20 221 39 364 76 582 95 652 981

120015 141 66 73 204 19 29 36 384 480 669 96 731 65 75 92 824 64 90 915 121025 111 211 30 395 406 520 73 86 608 35 798 816 32 74 920 32 122217 99 308 21 61 418 51 88 516 30 50 56 626 68 79 810 21 55 59 96 961 123084 364 500 17 24 48 675 714 46 82 815 52 981 93 124018 69 75 120 286 306 421 500 64 603 44 713 20 801 24 60 97 921 63 125016 71 93 104 32 221 45 381 638 99 716 98 831 56 918 96 126008 220 22 90 341 75 410 525 70 645 37 61 65 813 71 127114 68 243 65 329 57 64 501 9 17 729 39 41 80 823 950 72 128080 237 55 69 389 525 50 4 69 96 617 701 92 845 941 96 129126 203 304 17 18 29 89 418 38 55 592 620 762 862 99 925

130032 55 144 49 67 223 323 86 99 403 22 9 594 622 725 91 95 865 947 131003 127 72 77 208 308 432 564 626 28 30 52 748 807 10 942 132157 99 213 82 319 455 63 590 646 934 133054 168 91 237 42 357 94 447 49 60 531 59 631 44 98 772 873 908 14 134060 110 59 89 241 58 330 419 56 511 40 68 608 78 746 80 860 913 62 98 135050 75 78 186 96 221 54 99 303 28 48 81 89 400 543 69 774 830 901 27 86 136041 54 86 251 397 442 46 732 38 65 905 82 137000 51 185 222 33 47 63 310 26 37 43 580 712 95 869 967 89 138035 50 112 53 58 68 92 211 39 359 72 620 749 81 843 69 139018 26 137 255 52 86 92 95 304 57 78 457 569 99 673 722 49 802 954 90

1400013 14 18 22 174 224 79 309 469 621 23 32 54 81 790 899 984 141138 53 44 63 282 305 435 66 98 541 55 668 713 99 856 60 989 97 142151 272 316 35 47 60 88 404 25 81 549 57 99 600 01 11 97 767 74 820 23 941 57 143134 75 308 64 96 414 94 95 615 36 39 728 78 97 878 927 77 144012 52 73 90 92 202 54 71 408 542 620 51 715 30 37 84 839 944 145320 50 8296 417 33 95 98 532 43 659 96 702 66 90 97 864 91 99 961 65 146014 20 127 315 39 91 439 655 74 1 702 34 817 71 976 147004 10 13 98 121 39 43 83 237 59 72 329 461 758 88 659 820 148025 91 105 38 43 305 12 425 68 70 522 69 71 74 681 847 149010 28 89 134 56 219 36 378 443 553 685 747 51 894

150100 65 94 429 41 514 603 742 844 57 69 910 56 68 151102 35 40 43 208 331 413 31 82 522 52 662 79 85 86 709 39 80 884 962 82 152033 69 95 112 48 230 48 57 351 474 500 818 98 969 153046 47 86 216 432 604 33 89 815 926 154014 41 213 306 54 71 72 81 94 556 68 621 26 53 60 730 834 93 933 155075 188 96 213 20 327 83 480 86 542 43 69 637 36 75 79 787 156198 234 455 560 774 90 810 71 988 157082 107 34 43 268 325 86 403 665 93 765 92 967 158032 52 203 46 322 44 79 83 93 94 408 628 904 65 81 159002 15 16 22 65 179 382 442 64 512 26 66 631 44 862 938

160010 114 25 239 55 84 332 48 64 80 430 96 733 938 161062 116 46 271 323 442 72 74 550 622 41 53 57 58 62 852 84 910 53 162017 52 98 164 263 360 419 42 80 636 56 730 39 921 163004 16 47 97 123 26 88 254 99 449 630 39 89 702 64 807 85 987 164017 43 215 316 31 83 86 96 428 31 581 731 98 869 964 165032 54 99 108 21 48 80 201 42 341 45 54 62 63 424 29 62 76 615 728 826 964 69 166011 67 129 46 293 330 65 440 61 574 741 803 52 923 33 52 62 167015 21 47 92 187 284 320 33 86 415 517 27 745 48 61 907 25 34 66 168037 139 47 256 488 534 79 611 78 783 923 66 79 169086 93 421 29 546 90 99 631 50 738 43 94 805 11

170010 51 150 245 62 74 89 97 357 94 411 13 504 43 650 728 80 802 984 171177 81 201 24 312 17 60 526 45 619 39 74 848 77 927 172083 127 93 369 453 96 615 51 724 91 866 926 77 173175 213 422 65 88 693 701 02 49 91 880 954 174063 144 51 58 234 388 401 72 76 528 83 670 91 780 874 999 175078 151 62 81 219 26 30 62 72 84 321 30 63 422 523 82 651 59 97 774 81 95 830 936 43 85 90 176030 55 208 30 63 70 220 30 36 380 423 32 33 610 810 13 21 927 177005 27 101 71 242 68 301 41 464 563 628 41 76 94 707 34 71 925 34 93 178004 13 74 423 548 59 794 961 179024 42 94 104 37 356 531 634 743 97 867

180018 47 52 63 116 43 58 61 255 57 81 425 567 84 618 99 772 80 887 924 59 69 80 181061 132 37 82 344 73 424 44 81 521 58 642 94 706 17 903 10 32 83 182068 75 232 96 341 401 34 599 661 84 721 46 72 90 872 959 63 82 183089 92 441 63 546 638 52 759 884 960 78 184084 94 192 219 53 310 86 444 51 664 71 95 747 831 85 908 74

Wczoraj padło jeszcze:

II CIĄGNIENIE.

79 417 722 42 800 1093 305 19 510 892 2444 47 512 26 800 3176 352 543 632 39 4202 806 977 5093 639 787 6193 200 91 867 7024 76 197 248 373 402 31 96 958 8106 487 574 650 845 9041 116 238 330 467 79 592 651 774 996.

10060 319 80 459 670 721 45 871 11062 544 65 98 727 937 12438 601 47 822 992 13071 469 666 916 14040 252 84 96 301 99 429 15178 230 312 59 410 563 608 16028 142 338 604 20 40 61 711 38 17210 310 35 408 44 867 18159 204 531 691 743 811 19033 189 218 72 75 351 488 526 718.

20022 449 92 503 674 21408 570 764 809 96 957 22045 218 49 708 12 80 808 86 23253 437 655 85 965 24161 361 495 521 73 80 98 681 836 43 920 25063 226 35 62 65 86 350 594 913 47 26148 277 323 414 74 500 87 99 560 818 904 55 27057 121 470 536 655 704 49 78 827 910 28036 203 404 74 96 571 616 703 991 29416 792 962.

30288 382 98 518 792 814 53 912 31048 62 130 92 330 628 30 772 32132 365 91 429 570 650 793 820 950 33058 153 243 91 435 37 49 92 540 831 905 34107 55 241 345 71 441 42 631 941 75 35071 87 226 348 67 470 531 51 51 627 776 957 36094 307 19 412 26 506 45 58 801 64 949 37050 109 244 89 382 91 463 586 830 999 38061 483 555 39012 44 117 75 300 471 572 616 24 802.

40036 159 325 414 513 742 90 41049 218 348 421 38 573 631 700 99 42081 85 257 313 59 790 985 43364 412 37 502 65 860 927 44117 313 33 44 488 528 683 793 903 45100 355 464 714 20 837 76 46122 38 235 98 362 580 93 849 88 92 937 48203 541 49 638 944 49149 71 201 2 45 99 753 70 850 93 917 80 86.

50131 602 947 51043 744 811 52048 149 335 68 619 723 64 990 942 53014 183 505 84 622 828 936 54042 181 257 86 336 588 856 929 55202 515 47 65 619 78 720 964 56167 250 648 910 27 57036 80 103 90 430 539 703 97 804 95 983 88 103 90 430 539 703 97 804 95 983 88 58101 38 605 20 842 59201 396 416 618 875 900 66.

60080 169 73 206 445 57 592 732 933 61068 190 272 662 885 970 62077 308 13 482 505 69 62 437 719 47 872 994 63008 75 141 399 425 555 58 78 93 634 64210 332 521 620 707 63 999 94 65215 43 318 25 420 506 26 777 828 905 98 66044 58 526 77 737 64 970 67253 487 802 902 68074 168 263 440 63 75 81 533 746 901 6 69022 78 137 52 294 733 831 932.

70233 65 481 528 755 925 89 71162 259 80 373 405 94 700 856 901 72138 56 270 333 626 67 81 964 84 73037 74 268 76 953 74111 28 348 505 7 18 72 620 701 30 88 801 24 63 972 88 75157 61 242 88 422 533 74 750 996 99 76072 181 382 584 703 26 47 862 77211 561 704 886 912 78232 96 351 400 10 561 621 990 79063 120 21 76 440 517 37 91 686 96 808.

80061 133 48 65 501 702 830 81205 487 973 82323 40 82 417 561 79 794 932 66 83039 113 285 437 565 607 870 955 84201 5 310 408 19 541 45 610 71 759 869 85312 619 726 86019 85 89 234 55 56 398 729 841 910 95 87545 53 630 702 32 989 88200 410 66 534 610 768 994 89239 459 586 771 808 27 59.

90026 86 301 501 51 660 802 91144 56 71 331 732 982 92 92031 106 491 594 650 799 886 93076 116 17 268 71 90 397 688 704 17 878 94046 228 34 440 62 873 95103 61 228 88 323 30 56 476 837 95 96029 292 435 583 649 60 89 730 916 64 96 97137 56 298 308 48 435 76 686 87 823 95 992 98030 31 300 526 680 704 801 961 99053 329 598 678 913 50.

100187 400 34 516 90 609 58 96 101100 461 674 919 102254 389 531 61 665 723 31 834 103124 90 215 510 51 694 769 856 62 104088 305 607 38 65 775 91 908 18 105126 59 232 341 602 865 71 106012 180 327 72 428 852 58 60 90 107114 393 515 611 739 991 108060 125 57 266 70 323 481 559 61 694 705 903 14 91 109631 822.

110397 608 900 80 111020 55 138 252 54 418 853 951 112067 96 129 382 602 28 81 700 37 927 113055 86 117 485 544 784 815 86 114013 306 579 855 936 115107 267 524 634 726 95 116015 178 273 323 77 146 76 533 833 91 991 117071 344 408 504 640 818 20 906 14 118251 61 465 503 620 60 85 869 911 119084 88 321 515 87.

120030 72 98 208 51 94 511 72 853 980 121035 52 195 236 317 37 572 654 736 811 122035 52 195 236 317 37 572 654 736 811 122035 248 409 50 602 706 123027 522 99 615 886 124221 50 389 549 643

20014 431 46 70 500 11 615 910 61 67 21125 200 53 394 439 607 8 797 800 62 22039 90 555 85 99 636 84 96 758 71 97 823 23017 142 92 236 308 13 32 24058 95 196 248 55 333 88 471 608 822 66 67 68 96 969 25001 52 64 148 258 365 550 625 733 36 98 812 52 26034 160 89 227 570 648 819 57 27048 176 229 84 339 429 553 685 716 35 812 28010 445 501 24 708 908 18 29113 84 578 852 950.

30025 40 45 489 545 886 31355 479 528 37 68 75 92 671 96 823 981 32060 143 50 80 357 490 530 56 861 935 33587 821 99 34274 847 52 67 93 987 35040 92 133 87 239 49 330 446 612 44 62 63 813 44 36570 601 53 725 869 37120 505 8 667 716 80 86 881 38139 462 898 951 39067 172 260 522 600 4 713 19 29 960.

40018 105 72 84 564 610 29 703 72 41363 452 767 85 802 42092 208 80 844 90 959 43216 602 785 44047 80 92 98 148 213 23 90 316 29 66 95 472 765 45019 107 962 69 70 46295 343 441 631 819 903 47145 90 317 406 65 557 80 86 99 652 874 988 48137 242 489 749 846 70 83 962 49077 87 354 59 408 542 73 671 835.

50186 255 68 80 517 85 702 51037 57 121 441 540 848 52012 26 27 176 261 68 72 312 16 570 686 728 76 917 53023 237 79 82 89 323 72 406 501 79 628 70 942 54008 244 369 573 849 956 63 88 55004 102 344 522 88 609 822 90 56093 142 209 63 98 374 98 666 839 57069 73 215 343 524 43 622 52 742 83 840 58098 391 550 70 993 59132 80 204 14 38 329 476 86 948.

60242 364 676 710 943 54 61070 212 41 560 611 24 95 778 803 59 95 993 62030 202 83 317 43 422 64 586 678 812 976 63125 271 13 672 729 813 985 64018 321 64 492 542 625 800 13 65345 51 65 84 427 53 547 72 696 783 893 974 66089 123 88 373 437 79 664 831 67006 57 151 256 73 394 510 810 99 68061 220 68 483 517 47 618 821 24 29 940 56 69392 423 626 91 723 86.

70070 417 513 621 65 749 979 71229 379 628 52 768 824 26 968 72258 341 73 572 617 753 70 91 899 927 73018 94 120 87 222 319 436 515 98 690 856 982 74002 22 58 59 134 49 337 62 84 534 54 631 706 932 79 75031 109 39 435 610 18 41 63 76060 166 239 99 365 454 98 559 631 716 26 899 948 77049 430 522 622 83 872 949 78011 13 89 109 29 383 418 28 93 552 612 98 712 892 911 79220 81 609 710 81 964 89.

80035 292 841 53 81480 721 824 914 55 82004 139 57 530 604 762 84 802 35 954 83263 65 406 31 681 98 876 909 84011 43 371 753 85002 454 529 55 621 80 985 86165 223 38 40 696 751 52 97 844 90 93 87112 28 385 406 52 556 780 897 966 88415 58 626 893 984 93 89000 171 204 539.

90047 151 361 90 581 620 730 810 91442 44 777 802 903 39 45 56 92372 565 767 83 818 967 93028 77 150 247 378 535 776 832 94223 57 85 478 550 54 886 95020 41 136 51 257 79 90 566 658 723 59 866 96227 39 316 17 19 71 440 61 721 818 69 936 67 97281 307 74 533 634 725 30 98053 193 228 401 25 62 72 631 822 937 52 99077 80 106 20 484 530 94 653 775 93 843 983.

100009 293 428 612 752 962 101119 27 64 65 208 361 447 52 80 535 82 896 937 102077 101 203 428 64 521 689 890 936 56 103032 160 92 219 46 335 54 639 741 44 73 821 941 59 104168 738 936 105093 205 17 19 83 410 556 93 673 715 38 66 106045 60 191 304 57 512 75 739 45 802 99 107116 380 475 82 686 943 108018 102 83 238 374 439 51 514 70 82 719 70 89 938 109126 251 486 524 745 841 942.

110168 349 554 724 78 111097 128 290 421 537 43 604 51 99 112373 488 89 866 70 113082 143 279 31 856 440 536 741 64 114038 346 508 86 93 627

ווייטער פון דער טאבעלע זעה זייט 23

מפלה פון איטאליען אין דער פעלקערליגע

איינשטימיג בעשלאסן אנצווענדען דעם ארטיקעל 15 פון פעלקער-ליגע-אפמאך

זשענעווע, 26 (ספ. טעל.)

אויף דער היינטיגער זיצונג פון פעלקער־ליגע־ראַט איז איינשטימיג אָנגענומען געוואָרען דער בעשלוס אָנצוווענדען אין פולען פערנעהם דעם אַרטיקעל 15 פון פעלקער־ליגע־אָפמאַך.

דער ראַט האָט זיך פערוואַנדעלט אין אַ שטענ־דיגען קאָמיטעט, וואָס וועט רעדאַגירען די פּאָר־שלאָגען וועגען אַ פרידליכע לעזונג פון אַביסינישען קאָנפליקט אין הסכם מיט׳ן אַרטיקעל 15 פונקט 4.

די איצטיגע זיצונג פון דער פעלקער־ליגע פערזאַמלונג וועט נישט רעשלאָסען ווערען נאָר אָפּגעלעגט ווערען.

מיניסטער אידען האָט ערקלערט, אַז ענגלאַנד וועט מיט דער גאַנצער ענטשידענקייט און מיט דעם גאַנצען ריקזיכטסלאָזען ווילען שטרעבען אָנ־צווענדען דעם בוכשטאַב און גייסט פון זשענעווער אָפמאַך.

דער אַלגעמיינער איינדרוק איז, אַז איטאַליען האָט געליטען אַ מפלה אין דער פעלקער־ליגע. בעת די ענגלישע טעזע האָט געזיגט אויף דער גאַנצער ליניע. מען זעהט אָבער נישט פאַראויס, אַז איטאַליען זאָל אַרויסטרעטען פון דער פעלקער־ליגע אַלס קאָנסעקווענץ פון בעשלוס פון ראַט.

זשענעווע, 26 (ספ. טעל.)

אויף די אַרבייטען פון קאָמיטעט פון 13, וואָס איז געשאַפען געוואָרען פון ראַט, לעגט מען נישט קיין גרויסע האָפנונגען, ווייל עס וועט זיכער נישט דערגרייכט ווערען די געפאָדערטע איינשטימיג־קייט, בכדי די עווענטועלע פעראָרדנונגען זאָלען קענען איינגעפיהרט ווערען אין לעבען. דער מאַנ־געל פון איינשטימיגקייט וואָלט געהאַט אַלס רעזול־טאַט די אָנווענדונג פון פונקט 7 פון אַרטיקעל 15 פון זשענעוועער אָפמאַך, וואָס זעהט פאָר אַ לאָקאַלע מלחמה. דאָס צוזאַמענשטעלען פון ראַפּאָרט און די פּאָרשלאַגען פון קאָמיטעט פון 13 וועט נישט זיין פון די לייכטע זאַכען. דער קאָמיטעט זאָל אָפּ־האַלטען זיצונגען פרייטאָג און שבת, בכדי פעסט־צושטעלען די הויפט־יסודות פון ראַפּאָרט און פון די פּאָרשלאַגען. די פערזאַמלונג פון דער פעלקער־ליגע פונקט אַזוי ווי דער ראַט זאָל נאָר אָפּגעלעגט ווערען כדי מ׳זאָל זיי קענען, ווען דאָס וועט נויטיג זיין, צוזאַמענרופען אין משך פון 24 שעה.

נידערגעשלאגענקייט אין גער

וואַרשאַ, 26 (טעלעפאָניש)

אין שייכות דערמיט, וואָס דער גערער רבי איז אָפּגעפאָהרען קיין ארץ־ישראל הערשט אין גער היינטיגען ערב ראש־השנה אַ גרויסע נידער־שלאָגענקייט. קיין גער איז אויפ׳ן היינטיגען יום־טוב קיינער נישט אָנגעקומען. אַ טייל חסידים זענען געפאָהרען קיין אָטוואָצק און דער אַנדערער טייל קיין פּאַביאַניץ.

אין די ארץ־ישראל־תפיסות געפינען זיך נישט קיין הונגער־שטרייקענדע

ירושלים, 26 (יט״א טעלעגראַפיש)

אין אַ קאָמוניקאַט טיילט די פּאָליציי מיט, אַז אין די ארץ־ישראל־תפיסות געפינען זיך נישט מעהר קיין הונגער־שטרייקענדע.

אַנ׳אנפאל אויף יודען אין פאריז

פּאַריז, 26 (ספ. טעל.)

אַנ׳ערך 150 מיטגלידער פון דער אָרגאַני־זאַציע „פּאַטריאָטישע יוגענד“ איז נעכטען נאָך אַ פערזאַמלונג אַוועק אין יודישען קוואַרטאַל און איבערפאַלען אַ קאַפע, וואו עס איז פאָרגעקומען אַ גרויסע פערזאַמלונג.

די אָנפאַלער האָבען אויסגעהאַקט מיט שטיי־נער אַלע שויבען און דאַן אָפּגעגעבען עטליכע רעוואָלווער־שאָסען.

די יודען, בעוואָפענט מיט גומענע שטעקענס האָבען געשטעלט אַ ווידערשטאַנד, דערביי איז געקומען צו אַנ׳אַלגעמיינעם געשלעג, בעת וועל־כען איינִיגע פערזאָן זענען פערוואונדעט געוואָרען.

אין מאָמענט ווען די פּאָליציי איז אָנגעקומען, זענען די בעטייליגטע אין געשלעג אַנטלאָפען. 12 פערזאָן זענען אַרעסטירט געוואָרען.

„היטלער וועט זיך אַנ׳עצה געבען מיט אלע שוועריגקייטען“

ערקלערט דער דייטשער ווירטשאפטס-מיניסטער שאכט

בערלין, 26 (ספ. טעל.)

אויף אַ פערזאַמלונג פון דער האַנדעלס־קאַמער אין דיסעלדאָרפער קרייז האָט דער ווירט־שאַפטס־מיניסטער שאַכט געהאַלטען אַ רעדע אין וועלכער ער האָט מיט דער גאַנצער ענטשידענהייט פעסטגעשטעלט, אַז די מלוכה קען נישט אונטער־שטיצען אונטערנעהמונגען, וואָס זייערע אייגענטי־מער האָבען זיך אַרויסגעוויזען פאַר נישט־פעהיג צו פיהרען די אונטערנעהמונגען.

שאַכט האָט פערענדיגט, אַז עס וועט געפיהרט ווערען אַ ריקזיכטסלאָזען קאַמף מיט דער יקרות און ער איז שאַרף אַרויסגעטרעטען געגען יעדע וואַ־לוטע־עקספּערימענטען.

צום סוף האָט שאַכט געזאָגט: דאָס דייטשע פאָלק קען קוקען מיט צוטרוי אויף דער צוקונפט, זייט קאַנצלער היטלער האָט איבערגענומען די אָנ־פיהרונג מיט דייטשלאַנד. נישט קוקענדיג אויף די איצטיגע שוועריגקייטען, וואָס דייטשלאַנד מוז בעקעמפען אויף די וועלט־מערק, דאַרפען אַלע גלויבען, אַז דער קאַנצלער וועט זיך אַנ׳עצה געבען מיט אַלע שוועריגקייטען.

פיינליכער אינצידענט מיט׳ן גערער רבי ביי דער מערת המכפלה

10 אנגעזעהענע חסידים ארעסטירט—דער רבי איז נצול געווארען—ארעסטירטע שפעטער באפרייט

ירושלים, 26 (יט״א טעלעגראַפיש)

מיט׳ן גערער רבי איז געשעהען אַנ׳אינצידענט צוליב וואָס ער איז שיער נישט אַרעסטירט געוואָרען. דאַגעגען זענען פיל גערער חסידים אַרעסטירט גע־וואָרען און וועלען געשטעלט ווערען פאַר׳ן געריכט. געשעהען איז עס ביי דער מערת המכפלה.

דער רבי אין דער בעגלייטונג פון זיינע חסידים האָבען בעזוכט די מערת המכפלה. ער האָט אָבער נישט געוואוסט, אַז אויף צו בעזוכען די מערת המכפלה מוז מען האָבען אַ ספּעציעלע דערלויבעניש די פּאָליציי האָט אַרעסטירט אַ גרעסערע צאָהל חסידים, אַ טייל זענען פון דער פּאָליציי שטאַרק צושלאָגען געוואָרען, ווען זיי האָבען זיך מיט געוואַלד געוואָלט אַריינרייסען. דער רבי איז אַרויס בשלום.

די „אגודה“ אין ירושלים טיילט מיט, אַז דער רבי איז אַראָפּגעגאַנגען אין דער מערת המכפלה אויף אַכט טרעפּלעך, אַ פּאָליציאַנט האָט דעם רבין׳ געוואָלט אַרויסשטויסען. די חסידים האָבען זיך דאַן געאיילט צו העלפען דעם רבי

דער רבי איז באַלד אָפּגעפאָהרען קיין ירו־שלים. 10 חסידים זענען אַרעסטירט געוואָרען.

די „אגודה“ האָט זיך געווענדעט צו דער פּאָ־ליציי צו בעפרייען די אַרעסטירטע געגען קויציע. די פּאָליציי איז די בקשה נישט נאָכגעקומען. אַלע אַרעסטירטע זענען דעריבער געבליבען אין אַרעסט. זיי וועלען געשטעלט ווערען פאַר׳ן אַדמיניסטראַ־טיווען געריכט. דער פּראָצעס וועט פאָרקומען היינט אָדער מאָרגען.

וואַרשאָ, 26 (טעלעפאָניש)

די ידיעה וועגען אינצידענט מיט׳ן גערער רבי האָט אין וואַרשאָ ביי די גערער חסידים אַרויסגערו־פען אַ גוואַלדיגע בעאומרוהיגונג. די „אגודה“ האָט זיך געווענדעט צום פּוילישען אויסערן־מיניסטער־יום אַז זי זאָל אינטערווענירען ביי דער א״י־רעגי־רונג דאָס די אַרעסטירטע חסידים זאָלען בעפרייט ווערען. אַ חוץ דעם האָט די „אגודה“ זי אויך אַ רייהע גערער חסידים אַרויסגעשיקט אַ ראַדיאָ־דע־פּעשע צום פּוילישען גענעראַל־קאָנסול אין ירושלים מיט דער ביטע צו אינטערווענירען. אין אָוונט איז אָנגעקומען אַ ידיעה קיין וואַרשאָ, אַז די אַרעס־טירטע חסידים זענען היינט בעפרייט געוואָרען.

וואס איז גערעדט געווארן אויף דער בעראטונג פון יוד. עסקנים

וועגן די בענייטע רדיפות אויף יודען אין נאצי-דייטשלאנד

וואַרשאָ, מיר האָבען שוין אין אונזער נעכ־טיגען נומער געבראַכט די רעזאָלוציע, וואָס איז אָנגענומען געוואָרען אויף דער גרויסער בעראַטונג, וואָס איז פאָרגעקומען, אין וואַרשאָ, פון יודישע עסקנים, וועגען די בענייטע רדיפות אויף יודען אין דייטשלאַנד.

איצט ברענגען מיר דעם בעריכט ווער עס האָט גערעדט און וועגען וואָס עס איז דאָרט גערעדט געוואָרען.

די בעראַטונג האָט געעפענט ה׳ לעאָן לעוויטע, וועלכע האָט אין אַ קורצען בעריכט וועגען דער ביזהעריגער טעטיגקייט מיט / בעדויערען אונטער־געשטראָכען, אַז פיל איז ביי אונז אין דער הינ־זיכט נישט אויפגעטון געוואָרען דער רעדנע.ר דריקט אויס די האָפנונג, אַז אין אָנבליק פון דער נייער כוואַליע פון פערפאָלגונגען לגבי אונזערע ברידער, וועט די אָביועהר־אַקציע ביי אונז געפיהרט ווערען מיט׳ן געהעריגען טעמפּאָ.

ד״ר ב. יודאָווינסקי (פאָרשטעהער פון רע־וויזיאָני סטען) ערקלערט, אַז קודם כל מוז מען זי־סען מיט וועמען מען געהט צום טיש: ציוישען אונז זיצען אַזעלכע, וואָס האָבען געשלאָסען אַ געשעפטס־אָבמאַך מיט די נאַציס. נאָכדעם ווי די ציוניסטישע עקזעקוטיווע האָט דעם טראַנספער־אָבמאַך בעשטעטיגט, איז עס שוין נישט קיין ענין פון איין ציוניסטישער פראַקציע, נאָר פון דער גאַנצער ציוניסטישער ליטונג.

ה. ב. הירש (בוענאָס־איירעס), דעלעגאַט פון דער וועלט־קאָנפערענץ אין לאָנדאָן גיט איבער, אַז אויך אין אַרגענטינא עקזיסטירט אַ קאָמיטעט וועלכער אַרבייט טראָץ אַלע אָפיציעלע שטערונגען זעהר ענערגיש. מיט דער אָבוועהר־אַקציע — בע מערקט דער רעדנער — האָט זיך אויך די וועלט־קאָנפערענץ אין לאָנדאָן ערנסט בעשעפטיגט. דער ביי גיט ער איבער פאָלגענדען טרויעריגען פאַקט: אַ וויסטרעטענדיג מיט אַ פּראָטעסט געגען דעם אָבוועהר, איז דער דייטשער דעלעגאַט, לייענענדיג דעם פּראָטעסט, געפאַלען אין אונמאַכט. דער דאָ־זיגער טרויעריגער עפּיזאָד האָט געמאַכט אַנ׳אויפ־טרייסלענדיגען רושם אויף אַלע דעלעגאַטען.

רעד. ש. וואָלקאָוויטש רעכענט אויס איינִיגע פערדריסליכע פאַקטען פון דער אָבוועהר־אַקציע. וועלכע ווערט געשטערט. דער רעדנער לעגט פאָר אויסצונוצען די פאָרשטעהענדע ימים־טובים כדי צו האַלטען אין אַלע שוהלען און בתי־מדרשים אויפקלערענדע רעדעס. דאַן דאַרף מען זיך ווענדען איבער די קעפּ פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע מיט אַ הייסען רוף צו אונזערע ברידער אין ארץ־ישראל אויפפאָדערנדיג זיי, אין נאָמען פון׳ם גלות־יודענטום באַלד צו ליקווידירען דעם טראַנס־פער־אָבמאַך.

פרוי קאָנסול אייגער אַפּעלירט צו די פער־זאַמעלטע צו ווירקען אויף זייערע פרויען, טעכטער שוועסטער. בעקאַנטע מיטצוהעלפען צו דער אָבֿ־וועהר־אַקציע. זאָל — זאָגט זי — אַלס ביישפּיל אין דער הינזיכט אונז דינען די אַרבייט פון אונזערע שוועסטער אין אַמעריקאַ.

י. קלאַרמאַן טראָגט אַריין אַ רעזאָלוציע בנוגע דעם טראַנספער־אָבמאַך און דריקט אויס די האָפ־נונג, אַז זי וועט אָנגענומען ווערען איינשטימיג. דערויף בעמערקט ה׳ שטשראַנסקי, אַז נישט אַלע וועלען מסכים זיין.

רעד. י. אַפּענשלאַק בעטאָנט, אַז דער ענין טראַנספער איז זעהר אַ וויכטיגער און מען מוז דעריבער שטאַרק אויף איהר רעאַגירען, שוין אין איצטיגען מאָמענט בעטרעפט דער אימפּאָרט פון דייטשע סחורה, וואָס געהט נישט בלויז קיין ארץ־ישראל, נאָר דורך ארץ־ישראל קיין עגיפּטען איראַק א. אַ. 40 מיליאָן פונט. אין צוזאַמענהאַנג מיט׳ן איטאַליעניש־אַביסינישען קאָנפליקט איז זעהר מעגליך, אַז דער אימפּאָרט זאָל זיך פער־גרעסערען נאָך מיט עטליכע צעהנדליג מיליאָן פונט. די אַלע פערזאָנען — זאָגט דער רעדנער — וואָס האָבען זיך בעמיהט מיך צו איבערצייגען אין דער נויטווענדיגקייט פון׳ם טראַנספער, האָ־בען, לויט מיין אַנזיכט אין דעם פאַל אַנ׳אייגענעם אינטערעס. און נאָך אַ זאַך: דעם טראַנספער נו־צען־אויס 1800 פערמעגליכע יודען, דאַגעגען אָרי־מע לייט האָבען דערפון קיין שום נוצען נישט!

ה׳ קראַנגאַרד (צעירי אגודת ישראל) זאַגט זיך אַרויס שאַרף געגען דעם טראַנספער־אָבמאַך און טראָגט אַריין אַנ׳ענטשפּרעכענדע רעזאָלוציע אינזש. י. טהאָן דריקט אויס פערביטערטקייט צוליב דעם, וואָס אפילו אין אַזאַ וויכטיגען ענין, ווי די אַבוועהר־אַקציע, זעהט מען אויך נישט קיין אחדות אין די רייהען פון דער יודישער בעפעלקערונג.

האַנדעלס־ריכטער מאַקסימיליאַן פרידע רופט צו רוה און פאָרזיכטיגקייט אין דער אַרבייט ווע ניגער געוויש און מעהר שכל־הישר, ווענִיגער געפילדער און מעהר מעשים.

דאָז. שטשראַנסקי (מזרחי) ערקלעהרט, אַז פערזענליך איז ער געגען דעם טראַנספער. אָבער מען קען דאָך נישט בעשולדיגען די דייטשע יודען, וואָס ווילען אַרויסראַטעווען זייערע פערמעגענס דורכ׳ן טראַנספער־אָבמאַך.

פרנס העגדעלעס („אגודה“) זאָגט זיך אַרויס שאַרף געגען דעם טראַנספער. זאָל מען נישט מיינען — ערקלערט ער — אַז דאָ געהען מיר מאַ־כען חשבונות מיט ציוניסטען. ניין, מיר ווילען ריין זאַך נישט אויסשפּילען. עס איז אַ פּרינציפּיע־לער ענין. איך רעד דאָ אַפילו נישט אַלס אגודיסט, נאָר אַלס יוד. איך האַלט, אַז אונזערע ברידער, וואָס געפינען זיך אין לאַנד פון פּראָספּעריטי דאַר־פען זיין דער אַוואַנגאַרד אין דער אָבוועהר־אַקציע און נישט דאָס אָרימע פּוילישע יודענטום.

עס רעדען נאָך די ה״ה אייזענפּאַרב, רעד. י. העפטמאַן און אַנדערע.

פרידע און לעוויטע ביים האנדעלס-מיניסטער

וואַרשאָ, יט״א טעלעפאָניש)

דער וויצע־האַנדעלס־מיניסטער האָט היינט אויפגענומען פרידען און לעוויטען פון דער האַנ־דעלס־קאַמער.

Dr. med.
B. Robinzon
אינערליכע קראַנקהייטען
פיעטריקאווער 10, טעל. 131-86

רעדע פון אדוו. אלעקסאנדער מארגאליס

אויפ'ן ווארשאווער פראצעס וועגן בעליידיגונג היטלער'ן

ג׳ אַ ר ש אָ. מיר ברענגען דאָ די גלענצענדע רעדע פון אַדוו. אַלעקסאַנדער מאַרגאָליס אויף׳ן האַלבערשטאַט פּראָצעס. — דעם אורטייל האָבען מיר שוין געבראַכט אין אונזער נעכטיגען נומער — אַדוו. מ. האָט געזאָגט:

— עס איז פאַר מיר אַן׳אומגעהויערער כבוד צו שטעהן אין איצטיגען פּראָצעס פאַר׳ן געריכט, פאַר וועלכען, די גערעכטיגקייט איז דאָס הייליגסטע געבאָט.

דאָס דאָזיגע געבאָט זאָגט, אַז עס איז נישטאָ קיין שטראָף אָהן אַ פערברעכען. דאָס דאָזיגע געבאָט ווערט געאַכטעט דורך דער מענשהייט הונדערטער יאָהרען און שוין קעניג קאַראָל דער גרויסער האָט דאָס דאָזיגע געבאָט רעספּעקטירט און פערשטאַנען אַלע מענשען צו אַכטען און זיי אָפּגעבען כבוד.

איצט איז די שווערד, וועלכע עס האָט געהאַלטען קעניג קאַראָל דער גרויסער אין זיינע הענד, איבערגעגעבען געוואָרען פייערליך אַדאָלף היטלער׳ן, אַלס צייכען פון ציהען די היסטאָרישע קייט פון דייטשלאַנד. אָבער גאַנץ אַנדערש זעהט איצט אויס אין דייטשלאַנד, ווי מיט 1000 יאָהר צוריק, ווען קעניג קאַראָל דער גרויסער האָט געהאַלטען אין זיינע הענד דיזעלבע שווערד.

איצט ווערען דאָרט גע׳רודפ׳ט קריסטליכע גייסטליכע אונטער׳ן מאַנטעל פון דעוויזען-פאַרשריפטען. איצט ווערט פון דאָרט פערטריבען איינשטיין, און פּראָפ. בלומענטאַל, וועלכער דינט דער קראַנקער מענשהייט.

דער פערטיידיגער אַנאַליזירט ווייטער די יורידישע פּרינציפּען פון גערעכטיגקייט און די דאָזיגע פּרינציפּען מוזען טאַקע דערפיהרען צו דער פולשטענדיגער בעפרייאונג פון אָנגעקלאָגטען.

דער פערטיידיגער אַנאַליזירט דעם נייעם דייטשען קאָדעקס און ווייזט אָן, אַז דער דייטשער קאָדעקס האָט איבערגעריסען מיטן הויפּט-געבאָט אַז „עס איז נישטאָ קיין שטראָף אָהן אַ פערברעכען". דאָרט פער׳משפּט מען איצט מענשען אָהן אַ שום פערברעכען. אפילו די ביסקופּען אין פולדא האָבען איצט אַרויסגעלאָזען אַן׳אויפרוף צו זייערע דייטשע קריסטען, אין וועלכען זיי שרייבען, אַז אין פאַל ווען דאָס געזעץ איז געגען די געטליכע געזעצען דאַרף מען ליבערשט הערען גאָט און נישט אַ משוגעגעם מענשען. אָט אַזוי רעדען דייטשע בישופען מיט מסירת נפש צו זייערע גלויביגע קריסטען אין דייטשלאַנד. דאָס דייטשע געזעץ האָט אָבער, ווי געזאָגט, איבערגעריסען מיט אַלע געטליכע געזעצען פון דער גערעכטיגקייט און אונטער׳ן מאַנטעל פון געזעץ בעהאַלט זיך — גוואַלדטהאַט. ווען די געזעצען פון גוואַלדטהאַט, ווי למשל, קאַסטראַציע, סטעריליזאַציע, וואָלטען געהאַט אַ קראַפט אין אַנדערע לענדער, וואָלט מען אין ליכט פון די דאָזיגע געזעצען שוין געדאַרפט בייראָגען און סלאַוואַצקי׳ן סטעריליזירען, ווען זיי זענען געווען אין די קינדער-יאָהרען. ווען אין דייטשלאַנד זענען ערמאָרדעט געוואָרען עטליכע פון די נאָהענסטע מיטהעלפערס פון היטלער׳ן, האָט דער דייטשער מיניסטאָרען-ראַט ערקלערט, אַז דאָס איז געשעהן אין הסכם מיט׳ן געזעץ. אַזוי ווערט דאָרט יעדער גוואַלדטהאַט צוגעדעקט מיט׳ן געזעץ.

עס איז נישט קיין געזעץ, נאָר אַ געזעץ פול מיט בלאָטע.

אָבער אין פּוילען הערשט דאָך דאָס אמת׳ע געזעץ, וואו מען קען פער׳משפּט ווערען ערשט דעמאָלט ווען מען איז ווירקליך בעגאַנגען אַ פערברעכען. אמת, דאָס פּוילישע געזעץ זאָגט, אַז פאַר בעליידיגען דעם הויפּט פון אַ פרעמדער מלוכה קומט אַ שטראָף. אָבער אין אַזאַ פאַל מוז קומען די אָנקלאַגע פון יענער מלוכה גופא. אויך אין דעם פאַל האָט דאָס דייטשע געזעץ גאַנץ אַנדערע בעגריפען. עס האָט דעם יוד האַלבערשטאַדט אָנגעקלאָגט נישט דער „פיהרער", וועלכער האָט זיך געקאָנט פיהלען בעליידיגט פון דער אויפשריפט אויפ׳ן קאָנווערט, עס האָט אויך נישט אָנגעקלאָגט די דייטשע רעגירונג, נאָר דער פּאָסט-אַמט אין דרעזדען, וועלכער טרעט אַרויס אין נאָמען פון דער דייטשער רעגירונג.

— די פּוילישע מלוכה — זאָגט ווייטער דער פערטיידיגער — האָט אָנגענומען די אָנקלאַגע אַלס אַן׳אַקט פון קורטואַזיע אָבער קורטואַזיע איז נאָך נישט קיין געזעץ!

איצט קומט דער פערטיידיגער צום וויכטיגסטען פּונקט פון זיינע אַרגומענטען, ער ווייזט אָן ווי ווייט פערנעבעלט עס זענען געוואָרען איצט די קאָנסטיטוציאָנעלע געזעצען פון דייטשלאַנד. אין יעדען אַנדערען לאַנד איז דער קעניג אָדער מלוכה-פּרעזידענט אינגאַנצען אָבגעטיילט פון דער רעגירונג, אין דייטשלאַנד אָבער האָט היטלער פעראייניגט אין זיין האַנד דעם אַמט פון מלוכה-פּרעזידענט און רייכס-קאַנצלער. נאָכמעהר: די נייע דייטשע קאָנסטיטוציע שטעלט פעסט, אַז אין דייטשלאַנד איז נישטאָ קיין אַנדערע פאַרטיי, ווי די נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטישע, וועלכע שטעלט פאַר מיט זיך „דאָס דייטשע פאָלק און היטלער איז איהר פיהרער", קומט, אַלזאָ, אויס, אַז היטלער איז אין איין פּערזאָן פיהרער פון אַ פאַרטיי, רייכס קאַנצלער און מלוכה-פּרעזידענט. וואָס-זשע זאָל טון דער אָרימער יוד האַלבערשטאַט — פרעגט דער פערטיידיגער — ווען ער וויל קריטיקירען היטלער׳ן בלויז אַלס פיהרער פון אַ פאַרטיי און נישט היטלער׳ן דעם מלוכה-פּרעזידענט? וואָס זאָל טון דער אָרימער האַלבערשטאַט, ווען לויט דער נייער דייטשער קאָנסטיטוציע גיט אָב דער רייכס-קאַנצלער היטלער די שבועה פאַר׳ן מלוכה-פּרעזידענט היטלער און ביידע צוזאַמען שווערען דעם פיהרער פון דער פאַרטיי אַדאָלף היטלער? עס איז קלאָר, אַ האַלבערשטאַדט האָט געקאָנט האָבען אַ טעות, ווען ער בעליידיגט און לויט׳ן אָרט. 20 קאָן מען נישט בעשטראָפט ווערען אין אַזאַ פאַל. יעדענפאַלס קאָן ער דאָך אָבער נישט בעשטראָפט ווערען פאַר בעליידיגען דעם הויפּט פון „דריטען רייך", ווייל דעמאָלט איז היטלער נאָך נישט געווען אָפיציעל נאָטיפיקירט אין פּוילען אַלס מלוכה-פּרעזידענט.

איבערגעהענדיג צו די מאָטיווען, וואָס האָבען געשטויסען האַלבערשטאַדטן אָנצושרייבען די עטליכע שורות רופט אויס דער פערטיידיגער, אַז דער בעשולדיגונגס-אַקט איז פאַר׳ן אָנגעקלאָגטען געשריבען מיט בלוטיגע אותיות!

ער. האַלבערשטאַדט, דער יוד פון אַ גאַנץ יאָהר, ווערט פּלוצלונג געוואָויר וועגען אַן׳אַרישען פּאַראַגראַף און הערט זיך צו זיבט 2 יאָהר צו די שווערע טריט געגען קולטור און ציוויליזאַציע פון דער נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטישער פּאַרטיי.

דער פערטיידיגער ציטירט דאַן שטעלען פון אַלפרעד ראַזענבערג׳ס בוך וועגען די נייע דייטשע אָבגעטער וואָטאַן און אַנדערע, וואָס האָבען בעהערשט דאָס נייע דייטשלאַנד אויפ׳ן אָרט פון איינציגען גאָט. אויפ׳ן באַרג בראָקען אין האַרצבורג און איצט אויפגעשטאַנען אַ נייער גאָט... דאָס איז היטלער. יאָ, די דאָזיגע נייע געטער זענען אָבער געוואָרען סימבאָלען פון בלוט און גוואַלדטהאַט. דער פערטיידיגער שילדערט אַ רייהע מורא׳דיגע ביל דער פון די קאָנצענטראַציע-לאַגערן, דערמאָהנט די פערפאָלגונגען, וואָס קומען דאָרט פאַר אָהן אויפהער.

— דער אָנגעקלאָגטער האָט זיך צו דעם אַלעמען צוגעהערט און זיין האַרץ איז פול געוואָ׳ען מיט פערביטערונג און זיין נשמה פול מיט עקעל געגען די, וואָס פייניגען זיינע ברידער אין דייטשלאַנד...

— האַלבערשטאַדט האָט געלייענט אין היטלער׳ס „מיין קאַמף", אַז די יודען לעבען שוין 1000 יאָהר פון גנבה און גזילה, ער האָט געלייענט די ביכער פון גרויסען קענער און פסיכאָלאָג פון דער היטלעריסטישער בעוועגונג" יורגענס, אַז משד האָט (אַרפּונדען פולווער, ער איז געווען אַ... באַנדיט און אַ קאָמוניסט, האַלבערשטאַדט האָט געלייענט, — זאָגט ווייטער דער פערטיידיגער, — ווי גאַנצע שטעט אין דייטשלאַנד ווילען נישט פערקויפען די אָרטיגע יודען קיין לעבענס-מיטלען, כדי זיי זאָלען אַלע אויסשטאַרבען פון הונגער.

— וואָס איז דען דער וואונדער — רופט אויס אדוו. מאַרגאָליס, — אַז ביי האַלבערשטאַדטן האָט די פעדער אַ ציטער געטון און ער האָט אָנגעשריבען דעם אמת?!

דער פערטיידיגער געהט דאַן איבער צו דער יורידישער זייט פון פּראָצעס. עס הייסט, זאָגט דער פערטיידיגער, אַז מיט זיין שרייבען האָט האַלבערשטאַדט אַזוי צו זאָגען אָנגעריהרט די אינטערנאַציאָנאַלע בעציהונגען צווישען פּוילען און איהר שכן. אָבער וואָס בעדייטען די עטליכע ווערטער פון האַלבערשטאַדטען געגען נייעם קוו׳ס, וואָס הערשט איצט אין דייטשלאַנד — אפילו געגען איהר פריינדליך געשטימטען פּוילען. דער פערטיידיגער ציטירט עטליכע שטעלעס פון די דייטשע שול-ביכער, פון וועלכע עס לערנען זיך איצט די דייטשע שול-יוגענד. אין די אָפיציעלע ביכער ווערט געזאָגט, אַז דייטשלאַנד וועט קיינמאָל נישט מוותר זיין אויף איהרע רעכט צום „קאָרידאָר", צו אַ ווייטער-שלעזיען און פּויזנער קאַנט, וואָס האָט „שטענדיג" געהערט צו דייטשלאַנד און איז שטענדיג געווען אַ דייטשיש לאַנד.

נישט געקוקט אויף די פריינדליכע בעציהונגען צווישען פּוילען און דייטשלאַנד שטערט עס אָבער איהר נישט איינצופלאַנצען אין די נשמות פון די יונגע דייטשע קינדער אַזעלכע געפיהלען צו פּוילען.

— הער ריכטער! איך אַפּעליר צו אייער ריכטערישען געוויסען, וואָס וועט זיין דער אויסדרוק פון געוויסען פון דער מענשהייט, ווייל אויב האַלבערשטאַדט וועט פער׳משפּט ווערען וועט צו זאַמען מיט איהם פער׳משפּט ווערען דאָס געוויסען פון דער מענשהייט!

טאגאל שטילט די ליידען און ברענגט פערלייכטערונג

ראש-השנה-גליקוואונשען פון יוד. און נישט יודישע פערזענליכקייטען דורך דער יוד. טעלעגראפען אגענטור

פרעזידענט רוזוועלט בעגריסט יודען לכבוד ראש-השנה.

נ י ו - י אָ ר ק. דער פּרעזידענט פון די פעראייניגטע שטאַטען, פראַנקלין רוזוועלט, האָט לכבוד ראש-השנה פערעפענטליכט פאָלגענדען גליקוואונש דורך דער פערמיטלונג פון דער יודישער טעלעגראַפען-אַגענטור:

„לכבוד דער פייערונג פון ראש-השנה ווינש איך איבערגעבען אַלע אונזערע בירגער פון יודישען גלויבען מיינע אויפריכטיגע גרוסען און בעסטע וואונשען אויף דאָס נייע יאָהר".

חוץ דעם פּרעזידענט רוזוועלט האָבען פינף מיטגלידער פון דער אַמעריקאַנער פעדעראַל-רעגירונג פערעפענטליכט דורך דער יט"א בעגריסונגען צו יודען לכבוד ראש השנה. אַזעלכע גליקוואונש ערקלערונגען האָבען איבערגעגעבען דער יט"א דער שטאַט-סעקרעטאַר (אויסערן-מיניסטער) קאָרדעל האַל, דער אינערן-מיניסטער, האַנדעלס-מיניסטער פון פּלאַט.

גליקוואונש פון נחום סאָקאָלאָוו צו דער יודישער פרעסע

ל אָ נ ד אָ ן. לכבוד ראש-השנה האָט דער עהרען-פּרעזידענט פון דער יודישער אַגענץ און ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע נחום סאָקאָלאָוו צוגעשיקט דער יודישער טעלעגראַפען-אַגענטור פאָלגענדע בעגריסונג:

„אייך, און אַלע אייערע פריינד גיב איך איבער מיינע הערצליכסטע גליקוואונשען און אויסדרוקען פון אויפריכטיגער ערמוטיגונג צום יאָהר תרצ"ו.

איך ווינש מיך צו זעהען די פּראָ-יודישע פּרעסע גרויס און מעכטיג. איך וויל, איהרע יסודות זאָלען זיין טיף און פעסט, אַז זי זאָל זיין ביכולת צו צוברעכען די מעכטיגע קרעפטען פון דער אַנטיסעמיטישער פינסטערניש. איך וואָלט וועלען איהר קאָפּ זאָל זיין אויפגעהויבען הויך צו די הימלען פון גערעכטיגקייט, צו וועלכער זי פיהרט אונז. איך וויל, איהרע גייסטפריינדליכע טויערען זאָלען זיין אָפען ברייטער דורך נאָבעלער און ליבעראַלער פערשטענדניש. איך וואָלט נישט וועלען זעהען קיין ברוך-הריסען אין איהר מויער. איך וואָלט וועלען, זי זאָל צערטלען אַלע, וואָס זענען אינערהאַלב דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע און דער אַגענץ און זי זאָל בעדויערען די יעניגע, וואָס שטעהען מחוץ. איך וואָלט וועלען, אַז זי זאָל געבען אַ יודישע לעקציע פון ווירדע און שלום דעם איצטיגען צומישטען און נערוועזען דור".

גובערנאַטאָרען פון צוואַנציג אַמעריקאַנער שטאַטען בעגריסען יודען לכבוד ראש השנה.

נ י ו - י אָ ר ק. לכבוד ראש-השנה האָבען די גובערנאַטאָרען פון 20 אַמעריקאַנער שטאַטען פערעפענטליכט דורך דער יודישער טעלעגראַפען-אַגענטור וואַרימע גליקוואונשען פאַר דעם יודישען כלל.

דער יודישער גובערנאַטאָר פון שטאַט ניו-יאָרק הערבערט לעהמאַן, שרייבט אין זיין לשנה-טובה-וואונש:

איך בין צופרידן וואָס איך האָב די געלעגנהייט אויסצודריקען די יודען פון שטאַט ניו-יאָרק מיינע האַרציגע גליק-וואונשען פאַר אַ גליקליך און צופרידען יאָהר.

די טעג וואָלטען געדאַרפט זיין טעג פון גליק און פרייד. מיר זענען אָבער טיף גערידהרט פון די טראַגישע אומשטענדען אין דייטשלאַנד. דאָרט זענען 600.000 מיטגלידער פון אונזער פאָלק אונטער׳ן צייכען פון אונטערגאַנג. דאָרט האָבען פאַנאַטיזם, האַס און אונטאָלעראַנץ אַראָבגעדריקט אַ געטריי און פּאַטריאָטיש פאָלק צו די אָבגרונדען פון פערצווייפלונג און נויט. די טיראַניע האָט פערנומען דאָס אָרט פון דעמאָקראַטיע, און אונטאָלעראַנץ האָט בעקומען אַ פרייע האַנד.

די יודען אין דייטשלאַנד נויטיגען זיך איצט אין אונזער הילף מעהר ווי ווען עס איז פריהער. עס איז נישט בלויז אונזער חוב, נאָר אויך אונזער פּריווילעגיע זיי צו העלפען מיט יעדער מעגליכער גייסטיגער און מאַטעריעלער אונטערשטיצונג.

מיר דאַרפען זיין באמת דאַנקבאַר פאַר דער ברכה פון שלום און פאַר דער פּריווילעגיע צו קענען וואוינען און אַרבייטען אין אַ לאַנד, וואָס גאַראַנטירט אַלע זיינע בירגער רעליגיעזע און פּאָליטישע פרייהייט. די דאָזיגע גרויסע פּריווילעגיעס בויגען מיט זיך הויכע אחריות׳ן. ווי אַמעריקאַנער און ווי יודען מוזען מיר בעטראַכטען די דאָזיגע אחריות׳ן אַלס זכות און כבוד.

אויך די גובערנאַטאָרען פון אַנדערע שטאַטען קניפּען אָן זייערע בעגריסונגען אָן די יודען-רדיפות אין דייטשלאַנד. אַזוי שרייבט דער גובערנאַטאָר פון פענסילוואַניע, דזשאָרדזש אוירל:

„היינטיגעס יאָהר ליידט אַ טייל פון אייער פאָלק אונטער דעם יאָך פון פערפאָלגונג. איך נעהם אויך אַנטייל אין אייער תפילה, אַז עס זאָל נעהמען אַ סוף צום פאַנאַטיזם און אונטאָלעראַנץ און אַז עס זאָל צוריקקומען פרייהייט פון געוויסען וואָס איז דער תמצית פון אמת׳ן ליבעראַליזם".

דער גובערנאַטאָר פון שטאַט מינעסאָטאַ פלאָיד אָלסאָן, שרייבט אין זיין גליק-וואונש צ.אַ.:

„ענגער נאַציאָנאַליזם און פּאָליטישע דיקטאַטורען, די אונטערדריקונג פון מינדערהייטען, און פון רעליגיעזע גרופּעס, שטעלען אין סכנה די וועלט-ציוויליזאַציע. די נאַציאָנאַליסטען אַליין וועלען זיך באַלד כאַפּען, אַז זיי זענען שפּילצייג אין די הענד פון הערשער, וואָס טרייבען זיי, נישט צו בעפרייאונג, נאָר צו אונטערגאַנג".

אין די לשנה-טובה-גליקוואונשען פון אַלע גובערנאַטאָרען פון די אַמעריקאַנער שטאַטען חזר׳ט זיך, איבער דער מאָטיוו פון גרויסער אָנערקענונג פאַר די בעדייטענדע לייסטונגען פון יודישען פאָלק פאַר דער מענשליכער ציוויליזאַציע און קולטור אויף אַלע געביטען.

אויך אַ רייהע מיטגלידער פון אַמעריקאַנער קאָנגרעס און איינע סענאַטאָרען האָבען דורך דער יט"א פערעפענטליכט לשנה-טובה-וואונשען.

גליקוואונש פון דזשעמס מאַקדאָנאַלד

זשענעווע. דער אויבערקאָמיסאַר פון פעלקער-בונד פאַר די ענינים פון דייטשע פּליטים, דזשעמס מאַקדאָנאַלד, פערעפענטליכט דורך דער פערמיטלונג פון דער יודישער טעלעגראַפען-אַגענטור פאָלגענדען ראש-השנה-גליק-וואונש:

„מען אינפאָרמירט מיך, אַז דאָס יודישע נייע יאָהר איז זיכער אַ טאָג פון ערינערונג ווי פון לוסטיגקייט. און איך וואָלט ביי דער געלעגנהייט ... אַ יאָהר פון גליקליכערע ערינערונגען אין דער דאָזיגער צייט פון נסיונות.

עס איז איצט באַלד צוויי יאָהר, ווי איך בין אַנגאַזשירט געוואָרען אין דער אַרבייט לטובת פּליטים פון דייטשלאַנד, און אין משך פון דער צייט בין איך וואָס ווייטער אַלץ שטאַרקער אונטער׳ן רושם פון סאָלידאַריטעט פון יודישען פאָלק אין טראָגען הילף זיינע ברידער און פון זיינע דערגרייכונגען אין בעזידלען זיי אין א"י און אַנדערע שוואו.

די אויסשולונג און עמיגראַציע פון טויזענדער יודישע יונגעלייט פון דייטשלאַנד איז דער צומייסטענס ערמוטיגענדער אַספּעקט פון דעם ווערק, מיט וועלכען איך בין געווען פערבונדען. איך האָב דאָס פערטרויען, אַז די יודישע קבוצים וועלען נישט בלויז ווייטער פיהרען, נאָר אויך פערגרעסערן זייערע בעמיהונגען אין משך פון אַנקומענדען יאָהר און וועלען געבען אַ פרישען לעבענס-שאַנס די יעניגע, וואָס זענען געוואָרען אַרויסגעריסען פון זייער וואָרצעל.

דאָס איז די בעסטע תשובה, וואָס זיי קענען געבען אויף די פערשטאַרקטע רדיפות און איך האָב פערטרויען, אַז אין זייער אַרבייט וועלען זיי האָבען די מיטהילף פון פעלקער-בונד".

גליקוואונש פון נעוויל לאַסקי

ל אָ נ ד אָ ן. דער פּרעזידענט פון ועד הקהלות אין ענגלאַנד (באָאַרד אָוו דעפּיוטיס) נעוויל לאַסקי פערעפענטליכט דורך דער יודישער טעלעגראַפען-אַגענטור פאָלגענדען ראש-השנה-גליקוואונש:

„פּונקט ווי די לעצטע עטליכע פריהערדיגע יאָהרען איז דאָס פערגאַנגענע יאָהר געווען אַ צייט פון טרויעריגע נסיונות פאַר יודען אין אייניגע לענדער. די רדיפה אין דייטשלאַנד זענען געוואָרען גרעסער און האַרבער, און די לאַסט פון ווירטשאַפטליכע צרות האָט ווייטער געדריקט מיט שווערער קראַפט אויף אונזערע ברידער אין פּוילען און אין די שכנות׳דיגע לענדער. אָבער, צי זייערע ליידען זענען געקומען מחמת אכזריות׳ן פון ראַסען-פּאָליטיק, צי מחמת ווירטשאַפטליכע פאַקטאָרען, איבער וועלכע אונזערע ברידער האָבען נישט קיין שליטה, האָבען זיי זייער גורל געטראָגען מיט אַ מוט און כוח, וואָס וועקט אונזער שטאָלץ, און גיט אונז צו חשק צו העלפען זיי איינצוהאַלטען זייער אומאויסלעשבאַרען גייסט. איך וואָלט וועלען, אַז מיט׳ן כוח פון אונזער אומפערגעדליכער אמונה, זאָל אין קומענדען יאָהר געשטאַרקט ווערען זייער אויסדויער און אונזערע אָנשטרענגונגען זאָלען זיי געבען דעם שלום פון גייסט און גוף, צו וועלכע; עס בענקט אונזער ליידענדע וועלט".

Dr.

Wołkowyski

האט זיך איבערגעצויגען אויף

ציגעל-גאס 11, טעל. 238-02

נעמט אן אין הויט- און וועגערישע קראנקהייטען, מענער-שוואכע

פון 8-11 בייטאג און פון 4-9 אוונד

Doktór

Z. Henrykowski

ספעציאל-ארצט פאר וועגערישע הויט-קראנקהייטן און מענער-שוואכע

9 טרעמבאצקא 9

טעל. 262-98

נעמט אן פון 8—11 און פון 6—9 אוונט. זונטאג פון 9 פריה ביז 12.30 בייטאג.

פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל.